

RAAD VAN STATE

**BEGINSELEN
VAN DE
WETGEVINGSTECHNIEK**

Handleiding voor het opstellen
van wetgevende en reglementaire teksten

2008

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING	<u>1</u>
DEEL 1. ALGEMENE REGELS VOOR EEN KEURIGE REDACTIE	<u>3</u>
HOOFDSTUK 1. REDACTIEMETHODE	<u>4</u>
Afdeling 1. Tijd die aan de redactie moet worden besteed	<u>4</u>
Afdeling 2. Controle van de bijwerking en de juistheid van de geconsolideerde teksten .	<u>4</u>
Afdeling 3. Bevattelijkheid	<u>5</u>
Onderafdeling 1. Structuur van de tekst	<u>5</u>
Onderafdeling 2. Woordkeuze	<u>5</u>
Onderafdeling 3. Zinsbouw	<u>8</u>
Onderafdeling 4. Commentaar op de regels	<u>11</u>
Afdeling 4. Gelijktijdige redactie van uitvoeringsbesluiten en van de regeling die de rechtsgrond ervan vormt	<u>12</u>
Afdeling 5. Gezamenlijke redactie van tweetalige teksten en controle van de overeenstemming tussen de Nederlandse en de Franse tekst	<u>13</u>
HOOFDSTUK 2. CORRECT TAALGEBRUIK	<u>14</u>
Afdeling 1. Correcte spelling en woordgebruik	<u>14</u>
Afdeling 2. Getallen	<u>15</u>
Afdeling 3. Afkortingen van instellingen	<u>15</u>
Afdeling 4. Bedrag in euro	<u>15</u>
Afdeling 5. Hoofdletters bij sommige woorden	<u>16</u>
Onderafdeling 1. Functies	<u>16</u>
Onderafdeling 2. Bevoegdheden van een minister, staatssecretaris of lid van een college	<u>17</u>
Onderafdeling 3. Instellingen	<u>18</u>
Onderafdeling 4. Het woord “staat” in de zin van overheidsinstantie	<u>18</u>
Onderafdeling 5. Bestanddelen van officiële benamingen	<u>18</u>

DEEL 2.	ALGEMENE REGELS VAN DE WETGEVINGSTECHNIEK	19
HOOFDSTUK 1.	KEUZE VAN DE SOORT TEKST	20
Afdeling 1.	Algemene beginselen	20
Onderafdeling 1.	Eerste hypothese: de aangelegenheid is door de Grondwet aan de wetgevende macht voorbehouden	20
Onderafdeling 2.	Tweede hypothese: de aangelegenheid is opgedragen aan de uitvoerende macht door de Grondwet of door de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen	23
Onderafdeling 3.	Derde hypothese: de aangelegenheid is niet voorbehouden aan dewetgevende macht en niet opgedragen aan de uitvoerende macht	23
Onderafdeling 4.	Vierde hypothese: de uitvoerende macht wordt gemachtigd om wetsbepalingen te wijzigen	24
Onderafdeling 5.	Vijfde hypothese: de toekenning van bijzondere machten aan de uitvoerende macht	25
Afdeling 2.	Algemene uitvoeringsbevoegdheid	25
Afdeling 3.	Delegatie aan ministers	26
Afdeling 4.	Delegatie aan organen of instellingen die geen politieke verantwoordelijkheid dragen	27
Afdeling 5.	Opstellen van interpretatieve bepalingen	27
Afdeling 6.	Opstellen van richtlijnen voor de interpretatie en toepassing van regelgeving	28
HOOFDSTUK 2.	MATE VAN GEDETAILLEERDHEID VAN DE BEPALINGEN	30
HOOFDSTUK 3.	VORM VAN DE BEPALINGEN: OP ZICHZELF STAANDE BEPALINGEN, WIJZIGINGS-, OPHEFFINGS- OF INTREKKINGSBEPALINGEN	31

DEEL 3.	WETGEVINGSTECHNISCHE REGELS MET BETREKKING TOT DE BESTANDELEN EN DE BEKENDMAKING VAN WETGEVENDE EN REGLEMENTAIRE TEKSTEN	<u>32</u>
HOOFDSTUK 1.	BESTANDELEN VAN WETGEVENDE EN REGLEMENTAIRE TEKSTEN	<u>33</u>
HOOFDSTUK 2.	OPSCHRIFT	<u>35</u>
Afdeling 1.	Definitie	<u>35</u>
Afdeling 2.	Functies	<u>35</u>
Afdeling 3.	Strekking	<u>35</u>
Afdeling 4.	Redactie	<u>35</u>
Onderafdeling 1.	Duidelijk, nauwkeurig, volledig en beknopt opschrift	<u>35</u>
Onderafdeling 2.	Citeertitel	<u>37</u>
Onderafdeling 3.	Teksten waarin op zichzelf staande bepalingen zijn opgenomen: opschrift dat verschilt van dat van de geldende teksten	<u>37</u>
HOOFDSTUK 3.	AANHEF	<u>38</u>
Afdeling 1.	Definitie	<u>38</u>
Afdeling 2.	Teksten met een aanhef	<u>38</u>
Afdeling 3.	Inhoud	<u>38</u>
Afdeling 4.	Functies	<u>39</u>
Afdeling 5.	Voorzorgsmaatregelen wanneer de aanhef wordt geformuleerd uitgaande van die van een vorig besluit	<u>39</u>
Afdeling 6.	Vermelding van de rechtsgrond van een besluit	<u>40</u>
Onderafdeling 1.	Definitie	<u>40</u>
Onderafdeling 2.	Teksten van intern recht en artikelen die als rechtsgrond van een besluit moeten worden vermeld	<u>40</u>
Onderafdeling 3.	Regelingen die niet als rechtsgrond van een besluit mogen worden aangevoerd	<u>41</u>
Onderafdeling 4.	Wijze van vermelding van regelingen en artikelen die als rechtsgrond worden aangevoerd	<u>42</u>
Afdeling 7.	Vermelding van gewijzigde, opgeheven of ingetrokken teksten	<u>43</u>

Afdeling 8.	Vermelding van de vervulde vormvereisten of van de redenen voor het niet- vervullen ervan	<u>44</u>
Onderafdeling 1.	Vermelding van de vervulde vormvoorschriften	<u>44</u>
Onderafdeling 2.	Manier van verwijzen naar de vervulde vormvereisten	<u>44</u>
Onderafdeling 3.	Manier van verwijzen naar het advies van de Raad van State	<u>45</u>
Onderafdeling 4.	Vermeldingen wanneer een verplicht vormvereiste niet is vervuld	<u>46</u>
Afdeling 9.	Verantwoording van een besluit	<u>47</u>
Onderafdeling 1.	Gevallen waarin een besluit moet worden verantwoord	<u>47</u>
Onderafdeling 2.	Formulering van de verantwoording van een besluit	<u>47</u>
Afdeling 10.	Beschrijving van het juridische kader van een besluit	<u>48</u>
Afdeling 11.	Vermelding van de personen die een koninklijk besluit, een regeringbesluit of een collegebesluit voordragen	<u>48</u>
Afdeling 12.	Vermelding van de collegiale beraadslaging over een koninklijk besluit, een regeringsbesluit of een collegebesluit	<u>49</u>
HOOFDSTUK 4.	DISPOSITIEF	<u>51</u>
Afdeling 1.	Definitie	<u>51</u>
Afdeling 2.	Inhoud	<u>51</u>
Afdeling 3.	Indeling	<u>51</u>
Onderafdeling 1.	Plaats van de voorschriften in het dispositief	<u>51</u>
Onderafdeling 2.	Inhoud van een artikel	<u>52</u>
Onderafdeling 3.	Aangeven en nummeren van de artikelen	<u>52</u>
Onderafdeling 4.	Geval waarin en wijze waarop elk artikel een opschrift krijgt	<u>53</u>
Onderafdeling 5.	Indeling van een artikel	<u>53</u>
Onderafdeling 6.	Opsomming binnen een zin	<u>55</u>
Onderafdeling 7.	Wanneer en hoe artikelen groeperen	<u>56</u>
Afdeling 4.	Verwijzingen	<u>57</u>
Onderafdeling 1.	Omschrijving	<u>57</u>
Onderafdeling 2.	Gevallen waarin verwijzingen worden gebruikt	<u>57</u>
Onderafdeling 3.	Het opstellen van een verwijzing naar een artikel, een onderverdeling van een artikel of een groepering van artikelen	<u>58</u>
Onderafdeling 4.	Het verwijzen binnen eenzelfde tekst	<u>59</u>
Onderafdeling 5.	Het verwijzen naar een tekst	<u>59</u>
Onderafdeling 6.	Dynamisch of statisch verwijzen	<u>61</u>
Onderafdeling 7.	Te mijden verwijzingen	<u>62</u>
Afdeling 5.	Beknoptheid van het dispositief: geen herhalingen	<u>63</u>
Afdeling 6.	Samenhang van het dispositief: geen bepalingen die niet passen bij de fundamentele strekking van de tekst	<u>64</u>

Afdeling 7.	Vermelding van het onderwerp van de tekst	66
Onderafdeling 1.	Gevallen waarin het onderwerp van de tekst vermeld wordt	66
Onderafdeling 2.	Vermelding van de geregelde aangelegenheid en gevolgen voor de redactie van de ontwerpen	66
Onderafdeling 3.	Vermelding dat een Europese richtlijn wordt omgezet	68
Afdeling 8.	Definities	69
Onderafdeling 1.	Gevallen waarin het aanbeveling verdient te werken met een definitie	69
Onderafdeling 2.	Bevoegdheid om een woord te definiëren	70
Onderafdeling 3.	Inhoud van een definitie	70
Onderafdeling 4.	Plaats van de definities	72
Onderafdeling 5.	Volgorde van de definities	72
Afdeling 9.	Wijzigingsbepalingen	73
Onderafdeling 1.	Omschrijving	73
Onderafdeling 2.	Gevallen waarin wijzigingsbepalingen worden opgesteld	73
Onderafdeling 3.	Algemene voorzorgen bij het opstellen van een wijzigingsbepaling	75
Onderafdeling 4.	Bereik van een wijzigingsbepaling: wijzigen of vervangen?	75
Onderafdeling 5.	Structuur van een wijzigingsbepaling	76
Onderafdeling 6.	Vermelding van de regeling waarvan de bepalingen gewijzigd worden	76
Onderafdeling 7.	Informatie die over elk gewijzigd artikel of onderdeel van een artikel verstrekt moet worden	76
Onderafdeling 8.	Waarop letten bij het wijzigen van één of meer leden	78
Onderafdeling 9.	Werkwijze bij het wijzigen van één of meer leden na één of meer andere leden te hebben ingevoegd of opgeheven	78
Onderafdeling 10.	Manier van wijzigen van verscheidene artikelen van eenzelfde wetgevende tekst of van verschillende wetgevende teksten	79
Onderafdeling 11.	Manier van wijzigen van verscheidene artikelen van eenzelfde besluit of van verschillende besluiten	80
Onderafdeling 12.	Volgorde van gewijzigde en opgeheven bepalingen van eenzelfde tekst	80
Onderafdeling 13.	Wijze van nummering van artikelen en paragrafen die worden ingevoegd tussen bestaande artikelen en paragrafen	81
Onderafdeling 14.	Wijze van nummering van indelingen die artikelen samenbrengen welke tussen bestaande indelingen worden ingevoegd	82
Onderafdeling 15.	Al of niet vernummen van artikelen of andere indelingen van het dispositief	82
Onderafdeling 16.	Wijze van opheffen van opeenvolgende artikelen die ingevoegde artikelen omvatten	83
Onderafdeling 17.	Manier en volgorde van het wijzigen van verschillende teksten	83
Onderafdeling 18.	Mogelijkheid om een al in werking getreden wijzigingsbepaling te wijzigen of op te heffen	83
Onderafdeling 19.	Mogelijkheid om een wijzigingsbepaling die nog niet in werking is getreden te wijzigen of op te heffen	84
Onderafdeling 20.	Werkwijze om ervoor te zorgen dat een wijzigingsbepaling geen gevolgen heeft	85

Afdeling 10.	Bepalingen waarbij één of meer regelingen helemaal worden opgeheven	<u>85</u>
Onderafdeling 1.	Omschrijving van opheffingsbepaling	<u>85</u>
Onderafdeling 2.	Gevallen waarin een bepaling wordt opgesteld tot volledige opheffing van een of meer regelingen	<u>86</u>
Onderafdeling 3.	Lot van bepalingen met een eenmalige uitwerking en van overgangsbepalingen	<u>86</u>
Onderafdeling 4.	Vermelding van een op te heffen regeling	<u>87</u>
Onderafdeling 5.	Plaats van bepalingen waarbij één of meer regelingen volledig worden opgeheven	<u>87</u>
Onderafdeling 6.	Lot van uitvoeringsbesluiten van een opgeheven wetgevende tekst	<u>88</u>
Onderafdeling 7.	Werkwijze om ervoor te zorgen dat een bepaling tot volledige opheffing van één of meer teksten geen gevolgen heeft	<u>88</u>
Afdeling 11.	Overgangsbepalingen	<u>89</u>
Onderafdeling 1.	Omschrijving	<u>89</u>
Onderafdeling 2.	Gevallen waarin overgangsbepalingen nodig zijn	<u>89</u>
Onderafdeling 3.	Plaats van overgangsbepalingen	<u>90</u>
Afdeling 12.	Inwerkingtreding	<u>90</u>
Onderafdeling 1.	Doel van een bepaling die de inwerkingtreding vaststelt	<u>90</u>
Onderafdeling 2.	Datum van inwerkingtreding van een regelgevende tekst die geen bepaling bevat die deze datum vaststelt	<u>91</u>
Onderafdeling 3.	Gevallen waarin de inwerkingtreding van een regelgevende tekst uitdrukkelijk moet worden vastgesteld	<u>91</u>
Onderafdeling 4.	Het bepalen van de uitdrukkelijke datum van inwerkingtreding van een regelgevende tekst	<u>92</u>
Onderafdeling 5.	De inwerkingtreding van een wetgevende tekst laten bepalen door de uitvoerende macht	<u>95</u>
Onderafdeling 6.	Het vaststellen van de inwerkingtreding van een koninklijk besluit of een besluit van de regering door de uitvoerende macht	<u>96</u>
Onderafdeling 7.	Voorzorgsmaatregelen wanneer als dag van inwerkingtreding een bepaalde datum wordt vastgesteld	<u>97</u>
Onderafdeling 8.	Plaats van de bepaling die de inwerkingtreding regelt	<u>97</u>
Afdeling 13.	Buitenwerkingtreding	<u>98</u>
Onderafdeling 1.	Omschrijving	<u>98</u>
Onderafdeling 2.	Tijdstip van buitenwerkingtreding	<u>98</u>
Onderafdeling 3.	Redactie van de buitenwerkingtredingsbepaling	<u>98</u>
Onderafdeling 4.	Mogelijkheid om de datum van buitenwerkingtreding uit te stellen of op te heffen	<u>98</u>
Afdeling 14.	Uitvoeringsbepaling	<u>99</u>
Onderafdeling 1.	Omschrijving	<u>99</u>
Onderafdeling 2.	Nut van de uitvoeringsbepaling	<u>99</u>
Onderafdeling 3.	Teksten met een uitvoeringsbepaling	<u>99</u>
Onderafdeling 4.	Bevoegdheden die voortvloeien uit de uitvoeringsbepaling	<u>99</u>
Onderafdeling 5.	Personen die belast kunnen worden met de uitvoering van een besluit	<u>99</u>
Onderafdeling 6.	Aanwijzing van de personen belast met de uitvoering van een besluit	<u>100</u>
Onderafdeling 7.	Plaats van de uitvoeringsbepaling	<u>100</u>

HOOFDSTUK 5. BIJLAGEN	<u>101</u>
Afdeling 1. Soorten van bijlagen en gevolgen voor de wijziging ervan	<u>101</u>
Afdeling 2. Opname als bijlage van een gestructureerd geheel dat uit het dispositief is gehaald	<u>102</u>
Afdeling 3. Wijziging, vervanging of invoeging van een bijlage bestaande in een gestructureerd geheel dat uit het dispositief is gehaald	<u>102</u>
HOOFDSTUK 6. ONDERTEKENING EN MEDEONDERTEKENING	<u>104</u>
Afdeling 1. Ondertekening	<u>104</u>
Afdeling 2. Medeondertekening	<u>105</u>
HOOFDSTUK 7. GEBRUIK VAN DE TALEN : TAAL WAARIN DE TEKSTEN WORDEN OPGESTELD EN BEKENDGEMAAKT	<u>107</u>
HOOFDSTUK 8. BEKENDMAKING: WIJZE EN TERMIJN VAN BEKENDMAKING EN RECHTZETTINGEN	<u>109</u>
Afdeling 1. Wijze van bekendmaking	<u>109</u>
Afdeling 2. Termijn van bekendmaking	<u>110</u>
Afdeling 3. Rechtzettingen (errata)	<u>110</u>
DEEL 4. WETGEVINGSTECHNISCHE REGELS MET BETREKKING TOT BIJZONDERE PROBLEMEN	<u>112</u>
HOOFDSTUK 1. OMZETTING VAN EUROPESE RICHTLIJNEN	<u>113</u>
Afdeling 1. Wat wordt verstaan onder een richtlijn en haar omzetting?	<u>113</u>
Afdeling 2. Mag een richtlijn worden omgezet door verwijzing?	<u>113</u>
Afdeling 3. Moet de richtlijn letterlijk worden overgenomen?	<u>114</u>
Afdeling 4. Moet de terminologie van de richtlijn strikt gevolgd worden?	<u>114</u>
Afdeling 5. Wat moet worden omgezet?	<u>115</u>
Afdeling 6. Welke instantie zet de richtlijn om?	<u>115</u>

Afdeling 7.	Moet de richtlijn worden omgezet bij wege van wetgevende bepalingen?	116
	.....	116
Onderafdeling 1.	Vereisten van Europees recht	116
Onderafdeling 2.	Vereisten van intern recht	116
Afdeling 8.	Omzettingstabellen	118
	.....	118
Onderafdeling 1.	Het opmaken van omzettingstabellen	118
Onderafdeling 2.	Mededeling en bekendmaking van de omzettingstabellen	118
Afdeling 9.	Vermelding van de omzetting van een richtlijn	119
	.....	119
HOOFDSTUK 2.	OPSTELLEN VAN VERDRAGEN EN INSTEMMING	120
	.....	120
Afdeling 1.	Opstellen van verdragen	120
	.....	120
Onderafdeling 1.	Redactionele voorschriften	120
Onderafdeling 2.	Vermelding van de verdragsluitende partijen	120
Onderafdeling 3.	Voorafgaande vormvereisten	120
Onderafdeling 4.	Identificatie van de ondertekenaar van een verdrag	121
Onderafdeling 5.	Afsluiten van een gemengd verdrag	121
Afdeling 2.	Instemming met een verdrag	122
	.....	122
Onderafdeling 1.	Strekking, optredend orgaan, en uitwerking	122
Onderafdeling 2.	Regels waaraan de bepalingen van het voorontwerp van wetgevende tekst houdende instemming met een verdrag moeten worden getoetst	122
Onderafdeling 3.	Instemming met meer dan één verdrag met één enkel voorontwerp van wetgevende tekst	122
Onderafdeling 4.	Protocollen, accessoria en bijlagen bij het verdrag	122
Onderafdeling 5.	Voorafgaande instemming	123
Onderafdeling 6.	Voorbehoud tegen bepalingen van het verdrag	123
Onderafdeling 7.	Mogen in een wetgevende tekst houdende instemming met een verdrag andere regels worden opgenomen betreffende de aangelegenheid die in het verdrag aan bod komt?	124
Onderafdeling 8.	Authentieke taalversies en vertalingen van verdragen	124
HOOFDSTUK 3.	INSTEMMING MET EEN SAMENWERKINGSAKKOORD IN DE ZIN VAN ARTIKEL 92BIS VAN DE BIJZONDERE WET VAN 8 AUGUSTUS 1980 TOT HERVORMING DER INSTELLINGEN ...	126
HOOFDSTUK 4.	TERUGWERKENDE KRACHT	127
HOOFDSTUK 5.	REGELGEVING DOOR VERWIJZING	128
	.....	128
Afdeling 1.	Definitie	128
	.....	128
Afdeling 2.	In welk geval ermee werken?	128

Afdeling 3.	Voorzorgsmaatregelen	<u>128</u>
Afdeling 4.	Toepassing mutatis mutandis	<u>129</u>
HOOFDSTUK 6.	COÖRDINEREN EN CODIFICEREN ZONDER INHOUDELIJKE WIJZIGINGEN	<u>130</u>
Afdeling 1.	Definities	<u>130</u>
Afdeling 2.	Coördinaties en codificaties van wetsbepalingen zonder inhoudelijke wijzigingen	<u>130</u>
Onderafdeling 1.	Goed coördineren of codificeren van wetsbepalingen	<u>130</u>
Onderafdeling 2.	Inlichtingen bij elk artikel van de gecoördineerde of gecodificeerde tekst	<u>132</u>
Onderafdeling 3.	Redactie van een coördinatie- of codificatiebesluit	<u>132</u>
Afdeling 3.	Coördinaties en codificaties van verordeningsbepalingen zonder inhoudelijke wijzigingen	<u>133</u>
HOOFDSTUK 7.	BESLUIT TOT INDIENING VAN EEN WETGEVINGSONTWERP	<u>134</u>
Afdeling 1.	Definitie	<u>134</u>
Afdeling 2.	Redactie	<u>134</u>
Afdeling 3.	Voorzorgsmaatregel bij besluiten tot indiening van een ontwerp van ordonnantie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	<u>134</u>
DEEL 5.	FORMULES EN MODELLEN VAN BESLUITEN	<u>135</u>
HOOFDSTUK 1.	OPSCHRIFT	<u>137</u>
Afdeling 1.	Teksten met op zichzelf staande bepalingen	<u>137</u>
Afdeling 2.	Wijzigingsteksten	<u>137</u>
HOOFDSTUK 2.	BEKRACHTIGING EN AFKONDIGING VAN WETGEVENDE TEKSTEN	<u>139</u>
HOOFDSTUK 3.	AANHEF VAN EEN BESLUIT	<u>140</u>
Afdeling 1.	Begroeting of vermelding van de auteur	<u>140</u>
Afdeling 2.	Vermelding van de rechtsgrond	<u>141</u>

Afdeling 3.	Vermelding van de gewijzigde, opgeheven of ingetrokken teksten	143
Afdeling 4.	Vermelding van de vervulde vormvereisten (behalve het advies van de Raad van State)	143
Afdeling 5.	Vermelding van het advies van de Raad van State	144
Afdeling 6.	Vermelding van de ontstentenis of de vrijstelling van een verplicht advies (behalve het advies van de Raad van State)	145
Afdeling 7.	Vermelding van de ontstentenis of de vrijstelling van het advies van de Raad van State	146
Afdeling 8.	Vermelding van de personen die een koninklijk besluit, een besluit van een regering of een besluit van een college voordragen	146
Afdeling 9.	Vermelding van de collegiale beraadslaging over een koninklijk besluit, een besluit van een regering of een besluit van een college	147
Afdeling 10.	Inleiding van het dispositief	147
HOOFDSTUK 4.	DISPOSITIEF EN BIJLAGEN	148
Afdeling 1.	Op zichzelf staande bepalingen	148
Onderafdeling 1.	Vermelding van de geregelde aangelegenheid	148
Onderafdeling 2.	Vermelding van de omzetting van een Europese richtlijn	149
Onderafdeling 3.	Definities	150
Onderafdeling 4.	Instemming met een verdrag	150
Onderafdeling 5.	Instemming met een samenwerkingsakkoord	150
Onderafdeling 6.	Bekrachtiging van besluiten bij wege van een wetgevende tekst	150
Onderafdeling 7.	Interpretatieve wet of interpretatief decreet	151
Onderafdeling 8.	Coördinatie van wetgevende bepalingen	151
Onderafdeling 9.	Codificatie van wetgevende bepalingen	152
Onderafdeling 10.	Besluit tot indiening van een ontwerp van wetgevende aard	153
Onderafdeling 11.	Besluit met als bijlage een bindende juridische tekst met een algemene draagwijdte	154
Afdeling 2.	Wijzigingsbepalingen	154
Onderafdeling 1.	Vermelding van de wijzigingen voorafgaand aan de voorgenomen wijziging	154
Onderafdeling 2.	Opeenvolgende wijzigingen van eenzelfde tekst	156
Onderafdeling 3.	Wijziging van een artikel in zijn geheel	157
Onderafdeling 4.	Wijziging van een paragraaf in zijn geheel	158
Onderafdeling 5.	Wijziging van een lid in zijn geheel	160
Onderafdeling 6.	Wijziging van onderdelen van een opsomming	162
Onderafdeling 7.	Wijziging van zinnen	163
Onderafdeling 8.	Wijziging van woorden	164
Onderafdeling 9.	Verscheidene wijzigingen in eenzelfde artikel	165
Onderafdeling 10.	Vervanging en invoeging van artikelen die op elkaar volgen	165
Onderafdeling 11.	Invoeging van een onderdeel dat verscheidene artikelen bevat	166
Onderafdeling 12.	Opheffing van artikelen en van een onderdeel met de artikelen die het bevat	167

Onderafdeling 13.	Vervanging en invoeging van een bijlage	168
Onderafdeling 14.	Vervanging van het opschrift van een tekst, een onderdeel, een bijlage	169
Afdeling 3.	Bepalingen die één of meer teksten volledig opheffen	169
Afdeling 4.	Bepalingen die een tekst volledig intrekken	170
Afdeling 5.	Inwerkingtreding	170
Onderafdeling 1.	Algemene formules	170
Onderafdeling 2.	Redactie van de wetgevende tekst op basis waarvan de uitvoerende macht de datum van inwerkingtreding kan vaststellen van alle of sommige bepalingen ervan	170
Onderafdeling 3.	Redactie van het besluit dat de datum van inwerkingtreding van de wetgevende tekst bepaalt	171
Onderafdeling 4.	Inwerkingtreding van een wetgevende tekst die diverse bepalingen bevat (bv. een programmawet)	171
Afdeling 6.	Buitenwerkingtreding	171
Afdeling 7.	Uitvoeringsbepaling	172
Afdeling 8.	Bijlage bij een besluit	172
HOOFDSTUK 5.	KONINKLIJK BESLUIT TOT INDIENING VAN EEN WETSONTWERP	173
HOOFDSTUK 6.	BESLUIT TOT INDIENING VAN EEN ONTWERP VAN DECREET OF ORDONNANTIE	174
HOOFDSTUK 7.	KONINKLIJK BESLUIT	175
HOOFDSTUK 8.	BESLUIT VAN EEN REGERING	176
HOOFDSTUK 9.	BESLUIT VAN HET VERENIGD COLLEGE VAN DE GEMEENSCHAPPELIJKE GEMEENSCHAPSCOMMISSIE	177
HOOFDSTUK 10.	MINISTERIEEL BESLUIT	178

DEEL 6.	RAADPLEGING VAN DE AFDELING WETGEVING VAN DE RAAD VAN STATE	<u>179</u>
HOOFDSTUK 1.	AARD VAN HET ADVIES VAN DE AFDELING WETGEVING ..	<u>180</u>
Afdeling 1.	Hoedanigheid waarin de afdeling wetgeving van de Raad van State advies geeft	<u>180</u>
Afdeling 2.	Kenmerken van het advies van de afdeling wetgeving	<u>180</u>
Onderafdeling 1.	Het gaat om een juridisch advies	<u>180</u>
Onderafdeling 2.	Het gaat om een gemotiveerd advies	<u>181</u>
Onderafdeling 3.	Het advies is niet bindend	<u>181</u>
Onderafdeling 4.	Het advies is geen wettigheidsattest	<u>181</u>
Onderafdeling 5.	Het advies wordt tot op zekere hoogte bekendgemaakt	<u>182</u>
Afdeling 3.	Het al of niet verplicht zijn van inwinning van het advies van de afdeling wetgeving	<u>182</u>
Afdeling 4.	Voorwaarde waarop het vereiste van adviesaanvraag bij de afdeling wetgeving als vervuld kan worden beschouwd	<u>183</u>
Afdeling 5.	Regels die gelden voor de termijnen	<u>183</u>
Onderafdeling 1.	Schema van de toepasselijke regels	<u>183</u>
Onderafdeling 2.	Adviesaanvragen zonder opgave van termijn	<u>184</u>
Onderafdeling 3.	Aanvragen om advies binnen dertig of vijfenveertig dagen	<u>185</u>
Onderafdeling 4.	Aanvragen om advies binnen vijf of acht werkdagen	<u>186</u>
Onderafdeling 5.	Berekening van de termijnen	<u>187</u>
Afdeling 6.	Wijze waarop de afdeling wetgeving u beter kan helpen	<u>187</u>
Onderafdeling 1.	Kies een redelijke termijn	<u>187</u>
Onderafdeling 2.	Mededeling van het volledige dossier	<u>188</u>
Onderafdeling 3.	Mededeling van de voorbereidende stukken	<u>190</u>
Onderafdeling 4.	Mededeling van de adviesaanvraag op papier en via elektronische post	<u>190</u>
Onderafdeling 5.	Aanwijzing van een persoon die nuttige uitleg kan verstrekken	<u>190</u>
Onderafdeling 6.	Gelijktijdige indiening van ontwerpen die een samenhangend geheel vormen	<u>191</u>
Onderafdeling 7.	Briefwisseling en contacten met de afdeling wetgeving	<u>191</u>
HOOFDSTUK 2.	ONDERZOEK VAN DE ADVIESAANVRAAG DOOR DE AFDELING WETGEVING	<u>192</u>
Afdeling 1.	Voorwaarden voor de ontvankelijkheid van de adviesaanvraag	<u>192</u>
Onderafdeling 1.	Onderwerp van de aanvraag	<u>192</u>
Onderafdeling 2.	Indiener van de adviesaanvraag	<u>193</u>
Onderafdeling 3.	Stand van het dossier	<u>193</u>

Afdeling 2.	Waarop het advies betrekking moet hebben	194
Onderafdeling 1.	Bevoegdheid van de steller van de tekst	194
Onderafdeling 2.	Rechtsgrond	195
Onderafdeling 3.	Voorafgaande vormvereisten	195
Onderafdeling 4.	Inachtneming van de artikelen 74, 77 en 78 van de Grondwet door de federale wetgever	195
Afdeling 3.	Mate waarin de afdeling wetgeving bij het onderzoek van een ontwerp rekening houdt met de memorie van toelichting of het verslag aan de Koning, aan de Regering of aan het (Verenigd) College	196
BIJLAGEN		197
Bijlage 1.	Brief met adviesaanvraag van een minister zonder termijnbepaling	198
Bijlage 2.	Brief met adviesaanvraag van een minister binnen een termijn van dertig dagen	199
Bijlage 3.	Brief met adviesaanvraag van een minister binnen een termijn van vijf werkdagen	200
Bijlage 4.	Brief met adviesaanvraag van de voorzitter van een wetgevende vergadering zonder bepaling van een termijn	201
Bijlage 5.	Brief met adviesaanvraag van de voorzitter van een wetgevende vergadering binnen een termijn van dertig dagen	202
Bijlage 6.	Brief met adviesaanvraag van de voorzitter van een wetgevende vergadering binnen een termijn van vijf werkdagen	203
Bijlage 7.	Brief met bevestiging van een door de Raad van State gevraagde verlenging van de termijn	204
INDEX		205

INLEIDING

Deze handleiding is bestemd voor degenen die wetgevende en reglementaire teksten opstellen voor de federale overheid en de deelgebieden.

Ze bevat aanbevelingen om de redactie van teksten te verbeteren en te zorgen voor eenvormigheid van de formulering ervan, teneinde de bevattelijkheid en de toepassing van de regels te vergemakkelijken. Deze aanbevelingen steunen op adviezen die door de afdeling wetgeving van de Raad van State zijn uitgebracht en op regels die in andere rechtsorden worden toegepast⁽¹⁾.

Deze handleiding bestaat uit zes delen:

- a) het eerste deel bevat algemene regels op het vlak van de redactiemethode en het correcte taalgebruik;
- b) het tweede deel geeft algemene wetgevingstechnische regels die van toepassing zijn ongeacht de structuur van de wetgevende en reglementaire teksten. Die regels betreffen de keuze van de soort tekst, de na te streven mate van gedetailleerdheid en de vorm waarin de nieuwe bepalingen het best worden gegoten (op zichzelf staande bepalingen, wijzigings-, opheffings- of intrekkingbepalingen);
- c) het derde deel is het hart van de handleiding. Het werkt hoofdzakelijk in detail de wetgevingstechnische regels met betrekking tot de bestanddelen van de structuur van wetgevende en reglementaire teksten uit. Het opschrift, de aanhef, het dispositief en de bijlagen worden onder de loep genomen;
- d) in het vierde deel wordt aandacht besteed aan de wetgevingstechnische regels die gelden voor bijzondere problemen, zoals de instemming met verdragen, de omzetting van Europese richtlijnen, de wetgeving door verwijzing, coördinaties en codificaties;
- e) het vijfde deel bevat formules en modellen van besluiten die de wetgevingstechnische regels aanvullen;
- f) het zesde deel beschrijft de grote lijnen van de adviesprocedure voor de afdeling wetgeving van de Raad van State en geeft aanbevelingen om van deze afdeling efficiëntere hulp te krijgen.

In de bijlagen bij de handleiding worden modelbrieven in verband met adviesaanvragen aan de Raad van State aangereikt.

Een elektronische versie van de handleiding is ter beschikking op de website van de Raad van State onder de rubriek "wetgevingstechniek" (<http://www.raadvst-consetat.be>). Deze versie bevat bladwijzers en hyperlinken, die toelaten om gemakkelijk doorheen het document te navigeren.

⁽¹⁾ Bijvoorbeeld: Europese Gemeenschappen, Gemeenschappelijke Praktische Handleiding van het Europees Parlement, de Raad en de Commissie ten behoeve van eenieder die binnen de Gemeenschapsinstellingen bij de opstelling van wetteksten is betrokken (<http://eur-lex.europa.eu/nl/techleg/index.htm>); voor Nederland: Ministerie van Justitie, Aanwijzingen voor de regelgeving (http://www.justitie.nl/images/Aanwijzingen_tcm34-2447.pdf).

Om zich aan de wettelijke termijnen te houden, beperkt de afdeling wetgeving van de Raad van State, overeenkomstig artikel 84, § 3, eerste lid, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, haar onderzoek in veel van haar adviezen tot de bevoegdheid van de steller van de handeling, de rechtsgrond en de te vervullen voorafgaande vormvereisten; wetgevingstechnische aangelegenheden komen daarin dus niet meer ter sprake. In deze context vergen de aanbevelingen van deze leidraad bijzondere aandacht.

Verscheidene wetgevingstechnische kwesties kunnen niet los worden gezien van inhoudelijke aangelegenheden, gelet op onder andere de gevolgen van de regels vervat in de Grondwet en de wetten tot hervorming der instellingen. Daarom gaat deze leidraad verder dan alleen de wetgevingstechnische kwesties waarin de wet uitdrukkelijk voorziet⁽²⁾. De overwegingen over inhoudelijke kwesties zijn evenwel alleen aanwijzingen in verband met de stand van het recht op een welbepaald ogenblik; ze zijn niet bindend voor de Raad van State, aangezien het officiële standpunt van de Raad alleen in zijn arresten en adviezen uiteengezet wordt.

*
*   *

U kunt uw opmerkingen en suggesties toezenden aan het volgende emailadres:

wetgevingstechniek@raadvst-consetat.be

*
*   *

De heer Michel Leys, die directeur is geweest van het Adviesbureau Leesbaarheid van de FOD Personeel en Organisatie, heeft deze leidraad herlezen in verschillende stadia van het opstellen ervan. Zijn opmerkingen en suggesties zijn een grote hulp geweest. Hij wordt daarvoor van ganser harte bedankt.

⁽²⁾ Volgens artikel 76 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State hebben de leden van de auditoraat die bij voorrang bij de afdeling wetgeving zijn aangesteld onder meer tot taak te zorgen voor de nadere uitwerking en de verspreiding van de beginselen van de wetgevingstechniek.

DEEL 1

ALGEMENE REGELS VOOR EEN KEURIGE REDACTIE

HOOFDSTUK 1. REDACTIEMETHODE

Afdeling 1. Tijd die aan de redactie moet worden besteed

1. Neem de tijd om uw tekst op te stellen.

Inderhaast opgestelde teksten kunnen vergissingen bevatten die moeilijkheden meebrengen voor degenen voor wie de nieuwe regels van belang zijn. Met het rechtzetten van die vergissingen gaat de vermeende aanvankelijke tijdwinst verloren. Bovendien kan een rechtzetting die op haar beurt overhaast gebeurt tot nieuwe vergissingen leiden en een vicieuze cirkel doen ontstaan.

Als u niet genoeg afstand neemt van uw tekst koestert u de illusie dat die tekst net zo begrepen zal worden zoals u hem bedoelde. Die klip omzeilt u door uw tekst enkele dagen terzijde te leggen en hem vervolgens met een kritischer blik opnieuw te bekijken. Win ook het advies van collega's in, vooral van collega's die niet van het ontwerp op de hoogte zijn, zodat ze de tekst niet onbewust te welwillend lezen.

Verwacht niet naderhand de onvolkomenheden van uw tekst te kunnen rechtzetten door een interpretatie die hem een strekking geeft die overeenstemt met uw oorspronkelijke bedoeling. Een interpretatie mag immers nooit ingaan tegen de tekst zelf en een interpretatieve circulaire is geenszins bindend voor degenen op wie de tekst van toepassing is.

Ideaal is als uw tekst op zich te begrijpen is, zonder dat het nodig is om de commentaar te raadplegen die er eventueel van gegeven wordt⁽³⁾.

Afdeling 2. Controle van de bijwerking en de juistheid van de geconsolideerde teksten

2. Officieuze coördinaties of officieuze geconsolideerde teksten, met inbegrip van elektronische versies beschikbaar op het internet, zijn zeer nuttig bij het voorbereiden van een ontwerp. Het is evenwel een waagstuk om alleen op basis van die stukken een tekst op te stellen.

Controleer of de geconsolideerde teksten wel bijgewerkt zijn: kijk na of daarin rekening wordt gehouden met de laatste wijzigingen die in het Belgisch Staatsblad bekendgemaakt zijn en let goed op de datum waarop die wijzigingen in werking treden. Elke dag worden zo veel wijzigingen gepubliceerd dat geconsolideerde teksten vaak met enige vertraging worden aangepast. U doet er dan ook goed aan na te gaan of de geraadpleegde tekst aan de laatste, in werking getreden wijzigingen is aangepast. U kunt die controle uitvoeren door bijvoorbeeld de gegevensbank "refLex" te raadplegen, die de Raad van State op het internet gratis ter beschikking van het publiek stelt via de volgende website: <http://reflex.raadvst-consetat.be>

Controleer of de geconsolideerde teksten juist zijn door ze te vergelijken met de officiële teksten die in het Belgisch Staatsblad bekendgemaakt zijn. Hun eventuele gebrekkige consolidatie zal u dan niet op een dwaalspoor brengen. Zo zult u kunnen opmerken of twee leden niet bij vergissing zijn samengevoegd, of wijzigingen niet per ongeluk voorgesteld worden als aangebracht in een bepaald lid, terwijl ze in een ander lid zijn aangebracht.

⁽³⁾ Wat de commentaar van de regels betreft, zie de aanbevelingen nummers [3.13](#) en 3.14.

Afdeling 3. Bevattelijkheid

3. Om een tekst bevattelijker te maken voor degenen die bij de toepassing ervan betrokken zijn, moet u:

- a) bij de structuur die u uitwerkt, de woorden die u kiest en de zinnen die u bouwt zorgen voor eenvoud, duidelijkheid, nauwkeurigheid, beknoptheid en samenhang (nummers [3.1](#) tot 3.12);
- b) de regels van passende commentaar voorzien (nummers [3.13](#) en 3.14).

Onderafdeling 1. Structuur van de tekst

3.1. Verzorg de structuur van de tekst:

- a) maak een duidelijk onderscheid tussen de regels die in het dispositief moeten staan en die welke in de bijlagen een plaats moeten krijgen⁽⁴⁾;
- b) maak een duidelijk onderscheid tussen de regels en de commentaar;
- c) plaats de regels in een logische volgorde⁽⁵⁾;

Voorbeeld: Wanneer u in het dispositief nieuwe regels formuleert, kies dan deze volgorde: algemene bepalingen, bijzondere bepalingen, bepalingen betreffende de controle van de naleving van de nieuwe regels en, ten slotte, de eventuele sancties.

- d) deel het dispositief passend in⁽⁶⁾.

Onderafdeling 2. Woordkeuze

3.2. Gebruik precieze bewoordingen die de bedoeling nauwkeurig weergeven.

Voorbeelden

a) De termen “onverminderd” en “onder voorbehoud van”, die gebruikt worden om elke twijfel weg te nemen omtrent de manier waarop bepalingen en teksten bij elkaar aansluiten, worden wel eens verward. De term “onverminderd” is synoniem van “los van”. Hij betekent dat de bepaling in kwestie geen gevolgen heeft voor de gelding van een andere bepaling; beide bepalingen staan dus op hetzelfde niveau en ze kunnen tegelijk van toepassing zijn. De uitdrukking “onder voorbehoud van”, evenwel geeft aan welke van beide conflicterende bepalingen voorrang heeft, ongeacht of ze tot twee verschillende teksten behoren dan wel of ze in dezelfde tekst voorkomen; de bepaling waarin het voorbehoud wordt gemaakt, heeft alleen uitwerking als de bepaling waarvoor voorbehoud is gemaakt, niet van toepassing is⁽⁷⁾.

⁽⁴⁾ Zie de aanbevelingen nummers [44](#) en 45, alsook de aanbevelingen nummers [169](#) en 170.

⁽⁵⁾ Zie ook aanbeveling nr. [45](#).

⁽⁶⁾ Zie de aanbevelingen nummers [46](#) tot 65.

⁽⁷⁾ Voor het onderscheid tussen de Franse tegenhangers van deze uitdrukkingen, zie C. BERGEAL, *Savoir rédiger un texte normatif*, Paris, Berger-Levrault, 1997, nr. 152. Voor andere voorbeelden, zie J. LELIARD, *Oubollig openbaar taalgebruik*, R.W., 2002-2003, blz. 1195-1199.

b) De woorden “dageraad” en “schemer(ing)” zijn onduidelijk. Daarom moet u, telkens als dat mogelijk is, verwijzen naar een precies tijdstip (uur) of het begin- en einduur bepalen van de beoogde periode.

3.3. Gebruik eenvoudige woorden.

3.3.1. Gebruik courante en concrete woorden, maar niet ten koste van nauwkeurigheid. Wanneer het idee dat u wil uitdrukken alleen precies kan worden weergegeven met een technische term, verdient die term de voorkeur boven het courante of concrete woord.

Voorbeelden van courante en concrete woorden

Schrijf niet “een opleiding verstrekken”, maar wel “een opleiding geven”.

Schrijf niet “een bedrag heffen”, maar wel “een bedrag bepalen”.

3.3.2. Gebruik geen archaïsmen.

Voorbeeld: in plaats van “desgelijks”, schrijf “evenzo”, in plaats van “zulks” schrijf “dat”.

3.3.3. Gebruik geen neologismen. Als u evenwel verplicht bent om een neologisme te gebruiken omdat er geen alternatief bestaat, geef er dan een definitie van⁽⁸⁾.

3.3.4. Wees voorzichtig met letterwoorden:

a) wordt in de tekst waarbij een instelling wordt opgericht, naast de officiële benaming een letterwoord vermeld, gebruik dan geen enkel ander letterwoord om die instelling te benoemen;

b) vreest u dat de betekenis van een officieel letterwoord de lezer zal ontgaan of bestaat er geen officieel letterwoord om een instelling te benoemen, gebruik dan alleen een letterwoord wanneer dat bijdraagt tot de leesbaarheid van de tekst en na duidelijk te hebben gemaakt op welke instelling dat letterwoord slaat.

3.3.5. Wees voorzichtig met afkortingen. Vreest u dat de betekenis van een afkorting de lezer zal ontgaan, leg die dan uit.

3.4. Dubbelzinnige woorden, dat wil zeggen woorden die op verschillende manieren kunnen worden opgevat, zijn uit den boze. Als u niet anders kunt en toch een dubbelzinnig woord moet gebruiken, definieer het dan⁽⁹⁾.

3.5. Wees bondig in uw woordkeuze.

3.5.1. Gebruik korte woorden.

Voorbeeld: schrijf niet “op voorwaarde dat”, maar wel “als”.

⁽⁸⁾ Zie aanbeveling nr. [95](#).

⁽⁹⁾ Zie aanbeveling nr. [95](#).

3.5.2. Laat overbodige woorden weg.

Voorbeelden van verplichtingen en verboden

a) Maak om een verplichting weer te geven geen gebruik van het werkwoord “moeten” of soortgelijke uitdrukkingen zoals “ertoe gehouden zijn”, maar wel van het werkwoord dat de handeling in kwestie weergeeft, vervoegd in de tegenwoordige tijd. Schrijf dus “de aanvrager deelt schriftelijk mee” in plaats van “de aanvrager moet schriftelijk meedelen”.

b) Gebruik voor een verbod geen bijwoord zoals “strikt” of “volstrekt”, aangezien er uit juridisch oogpunt geen enkel verschil is tussen “het is verboden” en “het is strikt verboden”. Als u toch een gradatie in verbodsbepalingen wil weergeven, differentieer dan de straffen die op de schending van die bepalingen staan.

Ander voorbeeld: schrijf niet “de na te leven termijn bedraagt”, maar wel “de termijn bedraagt”.

3.5.3. Gebruik om een handeling te beschrijven veeleer een werkwoord dan een zelfstandig naamwoord.

Voorbeeld: schrijf niet “een evaluatie maken”, maar wel “evalueren”.

3.6. Zorg voor samenhang in uw woordkeuze:

a) gebruik altijd hetzelfde woord om hetzelfde begrip of dezelfde zaak aan te duiden. Ga dus niet zoals een letterkundige op zoek naar synoniemen om te voorkomen dat eenzelfde woord meermaals aangetroffen wordt;

b) gebruik onderscheiden woorden om onderscheiden begrippen of zaken aan te duiden.

Voor terminologische eenvormigheid moet op alle niveaus worden gezorgd: binnen eenzelfde tekst, in de uitvoeringstekst ten opzichte van de tekst die als basis daarvoor geldt, binnen eenzelfde domein van regelgeving en meer in het algemeen in de geldende regelgeving.

Voorbeelden

a) Gebruik om het juridisch begrip “onroerend goed” aan te duiden niet nu eens de term “vastgoed” en dan weer de term “onroerend goed”.

b) Gebruik om het juridisch begrip “demande d’indemnisation” aan te duiden, niet nu eens “vordering tot schadeloosstelling” en dan weer “verzoek tot schadevergoeding”.

c) Als een juridisch begrip uit bestaande wetgeving past voor nieuwe wetgeving, gebruik dan het woord dat reeds voor dat begrip wordt gebruikt, anders vraagt de lezer zich af waar dat verschil in terminologie vandaan komt en bestaat het gevaar dat hij aan een nieuw woord een andere strekking geeft dan die welke u voor ogen had. Als bijvoorbeeld het juridisch begrip dat aangeduid wordt met het woord “beheerscontract”⁽¹⁰⁾ voor de nieuwe wetgeving past, blijf dat woord dan gebruiken, veeleer dan de woorden “contract” of “bestuurscontract”.

⁽¹⁰⁾ Welk woord gebruikt wordt in de wet van 21 maart 1991 betreffende de hervorming van sommige economische overheidsbedrijven.

3.7. Gebruik de woorden in de gangbare betekenis die ze in het gewone juridische of technische taalgebruik hebben. Wilt u een woord in een andere dan zijn gangbare betekenis gebruiken, zoek dan een ander woord en vindt u er geen, definieer het dan⁽¹¹⁾.

3.8. Als u meeteenheden gebruikt, verwijst dan naar de wettelijke meeteenheden⁽¹²⁾ waarvan de Koning de benaming, de definitie en het symbool heeft vastgesteld, met inbegrip van de regels tot vorming van hun veelvoud en delen⁽¹³⁾.

3.9. Gebruik in een tweetalige tekst woorden met dezelfde betekenis in beide talen, zodat ze op dezelfde wijze begrepen worden.

Onderafdeling 3. Zinsbouw

3.9. Maak eenvoudige zinnen.

3.9.1. Schrijf de zinnen bij voorkeur in de actieve vorm in plaats van de passieve vorm. Door een zin in de actieve vorm te construeren “onderwerp + werkwoord + voorwerp” geeft u het idee weer dat iemand iets doet. Dergelijke zinnen zijn makkelijk te begrijpen, omdat het onderwerp de handeling stelt en ze niet ondergaat.

Voorbeelden

a) Schrijf niet “Het getuigschrift wordt ingediend door de aanvrager”, maar wel “De aanvrager dient het getuigschrift in”.

b) Schrijf niet “De procedureregels worden door de Koning vastgesteld”, maar wel “De Koning stelt de procedureregels vast” of “De Koning bepaalt de procedureregels”.

3.9.2. Hoed u voor tangconstructies, met name voor te veel woorden tussen de delen van een scheidbaar werkwoord, tussen een hulp- en een hoofdwerkwoord of tussen lidwoord en zelfstandig naamwoord.

3.9.3. De delen van een opsomming horen netjes onder elkaar te staan, zonder tussenzinnen die de eenheid ervan verbreken⁽¹⁴⁾.

3.9.4. Schrijf bij voorkeur bevestigende in plaats van ontkennende zinnen. Een ontkennende zin is vaak moeilijker te begrijpen dan een bevestigende zin en kan bovendien verwarring doen rijzen.

⁽¹¹⁾ Zie aanbeveling nr. [95](#).

⁽¹²⁾ Zie artikel 7 van de wet van 16 juni 1970 betreffende de meeteenheden, de meetstandaarden en de meetwerktuigen.

⁽¹³⁾ Zie artikel 4 van het koninklijk besluit van 14 september 1970 houdende gedeeltelijke inwerkingtreding van de wet van 16 juni 1970 betreffende de meeteenheden, meetstandaarden en meetwerktuigen en tot vaststelling van de wettelijke meeteenheden van de standaarden en regels ter reproductie van deze eenheden.

⁽¹⁴⁾ Zie de aanbevelingen nummers [58](#) tot 60.

3.9.5. Dubbele ontkenningen zijn uit den boze.

Voorbeelden

a) Schrijf niet “De betrokkene kan eveneens worden gehoord wanneer niet kan worden uitgesloten dat hij niet in het bezit is geweest van drugs”, maar wel “De betrokkene kan eveneens worden gehoord wanneer vermoed wordt dat hij in het bezit is geweest van drugs”. In de eerste zin is niet duidelijk wat de bedoeling is: moet de betrokkene in het bezit van drugs geweest zijn of mag hij net niet in het bezit van drugs geweest zijn? In de tweede zin is die onzekerheid weggenomen.

b) Schrijf niet “De vergunning wordt niet uitgereikt als de gemachtigde ambtenaar geen gunstig advies heeft gegeven”, maar wel “De vergunning kan worden uitgereikt als het advies van de gemachtigde ambtenaar gunstig is”.

c) Schrijf niet “De bijdragen kunnen niet in mindering worden gebracht als ze niet voldoen aan de voorwaarden van (...)”, maar wel “De bijdragen kunnen in mindering worden gebracht als ze voldoen aan (...)”.

3.9.6. De uitdrukking “niet moeten” is af te raden, daar ze opgevat kan worden als “niet hoeven”.

3.9.7. In Franse teksten mogen ontkennende zinnen niet met het woord “ne” alleen worden geschreven, maar moet “ne pas” of “ne plus” worden gebruikt om duidelijk aan te geven dat het om een ontkenning gaat.

3.9.8. Vervang in Franse teksten de woorden “ne ... que” door “uniquement” of “seulement” om verwarring met ontkennende zinnen te voorkomen.

3.10. Maak beknopte zinnen.

3.10.1. Bij lange zinnen is het gevaar voor dubbelzinnigheid en verkeerde constructies groter. Schrijf dan ook korte zinnen van maximaal vijftien tot twintig woorden.

3.10.2. Is een zin te lang, werk die dan om. Ga eerst na welke ideeën de onderscheiden delen van de zin vormen. Als die ideeën gewoon opgesomd worden, geef ze dan onder elkaar weer. Als die ideeën evenwel niet louter opgesomd worden, probeer dan de volzin in verscheidene zinnen onder te verdelen: besteed een aparte zin aan elk weer te geven idee.

3.10.3. Laat overbodige zinnen en bepalingen weg⁽¹⁵⁾.

3.10.4. Ga na of het nuttig is met verwijzingen te werken⁽¹⁶⁾.

3.11. Maak samenhangende zinnen.

3.11.1. Zet de werkwoorden altijd in dezelfde tijd. Gebruik de onvoltooid tegenwoordige tijd, behalve wanneer u een regeling wijzigt waarin een andere tijd wordt gebruikt.

⁽¹⁵⁾ Zie de aanbevelingen nummers [80](#) tot 82.

⁽¹⁶⁾ Zie de aanbevelingen nummers [66](#) en 67.

3.11.2. Verbind de ideeën die in de afzonderlijke zinnen worden weergegeven door middel van verbindingswoorden.

Voorbeeld: om de tegenstelling aan te geven tussen twee zinnen die elk een lid vormen, begin de tweede zin met het woord “Evenwel” of met de woorden “In afwijking van het ... lid”.

3.11.3. Geef u complementaire ideeën weer, bouw dan de zinnen volgens een parallelle structuur.

Voorbeeld: schrijf niet “De erkenning wordt verleend op voorwaarde dat de vereniging ... en voor zover ...”, doch: “De erkenningsvoorwaarden zijn de volgende: ...”.

3.12. Verzorg de interpunctie in de zinnen. Het plaatsen van een komma, een puntkomma of een punt kan gevolgen hebben voor de betekenis van een bepaling.

Ga om interpretatieproblemen ten gevolge van een verkeerde keuze van leestekens te voorkomen ook na of een andere redactie van de tekst hem niet duidelijker maakt.

Voorbeeld van de gevolgen van de keuze voor een puntkomma of een punt

“De bepalingen van deze wet zijn evenwel niet van toepassing op het personeel dat geen vastheid van betrekking geniet; de Koning bepaalt op welke categorieën van personen deze wet niet van toepassing is”.

Het puntkomma geeft het verband aan tussen beide delen van eenzelfde zin; het tweede deel houdt een beperking in van het eerste: de Koning moet de betrokken categorieën van personen opsommen. Als er een punt had gestaan in plaats van een puntkomma, zouden er twee afzonderlijke zinnen hebben gestaan en zou daardoor de indruk kunnen ontstaan dat de Koning andere categorieën van personen kon aanwijzen dan die welke geen vastheid van betrekking genieten⁽¹⁷⁾.

Merk op dat de tekst meteen duidelijk zou zijn geweest als het tweede deel van de zin als volgt geformuleerd was: “de Koning bepaalt de betrokken categorieën van personen”. Bij die redactie is de omvang van de bevoegdheid van de Koning onmiddellijk duidelijk en heeft de keuze om dat tweede deel van de zin door een punt of een puntkomma te laten voorafgaan, geen gevolgen voor de strekking van de bepaling.

Voorbeelden van de gevolgen van de keuze om al dan niet een komma te plaatsen

a) Vergelijk de twee volgende zinnen:

- “Voorrang van rechts geldt op kruispunten die van een verkeersbord [yz] zijn voorzien.”

- “Voorrang van rechts geldt op kruispunten, die van een verkeersbord [yz] zijn voorzien.”

In de eerste zijn heeft de weglating van de komma tussen de woorden “kruispunten” en “die” tot gevolg dat voorrang van rechts enkel geldt op kruispunten die van een verkeersbord [yz] zijn voorzien.

In de tweede zin daarentegen lijkt de komma tussen de woorden “kruispunten” en “die” te wijzen op het bestaan van twee regels: de ene over voorrang van rechts die geldt op elk kruispunt; de tweede die bepaalt dat elk kruispunt voorzien is van een verkeersbord [yz]. Hierbij kan men opmerken dat het verschillende voorwerp van beide regels verantwoordt dat men twee artikelen zou opstellen in plaats van een enkele zin met een komma. In dat geval zou er geen probleem van onduidelijkheid meer bestaan.

⁽¹⁷⁾ In verband met dit voorbeeld en de commentaar erbij, zie M. LEYS, *Rédiger des textes juridiques lisibles (lois, arrêtés, circulaires normatives)*, deel IV, Opleidingsinstituut van de federale overheid, februari 2002.

b) Vergelijk de twee volgende zinnen:

- “Aan de voorzitters van de Kamer van volksvertegenwoordigers en van de Senaat worden overgezonden de besluiten tot wijziging van wetsbepalingen en de overige teksten waarvoor een specifieke wet dit voorschrijft.”
- “Aan de voorzitters van de Kamer van volksvertegenwoordigers en van de Senaat worden overgezonden de besluiten tot wijziging van wetsbepalingen en de overige teksten, waarvoor een specifieke wet dit voorschrijft.”

In de eerste zin heeft de weglating van de komma tussen de woorden “teksten” en “waarvoor” tot gevolg dat besluiten tot wijziging van wetsbepalingen altijd moeten worden overgezonden, terwijl de overige teksten alleen hoeven te worden overgezonden als een specifieke wet dit voorschrijft.

In de tweede zin daarentegen heeft de komma tussen de woorden “teksten” en “waarvoor” tot gevolg dat besluiten tot wijziging van wetsbepalingen net als de overige teksten alleen hoeven te worden overgezonden als een specifieke wet dit voorschrijft. Hierbij kan men opmerken dat de draagwijdte van de tweede zin duidelijker zou zijn als hij als volgt zou worden opgesteld: “Wanneer een specifieke wet het voorschrijft, worden besluiten tot wijziging van wetsbepalingen en de overige teksten aan de voorzitters van de Kamer van volksvertegenwoordigers en van de Senaat overgezonden.”

Onderafdeling 4.   Commentaar op de regels

3.13. Ontwerpen van wetgeving:

- a) geef in de memorie van toelichting⁽¹⁸⁾ aan waarom het ontwerp aan de wetgevende vergadering wordt voorgelegd, de uitgangspunten, de doelstellingen die ermee worden nagestreefd en de essentiële wijzigingen die er in het bestaande recht mee worden aangebracht;
- b) vul de memorie van toelichting aan met een artikelsgewijze bespreking om de lezer een goed beeld te geven van de juiste strekking van elke bepaling afzonderlijk. Geef duidelijke antwoorden op de te verwachten vragen van de lezer als hij de nieuwe regels moet toepassen. Vermijd de inhoud van de artikelen over te nemen of te parafaseren;
- c) vermijd elke tegenstrijdigheid tussen de regels van het dispositief en de commentaar erop. Bedenk dat bij tegenstrijdigheid het dispositief voorrang heeft;
- d) vergeet niet bij de indiening van het ontwerp in de wetgevende vergadering het advies van de Raad van State en het voorontwerp, zoals voorgelegd aan de Raad van State, te voegen bij de memorie van toelichting, overeenkomstig artikel 3, § 1, eerste lid, voorlaatste zin, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State.

⁽¹⁸⁾ In de toelichting wanneer het om een voorstel van wetgevende aard gaat.

3.14. Ontwerpen van besluit:

- a) betreft het een ontwerp van koninklijk besluit waarmee geldende wetsbepalingen worden opgeheven, aangevuld, gewijzigd of vervangen, dan moet u het becommentariëren in een verslag aan de Koning, overeenkomstig artikel 3bis van de gecoördineerde wetten op de Raad van State;
- b) gaat het om een andersoortig ontwerp van koninklijk besluit, een ontwerp van besluit van een gemeenschaps- of gewestregering, een ontwerp van besluit van het College van de Franse Gemeenschapscommissie of een ontwerp van besluit van het Verenigd College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, dan hoeft u het enkel te becommentariëren in een verslag aan de Koning, aan de Regering, of aan het (Verenigd) College als dat door een bijzondere bepaling wordt vereist;
- c) vereist geen enkele bepaling dat een ontwerp van besluit van commentaar wordt voorzien, aarzel dan niet een verslag aan de Koning, aan de Regering of aan het (Verenigd) College op te stellen als u het nuttig acht uitleg te verstrekken met het oog op het goede begrip van de nieuwe regels, vooral als die regels technisch of ingewikkeld zijn.

Hebt u een verslag aan de Koning, aan de Regering of aan het (Verenigd) College opgesteld, voeg dan het advies van de Raad van State bij het verslag, overeenkomstig artikel 3, § 1, eerste lid, laatste zin, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State.

Voor de bekendmaking in het Belgisch Staatsblad gelden de volgende regels:

- a) koninklijke besluiten die van kracht zijnde wettelijke bepalingen opheffen, aanvullen, wijzigen of vervangen, worden samen met het verslag aan de Koning en het advies van de Raad van State gepubliceerd, overeenkomstig artikel 3bis van de gecoördineerde wetten op de Raad van State;
- b) bij andersoortige besluiten die samen met een verslag worden bekendgemaakt, hetzij op basis van een bijzondere bepaling die dat voorschrijft, hetzij op initiatief van de steller ervan, wordt ook het advies van de Raad van State bekendgemaakt.

Afdeling 4. Gelijktijdige redactie van uitvoeringsbesluiten en van de regeling die de rechtsgrond ervan vormt

4. Bereid de uitvoeringsteksten voor samen met de basistekst die de rechtsgrond ervan vormt.

Die werkwijze biedt verscheidene voordelen:

- a) u kunt nagaan of de uitvoeringsregels aansluiten bij de bepalingen van de basistekst; zo kunt u tijdig eventuele tekortkomingen van de basistekst ondervangen;
- b) u kunt nagaan of de bepalingen onderling samenhangen en volledig zijn;
- c) u kunt vaststellen dat bepalingen van de basistekst theoretisch zijn en beter zouden vervallen.

Wanneer de tijd gekomen is om de uitvoeringsteksten uit te vaardigen, moet u nagaan of de uiteindelijke versie van de basistekst nog steeds de mogelijkheid biedt om ze uit te vaardigen.

Afdeling 5. Gezamenlijke redactie van tweetalige teksten en controle van de overeenstemming tussen de Nederlandse en de Franse tekst

5. Wanneer een tweetalige tekst wordt opgemaakt, mag de versie in de ene taal geen letterlijke vertaling van die in de andere taal zijn.

Stel dus voor het correct schrijven van tweetalige teksten van de federale overheid, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest of de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie de tekst op samen met een collega van de andere taalrol - elk stelt daarbij de tekst in zijn eigen taal op -, waarna u samen de overeenstemming tussen de Nederlandse en de Franse versie controleert.

Samen de tekst opstellen biedt twee voordelen:

- a) ze brengt een kritischer benadering van de woordkeuze en zinsbouw mee;
- b) ze bevordert de totstandkoming van een perfecte overeenstemming tussen de Nederlandse en de Franse tekst.

Niet na te volgen voorbeeld

In een ministerieel besluit van 17 april 2000 tot intrekking van het ministerieel besluit van 17 maart 1971 betreffende de invoer van wijn⁽¹⁹⁾ wordt in de Nederlandse tekst het woord “intrekking” gebruikt, wat in het Frans “retrait” betekent, terwijl in de Franse tekst het woord “abrogation” wordt gebruikt, wat in het Nederlands “opheffing” betekent. Het gebrek aan overeenstemming tussen beide versies leidt tot een probleem, aangezien opheffing en intrekking grondig verschillen wat hun uitwerking in de tijd betreft: bij opheffing vervalt een handeling alleen voor de toekomst, terwijl bij intrekking de handeling vervalt met terugwerking tot de dag waarop die uitgevaardigd is.

⁽¹⁹⁾ B.S. 3 juni 2000, blz. 18.994.

HOOFDSTUK 2. CORRECT TAALGEBRUIK

6. Volg de gangbare spellingsvoorschriften en de regels van de spraakkunst.

Afdeling 1. Correcte spelling en woordgebruik

6.1. Raadpleeg de volgende teksten voor de juiste schrijfwijze en het correcte gebruik van een woord:

Wat de Nederlandse tekst betreft	Wat de Franse tekst betreft
<p>Decreet van de Vlaamse Gemeenschap van 20 november 1972 tot vaststelling van de officiële spelling en spraakkunst van de Nederlandse taal</p> <p>Besluit van de Vlaamse regering van 30 mei 1996 tot vaststelling van bepaalde regels van de officiële spelling en van de spraakkunst van de Nederlandse taal</p> <p>Decreet van de Vlaamse Gemeenschap van 25 september 1975 tot verbetering van de sociaalrechtelijke terminologie in de overheidsdiensten</p> <p>Besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 18 juli 1996 waarbij bepaalde regels van de officiële spelling en van de spraakkunst van de Nederlandse taal toepasselijk worden verklaard op de diensten en de instellingen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest</p>	<p>Décret de la Communauté française du 12 juillet 1978 sur la défense de la langue française</p> <p>Décret de la Communauté française du 21 juin 1993 relatif à la féminisation des noms de métier, fonction, grade ou titre</p> <p>Arrêté du Gouvernement de la Communauté française du 13 décembre 1993 établissant des règles de féminisation des noms de métier, grade ou titre</p>

U kunt tevens de volgende bronnen raadplegen op het internet:

Wat de Nederlandse tekst betreft	Wat de Franse tekst betreft
<p>Woordenlijst Nederlandse Taal - Officiële Spelling 2005 http://woordenlijst.org/</p> <p>Elektronische versie van de Algemene Nederlandse Spraakkunst (ANS) http://www.let.ru.nl/ans/e-ans/</p> <p>Taaladviezen http://taaladvies.net/</p> <p>vrtaal.net http://vrtaal.net/taalatabanken_master/algemeen/home.shtml</p>	<p>Banque de données terminologique de la Communauté française http://www.cfwb.be/franca/bd/bd.htm</p> <p>Site du Conseil international de la langue française http://www.cilf.org/index.html</p> <p>Les rectifications orthographiques proposées par le Conseil supérieur de la langue française http://www.academie-francaise.fr/langue/orthographe/plan.html</p>

Afdeling 2. Getallen

6.2. Schrijf de hoofd- en rangtelwoorden:

In cijfers	Voluit
<p>Wanneer het gaat om:</p> <p>a) een zeer groot getal (bv.: 1.650.482);</p> <p>b) een geldbedrag (bv.: 15.000 euro);</p> <p>c) een datum (bv.: 10 februari 2004);</p> <p>d) de verwijzing naar een artikel (bv.: met toepassing van artikel 6, § 1, van de wet van ...);</p> <p>e) een getal in een tabel.</p>	<p>In alle andere gevallen.</p> <p><u>Voorbeelden</u></p> <p>De beroepstermijn bedraagt zestig dagen.</p> <p>De straf bedraagt drie tot zes maanden gevangenisstraf.</p> <p>De belasting wordt met tien procent verhoogd.</p>

Afdeling 3. Afkortingen van instellingen

6.3. Pas de volgende regels toe bij het schrijven van afkortingen van instellingen:

Wat de Nederlandse tekst betreft	Wat de Franse tekst betreft
<p>In de regel worden in afkortingen van instellingen geen punten geschreven.</p> <p><u>Voorbeelden</u>: OCMW, RSZ, VRT</p>	<p>Si le sigle de l’institution se prononce lettre par lettre, écrivez-le en séparant chaque lettre par un point.</p> <p><u>Exemples</u> : C.P.A.S., O.N.S.S., R.T.B.F., S.R.I.W.</p> <p>Si le sigle se prononce comme un mot ordinaire, ne mettez pas de point entre les lettres.</p> <p><u>Exemples</u> : ONU, INAMI, ONEm, ORBEm, Sofico.</p>

Afdeling 4. Bedrag in euro

6.4. Pas de volgende regels toe om een bedrag in euro te schrijven:

Wat de Nederlandse tekst betreft	Wat de Franse tekst betreft
<p>Één euro is honderd cent.</p> <p>Schrijf “euro” en “cent” steeds met een kleine letter.</p> <p>(Vervolg van de tabel op de volgende bladzijde)</p>	<p>Un euro est divisé en 100 cents. N’utilisez donc jamais les mots “euro centimes”</p> <p>Écrivez toujours “euro” et “cent” avec une minuscule</p>

Schrijf “euro” en “cent” altijd in het enkelvoud (1390 euro en 100 cent), tenzij wanneer u zou willen verwijzen naar een aantal fysieke muntstukken van één euro (vijf stukken van één euro zijn vijf euro's).	Écrivez au pluriel “euros” et “cents”.
Gebruik de ISO-code “EUR” enkel in tabellen.	Employez le code ISO “EUR” uniquement dans les tableaux.
Gebruik nooit het symbool “€”.	N'utilisez jamais le sigle “€”.

Afdeling 5. Hoofdletters bij sommige woorden

6.5. Het gebruik van hoofdletters in benamingen van instellingen en in functiebenamingen verdient bijzondere aandacht⁽²⁰⁾.

Onderafdeling 1. Functies

Wat de Nederlandse tekst betreft	Wat de Franse tekst betreft
<p>Aanduidingen van vorstelijke personen, staatshoofden en leden van de regering krijgen een hoofdletter als de staatsrechtelijke functie bedoeld wordt:</p> <p><u>Voorbeelden:</u></p> <p>a) in de aanhef van een koninklijk besluit of van een regeringsbesluit: “Gelet op het advies van de inspecteur van Financiën;” en “Gelet op de akkoordbevinding van de Minister van Begroting;”.</p> <p>b) in de aanhef van een koninklijk besluit, regeringsbesluit of collegebesluit: “Op de voordracht van de Minister ...” of “Op de voordracht van het lid van het College ...”.</p> <p>(Vervolg van de tabel op de volgende bladzijde)</p>	<p>Lorsque vous désignez une personne déterminée qui exerce une fonction ou lorsque le titulaire de la fonction est unique, écrivez le nom de la fonction avec une majuscule. Écrivez en outre ce nom au masculin ou au féminin selon le sexe de son titulaire.</p> <p><u>Exemples</u></p> <p>a) Dans le préambule d'un arrêté royal ou d'un arrêté de gouvernement : - s'il s'agit d'un homme, “Vu l'avis de l'Inspecteur des Finances;” et “Vu l'accord du Ministre du Budget;”; - s'il s'agit d'une femme, “Vu l'avis de l'Inspectrice des Finances;” et “Vu l'accord de la Ministre du Budget;”.</p> <p>b) Dans le préambule d'un arrêté royal, de gouvernement ou de collège : s'il s'agit d'un homme, “Sur la proposition du Ministre...” ou “Sur la proposition du Membre du Collège...”; s'il s'agit d'une femme, “Sur la proposition de la Ministre...” ou “Sur la proposition de la Membre du Collège...”.</p>

⁽²⁰⁾ Zie in dat verband *Woordenlijst Nederlandse Taal - Officiële Spelling 2005* <http://woordenlijst.org/>. Voor de Franse tekst, zie L. Ingber (ed.), *Guide des citations, références et abréviations juridiques*, Brussel, Kluwwer, 2001, pp. 7-8.

<p>c) in de medeondertekening van een wet of van een koninklijk besluit: “De Minister van Justitie”.</p> <p>d) wanneer de ambtsbekleeder enig in zijn soort is: “de Koning” (ook het persoonlijk en het bezittelijk voornaamwoord: <i>de Koning plaatst Zijn handtekening onderaan op de stukken die Hem worden voorgelegd</i>), “de Eerste Minister”, de “Eerste Voorzitter”.</p>	<p>c) Pour le contreséing d’une loi ou d’un arrêté royal : selon qu’il s’agit d’un homme ou d’une femme, “Le Ministre de la Justice” ou “La Ministre de la Justice”.</p> <p>d) Lorsque le titulaire de la fonction est unique : “le Roi” et selon qu’il s’agit d’un homme ou d’une femme, “le Premier Ministre” et “le Premier Président” ou “la Première Ministre” et “la Première Présidente”.</p>
<p>Wanneer de aanduiding als soortnaam wordt gebruikt, dus zonder dat een bepaalde persoon wordt bedoeld, schrijft men een kleine letter.</p> <p><u>Voorbeeld:</u></p> <p>Schrijf in de uitvoeringsbepaling van een koninklijk besluit of van een regeringsbesluit “De minister bevoegd voor ... is belast met de tenuitvoerlegging van dit besluit.”</p>	<p>Lorsque vous désignez tout titulaire possible d’une fonction ou une fonction en général, écrivez le nom de la fonction avec une minuscule et au masculin, même si son titulaire actuel est une femme.</p> <p><u>Exemples</u></p> <p>a) Dans l’article d’exécution (“exécutoire”) d’un arrêté royal ou d’un arrêté de gouvernement : “Le ministre qui a ... dans ses attributions est chargé de l’exécution du présent arrêté.”</p> <p>b) Le Conseil des ministres.</p>

Onderafdeling 2. Bevoegdheden van een minister, staatssecretaris of lid van een college

Wat de Nederlandse tekst betreft	Wat de Franse tekst betreft
<p>Wanneer u de bevoegdheden van een minister, staatssecretaris of lid van een college noemt, schrijf deze dan met een hoofdletter.</p> <p><u>Voorbeelden:</u></p> <p>a) Schrijf in de aanhef van een koninklijk besluit “Op de voordracht van de Minister van Justitie en de Minister van Buitenlandse Zaken”.</p> <p>b) Schrijf in de uitvoeringsbepaling van een besluit van de regering “De minister bevoegd voor Leefmilieu ...”.</p>	<p>Lorsque vous citez les attributions d’un ministre, d’un secrétaire d’État ou d’un membre de collège, mettez une majuscule à ces attributions.</p> <p><u>Exemples</u></p> <p>a) Dans le préambule d’un arrêté royal : “Sur proposition du Ministre de la Justice et du Ministre des Affaires étrangères”.</p> <p>b) Dans l’article d’exécution (“exécutoire”) d’un arrêté de gouvernement : “Le ministre qui a l’Environnement dans ses attributions...”.</p>

Onderafdeling 3. Instellingen

Wat de Nederlandse tekst betreft	Wat de Franse tekst betreft
<p>Namen van organen, instellingen, diensten, enz. krijgen een hoofdletter: de Kamer van volksvertegenwoordigers^(*), de Senaat, de Raad van State, de Ministerraad (een koninklijk besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad), de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, het Vlaams Gewest, de Federale Overheidsdienst Justitie, enz.</p> <p>In samenstellingen zoals de dienst Stedenbouw, de afdeling Jeugdzaken, ... worden de woorden dienst, afdeling en andere met een kleine letter geschreven.</p> <p>Indien de term echter als soortnaam wordt gebruikt (alsook in afgeleiden en samenstellingen ervan), schrijf men een kleine letter: een regering, een gewest, een parlement (maar: het Vlaams Parlement), het openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn van Aalst, een universiteit, het hof van beroep te Gent, de rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen.</p>	<p>Appliquez les mêmes règles que pour les fonctions : lorsque vous désignez une institution déterminée ou unique, écrivez le nom de l'institution avec une majuscule mais lorsque vous désignez des institutions en général, écrivez leur nom avec une minuscule.</p> <p><u>Exemples</u></p> <p>“la Région wallonne”, “la Communauté flamande”, “l’État fédéral”, “le Parlement wallon”, “la Cour constitutionnelle”, “le Conseil d’État”, “la Cour d’appel de Liège”</p> <p>mais</p> <p>“les communautés et les régions”, “les parlements de communauté et de région”, “les cours d’appel”.</p>

Onderafdeling 4. Het woord “staat” in de zin van overheidsinstantie

Wat de Nederlandse tekst betreft	Wat de Franse tekst betreft
<p>Wanneer het woord “Staat” gebruikt wordt in de betekenis van een land, wordt het met een hoofdletter geschreven.</p> <p>De term “lidstaat” (van de Europese Unie) wordt in de regel met kleine letter geschreven.</p>	<p>Lorsque le mot “État” est utilisé dans le sens de pays, écrivez-le toujours avec une majuscule.</p> <p><u>Exemple</u> : “les États membres de l’Union européenne”.</p>

Onderafdeling 5. Bestanddelen van officiële benamingen

Wat de Nederlandse tekst betreft	Wat de Franse tekst betreft
<p>Gebruik de officiële benamingen en pas de spellingregels toe (zie hiervoren).</p>	<p>Lorsque l’adjectif est placé avant un nom qui s’écrit avec majuscule, mettez aussi une majuscule à l’adjectif. Par contre, lorsque l’adjectif est placé après un nom qui s’écrit avec majuscule, écrivez l’adjectif avec une minuscule.</p> <p><u>Exemples</u> : “le Premier Ministre” et “le Premier Président” mais “le Hainaut occidental” et “les Belges majeurs”.</p>

DEEL 2

ALGEMENE REGELS VAN DE WETGEVINGSTECHNIEK

HOOFDSTUK 1. KEUZE VAN DE SOORT TEKST

7. De keuze van de soort rechtsnorm komt neer op de keuze tussen een wetgevende norm (wet, decreet of ordonnantie), een koninklijk besluit of een besluit van de regering, een ministerieel besluit of een circulaire. Om deze keuze op een juiste en gepaste wijze te maken, moet u rekening houden met het voorwerp en de aard van de beoogde regeling.

Afdeling 1. Algemene beginselen

7.1. De keuze van de soort rechtsnorm waarmee een bepaalde regeling wordt vastgesteld wordt in grote mate bepaald door de bevoegdheidsverdeling tussen de wetgevende en de uitvoerende macht. De wetgevende macht beschikt over de residuaire bevoegdheid om regelingen vast te stellen (nr. [7.1.3](#)). In een aantal gevallen is deze bevoegdheid zelfs door de grondwetgever aan de wetgever voorbehouden (nr. [7.1.1](#)). Er zijn ook een aantal aangelegenheden waarin de uitvoerende macht dan weer als enige kan optreden (nr. [7.1.2](#)). Voorts worden ook twee specifieke gevallen onderzocht, met name de machtiging van de uitvoerende macht om wetsbepalingen te wijzigen (nr. [7.1.4](#)) en de toekenning van bijzondere machten aan de uitvoerende macht (nr. [7.1.5](#)).

De vraag naar de keuze van de soort rechtsnorm komt vaak neer op de vraag in welke gevallen en onder welke voorwaarden de wetgevende macht de uitvoerende macht kan machtigen om regels uit te vaardigen. Er moet worden aangestipt dat de wetgevende macht in beginsel steeds op een dergelijke machtiging kan terugkomen. Hij kan dit echter niet op onverschillig welke wijze.

De wetgever kan steeds een machtiging aan de uitvoerende macht opheffen en zelf een regeling uitwerken, die eventueel in de plaats komt van de regeling die door de uitvoerende macht is vastgesteld.

De wetgever kan ervoor kiezen de machtiging aan te passen of aan te vullen met nieuwe regels, die de uitvoerende macht zal moeten naleven. Wanneer de wetgever de basisregels wijzigt die gepaard gaan met de machtiging, zal de uitvoerende macht moeten nagaan wat de gevolgen zijn voor de bestaande besluiten en zal hij die eventueel moeten aanpassen aan het nieuwe wettelijk kader.

Het is echter niet wenselijk dat de wetgever zelf de door de uitvoerende macht vastgestelde regeling rechtstreeks wijzigt. Dit leidt tot een vermenging van rechtsregels van wettelijk en reglementair niveau in één tekst. Bovendien kan de uitvoerende macht de wijzigingen die door de wetgevende macht werden aangebracht, later niet meer wijzigen, aangezien die kracht van wet hebben. Wel kan de wetgevende macht (onderdelen van) besluiten van de uitvoerende macht opheffen.

Onderafdeling 1. Eerste hypothese: de aangelegenheid is door de Grondwet aan de wetgevende macht voorbehouden

7.1.1. In dat geval moet de wetgever de essentiële aspecten van de aangelegenheid zelf regelen⁽²¹⁾. Voor die aspecten is een regeling door de uitvoerende macht in principe uitgesloten.

Voorbeelden

a) De gevallen waarin een persoon kan worden vervolgd en de wijze waarop (artikel 12, tweede lid, G.W.).

⁽²¹⁾ Zie hierover W. Pas en B. Steen, "Met het nodige voorbehoud. Het grondwettelijk voorbehoud aan de formele en aan de federale wetgever - deel 1", T.v.W., 2004, 362-384.

- b) De uitzonderingen op het recht op eerbiediging van het privé-leven en het gezinsleven (artikel 22, eerste lid, G.W.).
- c) De inrichting, erkenning of subsidiëring van het onderwijs (artikel 24, § 5, G.W.).
- d) De elementen van een belasting (artikel 170, §§ 1 en 2, G.W.).

De wetgever mag de uitvoerende macht wel machtigen voor de tenuitvoerlegging van de beginselen die de wetgever zelf heeft vastgesteld. Die machtiging moet wel voldoende nauwkeurig zijn omschreven.

Voorbeelden

a) In strafzaken, zie het arrest van het Grondwettelijk Hof nr. 114/98 van 18 november 1998: “Door aan de wetgevende macht de bevoegdheid te verlenen om met name de gevallen van vervolging vast te stellen, garandeert artikel 12, tweede lid, van de Grondwet aan elke burger dat geen enkele gedraging strafbaar zal worden gesteld dan krachtens een beslissing genomen door een democratisch verkozen beraadslagende vergadering. Artikel 12, tweede lid, van de Grondwet gaat evenwel niet zover dat het de wetgever ertoe zou verplichten elk aspect van de vervolging zelf te regelen. Een delegatie aan de Koning is niet in strijd met het legaliteitsbeginsel voor zover de machtiging voldoende nauwkeurig is omschreven en betrekking heeft op de tenuitvoerlegging van maatregelen waarvan de essentiële elementen voorafgaandelijk door de wetgever zijn vastgesteld.”⁽²²⁾.

b) In aangelegenheden die kunnen worden gerekend tot de uitoefening van het recht op sociale zekerheid dat krachtens artikel 23 van de Grondwet door de wet moet worden gewaarborgd, zie het advies 39.420/1/2 van 22 en 23 november 2005 over een voorontwerp van wet betreffende het Generatiepact: “[I]n die aangelegenheden moet de wetgever een eventuele machtiging voldoende nauwkeurig omschrijven en mag de delegatie in beginsel slechts betrekking hebben op de tenuitvoerlegging van maatregelen waarvan de essentiële elementen vooraf door de wetgever zijn vastgesteld.” De Raad onderzocht in dat advies vervolgens “of de delegaties van bevoegdheden met betrekking tot aangelegenheden bedoeld in artikel 23 van de Grondwet, die met het ontwerp aan de Koning worden verleend, in overeenstemming zijn met de voorwaarde dat de essentiële elementen van de ontworpen regeling door de wetgever zelf moeten worden bepaald en dat aan de Koning in dat verband enkel de bevoegdheid wordt gelaten om de maatregelen uit te voeren waarvan de essentiële elementen vooraf door de wetgever worden vastgesteld.”⁽²³⁾.

Daarnaast kunnen in voorbehouden aangelegenheden ook ruimere bevoegdheden aan de uitvoerende macht worden opgedragen, maar dan onder bepaalde strikte voorwaarden⁽²⁴⁾:

- a) de machtiging moet uitdrukkelijk zijn en ondubbelzinnig;
- b) de machtigingswet moet voorzien in een bekrachtiging, binnen een relatief korte termijn, van de besluiten die op grond van die machtiging werden uitgevaardigd;

⁽²²⁾ B.3.

⁽²³⁾ *Parl. St.*, Kamer, 2005-06, nr. 2128/1, 112-115.

⁽²⁴⁾ Zie onder meer Grondwettelijk Hof, nr. 88/2004, 19 mei 2004, B.7.2; nr. 143/2005, 21 september 2005, B.3.2.; nr. 186/2005, 14 december 2005, B.7.2.

c) wanneer de besluiten niet binnen de gestelde termijn zijn bekrachtigd door de wetgever, moeten zij geacht worden nooit uitwerking te hebben gehad⁽²⁵⁾.

In sommige arresten van het Grondwettelijk Hof en adviezen van de Raad van State wordt daarnaast ook vereist dat er enerzijds bijzondere omstandigheden aanwezig zijn die het beroep op een dergelijke delegatie kunnen rechtvaardigen en dat anderzijds de machtiging beperkt is in de tijd. Die twee bijkomende voorwaarden, die ontleend zijn aan de rechtspraak met betrekking tot de bijzondere machten⁽²⁶⁾, komen echter maar af en toe voor en kunnen voorsnog niet als vaststaande rechtspraak worden aangemerkt.

Voorbeelden

a) In belastingzaken, zie het arrest van het Grondwettelijk Hof nr. 195/2004 van 1 december 2004: "Wanneer de wetgever zich evenwel in de onmogelijkheid bevindt om zelf alle essentiële elementen van een belasting vast te stellen omdat de inachtneming van de parlementaire procedure hem niet in staat zou stellen om een doelstelling van algemeen belang te verwezenlijken, kan worden aanvaard dat hij de Koning ertoe machtigt om dit te doen, op voorwaarde dat hij het onderwerp van die machtiging uitdrukkelijk en ondubbelzinnig vaststelt en dat de door de Koning genomen maatregelen door de wetgevende macht worden onderzocht binnen een relatief korte termijn, vastgesteld in de machtigingswet, en dat de aangenomen besluiten bij ontstentenis van bekrachtiging geen uitwerking hebben." Het Grondwettelijk Hof besluit tot de ongrondwettigheid van de machtiging omdat de machtiging wordt "toegekend zonder beperking in de tijd, zonder vermelding van uitzonderlijke omstandigheden die de uitoefening van die bevoegdheid door de Koning zouden vereisen en zonder dat wordt voorzien in een termijn voor de wettelijke bekrachtiging, zodat eventueel niet-bekrachtigde besluiten bij ontstentenis van bekrachtiging hun uitwerking zouden kunnen behouden."⁽²⁷⁾

b) Eveneens in belastingzaken, zie het advies 39.192/3 van 4 november 2005 over een voorontwerp van wet houdende herziening van de farmaceutische wetgeving, waarin volgens de Raad van State "kan worden aanvaard dat de wetgever de Koning machtigt om de essentiële elementen van de belasting vast te stellen wanneer de wetgever zich in de onmogelijkheid bevindt om die zelf vast te stellen, omdat de inachtneming van de parlementaire procedure hem niet in staat zou stellen om met de vereiste spoed te handelen om een doelstelling van algemeen belang te verwezenlijken. Voor de grondwettigheid van een delegatie van bevoegdheid aan de Koning is bovendien vereist dat de machtiging uitdrukkelijk en ondubbelzinnig is, dat de door de Koning genomen maatregelen door de wetgevende macht worden onderzocht binnen een relatief korte termijn, vastgesteld in de machtigingswet, en dat de genomen besluiten bij ontstentenis van bekrachtiging worden geacht geen uitwerking te hebben gehad"⁽²⁸⁾.

Dit alles neemt niet weg dat de uitvoerende macht nog steeds over een algemene bevoegdheid beschikt om uitvoeringsmaatregelen vast te stellen van regelingen inzake voorbehouden aangelegenheden, of ze nu door de wetgever zelf werden bepaald dan wel aan de uitvoerende macht werden gedelegeerd⁽²⁹⁾.

⁽²⁵⁾ Grondwettelijk Hof, nr. 18/98, 18 februari 1998, B.9; nr. 32/2000, 21 maart 2000, B.7.7; nr. 195/2004, 1 december 2004, B.16.3. De vraag rijst evenwel of deze derde voorwaarde nog van toepassing is en zo ja, in welke mate. Zie hierover J. THEUNIS, "Het fiscaal legaliteitsbeginsel. Een stand van zaken na 10 jaar rechtspraak van het Arbitragehof", *T.F.R.* 2006, 96.

⁽²⁶⁾ Zie aanbeveling nr. [7.1.5.](#)

⁽²⁷⁾ B.16.3-4.

⁽²⁸⁾ *Parl. St.*, Kamer, 2005-06, nr. 51-2189/1, 118-120.

⁽²⁹⁾ Zie nr. [7.2.](#)

Onderafdeling 2. Tweede hypothese: de aangelegenheid is opgedragen aan de uitvoerende macht door de Grondwet of door de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen

7.1.2. In dit geval moeten de Koning of de gemeenschaps- of gewestregering de basisregels uitvaardigen. Inmenging van de wetgevende macht bij wet, decreet of ordonnantie is verboden.

Voorbeelden

a) De Koning is alleen bevoegd om:

- het statuut van het Rijkspersoneel vast te stellen (art. 107, tweede lid, van de Grondwet);
- zijn overheidsdiensten te organiseren en inzonderheid ministeriële departementen, ministeriële kabinetten en een adviesorgaan voor handelingen die onder Zijn bevoegdheid vallen op te richten, te organiseren en af te schaffen (art. 37 van de Grondwet).

b) De regering van elk deelgebied is alleen bevoegd om:

- het statuut van de personeelsleden van haar diensten vast te stellen (art. 87, § 3, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen)⁽³⁰⁾;
- delegaties te verlenen aan een van haar ministers (art. 69 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen)⁽³¹⁾;
- ministeriële departementen, ministeriële kabinetten en een adviesorgaan voor handelingen die onder haar bevoegdheid vallen op te richten, te organiseren en af te schaffen, (art. 87, § 1, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen).

Onderafdeling 3. Derde hypothese: de aangelegenheid is niet voorbehouden aan de wetgevende macht en niet opgedragen aan de uitvoerende macht

7.1.3. Wanneer een aangelegenheid niet door de Grondwet is voorbehouden aan de wetgevende macht en evenmin is opgedragen aan de uitvoerende macht, kan de wetgever vanzelfsprekend zelf de aangelegenheid regelen. De wetgever kan echter ook overeenkomstig artikel 105 van de Grondwet en artikel 78 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen⁽³²⁾ de regeling van die aangelegenheid opdragen aan de uitvoerende macht. In dit geval moet de wetgever echter de essentiële beleidskeuzes van de aangelegenheid zelf regelen.

⁽³⁰⁾ Dit artikel is van toepassing op het Brussels Hoofdstedelijk Gewest krachtens artikel 40, § 1, van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen; het is van toepassing op de Duitstalige Gemeenschap krachtens artikel 54, eerste lid, van de wet van 31 december 1983 tot hervorming der instellingen voor de Duitstalige Gemeenschap.

⁽³¹⁾ Dit artikel is van toepassing op het Brussels Hoofdstedelijk Gewest krachtens artikel 36 van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen; het is van toepassing op de Duitstalige Gemeenschap krachtens artikel 51 van de wet van 31 december 1983 tot hervorming der instellingen voor de Duitstalige Gemeenschap.

⁽³²⁾ Die bepaling is ook van toepassing op het Brussels Hoofdstedelijk Gewest overeenkomstig artikel 38 van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen en op de Duitstalige Gemeenschap overeenkomstig artikel 51 van de wet van 31 december 1983 tot hervorming der instellingen voor de Duitstalige Gemeenschap.

Voorbeelden

a) Zie het arrest van het Grondwettelijk Hof nr. 31/2004 van 3 maart 2004: "Overeenkomstig de beginselen die de verhouding tussen de wetgevende en de uitvoerende macht regelen, dienen de essentiële beleidskeuzen door de wetgevende vergadering te worden vastgesteld. De nadere uitwerking daarvan mag aan de uitvoerende macht worden overgelaten."⁽³³⁾. De machtiging van de regering om nadere regels vast te stellen met bepaalde instandhoudingsmaatregelen inzake natuurbescherming deed volgens het Hof niet op discriminerende wijze afbreuk aan het legaliteitsbeginsel.

b) Zie het advies 38.290/1 van 5 april 2005 over een voorontwerp van wet houdende diverse bepalingen betreffende het sociaal overleg: "Artikel 3, tweede lid, van het ontwerp verleent aan de Koning de bevoegdheid om de categorieën van werkgevers die Hij bepaalt geheel of gedeeltelijk aan het toepassingsgebied van de regeling inzake de bijzondere werkgeversbijdrage voor risicogroepen te onttrekken. Deze bevoegdheidsdelegatie, die betrekking heeft op een essentieel element van de ontworpen regeling, is in te algemene bewoordingen gesteld en roept daardoor bezwaren op in het licht van de grondwettelijke beginselen die de verhouding tussen de wetgevende en de uitvoerende macht beheersen. Die beginselen vereisen dat de wetgever zelf de basisregelen vaststelt die de door hem te regelen aangelegenheden beheersen en dat hijzelf de eraan ten grondslag liggende essentiële beleidskeuzes maakt. Die werkwijze verzekert dat over de substantiële onderdelen van de normering een debat kan worden gevoerd in een beraadslagende vergadering die democratisch is verkozen."⁽³⁴⁾.

Indien de wetgever aldus de essentiële beginselen van een aangelegenheid zelf heeft geregeld, kan hij de verdere regeling aan de uitvoerende macht opdragen. In het meest verregaande geval, waarbij dit gebeurt voor een substantiële aangelegenheid, spreekt men vaak van een kaderwet.

Dit alles neemt niet weg dat de uitvoerende macht nog steeds over een algemene bevoegdheid beschikt om uitvoeringsmaatregelen vast te stellen, of de aangelegenheid nu door de wetgever zelf werd geregeld dan wel aan de uitvoerende macht werd gedelegeerd⁽³⁵⁾.

Onderafdeling 4. Vierde hypothese: de uitvoerende macht wordt gemachtigd om wetsbepalingen te wijzigen

7.1.4. Het komt regelmatig voor dat de uitvoerende macht wordt gemachtigd om wetsbepalingen te wijzigen. Dit kan bijvoorbeeld gebeuren naar aanleiding van een nieuwe wettelijke regeling die noopt tot een aantal technische aanpassingen van bestaande wetgevende teksten, of nog, naar aanleiding van de omzetting van een richtlijn, waarbij eveneens verscheidene wetsbepalingen moeten worden aangepast⁽³⁶⁾.

Of een dergelijke machtiging juridisch mogelijk is, moet worden beoordeeld volgens de beginselen vermeld in nrs. [7.1.1](#), [7.1.3](#) en [7.1.5](#). Algemeen kan worden gesteld dat een dergelijke machtiging aanvaardbaar is wanneer ze veeleer technisch van aard is en er weinig beleidsruimte wordt gelaten voor wat betreft de aanpassingen die moeten worden aangebracht.

⁽³³⁾ B.5.4.

⁽³⁴⁾ *Parl. St.*, Kamer, 2004-05, nr. 51-1767/1, 32-33.

⁽³⁵⁾ Zie nr. [7.2](#).

⁽³⁶⁾ Zie daarover aanbeveling nr. [190](#).

Onderafdeling 5. Vijfde hypothese: de toekenning van bijzondere machten aan de uitvoerende macht

7.1.5. Wanneer de aan de Koning toegekende machtiging algemeen van aard is, een aanzienlijke discretionaire bevoegdheid inhoudt en betrekking heeft op ruime beleidsdomeinen, spreekt men van bijzondere machten. Het verschil met de machtigingen bedoeld in de nrs. [7.1.1](#) en [7.1.3](#) is niet altijd even duidelijk. In de regel is er bij bijzondere machten wel sprake van de bevoegdheid om wetsbepalingen te wijzigen, maar dat is niet altijd het geval.

De toekenning van bijzondere machten is slechts mogelijk onder de volgende voorwaarden:

- a) er moet sprake zijn van bepaalde dwingende redenen die een beroep op de bijzondere machten kunnen verantwoorden;
- b) de toekenning van bijzondere machten moet worden beperkt in de tijd;
- c) er moet worden voorzien in een regeling waarbij de door de Koning getroffen maatregelen binnen een relatief korte termijn na hun bekendmaking door de wetgevende macht zullen worden onderzocht met het oog op hun bekrachtiging;
- d) wanneer de besluiten niet binnen de gestelde termijn zijn bekrachtigd door de wetgever, moeten zij geacht worden nooit uitwerking te hebben gehad⁽³⁷⁾.

De voorwaarden bedoeld in de punten c) en d) gelden enkel voor voorbehouden aangelegenheden⁽³⁸⁾, maar omwille van de rechtszekerheid en opdat ze daadwerkelijk zouden worden toegepast, kunnen die voorwaarden ook op algemene wijze worden geformuleerd in een bijzondere machtenwet.

Voorbeeld: in het advies 33.758/3 van 4 juli 2002 over een amendement bij het ontwerp van programmawet betreffende de "Financiering bijzondere opdrachten in het kader van de bewaking van de voedselveiligheid", werd vastgesteld dat een bepaalde machtiging aan de Koning enkel geoorloofd zou kunnen zijn indien het zou gaan om de toekenning van bijzondere machten, maar dat alleszins al niet werd aangetoond dat er dwingende redenen waren om daarop een beroep te doen⁽³⁹⁾.

Afdeling 2. Algemene uitvoeringsbevoegdheid

7.2. Naast de gevallen waarin de grondwetgever of de wetgever bepaalde bevoegdheden aan de uitvoerende macht toewijst, beschikt de uitvoerende macht over een algemene bevoegdheid om de wetgevende normen uit te voeren, ongeacht of die wetgevende normen betrekking hebben op de residuaire of de voorbehouden aangelegenheden. Die bevoegdheid vloeit voort uit artikel 108 van de Grondwet en artikel 20 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen⁽⁴⁰⁾. Die bepalingen moeten worden vermeld in de aanhef van een besluit dat, zelfs gedeeltelijk, een beroep

⁽³⁷⁾ Grondwettelijk Hof, nr. 18/98, 18 februari 1998, B.7-9; nr. 32/2000, 21 maart 2000, B.7.6-8.

⁽³⁸⁾ Zie daarover aanbeveling nr. [7.1.1](#).

⁽³⁹⁾ *Parl. St.*, Kamer, 2001-02, nr. 50-1823/37, 4-6.

⁽⁴⁰⁾ Die bepaling is ook van toepassing op het Brussels Hoofdstedelijk Gewest overeenkomstig artikel 8 van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen en op de Duitstalige Gemeenschap overeenkomstig artikel 7 van de wet van 31 december 1983 tot hervorming der instellingen voor de Duitstalige Gemeenschap.

doet op die algemene uitvoeringsbevoegdheid.

Bij de uitvoering van de wet mag de uitvoerende macht de draagwijdte van de wet niet uitbreiden of beperken. Hij moet uit het beginsel van de wet en uit haar algemene opzet de gevolgen afleiden die er natuurlijk uit voortvloeien volgens de geest van de wet en de oogmerken die zij nastreeft⁽⁴¹⁾.

Aangezien de uitvoerende macht die algemene uitvoeringsbevoegdheid rechtstreeks uit de Grondwet of uit de bijzondere wet put, is het zinloos om in de wet de uitvoerende macht te belasten met de uitvoering van de wet.

Om elke twijfel uit te sluiten omtrent de bevoegdheid van de uitvoerende macht bij de uitvoering van de wet, wordt in zeer veel gevallen voorzien in machtigingen van de wetgever aan de uitvoerende macht⁽⁴²⁾. Het onderscheid tussen machtigingen door de wetgevende aan de uitvoerende macht en de algemene uitvoeringsbevoegdheid van de uitvoerende macht is niet altijd even scherp. Het is ook mogelijk dat een uitvoeringsbesluit tegelijkertijd gebaseerd is op wettelijke machtigingsbepalingen en op de algemene uitvoeringsbevoegdheid. In dat geval worden in de aanhef van het besluit zowel de grondwets- of bijzondere wetsbepaling met betrekking tot de algemene uitvoeringsbevoegdheid als de toepasselijke machtigingsbepalingen in de wet vermeld.

Afdeling 3. Delegatie aan ministers

7.3. De Koning kan de uitoefening van zijn reglementaire bevoegdheid verder delegeren aan ministers. Hetzelfde geldt voor de gemeenschaps- en gewestregeringen, overeenkomstig artikel 69 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen.

Een dergelijke delegatie is echter enkel mogelijk voor maatregelen van bijkomstige of detailmatige aard.

Voorbeelden

a) Advies 38.310/4 van 15 juni 2005 over een ontwerp van koninklijk besluit tot wijziging van het koninklijk besluit van 12 augustus 2003 betreffende de voortgezette vorming van de officieren van het actief kader van de krijgsmacht en de beroepsproeven voor de bevordering tot de graad van majoor: het vaststellen van uitzonderingen op de verplichting om te slagen voor een tekst over de kennis van de Engelse taal voor officieren van de krijgsmacht kan niet worden aangemerkt als een regeling van bijkomstige of detailmatige aard.

b) Advies 38.942/3 van 20 september 2005 over een ontwerp van besluit van de Vlaamse Regering betreffende de toekenning van subsidies voor de zorg en activering van zorgvragers op land- of tuinbouwbedrijven met toepassing van het Vlaams Programma voor Plattelandsontwikkeling: het bepalen van de procedure voor de organisatie van de controle op de subsidievoorwaarden in een regeling met betrekking tot subsidies voor land- en tuinbouwbedrijven kan niet beschouwd worden als een regeling van bijkomstige of detailmatige aard.

De uitvoeringsbepaling aan het einde van een koninklijk besluit of een besluit van een regering volstaat niet om de betrokken minister te machtigen om bepaalde nadere regels vast te stellen: er moet voorzien worden in een uitdrukkelijke machtiging⁽⁴³⁾. Het komt bovendien de wetgever niet toe om zich te

⁽⁴¹⁾ Cass., 18 november 1924, Pas. 1925, I, 25; Grondwettelijk Hof, nr. 70/92, 12 november 1992, B.4.2; nr.45/93, 10 juni 1993, B.3.2.

⁽⁴²⁾ Zie nrs. [7.1.1](#) en [7.1.3](#).

⁽⁴³⁾ Raad van State, De Gussem, nr. 41.831 van 1 februari 1993: "De slotbepaling van een koninklijk besluit die in een standaardformule een minister of staatssecretaris belast met de uitvoering van het besluit,

mengen in de interne organisatie van de uitvoerende macht en de regeling van een aangelegenheid rechtstreeks aan een minister op te dragen⁽⁴⁴⁾. Alleen de Koning of een Gemeenschaps- of een Gewestregering kan een dergelijke delegatie uitvaardigen.

Afdeling 4. Delegatie aan organen of instellingen die geen politieke verantwoordelijkheid dragen

7.4. Delegatie van regelgevende bevoegdheid aan organen of instellingen die geen politieke verantwoordelijkheid dragen ten opzichte van een democratisch verkozen vergadering, is in beginsel ontoelaatbaar, omdat afbreuk wordt gedaan aan het beginsel van de eenheid van de verordenende macht en aan het beginsel van de politieke verantwoordelijkheid van de ministers. Enkel wanneer het gaat om maatregelen die een beperkte en technische draagwijdte hebben en waarin geen politieke beleidskeuze kan worden gemaakt, kan een dergelijke delegatie worden aanvaard. In bepaalde adviezen wordt bovendien vereist dat de regeling nadien moet worden goedgekeurd door de politiek verantwoordelijke uitvoerende macht⁽⁴⁵⁾.

Afdeling 5. Opstellen van interpretatieve bepalingen

7.5. Wanneer een wetsbepaling onduidelijk is en op velerlei wijzen kan worden uitgelegd, kan de federale wetgever een interpretatieve wet⁽⁴⁶⁾ uitvaardigen die tot doel heeft aan deze bepaling een eenduidige en algemeen geldende uitlegging te geven. De decreetgever kan eveneens een authentieke uitlegging van de decreten geven⁽⁴⁷⁾.

Het beroep op een interpretatieve wet of op een interpretatief decreet moet worden beperkt tot uitzonderlijke gevallen, zoals een onvoorziene ommekeer in de rechtspraak die ingaat tegen rechtmatige verwachtingen.

(kent) deze immers geen verordeningsbevoegdheid toe, maar (beoogt) enkel de administratieve maatregelen ... die voor de toepassing van het besluit noodzakelijk zijn".

⁽⁴⁴⁾ Advies 36.479/1 van 24 februari 2004 over een voorontwerp van wet betreffende de hervorming van de wet op de handelsvestigingen van 29 juni 1975, *Parl. St.*, Kamer, 2003-04, nr. 51-1035/1, 36; advies 37.099/1/2/3/4 over een voorontwerp van programmawet, *Parl. St.*, Kamer, 2003-04, nr. 51-1138/1, 309.

⁽⁴⁵⁾ Advies 34.758/2 van 7 mei 2003 over een voorontwerp van decreet portant constitution d'un institut wallon de formation en alternance et des indépendants et petites et moyennes entreprises, *Parl. St.*, W.Parl., 2002-03, nr. 524/1, 22-23.

⁽⁴⁶⁾ Art. 84 van de Grondwet: "Alleen de wet kan een authentieke uitlegging van de wetten geven". Voor een algemene studie over dit onderwerp, zie W. VERRIJDT, "De interpretatieve wet: retroactiviteit en rechtszekerheid", *T.B.P.* 2007, 259-280.

⁽⁴⁷⁾ Art. 133 van de Grondwet: "Alleen het decreet kan een authentieke uitlegging van de decreten geven". Aangezien dit artikel voorkomt in een afdeling van de Grondwet over de bevoegdheden van de gemeenschappen, blijft de vraag of de gewestwetgever een authentieke uitlegging kan geven aan gewestelijke rechtsregels die hij uitvaardigt een strijdvraag. De Raad van State heeft besloten dat "bij de Grondwet aan de ordonnantiegever geen enkele bevoegdheid is verleend om van de ordonnanties een authentieke uitlegging te geven (...)", arrest nr. 75.710 van 10 september 1998.

In zijn arrest nr. 102/2006 van 21 juni 2006 heeft het Grondwettelijk Hof het volgende beslist:

“Het behoort tot het wezen van een interpretatieve wet dat, onder voorbehoud van het strafrechtelijk legaliteitsbeginsel, zij terugwerkt tot op de datum van inwerkingtreding van de wetsbepalingen die zij interpreteert. Een interpretatieve wet is immers een wet die aan een wetsbepaling de betekenis geeft die de wetgever bij de aanneming ervan heeft willen geven en die zij redelijkerwijze kon krijgen⁽⁴⁸⁾.

Een interpretatieve wet vermag evenwel geen afbreuk te doen aan in kracht van gewijsde gegane rechterlijke beslissingen.

De waarborg van de niet-retroactiviteit van de wetten zou niet kunnen worden omzeild door het enkele feit dat een wet met terugwerkende kracht als een interpretatieve wet zou worden voorgesteld.”

Uit dit arrest kunnen drie aanbevelingen worden gehaald:

- a) opdat de wet of het decreet dat u opstelt als interpretatief kan worden beschouwd, moet u de geïnterpreteerde bepaling een betekenis geven die zij oorspronkelijk redelijkerwijze kon krijgen;
- b) wanneer u aan een bepaling van een wet of van een decreet een betekenis wil geven die zij oorspronkelijk redelijkerwijze niet kon hebben, stelt u geen interpretatieve wet of interpretatief decreet op, maar veeleer een wijzigingswet of -decreet;
- c) stel geen wijzigingswet of -decreet met terugwerkende kracht voor onder het mom van een interpretatieve wet of een interpretatief decreet.

Wetten en decreten die deze beginselen niet in acht nemen, of die niet voldoen aan de vereisten inzake de toelaatbaarheid van terugwerkende kracht⁽⁴⁹⁾, lopen het risico te worden vernietigd of ongrondwettig te worden verklaard door het Grondwettelijk Hof wegens schending van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

Voor het opstellen van een interpretatieve wet of een interpretatief decreet, zie formule [F 4-1-7](#).

Afdeling 6. Opstellen van richtlijnen voor de interpretatie en toepassing van regelgeving

7.6. De ministers belast met de uitvoering van besluiten zijn bevoegd om de nodige maatregelen van bestuur voor de toepassing ervan te treffen, inzonderheid door circulaires uit te vaardigen.

Circulaires hebben een dubbel nut:

- a) ze kunnen de toepasselijke regelgeving samenvatten, meer bepaald wanneer deze vervat is in meerdere normatieve handelingen van een verschillende rangorde;

⁽⁴⁸⁾ Zie ook de definitie, gegeven door het Hof van Cassatie in zijn arrest van 17 februari 2000: “een uitleggingswet (is) een wet (...) die betreffende een punt waar de rechtsregel onzeker of betwist is, een oplossing geeft, die door de rechtspraak had kunnen worden aangenomen” (*Pas.*, I, nr. 134).

⁽⁴⁹⁾ Zie aanbeveling nr. [211](#) betreffende de terugwerkende kracht.

b) ze kunnen ook richtlijnen voor de interpretatie en toepassing van regelgeving bevatten, om een zo groot mogelijke eenvormigheid bij de behandeling van de zaken te waarborgen en het werk van de ambtenaren te vergemakkelijken.

Circulaires zijn niet-normatief: ze zijn niet bindend tegenover particulieren die er als informatiegegevens gebruik van kunnen maken; ze verbinden uitsluitend de betrokken ambtenaren, die onder het hiërarchische gezag van de bevoegde minister staan.

De niet-normatieve aard van circulaires heeft verscheidene wetgevingstechnische gevolgen⁽⁵⁰⁾:

a) in een circulaire mogen bij wijze van interpretatie geen nieuwe verplichtingen of rechten worden vastgesteld;

b) in een normatieve handeling (wetgevende handeling of besluit) mag nooit naar bestaande of toekomstige circulaires worden verwezen. Zo niet wordt de fundamentele strekking van de betrokken normatieve handeling niet in acht genomen en wordt de indruk gewekt dat deze circulaires voor allen verbindend zijn⁽⁵¹⁾;

c) wil men dat een circulaire of aanbevelingen algemeen gelden, dan moet de inhoud ervan worden opgenomen in een normatieve handeling die door de bevoegde overheid wordt uitgevaardigd.

⁽⁵⁰⁾ De strekking en de gevolgen van circulaires doen andere problemen rijzen, inzonderheid wanneer ze de beoordelingsbevoegdheid beperken die een wetgevende handeling of een besluit aan de steller ervan toekent; dit is het geval met circulaires die de toezichthoudende overheden uitvaardigen voor de overheden waarop ze toezicht uitoefenen. Raadpleeg de rechtsleer voor deze aspecten.

⁽⁵¹⁾ Zie in dit verband aanbeveling nr. [83](#).

HOOFDSTUK 2. MATE VAN GEDETAILLEERDHEID VAN DE BEPALINGEN

8. Handel het onderwerp van de regelgeving niet af in een enkele tekst. Houd rekening met de bevoegdheidssfeer van elk orgaan en neem geen bepalingen op die onder de uitvoeringsbevoegdheid van een ander orgaan kunnen vallen. Met andere woorden, vermeld bijzonderheden in de bepalingen van de handeling op het niveau waarop u regelend optreedt.

8.1. Vermeld bij het opstellen van een wetgevende handeling daarin alle basisbepalingen die het regelen van de aangelegenheid vergt, maar neem er geen bepalingen in op die vallen onder de bevoegdheid tot uitvoering van de wetgevende handelingen, waarover de Koning en de gewest- en gemeenschapsregeringen beschikken.

8.2. Bij het opstellen van een koninklijk besluit of een besluit van een regering dat een wetgevende tekst uitvoert:

- a) vermeld alle bepalingen die kunnen worden vastgesteld in het kader van de algemene uitvoeringsbevoegdheid en van de bijzondere machtigingen die aan de Koning of aan de regering worden toegekend;
- b) onderzoek of het wenselijk is om bij ministerieel besluit bijkomstige bepalingen of detailbepalingen te laten vaststellen.

8.3. Neem in een koninklijk besluit, een besluit van een gemeenschaps- of gewestregering of een ministerieel besluit geen bepalingen op die wegens hun specifieke aard veeleer thuishoren in een huishoudelijk reglement, een circulaire of een in het Belgisch Staatsblad bekend te maken bericht.

Voorbeeld: het adres en rekeningnummer van een dienst, alsook de gegevens van ambtenaren kunnen worden opgenomen in een in het Belgisch Staatsblad bekendgemaakte mededeling.

HOOFDSTUK 3. VORM VAN DE BEPALINGEN: OP ZICHZELF STAANDE BEPALINGEN, WIJZIGINGS-, OPHEFFINGS- OF INTREKKINGSBEPALINGEN

9. Stel de bepalingen zo op dat ze zo harmonisch mogelijk in de rechtsorde worden opgenomen. Hiervoor heeft u de keuze uit vier vormen die kunnen worden gecombineerd:

a) op zichzelf staande bepalingen, die nieuwe regels formuleren, maar niet in bestaande handelingen ingrijpen;

b) wijzigingsbepalingen, die in bestaande teksten ingrijpen, bijvoorbeeld:

- door artikelen aan te vullen via invoeging van woorden, zinnen, leden, paragrafen;
- door artikelen volledig of gedeeltelijk te vervangen;
- door nieuwe artikelen in te voegen;
- door artikelen volledig of gedeeltelijk op te heffen (dit wil zeggen voor de toekomst te schrappen);
- door artikelen volledig of gedeeltelijk in te trekken (dit wil zeggen met terugwerkende kracht te schrappen), zodat deze artikelen geacht worden nooit te hebben bestaan en nooit uitwerking te hebben gehad;

c) opheffingsbepalingen, dit wil zeggen bepalingen die een of meer bestaande regelingen voor de toekomst volledig opheffen;

d) intrekkingbepalingen, dit wil zeggen bepalingen die een of meer bestaande regelingen met terugwerkende kracht volledig afschaffen, zodat deze artikelen geacht worden nooit te hebben bestaan en nooit uitwerking te hebben gehad.

De keuze van de meest geschikte vorm hangt af van verschillende factoren, waaronder:

a) het bestaan van regelingen in het te reguleren gebied en meer in het algemeen het bestaan van regelingen waarop de nieuwe regels een weerslag kunnen hebben;

b) de verenigbaarheid van de nieuwe regels met de bestaande regelingen;

c) het belang van de overwogen hervorming.

DEEL 3

**WETGEVINGSTECHNISCHE REGELS
MET BETREKKING TOT DE BESTANDELEN
EN DE BEKENDMAKING
VAN WETGEVENDE EN REGLEMENTAIRE TEKSTEN**

HOOFDSTUK 1. BESTANDELEN VAN WETGEVENDE EN REGLEMENTAIRE TEKSTEN

10. De tabel hieronder geeft een overzicht van de bestanddelen van de wetgevende en reglementaire teksten.

	Wet, decreet en ordonnantie	Koninklijk besluit en besluit van de regering	Ministerieel besluit
Opschrift	ja		
Bekrachtiging (met inbegrip van de begroeting in geval van een wet)	ja	nee	
Aanhef	nee	ja	
Begroeting of vermelding van de auteur		begroeting (koninklijk besluit) vermelding van de auteur (overige besluiten)	
Europese verordening die in het interne recht wordt uitgevoerd		verwijzing verplicht	
Rechtsgrond		verwijzing verplicht	
Gewijzigde, opgeheven en ingetrokken teksten		verwijzing verplicht	
<u>Vormvereisten</u> - Verplichte vormvereisten of redenen voor het niet vervullen ervan - Facultatieve vormvereisten		verwijzing verplicht overweging facultatief	
<u>Verantwoording van de tekst</u> - uitdrukkelijke motivering verplicht - in de andere gevallen		overweging verplicht overweging facultatief	
Juridisch kader (met uitzondering van Europese verordening die in het interne recht wordt uitgevoerd)		overweging facultatief	
Personen die de tekst voordragen		vermelding verplicht	nee
<u>Beraadslaging (overleg) in de Ministerraad</u> - opgelegd bij een rechtsregel - in de andere gevallen		(koninklijk besluit) vermelding verplicht vermelding facultatief	nee
Beraadslaging in de regering		(besluit van de regering) vermelding verplicht	nee
Inleiding van het dispositief	ja		
(Vervolg van de tabel op de volgende bladzijde)			

	Wet, decreet en ordonnantie	Koninklijk besluit en besluit van de regering	Ministerieel besluit
Dispositief	ja		
Op zichzelf staande bepalingen, wijzigings-, opheffings- of intrekkingsbepalingen	ten minste één categorie van deze bepalingen moet worden opgenomen in een artikel van het dispositief		
Inwerkingtreding	indien noodzakelijk		
Uitvoeringsbepaling	nee	ja	nee
Afkondiging	ja	nee	
Plaats, datum, ondertekening	ja + medeondertekening voor de wet en het koninklijk besluit		
Bijlagen	indien noodzakelijk		

Voor het opschrift, de aanhef, het dispositief, de bijlagen, de ondertekening en medeondertekening gelden de hierna volgende wetgevingstechnische regels.

Voor de bekrachtiging, de begroeting of de vermelding van de auteur, de inleiding van het dispositief en de afkondiging gelden formules die in deel 5 worden voorgesteld.

HOOFDSTUK 2. OPSCHRIFT

Afdeling 1. Definitie

11. Het opschrift van een tekst is de vermelding van het onderwerp ervan.

“Opschrift” mag niet worden verward met “titel”. Het tweede woord wijst op een indeling van het dispositief bestaande uit hoofdstukken waarin artikelen worden ondergebracht.

Voorbeeld: in Boek III van het Burgerlijk Wetboek is titel I “Erfenissen” een indeling die bestaat uit zes hoofdstukken waarin de artikelen 718 tot 892 zijn opgenomen.

Afdeling 2. Functies

12. Het opschrift heeft twee functies:

- a) het onderwerp van de tekst is meteen duidelijk;
- b) men kan gemakkelijker bepalen om welke tekst het gaat. Wanneer een tekst geen identificatienummer⁽⁵²⁾ draagt en het doel ervan ruimer is dan alleen het wijzigen van andere teksten, zorgt het opschrift ervoor dat hij niet kan worden verward met een andere tekst van dezelfde aard en dezelfde datum.

Afdeling 3. Strekking

13. In tegenstelling tot de regels van het dispositief is het opschrift van de tekst geen rechtsregel. In geval van tegenstrijdigheid tussen het opschrift van de tekst en een regel van het dispositief, primeert bijgevolg de laatstgenoemde.

Afdeling 4. Redactie

Onderafdeling 1. Duidelijk, nauwkeurig, volledig en beknopt opschrift

14. Het opschrift van de tekst moet duidelijk, nauwkeurig, volledig en beknopt zijn. Zie niet alleen de uitleg en de onderstaande voorbeelden, maar ook de formules [F 1-1-1](#) tot F 1-2-5.

14.1. Het opschrift van de tekst moet nauwkeurig zijn: vermeld dus het concrete onderwerp ervan. Zo wordt het onderwerp van de tekst de lezer onmiddellijk duidelijk.

Voorbeelden in verband met het opschrift van teksten die op zichzelf staande bepalingen bevatten

a) Schrijf niet “besluit...betreffende de commissie van beroep” daar uit dit opschrift niet kan worden opgemaakt om welke commissie van beroep het gaat. Schrijf “besluit ... betreffende de commissie van beroep ingesteld bij de wet (het decreet, de ordonnantie) van ... (datum en opschrift)”.

b) Schrijf niet “ministerieel besluit houdende delegatie van bevoegdheden”, daar uit dit opschrift niet kan worden opgemaakt welke overheid ermee gemoeid is. Schrijf bijvoorbeeld “ministerieel besluit houdende delegatie van bevoegdheden bij de Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg” .

⁽⁵²⁾ In verband met het identificatienummer van een tekst, zie aanbeveling nr. [73.3](#).

c) Wanneer in een besluit alle regels worden geformuleerd die noodzakelijk zijn voor de uitvoering van een wetgevende tekst, vermeld dan het onderwerp ervan en citeer de betrokken wetgevende tekst. Schrijf bijvoorbeeld “besluit...houdende uitvoering van de wet (van het decreet, van de ordonnantie) van ...(datum en opschrift)”.

d) Wanneer in een besluit alleen de regels worden gegeven voor de uitvoering van sommige bepalingen van een wetgevende tekst, neem dan geen genoegen met het aanhalen van die bepalingen. Immers, die lichten de lezer niet in over het concrete onderwerp van het besluit. Zo bijvoorbeeld schrijf niet “besluit ... houdende uitvoering van artikel ... van de wet (het decreet, de ordonnantie) van ... (datum en opschrift)” doch schrijf “besluit ... tot bepaling van de voorwaarden voor toekenning van het certificaat van overeenstemming bedoeld in artikel ... van de wet (het decreet, de ordonnantie) van ... (datum en opschrift)”.

e) Wanneer een besluit tot doel heeft de leden van een adviesorgaan te benoemen, geef het dan niet als opschrift “besluit... tot regeling van de samenstelling van de Raad ... ingesteld bij de wet (het decreet, de ordonnantie) van ...(datum en opschrift)”, maar geef het als opschrift “besluit ... tot aanstelling van de leden van ... ingesteld bij de wet (het decreet, de ordonnantie) van ...(datum en opschrift)”. Omgekeerd, wanneer een besluit tot doel heeft algemene regels vast te stellen met betrekking tot de samenstelling van een adviesorgaan, geef het niet als opschrift “besluit...betreffende de aanstelling van de leden van ...ingesteld bij de wet (het decreet, de ordonnantie) van ...(datum en opschrift)”, maar geef het als opschrift “besluit...tot regeling van de samenstelling van de Raad...ingesteld bij de wet (het decreet, de ordonnantie) van ...(datum en opschrift)”.

Voorbeelden in verband met het opschrift van wijzigingsteksten

a) Wanneer een tekst er alleen toe strekt andere teksten te wijzigen, laat dit aspect dan tot uiting komen in het opschrift en vermeld de gewijzigde teksten. Zodoende weet de lezer onmiddellijk dat de tekst geen op zichzelf staande bepalingen bevat. Wanneer een ministerieel besluit bijvoorbeeld het ministerieel besluit van 1 augustus 1994 betreffende het fiscaal stelsel van gefabriceerde tabak wijzigt, beperk u er dan niet toe te schrijven “ministerieel besluit betreffende het fiscaal stelsel van gefabriceerde tabak”, daar uit dit opschrift niet blijkt dat het ministerieel besluit er alleen toe strekt een ander te wijzigen; schrijf liever “ministerieel besluit tot wijziging van het ministerieel besluit van 1 augustus 1994 betreffende het fiscaal stelsel van gefabriceerde tabak”. Evenzo, wanneer een wet het Gerechtelijk Wetboek wijzigt wat de benoeming betreft van magistraten, beperk u er dan niet toe te schrijven “wet tot wijziging van de benoembaarheidsvereisten van magistraten”, maar vermeld de wet en de artikelen die gewijzigd worden: “wet tot wijziging van de artikelen ... en ... van het Gerechtelijk Wetboek wat de benoembaarheidsvereisten voor magistraten betreft”.

b) Wenst u de bedoeling van de steller van de tekst duidelijk te maken, vergeet dan niet eerst het onderwerp van de tekst te vermelden: schrijf dus niet “wet tot verbetering ...” maar “wet tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek en het Gerechtelijk Wetboek wat ...betreft, met het oog op de verbetering van ...”.

14.2. Het opschrift van de tekst moet volledig zijn: laat dus geen enkel aspect van het onderwerp ervan weg. Zodoende kan bij de lezer geen verwarring ontstaan omtrent de juiste strekking van het onderwerp van de tekst.

Voorbeelden

a) Wanneer een tekst zowel de samenstelling als de werkwijze regelt van een adviesorgaan, vermeld beide aspecten in het opschrift: besluit... tot regeling van de samenstelling en de werkwijze van de Raad ...

b) Wanneer een tekst uitsluitend tot doel heeft verscheidene teksten te wijzigen, beperk u er niet toe een deel van de gewijzigde teksten te vermelden (bijvoorbeeld de belangrijkste), maar vermeld ze allemaal, eventueel in de vorm van een verticaal voorgestelde opsomming, zodat ze gemakkelijker kunnen worden teruggevonden. Deze vermeldingswijze kan alleen toegepast worden als het aantal gewijzigde teksten beperkt is. In het andere geval kan een bondige formule gebruikt worden zoals hieronder vermeld.

14.3. Het opschrift van de tekst moet beknopt zijn: geef het onderwerp ervan dus in weinig woorden weer. Zodoende voorkomt u dat de lezer in de war raakt door een lang opschrift waaruit hij het juiste onderwerp van de tekst niet kan opmaken.

Praktische tips:

- a) tracht een evenwicht te vinden tussen nauwkeurigheid, volledigheid en beknoptheid.
- b) kies relevante woorden waaruit de lezer onmiddellijk kan afleiden of de tekst hem aanbelangt;
- c) gebruik de gangbare terminologie van de regelgeving;
- d) schrap nutteloze woorden.

Voorbeelden in verband met het opschrift van wijzigingsteksten

- a) Vermeld de gewijzigde teksten zonder te preciseren welke wijzigingen er eerder in zijn aangebracht.
- b) Wanneer een tekst verscheidene andere teksten wijzigt en ze redelijkerwijze niet allemaal kunnen worden vermeld in het opschrift, gebruik dan een algemene formulering waarin ze allemaal vervat zijn. Schrijf bijvoorbeeld “Decreet tot wijziging van verscheidene bepalingen betreffende het hoger onderwijs”.

Onderafdeling 2. Citeertitel

15. Wanneer het opschrift van een tekst die u opstelt erg lang is, ondanks uw pogingen om het in te korten, overweeg dan of het niet wenselijk is er een officieel ingekort opschrift aan toe te voegen, de zogenaamde citeertitel, zowel om de vermelding ervan te vergemakkelijken in de latere verwijzingen ernaar als om ervoor te zorgen dat het telkens eenvormig wordt aangehaald. Hou er rekening mee dat een citeertitel alleen kan worden gegeven door de overheid die bevoegd is om de betrokken tekst aan te nemen.

De tekst kan gemakkelijker worden geïdentificeerd en opgezocht:

- a) door het ingekorte opschrift zo te formuleren dat het voornaamste onderwerp van de tekst eruit kan worden opgemaakt en dat niet de indruk wordt gewekt dat het onderwerp van de tekst ruimer is dan het in werkelijkheid is;
- b) dit opschrift aan te vullen met de vermelding van de datum van de tekst.

Voorbeeld van een citeertitel zonder datum: de wet van 8 juni 2006 houdende regeling van economische en individuele activiteiten met wapens wordt, krachtens artikel 46 ervan, ook “wapenwet” genoemd.

Onderafdeling 3. Teksten waarin op zichzelf staande bepalingen zijn opgenomen: opschrift dat verschilt van dat van de geldende teksten

16. Wanneer u een tekst opstelt waarin op zichzelf staande bepalingen zijn opgenomen, moet het opschrift verschillen van dat van de geldende teksten. Zo voorkomt u dat de tekst wordt verward met een andere geldende tekst⁽⁵³⁾.

⁽⁵³⁾ Deze regel geldt niet voor teksten die uitsluitend wijzigingsbepalingen bevatten. Het opschrift van deze teksten vermeldt immers meestal het opschrift van de gewijzigde teksten om het onderwerp ervan duidelijk te maken. Wanneer ze eenzelfde tekst wijzigen, dragen ze dus steeds hetzelfde opschrift en ze kunnen alleen onderscheiden worden door hun specifieke datum of hun identificatienummer.

HOOFDSTUK 3. AANHEF

Afdeling 1. Definitie

17. De aanhef is het gedeelte van de tekst tussen het opschrift en het dispositief.

Afdeling 2. Teksten met een aanhef

18. Alle besluiten hebben een aanhef. Wetten, decreten en ordonnanties daarentegen hebben er geen.

Afdeling 3. Inhoud

19. In de aanhef moeten, naast de begin- en eindformules⁽⁵⁴⁾, achtereenvolgens de volgende gegevens worden vermeld:

- a) elke Europese verordening die in het interne recht wordt uitgevoerd door het besluit (nr. [40](#));
- b) de regelingen van intern recht en de artikelen ervan die de rechtsgrond vormen van het besluit (nrs. [22](#), [23](#) en [26](#) tot [28](#));
- c) de regelingen van intern recht die gewijzigd, opgeheven of ingetrokken worden door het besluit (nrs. [29](#) en [30](#));
- d) de vervulde verplichte vormvereisten bij de voorbereiding van het besluit (nrs. [31](#), [34](#) en [36](#)) of de redenen waarom ze niet vervuld zijn (nr. [37](#));
- e) wanneer een rechtsregel de uitdrukkelijke motivering voorschrijft van het besluit, de overwegingen met betrekking tot deze motivering (nrs. [38](#) en [39](#));
- f) indien het gaat om een koninklijk besluit, de ministers en staatssecretarissen die het besluit voordragen (nr. [41](#)), alsmede het overleg in de Ministerraad wanneer dit bij een rechtsregel wordt voorgeschreven (nr. [42](#)); indien het gaat om een besluit van de regering, de ministers die het besluit voordragen (nr. [41](#)) alsmede het overleg in de regering (nr. [43](#)); indien het gaat om een besluit van het college, de leden van het college die het besluit voordragen (nr. [41](#)) alsmede het overleg in het college (nr. [43](#)).

Afgezien van de voormelde verplichte vermeldingen, kan nog melding gemaakt worden van:

- a) de vervulde facultatieve vormvereisten bij de voorbereiding van het besluit (nrs. [32](#) en [35](#));
- b) de verantwoording voor het uitvaardigen van het besluit, wanneer de uitdrukkelijke motivering van het besluit niet bij een rechtsregel wordt voorgeschreven (nrs. [38](#) en [39](#));
- c) het juridisch kader van het besluit (nr. [40](#));
- d) het overleg in de Ministerraad, wanneer het heeft plaatsgevonden, ook al is het niet bij een rechtsregel voorgeschreven (nr. [42](#)).

⁽⁵⁴⁾ Zie de formules [F 3-1-1](#) tot F 3-1-6, [F 3-10-1](#) tot F 3-10-3.

Afdeling 4. Functies

20. Voor de lezer vervult de aanhef een informatieve rol:

- a) de lezer wordt gewezen op kernpunten betreffende de geldigheid van de tekst, te weten de rechtsgrond ervan en de bij het opstellen ervan vervulde vormvereisten;
- b) de aanhef maakt de lezer eveneens onmiddellijk duidelijk welke andere teksten eventueel gewijzigd of opgeheven zijn, zonder dat hij alle artikelen van de tekst hoeft te doorlopen.

Voor de steller van de tekst heeft de aanhef dezelfde controlefunctie als een checklist. Het opstellen ervan verplicht hem immers alle vereisten met betrekking tot de totstandkoming van de tekst in acht te nemen. Dit kan bijvoorbeeld tot de vaststelling leiden dat de lijst met de als rechtsgrond vermelde artikelen onvolledig is of dat een vormvereiste nog moet worden vervuld.

Afdeling 5. Voorzorgsmaatregelen wanneer de aanhef wordt geformuleerd uitgaande van die van een vorig besluit

21. Het kan nuttig zijn de aanhef op te stellen uitgaande van die van een vorig besluit. Een bestaande aanhef kan zodoende uw aandacht vestigen op een tekst waarmee rekening moet worden gehouden of op een vormvereiste dat vervuld moet worden.

Het is evenwel raadzaam te controleren of elk gegeven nog relevant is.

Meer algemeen moet u zich de volgende vragen stellen:

- a) zijn de tekst en de voordien als rechtsgrond vermelde artikelen alle relevant en zijn ze sedertdien niet gewijzigd? Zo moet men zich, inzonderheid wanneer het ontwerpbesluit het oorspronkelijke besluit wijzigt dat de regels vaststelt die noodzakelijk zijn voor de uitvoering van een wetgevende tekst, afvragen of alle als rechtsgrond van dat oorspronkelijke besluit vermelde artikelen rechtsgrond opleveren voor de ontworpen wijzigingsbepalingen.
- b) worden alle voordien als gewijzigde teksten vermelde teksten eveneens gewijzigd bij het ontwerpbesluit?
- c) zijn er geen nieuwe verplichte vormvereisten ingevoerd die relevant zijn voor het ontwerpbesluit?

Hoed u er ook voor te snel te “knippen en plakken”. Maak bijvoorbeeld geen melding van een in een bestaande aanhef aangehaald advies indien geen nieuw advies is uitgebracht over het ontwerpbesluit.

Afdeling 6. Vermelding van de rechtsgrond van een besluit

Onderafdeling 1. Definitie

22. De rechtsgrond van een besluit wordt gevormd door de bepalingen van de teksten van intern recht die een bepaald orgaan van de federale overheid of een deelgebied machtigen om regels te formuleren binnen haar bevoegdheden.

Onderafdeling 2. Teksten van intern recht en artikelen die als rechtsgrond van een besluit moeten worden vermeld

23. Verwijs naar alle teksten van intern recht alsmede naar de artikelen ervan, en zelfs naar de onderverdelingen ervan, die de precieze rechtsgrond opleveren voor het besluit.

23.1. Bij een koninklijk besluit of een besluit van de regering:

- a) indien het steunt op artikelen van de Grondwet, verwijs naar de Grondwet en naar de betrokken artikelen met vermelding van de relevante onderverdelingen ervan;
- b) indien het steunt op artikelen van een wetgevende tekst, verwijs naar die wetgevende tekst en naar de betrokken artikelen met vermelding van de relevante onderverdelingen;
- c) indien het een wetgevende tekst uitvoert zonder bijzondere machtiging, verwijs naar deze wetgevende tekst in zijn geheel alsmede , naar gelang van het geval, naar artikel 108 van de Grondwet of artikel 20 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, aangezien beide artikelen de uitvoerende macht algemene bevoegdheid verlenen voor het uitvoeren van wetgevende teksten;
- d) indien het steunt op zowel artikelen van een wetgevende tekst als op de aan de uitvoerende macht verleende algemene bevoegdheid voor het uitvoeren van wetgevende teksten, verwijs naar de wetgevende tekst en naar de artikelen waarin de bijzondere machtigingen zijn vervat alsmede, naar gelang van het geval, naar artikel 108 van de Grondwet of naar artikel 20 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen.

In de onder c) en d) vermelde gevallen moet de verwijzing naar artikel 108 van de Grondwet of naar artikel 20 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen vóór de verwijzing naar de wetgevende tekst komen.

23.2. In geval van een ministerieel besluit :

- a) indien het rechtstreeks steunt op de artikelen van een koninklijk besluit of van een besluit van de regering die zelf hun rechtsgrond ontleen aan de artikelen van een wetgevende tekst, verwijs naar:
  - de wetgevende tekst en de artikelen ervan die de rechtsgrond opleveren voor het koninklijk besluit of het besluit van de regering;
  - het koninklijk besluit of het besluit van de regering en de artikelen ervan die de rechtsgrond opleveren voor het ministerieel besluit;

b) indien het rechtstreeks steunt op de artikelen van een wetgevende tekst, verwijs naar deze wetgevende tekst en naar de betrokken artikelen (zie evenwel de aanbeveling nr. [7.3](#)).

Onderafdeling 3. Regelingen die niet als rechtsgrond van een besluit mogen worden aangevoerd

24. Vermeld niet als rechtsgrond van een besluit:

a) een verdrag, een Europese verordening of een Europese richtlijn. Besluiten waarbij maatregelen ter uitvoering of omzetting van deze regelingen worden uitgevaardigd, vinden immers rechtsgrond in internrechtelijke regelgeving en niet in deze internationaalrechtelijke of Europeesrechtelijke regelgeving;

b) een besluit van dezelfde rangorde als het besluit dat u opstelt, behalve (in zeldzame gevallen) indien het effectief de rechtsgrond ervan vormt;

Voorbeeld van een niet te vermelden besluit van dezelfde rangorde

Vermeld in de aanhef van een besluit van een gemeenschaps- of gewestregering waarbij het administratief en geldelijk statuut van haar ambtenaren wordt bepaald, niet als rechtsgrond het koninklijk besluit van 22 december 2000 tot bepaling van de algemene principes van het administratief en geldelijk statuut van de rijksambtenaren die van toepassing zijn op het personeel van de diensten van de Gemeenschaps- en Gewestregeringen en van de Colleges van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie en van de Franse Gemeenschapscommissie, alsook op de publiekrechtelijke rechtspersonen die ervan afhangen. Dit besluit machtigt immers niet de gemeenschaps- of gewestregering om het statuut van haar ambtenaren te bepalen; het bevat alleen regels die bij het bepalen van dit statuut in acht moeten worden genomen.

Voorbeeld van een te vermelden besluit van dezelfde rangorde

Zie het koninklijk besluit van 17 februari 2005 waarbij sommige bepalingen van de wet op de ziekenhuizen, gecoördineerd op 7 augustus 1987 toepasselijk worden verklaard op de functie van ziekenhuisbloedbank. Dat besluit is genomen ter uitvoering van artikel 76bis van de wet op de ziekenhuizen, gecoördineerd op 7 augustus 1987. Daaruit vloeit voort dat dat besluit de rechtsgrond vormt voor het koninklijk besluit van 17 februari 2005 houdende vaststelling van de normen waaraan een ziekenhuisbloedbank moet voldoen om te worden erkend, samen met één van de artikelen van de ziekenhuiswet die erdoor van toepassing worden verklaard (in casu artikel 68).

c) de regelingen die het vervullen van voorafgaande vormvereisten voorschrijven⁽⁵⁵⁾.

25. Wanneer een regeling niet de rechtsgrond van een besluit vormt, maar deel uitmaakt van het juridisch kader waarin ze is uitgevaardigd, moet de vermelding ervan in de overwegingen van de aanhef⁽⁵⁶⁾ of in een artikel van het dispositief worden opgenomen⁽⁵⁷⁾.

⁽⁵⁵⁾ Voor de vermelding van deze regelingen, zie de aanbevelingen nrs. [35](#) en [37](#).

⁽⁵⁶⁾ Zie in dit verband aanbeveling nr. [40](#).

⁽⁵⁷⁾ Hoewel een om te zetten Europese richtlijn niet mag worden vermeld als rechtsgrond van een besluit, mag men niet uit het oog verliezen dat als deze richtlijn voorschrijft dat de regeling die haar omzet ernaar moet verwijzen, een artikel van het dispositief eraan besteed moet worden (zie aanbeveling nr. [94](#)).

Onderafdeling 4. Wijze van vermelding van regelingen en artikelen die als rechtsgrond worden aangevoerd

26. Verwijs naar internrechtelijke regelingen die de rechtsgrond vormen zodanig dat hogere regelingen voorafgaan aan lagere. Regelingen van dezelfde rangorde worden chronologisch gerangschikt, te beginnen met de oudste.

27. Laat zoals aangegeven is in de formules [F 3-2-1](#) tot F 3-2-8 elke vermelde regeling voorafgaan door de woorden “Gelet op” en vermeld achtereenvolgens:

a) haar volledige benaming:

- ofwel alle identificatiegegevens zoals die blijken uit de bekendmaking van de regeling in het Belgisch Staatsblad in deze volgorde: de soort van de regeling (wet, decreet, ordonnantie, koninklijk besluit, besluit van de regering, enz.), het eventuele nummer⁽⁵⁸⁾, de datum en het officiële opschrift⁽⁵⁹⁾;

- ofwel de officiële citeertitel, d.i. de bijzondere benaming, bedoeld voor verwijzingen, die werd vastgesteld door de overheid van wie de regeling uitgaat⁽⁶⁰⁾.

b) de artikelen en de eventuele onderverdelingen ervan die de juiste rechtsgrond ervan vormen, zonder de opsomming van de artikelen te laten voorafgaan door het woord “inzonderheid”⁽⁶¹⁾;

c) de nog van kracht zijnde wijzigingen die de regeling, het artikel of de relevante onderverdeling van het artikel heeft ondergaan.

De nog van kracht zijnde wijzigingen waarnaar wordt verwezen zijn die welke voortvloeien uit wijzigingsteksten die niet doelloos zijn geworden ten gevolge van latere wijzigingen. Vermeld deze wijzigingsteksten naar tijdsorde, te beginnen met de oudste, zonder het opschrift en het relevante artikel op te geven, behalve indien deze preciseringen nuttig zijn. Zo is het nuttig het opschrift van de wijzigingstekst te vermelden wanneer twee teksten van dezelfde aard en met dezelfde datum bestaan en er kans op verwarring bestaat⁽⁶²⁾. Het is ook nuttig het relevante artikel van de wijzigingstekst te

⁽⁵⁸⁾ Onder meer de volgende regelingen worden genummerd: de collectieve arbeidsovereenkomsten gesloten binnen de Nationale Arbeidsraad, bepaalde bijzondere machtenbesluiten en bepaalde besluiten van het College van de Franse Gemeenschapscommissie.

⁽⁵⁹⁾ De verplichting om naar een tekst met zijn officieel opschrift te verwijzen vloeit voort uit artikel 2 van de wet van 5 nivôse van het jaar V (25 december 1796) waarbij verboden wordt de officiële bladen en akten van de gestelde overheden anders dan met hun opschrift openbaar te maken. Wanneer uitzonderlijk een andere regeling met dezelfde volledige benaming bestaat, voeg tussen haakjes de datum van de bekendmaking ervan in het Belgisch Staatsblad met het nummer van de bladzijde toe.

⁽⁶⁰⁾ Zie aanbeveling nr. [15](#).

⁽⁶¹⁾ Schrijf niet het woord “inzonderheid” vóór de opsomming van de artikelen die als rechtsgrond worden aangevoerd. Het gebruik van dit woord wekt immers de indruk dat de opsomming van de artikelen onvolledig is, terwijl de steller van de regeling moet zoeken naar alle bepalingen die de rechtsgrond van de regeling die hij opstelt vormen en deze bepalingen nauwkeurig moet vermelden.

⁽⁶²⁾ Dit is meer bepaald het geval wanneer op dezelfde dag een programmawet en een wet houdende diverse bepalingen worden uitgevaardigd, die elk talrijke artikelen bevatten.

vermelden wanneer deze talrijke bepalingen bevat, daar dit een snelle redactie van de bijgewerkte versie van de bepaling die de rechtsgrond vormt, vergemakkelijkt.

Voorbeelden van nog van kracht zijnde wijzigingen waarnaar moet worden verwezen

a) Een artikel is gewijzigd door een eerste tekst en vervangen bij een tweede: vermeld alleen de laatstgenoemde wijzigingstekst.

b) Een artikel vindt rechtsgrond in artikel 3, § 2, van een wet en alleen artikel 3, § 1, van deze wet is gewijzigd: verwijs naar artikel 3, § 2, zonder de tekst tot wijziging van paragraaf 1 te vermelden.

28. Verwijs nooit als rechtsgrond naar het artikel tot wijziging van een wijzigingstekst, maar altijd naar de gewijzigde oorspronkelijke tekst en naar het relevante artikel van die tekst, met vermelding van de wijziging ervan.

Verwar het voormelde geval niet met dat van een op zichzelf staand artikel van een wijzigingstekst: een dergelijk artikel kan de rechtsgrond vormen en er kan als zodanig naar worden verwezen.

Voorbeeld van een wijzigingstekst waarnaar niet mag worden verwezen

Schrijf niet “Gelet op de programmawet van 27 december 2004, inzonderheid op artikel 345;” daar dit artikel een wijzigingsbepaling is. Schrijf wel “Gelet op het Wetboek der met het zegel gelijkgestelde taksen, artikel 121, gewijzigd bij artikel 345 van de programmawet van 27 december 2004;”. In dit voorbeeld werd de term “programmawet” vermeld in plaats van “wet” om verwarring te vermijden met de wet van 27 december 2004 houdende diverse bepalingen.

Voorbeeld van een op zichzelf staand artikel van een wijzigingstekst waarnaar moet worden verwezen

Een wijzigingswet bevat een artikel dat de Koning opdraagt de wijzigingsbepalingen ervan in werking te stellen. Vermeld in de aanhef van het koninklijk besluit dat deze wijzigingsbepalingen in werking stelt als rechtsgrond deze wet en dat artikel.

Afdeling 7. Vermelding van gewijzigde, opgeheven of ingetrokken teksten

29. Na eerst te hebben verwezen naar de teksten die de rechtsgrond van het besluit vormen, vermeld achtereenvolgens alle teksten die door het besluit gewijzigd worden, alsmede alle teksten die door het besluit opgeheven of ingetrokken worden; in die verwijzingen gaan hogere regelingen telkens vooraf aan lagere en worden regelingen van dezelfde rangorde chronologisch gerangschikt, te beginnen met de oudste.

30. Schrijf de woorden “Gelet op” vóór elke gewijzigde, opgeheven of ingetrokken tekst en vermeld dan achtereenvolgens de volledige benaming ervan, dit wil zeggen de soort regeling (voorbeelden: koninklijk besluit, besluit van de Vlaamse Regering, ministerieel besluit), het eventuele nummer (bijvoorbeeld: koninklijk besluit nr. ...), de datum en het opschrift ervan⁽⁶³⁾. Zie de formules [F 3-3](#).

Het is niet zinvol in de aanhef de wijzigingen te vermelden die vroeger aangebracht zijn in de gewijzigde, opgeheven of ingetrokken regeling. Het is evenmin nodig de nummers van de artikelen te vermelden waarop de wijziging, opheffing en intrekking betrekking heeft. Een wijziging kan immers eveneens bestaan in de toevoeging van nieuwe bepalingen aan de gewijzigde tekst. Bovendien zullen

⁽⁶³⁾ Wanneer uitzonderlijk een andere tekst met dezelfde volledige benaming bestaat, voeg tussen haakjes de datum van de bekendmaking ervan in het Belgisch Staatsblad met het nummer van de bladzijde toe.

de betrokken artikelen en de vermelding van hun vroegere wijzigingen herkenbaar zijn bij het lezen van de wijzigingsbepalingen van het besluit dat u opstelt.

Afdeling 8. Vermelding van de vervulde vormvereisten of van de redenen voor het niet-ervullen ervan

Onderafdeling 1. Vermelding van de vervulde vormvoorschriften

31. U moet de vervulde vormvoorschriften vermelden die gevolgd moeten worden bij het uitwerken van de regeling. Deze verplichte vormvereisten worden “voorgeschreven vormvereisten” en “voorafgaande formaliteiten” genoemd in de artikelen 84 en 84bis van de gecoördineerde wetten op de Raad van State.

Voorbeeld van een verplicht vormvereiste: het betrekken van de Vlaamse Regering, de Waalse Regering en de Brusselse Hoofdstedelijke Regering bij “het ontwerpen van de regels van de algemene politie en de reglementering op het verkeer en vervoer, alsook van de technische voorschriften inzake verkeers- en vervoermiddelen”, overeenkomstig artikel 6, § 4, 3°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen.

Ten aanzien van de vermelding van de beraadslaging in de Ministerraad, alsook van de vermelding van de beraadslaging van een regering of een college, zie de aanbevelingen nrs. [42](#), 43 en [249.1](#).

32. De vormvereisten die u zonder enige verplichting hebt vervuld bij het uitwerken van de regeling kunnen worden vermeld in het belang van de transparantie voor de belangstellende rechtsonderhorigen. Vermelding van deze vormvereisten houdt in elk geval niet in dat ze opnieuw gevolgd zouden moeten worden bij het opstellen van latere teksten.

Voorbeeld van een niet verplicht vormvereiste: u hebt de ontwerpregeling om advies aan een adviesorgaan voorgelegd, terwijl u dat niet verplicht was.

Onderafdeling 2. Manier van verwijzen naar de vervulde vormvereisten

33. Vermeld de vervulde vormvereisten naar tijdsorde, te beginnen met het oudste.

34. Voor wat betreft de verplicht vormvereisten:

- a) vermeld of ze vervuld zijn, volgend op de vermelding van de rechtsgrond en van eventueel de gewijzigde, opgeheven en ingetrokken teksten;
- b) geef ze weer in chronologische volgorde, te beginnen met het oudste;
- c) laat ze telkens voorafgaan door het woord “Gelet op”;
- d) behalve wanneer het het advies van de Raad van State betreft, waarvan de vermelding wordt geregeld in aanbeveling nr. [36](#), vermeld voor elk vormvereiste:
  - de aard (advies, akkoord, betrokkenheid, overleg, ...);
  - naargelang het geval, hetzij de auteur, hetzij de overheid of overheden die instaan voor het vervullen van het vormvereiste;

- eventueel het nummer;
- de datum waarop het vormvereiste vervuld is.

e) vermeld bovendien de regeling en het artikel die het vervullen van het vormvereiste voorschrijven, indien deze verwijzing zelf verplicht is.

Voorbeeld: wanneer een ontwerpbesluit ter kennis van de Europese Commissie moest worden gebracht krachtens richtlijn 98/34/EG van het Europees Parlement en de Raad van 22 juni 1998 betreffende een informatieprocedure op het gebied van normen en technische voorschriften en regels betreffende de diensten van de informatiemaatschappij, schrijft artikel 12 van diezelfde richtlijn voor in de regelingen die onder het toepassingsgebied ervan vallen de verwijzing ernaar te vermelden.

Zie de formules [F 3-4-1](#) tot F 3-4-7.

35. Voor wat betreft de facultatieve vormvereisten die u wenst te vermelden:

- a) vermeld of ze vervuld zijn, volgend op de vermelding van verplichte vormvereisten;
- b) geef ze weer in chronologische volgorde, te beginnen met het oudste;
- c) laat ze telkens voorafgaan door het woord “Overwegende”;
- d) vermeld voor elk vormvereiste:
  - de aard (advies, betrokkenheid, overleg, ...);
  - naargelang het geval, hetzij de auteur, hetzij de overheid of overheden die instaan voor het vervullen van het vormvereiste;
  - eventueel het nummer;
  - de datum waarop het vormvereiste vervuld is.

Onderafdeling 3. Manier van verwijzen naar het advies van de Raad van State

36. Vermeld het nummer en de datum van het advies van de Raad van State. Zie de formules [F 3-5-1](#) tot F 3-5-6.

Het nummer en de datum van het advies van de Raad van State zijn onontbeerlijke gegevens om dit advies gemakkelijk en met zekerheid te identificeren. Zo kan door alleen de datum van het advies te vermelden het advies niet onmiddellijk worden geïdentificeerd, daar over het algemeen op dezelfde dag meerdere adviezen worden verstrekt. Bovendien is het bijzonder belangrijk dat het advies van de Raad van State gemakkelijk en met zekerheid kan worden teruggevonden aan de hand van het nummer en de datum, zodat:

- a) de betrokkenen daadwerkelijk recht krijgen op toegang tot de adviezen, die bestuursdocumenten zijn in de zin van de wetgeving betreffende de openbaarheid van bestuur;
- b) de rechtbanken met zekerheid weten welk advies is gegeven over de regeling waarvan ze de wettigheid toetsen.

36.1. Voeg wanneer de Raad van State is verzocht zijn advies uit te brengen binnen een termijn van dertig of vijfenveertig dagen (eventueel verlengd) krachtens artikel 84, § 1, eerste lid, 1°, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, aan het nummer en de datum van het advies de verwijzing toe naar het voornoemde artikel 84, § 1, eerste lid, 1°. Zie formule [F 3-5-2](#).

36.2. Wanneer de Raad van State is verzocht te adviseren binnen vijf of acht werkdagen (eventueel verlengd) krachtens artikel 84, § 1, eerste lid, 2°, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State:

- a) vermeld dan om welke redenen van die procedure gebruik is gemaakt, en neem hierbij de motivering van het verzoek om spoedbehandeling aangegeven in de adviesaanvraag letterlijk over;
- b) voeg aan het nummer en de datum van het advies de verwijzing toe naar het voormelde artikel 84, § 1, eerste lid, 2°.

Zie formule [F 3-5-3](#).

36.3. Wanneer het advies van de Raad van State slechts over een deel van een besluit is gegeven omdat voor de niet voorgelegde bepalingen de dringende noodzakelijkheid wordt aangevoerd: zie formule [F 3-5-4](#).

36.4. Wanneer het advies van de Raad van State is gegeven over een voorontwerp van wetgevende tekst waarvoor de dringende noodzakelijkheid is aangevoerd met toepassing van artikel 3, § 2, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State: zie formule [F 3-5-5](#), in te voegen in het indieningsbesluit van het ontwerp van wetgevende tekst.

Onderafdeling 4. Vermeldingen wanneer een verplicht vormvereiste niet is vervuld

37. Als een verplicht vormvereiste niet is vervuld: vermeld dan

- a) de regeling en het artikel die het vormvereiste voorschrijven;
- b) de omstandigheid die het niet-vervullen van het vormvereiste wettigt;
- c) de regeling en het artikel die het mogelijk maken ofwel de formaliteit over te slaan, ofwel de dringende noodzakelijkheid aan te voeren.

Wordt de niet-vervulling van het vormvereiste gewettigd met de dringende noodzakelijkheid om het besluit uit te vaardigen, dan moeten drie gevallen worden onderscheiden:

- a) als voor alle bepalingen van het besluit de dringende noodzakelijkheid wordt aangevoerd en die dringende noodzakelijkheid formeel niet moet worden gemotiveerd⁽⁶⁴⁾, verlies dan niet uit

⁽⁶⁴⁾ Zie bijvoorbeeld artikel 15, eerste lid, van de wet van 25 april 1963 betreffende het beheer van de instellingen van openbaar nut voor sociale zekerheid en sociale voorzorg. Deze bepaling luidt als volgt: “Behoudens in spoedeisende gevallen onderwerpt de Minister van Tewerkstelling en Arbeid of de Minister van Sociale Voorzorg aan het advies, hetzij van de Nationale Arbeidsraad, hetzij van het beheerscomité, elk voorontwerp van wet of ontwerp van organiek besluit of verordening tot wijziging van de wetten of verordeningen, met de toepassing waarvan de instelling belast is of betreffende het personeelskader en de structuur van de instelling”. In het vierde lid wordt er het volgende aan toegevoegd: “Indien de Minister de dringendheid inroept, brengt hij de voorzitter van het beheerscomité hiervan op de hoogte.”

het oog dat de dringende noodzakelijkheid toch moet steunen op reële en relevante motieven. Om alle betwisting in dit verband te voorkomen, kan het nuttig zijn deze motieven in overwegingen te vermelden;

b) als voor alle bepalingen van het besluit de dringende noodzakelijkheid wordt aangevoerd en deze formeel moet worden gemotiveerd, zet dan de bestanddelen ervan uiteen in overwegingen en zorg ervoor dat deze motivering afdoende is. Niet-afdoende motivering kan immers op zich de nietigverklaring van de handeling door de afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State meebrengen of weigering van de gewone rechter om ze toe te passen;

c) als de dringende noodzakelijkheid uitsluitend voor sommige bepalingen van het besluit wordt aangevoerd⁽⁶⁵⁾ en ze formeel moet worden gemotiveerd, haal dan de artikelen aan van de regeling waarvoor de dringende noodzakelijkheid wordt aangevoerd en pas vervolgens de in b) gedane aanbeveling toe.

Wat betreft de vermelding van de ontstentenis of de vrijstelling van een verplicht vormvereiste anders dan het advies van de Raad van State: zie de formules [F 3-6-1](#) tot F 3-6-3.

Wat betreft de vermelding van de ontstentenis of de vrijstelling van het advies van de Raad van State, zie de formules [F 3-7-1](#) en F 3-7-2. Wanneer daarenboven de dringende noodzakelijkheid wordt aangevoerd om gedeeltelijk vrijgesteld te zijn van de verplichting de Raad van State om advies te vragen, zie formule [F 3-5-4](#).

Afdeling 9. Verantwoording van een besluit

Onderafdeling 1. Gevallen waarin een besluit moet worden verantwoord

38. Als een besluit formeel moet worden gemotiveerd, moet u die motieven vermelden. Als een besluit niet formeel moet worden gemotiveerd, kunt u die motieven vermelden indien dat nuttig lijkt.

Voorbeeld van een verordeningbesluit waarvoor de verplichting tot uitdrukkelijke motivering bestaat: artikel 3, vierde lid, tweede zin, van het decreet van het Waals Gewest van 11 maart 1999 betreffende de milieuvergunning bepaalt dat “als de Regering wijzigingen aanbrengt in de lijst en de indeling van de installaties, (...) ze haar beslissing met redenen (moet) omkleden”.

Onderafdeling 2. Formulering van de verantwoording van een besluit

39. Moet een besluit uitdrukkelijk worden gemotiveerd, dan kunt u het best de motieven opnemen in de aanhef van het besluit in de vorm van overwegingen, voorafgegaan door het woord “Overwegende”, en niet door de woorden “Aangezien” of “Gelet op”.

Als een besluit niet formeel moet worden gemotiveerd, hangt de formulering van de verantwoording af van haar lengte. Kunt u een korte uitleg geven, neem die dan op in de aanhef van de tekst in de vorm van overwegingen. Indien de uitleg daarentegen breedvoerige uiteenzettingen vergt, stel dan een verslag aan de Koning, aan de Regering of aan het (Verenigd) College op; zo wordt de aanhef niet zwaarder en houdt u hem leesbaar.

⁽⁶⁵⁾ Met andere woorden: in het beoogde geval is het verplichte voorafgaande vormvereiste vervuld wat de andere bepalingen van het besluit betreft.

Afdeling 10. Beschrijving van het juridische kader van een besluit

40. Bij de huidige stand van de wetgeving bestaat er in beginsel geen verplichting om het juridische kader van een besluit formeel te beschrijven.

Wanneer u het voor het goede begrip van het besluit evenwel nuttig acht, kan u het juridische kader altijd vermelden in de aanhef na de vermeldingen van de verplichte en facultatieve vormvereisten. Geeft de betrokken teksten weer, zonder vermelding van hun eventuele wijzigingen, zoals is aangegeven in formule [F 3-3](#) met betrekking tot de gewijzigde, opgeheven of ingetrokken teksten. Gebruik evenwel het woord “Overwegende” in plaats van “Gelet op”.

Voorbeeld

Een wet maakt de financiering van ziekenhuizen afhankelijk van door de Koning nader te bepalen voorwaarden inzake bezettingsgraad en infrastructuur van de ziekenhuizen. In de aanhef van het koninklijk besluit dat de nadere regels bevat inzake de voorwaarden waaraan ziekenhuizen moeten voldoen op het vlak van de infrastructuur, kan melding worden gemaakt van een reeds bestaand koninklijk besluit waarin de voorwaarden inzake de bezettingsgraad van de ziekenhuizen nader worden geregeld en dat, wat het geheel van de financieringsvoorwaarden betreft waaraan ziekenhuizen moeten voldoen, moet worden gelezen in samenhang met het eerstgenoemde koninklijk besluit.

Wanneer een Europese rechtsregel deel uitmaakt van het juridische kader, moet een onderscheid worden gemaakt:

a) wanneer het gaat om een Europese verordening die in het interne recht moet worden uitgevoerd, vermeld u haar in de aanhef van het besluit voorafgaand aan de vermelding van de rechtsgrond en laat u deze vermelding voorafgaan door het woord “Gelet op”;

Voorbeeld: “Gezien de verordening (EG) nr. 549/2004 van het Europees Parlement en de Raad van 10 maart 2004 tot vaststelling van het kader voor de totstandbrenging van het gemeenschappelijke Europese luchtruim;”

b) wanneer het gaat om een Europese richtlijn die in het interne recht moet worden omgezet, vermeld u haar in het dispositief van het besluit, zoals voorgeschreven door aanbeveling nr. [94](#).

Afdeling 11. Vermelding van de personen die een koninklijk besluit, een regeringbesluit of een collegebesluit voordragen

41. Koninklijke besluiten moeten worden voorgedragen door alle ministers en staatssecretarissen die bevoegd zijn in de aangelegenheden waarop het besluit betrekking heeft.

Regeringsbesluiten moeten worden voorgedragen door alle ministers bevoegd voor de aangelegenheden waarover het besluit handelt. De besluiten van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering kunnen bovendien niet worden voorgedragen door de gewestelijke staatssecretarissen omdat ze geen deel uitmaken van de regering⁽⁶⁶⁾.

⁽⁶⁶⁾ Zie de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen, art. 34, § 1, tweede lid, en 41, § 2, eerste lid, alsmede de rechtspraak van de Raad van State in die zin (arrest nr. 65.049 van 10 maart 1997, Van Poppel t/ Brussels Hoofdstedelijk Gewest, en arrest nr. 65.050 van 10 maart 1997, Verdeyen t/ Brussels Hoofdstedelijk Gewest). In verband met de ondertekening en de medeondertekening van de besluiten van de gewestregering, zie aanbeveling nr. [175.2](#). Voor andere gevolgen van het niet-behoren van de gewestelijke staatssecretarissen tot de gewestregering, zie de

Besluiten van het Verenigd College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie en besluiten van het College van de Franse Gemeenschapscommissie uitgevaardigd in aangelegenheden die door de Franse Gemeenschap overgeheveld zijn, moeten worden voorgedragen door alle leden van het betrokken college die bevoegd zijn voor de aangelegenheden waarop het besluit betrekking heeft.

Vermeld bijgevolg in de aanhef van elk van deze besluiten als voordragende personen allen die bevoegd zijn voor de aangelegenheden waarop het besluit betrekking heeft. Gaat het om een wijzigingsbesluit dat niet volledig overeenstemt met de bevoegdheden van al degenen die het oorspronkelijke besluit hebben voorgedragen, dan volstaat het degenen te vermelden die bevoegd zijn voor de aangelegenheden waarop de wijziging betrekking heeft.

Houd bij de vermelding van de bevoegde ministers, staatssecretarissen en collegeleden rekening met de algemene regels betreffende hun respectieve bevoegdheden⁽⁶⁷⁾, met hun benoemingsbesluiten en met hun bevoegdheidsbesluiten.

Beschikt een minister, staatssecretaris of collegelid over uiteenlopende bevoegdheden: vermeld uitsluitend de bevoegdheid krachtens welke ze in dat geval handelen.

Zie de formules [F 3-8-1](#) tot F 3-8-3.

Afdeling 12. Vermelding van de collegiale beraadslaging over een koninklijk besluit, een regeringsbesluit of een collegebesluit

42. Voor koninklijke besluiten:

- a) als de beraadslaging (het overleg) in de Ministerraad wordt voorgeschreven door een rechtsregel⁽⁶⁸⁾, dan moet u vermelden dat eraan is voldaan;
- b) als de beraadslaging in de Ministerraad niet worden voorgeschreven door een rechtsregel⁽⁶⁹⁾, is de vermelding van die beraadslaging nog steeds nuttig in het belang van de transparantie voor de belanghebbende rechtsonderhorigen.

Zie formule [F 3-9-1](#).

Let wel: beraadslaging in de Ministerraad stelt niet alle ministers die bij het ontwerp betrokken zijn vrij van voordracht en medeondertekening ervan.

---

aanbevelingen nrs. [167](#) en [248](#).

⁽⁶⁷⁾ Voor de federale ministers: zie de wet van 8 juli 1992 betreffende de uitoefening van de bij wet toegekende bevoegdheden aan ministeriële comités en aan ministers. Voor de federale staatssecretarissen: zie het koninklijk besluit van 24 maart 1972 betreffende de Staatssecretarissen.

⁽⁶⁸⁾ Voor de gevolgen van het vormvereiste van beraadslaging voor de aanhangigmaking bij de Raad van State, zie aanbeveling nr. [249.1](#).

⁽⁶⁹⁾ Bijvoorbeeld wanneer de beraadslaging in de Ministerraad door een circulaire wordt opgelegd. Dit is het geval met de circulaire van de Federale Overheidsdienst Kanselarij van de Eerste Minister van 1 oktober 2004 die praktische onderrichtingen betreffende de Ministerraad bevat. Deze circulaire schrijft de beraadslaging in de Ministerraad voor over ontwerpen van koninklijk besluit of van ministerieel besluit die een grote politieke of budgettaire weerslag kunnen hebben.

43. Voor regeringsbesluiten en collegebesluiten is beraadslaging van de regering of van het college in alle gevallen respectievelijk voorgeschreven door artikel 69 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980⁽⁷⁰⁾ tot hervorming der instellingen en door artikel 75, eerste lid, van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen. Voor vermelding van het vervullen van dit vormvoorschrift: zie formule [F 3-9-2](#).

⁽⁷⁰⁾ Dit artikel is van toepassing op het Brussels Hoofdstedelijk Gewest krachtens artikel 36 van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen; het is van toepassing op de Duitstalige Gemeenschap krachtens artikel 51 van de wet van 31 december 1983 tot hervorming der instellingen voor de Duitstalige Gemeenschap.

HOOFDSTUK 4. DISPOSITIEF

Afdeling 1. Definitie

44. Het dispositief is het gedeelte van een tekst dat de regels bevat die de rechtsordering wijzigen. Het dispositief bevat dus de nieuwe rechten en plichten⁽⁷¹⁾. Naar de vorm begint het dispositief met artikel 1 en eindigt het met het laatste artikel van de tekst.

Afdeling 2. Inhoud

45. Het dispositief kan de volgende soorten van bepalingen bevatten in de hier aangegeven volgorde:

- a) een bepaling die het onderwerp van de tekst bevat;
- b) autonome bepalingen die nieuwe regels bevatten zonder bestaande teksten uitdrukkelijk te wijzigen;
- c) wijzigingsbepalingen die één of meer bestaande teksten uitdrukkelijk wijzigen, hetzij door bepalingen aan te vullen, hetzij door bepalingen geheel of gedeeltelijk te vervangen of te laten vervallen, hetzij door nieuwe bepalingen toe te voegen;
- d) bepalingen die één of meer bestaande teksten geheel laten vervallen, hetzij voor de toekomst (opheffing), hetzij met terugwerking tot de goedkeuring of uitvaardiging ervan (intrekking);
- e) overgangsbepalingen die de overgang van de toepassing van de oude regels naar de nieuwe regels vereenvoudigen;
- f) een bepaling waarin staat wanneer de tekst in werking treedt als de steller van de tekst wil afwijken van de toepassing van de algemene regel dat de tekst in werking treedt op de tiende dag na de bekendmaking in het Belgisch Staatsblad;
- g) een bepaling betreffende het toepassingsgebied in de tijd van de nieuwe regels die uitwerking hebben voordat ze in het Belgisch Staatsblad zijn bekendgemaakt;
- h) als het gaat om een koninklijk besluit of een regeringsbesluit, een bepaling tot aanwijzing van de overheid belast met de uitvoering van het besluit (uitvoeringsartikel of uitvoeringsbepaling).

Afdeling 3. Indeling

Onderafdeling 1. Plaats van de voorschriften in het dispositief

46. Plaats alle voorschriften van het dispositief in artikelen.

⁽⁷¹⁾ Een uitzondering op die regel wordt gemaakt wanneer de tekst alleen tot doel heeft uitwerking te geven aan een reeds bestaande regeling die als bijlage is bijgevoegd. In dat geval zijn de nieuwe rechten en plichten vervat in de bijgevoegde regeling.

Onderafdeling 2. Inhoud van een artikel

47. Handel niet alles af in één artikel. Integendeel: verwoord één regel per artikel en één gedachte per zin, tenzij de samenhang van de ideeën daardoor verloren gaat.

48. Breng zaken die een rechtstreeks en logisch verband met elkaar hebben samen in één artikel en plaats zaken die dat niet hebben in afzonderlijke artikelen.

Voorbeelden

In afzonderlijke artikelen komen:

- a) niet-tijdelijke bepalingen en tijdelijke bepalingen;
- b) opheffingsbepalingen en overgangsbepalingen.

49. Zijn er te veel zaken met een rechtstreeks en logisch onderling verband, kijk dan of ze over meerdere artikelen kunnen worden verdeeld.

50. Breng een geheel van artikelen die zijn opgesteld in de vorm van autonome bepalingen nooit samen in een artikel dat ook is opgesteld in de vorm van een autonome bepaling. Die werkwijze leidt tot artikelen “onder artikel x)” of “sub artikel x)” en doet ernstige problemen rijzen bij verwijzingen en voor de transparantie van de betrokken regels.

Voorbeelden die geen navolging verdienen

a) In het Waals decreet van 1 april 2004 betreffende de sanering van verontreinigde bodems en te herontwikkelen bedrijfsruimten is artikel 26 een autonome bepaling die 72 artikelen bevat, die ook als autonome bepalingen gesteld zijn en die de basis vormen voor de regeling betreffende de sanering van verontreinigde bodems. Om te weten om welk artikel het gaat, moet men telkens gaan kijken welk nummer het heeft onder artikel 26. Dat ongemak had men kunnen voorkomen door het decreet te beginnen met de 72 artikelen die in de vorm van autonome bepalingen zijn gesteld en daarna vanaf artikel 73 de wijzigingsbepalingen te vermelden.

b) Artikel 479 van de programmawet (I) van 24 december 2002 is een autonome bepaling met 29 artikelen, die ook gesteld zijn als autonome bepalingen en die regels invoeren die van toepassing zijn op de voogdij over niet-begeleide minderjarige vreemdelingen.

Onderafdeling 3. Aangeven en nummeren van de artikelen

51. Wanneer de tekst één enkel artikel bevat, schrijf dan (in vet lettertype) “**Enig artikel**”.

52. Wanneer de tekst meer dan één artikel bevat:

- a) nummer de artikelen in Arabische cijfers; schrijf eerst (in vet lettertype) “**Artikel 1**”⁽⁷²⁾ en daarna “**Art. 2**”, “**Art. 3**”, “**Art. 4**”;
- b) nummer de artikelen doorlopend van het begin tot het einde van het dispositief, zelfs als het dispositief is ingedeeld in hoofdstukken. Begin dus niet telkens elk hoofdstuk met een “**Artikel 1**”.

⁽⁷²⁾ In het Frans: “Article 1er”.

53. Wanneer u de tekst voor het eerst nummert, werk dan nooit met “.../1.”, “.../2.” of “...bis.”, “...ter.”, want die nummering dient alleen voor artikelen die worden ingevoegd tussen bestaande artikelen⁽⁷³⁾.

Onderafdeling 4. Geval waarin en wijze waarop elk artikel een opschrift krijgt

54. Behandelt een tekst veel verschillende punten die alle even belangrijk zijn, bekijk dan de mogelijkheid om elk artikel een opschrift te geven zodat ze makkelijker kunnen worden herkend. Onderschat echter niet de praktische bezwaren van deze keuze bij het opstellen van de oorspronkelijke tekst en bij alle wijzigingen ervan.

55. Wanneer elk artikel een opschrift krijgt, moet ervoor gezorgd worden dat het voor de lezer duidelijk is om welk artikel het gaat en wat de inhoud ervan is:

- a) geef elk artikel een specifiek opschrift;
- b) kies een opschrift dat de inhoud van het artikel nauwkeurig en volledig weergeeft;
- c) geef aan het artikel een inhoud die volledig overeenstemt met het opschrift.

56. Het opschrift van een artikel is geen rechtsregel, in tegenstelling tot zijn inhoud. Als het opschrift en de inhoud van een artikel niet met elkaar overeenstemmen, primeert dus de inhoud.

Onderafdeling 5. Indeling van een artikel

57. Geef het artikel een eenvoudige structuur die de logische ordening van de uitgewerkte ideeën weerspiegelt en die goed te volgen is voor de lezer.

57.1. Het artikel kan worden ingedeeld in leden en paragrafen.

57.1.1. Een lid bestaat uit één of meer zinnen die beginnen met een nieuwe regel of met de aanduiding van het artikel of de paragraaf waartoe ze behoren en eindigen met het eindpunt van de laatste volzin⁽⁷⁴⁾. Een lid wordt niet ingeleid met een typografisch teken⁽⁷⁵⁾. Een lid kan alleen worden herkend dank zij lay-outvoorschriften:

- a) het begin van een lid wordt aangegeven door het licht inspringen van de eerste regel of door het inspringen ten opzichte van de vermelding van het artikel of de paragraaf waarvan het deel uitmaakt;
- b) het einde van een lid wordt aangegeven door een witregel.

⁽⁷³⁾ Voor de invoeging van artikelen tussen bestaande artikelen, zie aanbeveling nr. [123](#).

⁽⁷⁴⁾ Opgelet: wanneer gewerkt wordt met een verticale opsomming, zelfs als de typografische presentatie ervan verschillende regels beslaat (bijvoorbeeld gestructureerd met 1°, 2°, 3°) en tussenzinnen bevat, moet de opsommingszin beschouwd worden als een enkel lid dat begint met de inleidende zin van de opsomming en eindigt met het eindpunt na de opgesomde onderdelen.

⁽⁷⁵⁾ Werk dus nooit met onderverdelingen zoals “1°, 2°, 3°” of “a), b),c)” om leden in te leiden.

57.1.2. Een paragraaf bevat één of meer leden. Hij wordt aangegeven met het typografische teken “§”⁽⁷⁶⁾ dat gevolgd wordt door een nummering met Arabische cijfers: “§ 1.”⁽⁷⁷⁾, “§ 2.”, “§3.”, “§4.” enz.

57.2. Wanneer een artikel uit verscheidene zinnen bestaat, vorm dan coherente tekstblokken:

- a) plaats zinnen zonder logisch onderling verband in afzonderlijke leden;
- b) breng zinnen met een logisch onderling verband samen in één lid. Let wel op dat ze geen te compact tekstblok vormen, waardoor een vlotte lectuur wordt bemoeilijkt.

57.3. Zorg ervoor dat een artikel niet te veel leden bevat, want dan zijn ze moeilijk herkenbaar bij latere verwijzingen of wijzigingen. Overweeg dus of het beter is het artikel in te delen in paragrafen, door leden met een logisch onderling verband samen te brengen in één paragraaf.

Wanneer u een artikel indeelt in paragrafen, zorg er dan voor dat alle onderdelen van het artikel in een paragraaf staan. De volgende werkwijzen zijn dus niet correct:

- a) een artikel beginnen met één of meer leden die niet worden voorafgegaan door het paragraafteken “§” en voortgaan met paragrafen;
- b) paragrafen gebruiken om de onderdelen van een opsomming aan te geven;

Deel een artikel niet in paragrafen in als die indeling:

- a) tot gevolg heeft dat elke paragraaf maar één lid bevat;
- b) het artikel niet leesbaarder wordt.

57.4. Geef nooit een opschrift aan een onderdeel van een artikel.

⁽⁷⁶⁾ Voor de redactie van de verwijzing naar een paragraaf of naar een artikel en de onderverdelingen ervan - waaronder een paragraaf - , zie aanbeveling nr. [76](#).

⁽⁷⁷⁾ In het Frans: “§ 1er” en vervolgens “§ 2”, “§3”, “§4” enz.

Onderafdeling 6. Opsomming binnen een zin

58. Wanneer u zaken binnen een zin wenst op te sommen:

- a) gebruik dan een inleidende zin en beëindig die met een dubbelepunt;
- b) gebruik een verticale opsomming en werk met de onderverdelingen “1°”, “2°”, “3°” enz. die op hun beurt eventueel kunnen worden onderverdeeld in “a)”, “b)”, “c)”, enz. ;
- c) plaats aan het einde van elke onderverdeling van de opsomming een puntkomma en begin een nieuwe regel;
- d) wanneer u aan de laatste onderverdeling van de opsomming aankomt, geef dan het einde van die opsomming aan met een punt, gevolgd door een witregel om aan te geven dat het volgende lid of de volgende paragraaf begint.

59. Werk in een opsomming niet met streepjes of soortgelijke typografische tekens zoals “*”, “●”, “■”. Als u geen nummering gebruikt, bemoeilijkt u de identificatie van de onderdelen van de opsomming en verhoogt u ook het risico op vergissingen bij verwijzingen of wijzigingen.

60. Gebruik in een opsomming geen tussenzinnen, dat zijn zinnen die de opsomming onderbreken om aanvullende informatie toe te voegen over een opgesomd onderdeel.

Het inlassen van tussenzinnen is uit taalkundig oogpunt verkeerd en heeft drie nadelen:

- a) de tekst wordt minder vlot leesbaar, omdat de lezer gedwongen wordt te stoppen bij het overlopen van de opsomming en zich op een bepaald punt te concentreren;
- b) verwijzen wordt moeilijk, omdat men niet weet hoe men de te citeren tussenzin correct kan aangeven;
- c) als de tussenzin als een lid wordt weergegeven, kan men tot de vreemde situatie komen dat men een lid in een reeds bestaand lid heeft.

Die nadelen kunnen eenvoudig worden opgelost door na de opsomming een specifiek lid op te nemen waarin wordt verwezen naar het onderdeel van de opsomming dat moet worden toegelicht. Meer in het algemeen, als verscheidene onderdelen van de opsomming moeten worden toegelicht, voeg dan na de opsomming evenveel leden in als er toelichtingen te geven zijn.

Voorbeeld voor de redactie van een tweede lid: “In het geval bedoeld in het eerste lid, 2°, worden ...”.

Onderafdeling 7. Wanneer en hoe artikelen groeperen

61. Groepeer artikelen:

- a) wanneer een tekst veel artikelen bevat;
- b) om de verschillende aspecten van een tekst duidelijk herkenbaar te maken.

62. Kies voor een structuur waaruit eenvoudig en snel kan worden opgemaakt welke verschillende aspecten in een tekst worden behandeld. Daartoe kunt u:

- a) artikelen groeperen in hoofdstukken;
- b) hoofdstukken achtereenvolgens onderverdelen in afdelingen en onderafdelingen;
- c) hoofdstukken achtereenvolgens groeperen in titels, boeken en delen.

De hiernavolgende tabel biedt een overzicht van de zes niveaus waarin artikelen kunnen worden gegroepeerd.

Aantal groeperingsniveaus	
1	Hoofdstuk
2	Hoofdstuk Afdeling
3	Hoofdstuk Afdeling Onderafdeling
4	Titel Hoofdstuk Afdeling Onderafdeling
5	Boek Titel Hoofdstuk Afdeling Onderafdeling
6	Deel Boek Titel Hoofdstuk Afdeling Onderafdeling

63. Laat geen enkel artikel buiten de indelingen tot groepering van artikelen, zelfs niet een artikel 1 dat enkel aangeeft welke aangelegenheid wordt geregeld of welke Europese richtlijn wordt omgezet. Een dergelijk artikel neemt men dan bijvoorbeeld op in een hoofdstuk met als opschrift “Inleidende bepalingen” of “Voorwerp”, naar gelang van het geval.

64. Nummer alle indelingen tot groepering van artikelen met hoofdtelwoorden in Arabische cijfers en plaats een punt na de vermelding van het nummer.

Om twee redenen is een nummering met Arabische cijfers beter dan een nummering met Romeinse cijfers: enerzijds zorgt ze voor een eenvormige nummering wanneer een nieuwe indeling wordt toegevoegd tussen de bestaande indelingen in de vorm van ".../1.", ".../2.", zoals is uitgelegd in aanbeveling nr. [124](#); anderzijds is die nummering beter geschikt voor zoekacties in elektronische databanken.

In het Frans wordt de eerste indeling van een groepering van artikelen aangegeven met de rangtelwoorden "1er" of "1re".

Voorbeelden: "Chapitre 1er." en "Section 1re".

65. Gebruik een nauwkeurig, volledig en bondig opschrift voor elke indeling waarbij artikelen worden gegroepeerd⁽⁷⁸⁾.

Een opschrift is geen rechtsregel. Als het opschrift en de artikelen niet met elkaar overeenstemmen, primeren dus de artikelen.

Afdeling 4. Verwijzingen

Onderafdeling 1. Omschrijving

66. Een verwijzing kan zowel op één of meer bepalingen binnen eenzelfde tekst slaan ("interne verwijzing"), als op een andere tekst of één of meer bepalingen ervan, en zelfs op wetgeving of reglementering met betrekking tot een bepaalde aangelegenheid ("externe verwijzing").

Onderafdeling 2. Gevallen waarin verwijzingen worden gebruikt

67. Werk met een verwijzing:

a) wanneer u wilt voorkomen dat u de inhoud van een bepaling moet herhalen, omdat die herhaling de tekst onnodig zwaar of minder bevattelijk zou maken;

b) wanneer u uitdrukkelijk logische verbanden tussen bepalingen onderling wilt leggen om dubbelzinnigheid te voorkomen over de manier waarop ze zich tot elkaar verhouden.

⁽⁷⁸⁾ Voor die kenmerken van het opschrift, zie aanbeveling nr. [14](#).

Onderafdeling 3. Het opstellen van een verwijzing naar een artikel, een onderverdeling van een artikel of een groepering van artikelen

68. Wenst u te verwijzen naar een artikel dat verschillende aspecten behandelt waarvan slechts enkele relevant zijn voor de verwijzing, vermeld dan het exacte onderwerp van uw verwijzing.

Voorbeeld: schrijf niet: “Artikel 8 ... is van toepassing op de producten” maar “De controleprocedure ingesteld bij artikel 8 ... is van toepassing op de producten” of, als die controleprocedure uitsluitend in artikel 8, § 2 voorkomt, “De controleprocedure ingesteld bij artikel 8, § 2”.

69. Verwijst u naar een artikel en de onderverdelingen ervan:

a) citeer dan achtereenvolgens het artikel, de paragraaf (in de vorm van het paragraafteken “§”) en het lid met hun respectieve nummer. De artikelen en de paragrafen worden genummerd met hoofdtelwoorden (bv. “Artikel 1”, “Artikel 2”, “§ 1” en “§ 2”), terwijl de leden worden genummerd met rangtelwoorden (bv. “eerste lid” en “tweede lid”). In het Frans worden artikelen, paragrafen en leden met hoofdtelwoorden genummerd (bv. “article 2”, “§ 2” en “alinéa 2”), behalve voor “article 1er”, “§ 1er” en “alinéa 1er” die met een rangtelwoord worden genummerd;

b) citeer vervolgens 1°, 2° en 3° en a), b) en c, als zodanig, zonder respectievelijk de woorden “punt”, “littera” of “letter” toe te voegen;

c) citeer tot slot de streepjes en zinnen, voorafgegaan door het voluit geschreven rangtelwoord dat overeenstemt met hun plaats in het artikel;

d) plaats steeds een komma na elke aangehaalde onderverdeling, ook na de laatste, wanneer die gevolgd wordt door de vermelding van een tekst.

Voorbeelden

Schrijf niet:	Schrijf wel:
de tweede zin van het derde streepje van 1° van het eerste lid van artikel 2	artikel 2, eerste lid, 1°, derde streepje, tweede zin
artikel 3, 2° lid, punt 1, littera a)	artikel 3, tweede lid, 1°, a)
artikel 6, § 1, IX, 2°, derde lid van de bijzondere wet tot hervorming der instellingen van 8 augustus 1980	artikel 6, § 1, IX, 2°, derde lid, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen

70. Verwijst u rechtstreeks naar één of meer paragrafen binnen een zelfde artikel, werk dan niet met het paragraafteken “§”, maar schrijf het woord “paragraaf” voluit.

Voorbeeld: schrijf niet “In afwijking van § 2 ...”, maar wel “In afwijking van paragraaf 2 ...”.

71. Verwijst u naar alle artikelen van een groepering van artikelen, citeer dan alleen die artikelgroepering en het nummer ervan, zonder te vermelden welke artikelen ze bevat.

Voorbeeld: schrijf niet: “In afwijking van hoofdstuk 3 ... dat de artikelen 28 tot 35 bevat”, maar schrijf: “In afwijking van hoofdstuk 3”.

Onderafdeling 4. Het verwijzen binnen eenzelfde tekst

72. Maakt u een verwijzing binnen eenzelfde tekst of binnen eenzelfde indeling van die tekst (hoofdstuk, afdeling, artikel, paragraaf enz.):

a) herhaal dan niet dat het om dezelfde tekst of indeling gaat;

Voorbeelden

Schrijf niet:	Schrijf wel:
de procedure voorgeschreven bij artikel 7 van dit besluit	de procedure voorgeschreven bij artikel 7
overeenkomstig het model van bijlage 2 van dit besluit	overeenkomstig het model van bijlage 2
de instelling bedoeld in het eerste lid van dit artikel	de instelling bedoeld in het eerste lid ⁽⁷⁹⁾

b) geef duidelijk aan naar welke indeling u verwijst. Gebruik dus geen woorden zoals “vorige”, “bovengenoemde”, “hiernagenoemde”, “laatstgenoemde” of “voorlaatste”, maar vermeld het nummer van de indeling in kwestie.

Voorbeelden

Schrijf niet:	Schrijf wel:
de vorige paragraaf	paragraaf 4 ⁽⁸⁰⁾
het bovengenoemde hoofdstuk	hoofdstuk 3
het voorlaatste lid	het zesde lid ⁽⁸¹⁾

Onderafdeling 5. Het verwijzen naar een tekst

73. Wees nauwkeurig bij verwijzingen naar een tekst: vermeld alle identificatiegegevens na te hebben gecontroleerd of die juist zijn.

Alle identificatiegegevens van een regeling moeten worden vermeld in het dispositief, zelfs als de regeling al in het opschrift of de aanhef is aangehaald. Het dispositief is immers het centrale gedeelte van de tekst die de na te leven regels bevat; het moet dus alle informatie bevatten die nodig is om de tekst te kunnen begrijpen. De lezer moet het dispositief kunnen begrijpen zonder dat hij de aanhef hoeft te raadplegen. Voorts moet men erop bedacht zijn dat de aanhef van besluiten doorgaans niet wordt opgenomen in wettenverzamelingen.

⁽⁷⁹⁾ In het Frans: “l’organisme mentionné à l’alinéa 1er”.

⁽⁸⁰⁾ In het Frans: “le paragraphe 4”.

⁽⁸¹⁾ In het Frans: “l’alinéa 6”.

De identificatiegegevens verschillen van tekst tot tekst; het kan gaan om een combinatie van verscheidene van de volgende gegevens: soort tekst (verdrag, verordening, wet enz.), alfanumerieke code of nummer, steller van de handeling, plaats van ondertekening of goedkeuring, datum, opschrift.

73.1. Bij een verdrag vermeldt u de specifieke benaming (verdrag, overeenkomst, protocol, akkoord enz.), gevolgd door zijn opschrift en de woorden “ondertekend te ... (plaats) op ... (datum)” of “aangenomen te ... (plaats) op ... (datum)” volgens de formulering die wordt gebruikt in de tekst van het verdrag⁽⁸²⁾.

Voorbeeld: verwijs niet naar “de overeenkomst van Chicago”, maar naar “de overeenkomst betreffende de internationale burgerlijke luchtvaart, ondertekend te Chicago op 7 december 1944”.

73.2. Vermeld in geval van een Europese verordening of een Europese richtlijn alle identificatiegegevens zoals ze blijken uit de publicatie van de handeling in het Publicatieblad van de Europese Unie.

Voorbeelden

a) Verordening (EEG) nr. 2408/92 van de Raad van 23 juli 1992 betreffende de toegang van communautaire luchtvaartmaatschappijen tot intracommunautaire luchtroutes.

b) Verordening (EG) nr. 550/2004 van het Europees Parlement en de Raad van 10 maart 2004 betreffende de verlening van luchtvaartnavigatiediensten in het gemeenschappelijk Europees luchtruim.

c) Richtlijn 2000/31/EG van het Europees Parlement en de Raad van 8 juni 2000 betreffende bepaalde juridische aspecten van de diensten van de informatiemaatschappij, met name de elektronische handel, in de interne markt.

73.3. In geval van een regeling van intern recht, vermeld:

a) hetzij alle identificatiegegevens zoals die blijken uit de bekendmaking in het Belgisch Staatsblad, namelijk achtereenvolgens: de aard van de regeling (wet, decreet, ordonnantie, koninklijk besluit, regeringsbesluit enz.), het eventuele nummer van de regeling⁽⁸³⁾, de datum en het officiële opschrift⁽⁸⁴⁾;

b) hetzij de officiële verkorte versie van het opschrift, namelijk de bijzondere benaming die de steller van de tekst voor het citeren van het opschrift heeft vastgesteld⁽⁸⁵⁾.

⁽⁸²⁾ Wanneer een verdrag werd aangenomen op een internationale conferentie en vervolgens werd opengesteld voor ondertekening door de staten, kan die laatste vermelding worden aangevuld met de woorden “en ondertekend te ... (plaats) op ... (datum)”.

⁽⁸³⁾ Zie bijvoorbeeld de collectieve arbeidsovereenkomsten gesloten binnen de Nationale Arbeidsraad, sommige bijzondere machtenbesluiten en sommige besluiten van het College van de Franse Gemeenschapscommissie.

⁽⁸⁴⁾ De verplichting om het officiële opschrift van een tekst aan te halen, vloeit voort uit artikel 2 van de wet van 5 nivôse jaar V (25 december 1796) waarbij verboden wordt de officiële bladen en akten van de gestelde overheden anders dan met hun opschrift openbaar te maken.

⁽⁸⁵⁾ Zie aanbeveling nr. [15](#).

Citeer in geval van gecoördineerde of gecodificeerde teksten noch de tekst waarbij ze gecoördineerd of gecodificeerd zijn, noch de oorspronkelijke teksten vóór de coördinatie of codificatie, noch de wettelijke bevestiging of bekrachtiging van de coördinerende of codificerende tekst, maar wel de gecoördineerde teksten of het wetboek.

Voorbeelden

Verwijs niet naar	Verwijs naar
de wet houdende het Gerechtelijk Wetboek	het Gerechtelijk Wetboek
het besluit tot coördinatie van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen	het Wetboek van de Inkomstenbelastingen 1992
de ordonnantie houdende ratificatie van het Brussels Wetboek van Ruimtelijke Ordening	het Brussels Wetboek van Ruimtelijke Ordening

Onderafdeling 6. Dynamisch of statisch verwijzen

74. “Dynamisch” verwijzen houdt in dat de tekst waarnaar verwezen wordt, van toepassing is, rekening houdend met de eventuele wijzigingen ervan. “Statisch” verwijzen impliceert dat de tekst waarnaar verwezen wordt, van toepassing is, rekening houdend met de inhoud van deze tekst op een welbepaalde datum; de verwijzing naar die tekst heeft dan betrekking op de versie waarin die tekst zich op een gegeven ogenblik bevond zodat eventuele wijzigingen van die tekst geen invloed hebben op de verwijzing.

In principe wordt dynamisch verwezen. Soms kan het echter nuttig of nodig zijn om statisch te verwijzen, bijvoorbeeld als u bang bent dat toekomstige wijzigingen van de tekst waarnaar verwezen wordt strijdig of onbestaanbaar zullen zijn met de tekst die u aan het opstellen bent.

74.1. Om dynamisch te verwijzen, beschikt u over twee mogelijkheden:

- a) u geeft de tekst waarnaar verwezen wordt op zoals in aanbeveling nr. [73](#) wordt aangegeven, zonder te verwijzen naar de lezing op een welbepaalde datum en zonder opgave van de wijzigingen die hij reeds heeft ondergaan;
- b) u verwijst naar “de wetgeving met betrekking tot ...” of naar “de reglementering met betrekking tot ...” en u vermeldt de bedoelde aangelegenheid. Deze tweede manier van verwijzen biedt als voordeel dat ze pertinent blijft, ongeacht de teksten die de aangelegenheid op een bepaald moment regelen.

74.2. Om statisch te verwijzen, geef de tekst waarnaar verwezen wordt op zoals in aanbeveling nr. [73](#) wordt aangegeven en:

- a) als hij nog niet gewijzigd is, voeg daaraan de volgende woorden toe: “zoals (dit decreet, dit besluit, ...) gold op (datum)”, waarbij die datum de dag is waarop die tekst in werking is getreden;
- b) als hij reeds gewijzigd is, vermeld de wijzigingen waarmee rekening moet worden gehouden.

Onderafdeling 7. Te mijden verwijzingen

75. Verwijs niet naar een bepaling die louter tot doel heeft naar een andere bepaling te verwijzen⁽⁸⁶⁾, maar verwijs rechtstreeks naar laatstgenoemde bepaling, anders moet de lezer aan spoorzoeken doen.

Voorbeeld

Artikel 48 van de toenmalige gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen bepaalde onder andere dat een bijzondere vergadering diende te beraadslagen en te besluiten “met inachtneming van de in artikel 71 bepaalde voorschriften inzake quorum en meerderheid”. Laatstgenoemd artikel verwees zelf, wat die voorschriften betreft, naar artikel 70 van de gecoördineerde wetten.

Om dergelijke cascadeverwijzingen te voorkomen, had artikel 48 rechtstreeks naar artikel 70 kunnen verwijzen.

76. Verwijs niet naar een wijzigingsbepaling, maar verwijs naar de bepaling van de gewijzigde tekst. Een wijzigingsbepaling heeft enkel een kortstondig bestaan in de rechtsorde; zodra ze in werking treedt, gaat ze op in de gewijzigde tekst.

77. Verwijs niet naar een tekst die nog in voorbereiding is, daar die tekst als zodanig nog niet in de rechtsorde bestaat.

78. Verwijs niet naar een opgeheven tekst, want die tekst bestaat niet meer in de rechtsorde.

Wanneer u een tekst opheft, kunt u uiteraard toch naar de opgeheven bepalingen verwijzen om ze gedurende een bepaalde termijn toepasselijk te houden (bv. in overgangsbepalingen) of om sommige gevolgen ervan onbeperkt te handhaven.

Daarnaast kan in bijzondere omstandigheden worden verwezen naar bepalingen zoals die golden op een bepaald moment.

Voorbeeld

Art. 169 van de programmawet van 22 december 2003: “De Koning kan vóór 31 december 2004, voor de periode tussen 1 januari 1997 en 30 juni 2002, uitvoering geven aan de artikelen 87, 88, 93, 94, 97 en 99 van de wet op de ziekenhuizen, gecoördineerd op 7 augustus 1987 zoals deze op dat ogenblik van toepassing waren”.

79. Verwijs in een regelgevende tekst niet:

a) naar een niet-regelgevende tekst:

Voorbeeld: Verwijs in een besluit niet naar een circulaire.

b) naar een tekst die niet overeenkomstig de wet bekendgemaakt is en dan ook niet bindend is voor iedereen.

Voorbeeld: Verwijs in een wetgevende tekst of in een besluit niet naar een norm van een instantie voor technische normalisatie.

⁽⁸⁶⁾ Zo een verwijzing noemt men een “cascadeverwijzing”.

Afdeling 5. Beknoptheid van het dispositief: geen herhalingen

80. Breng geen bepalingen van een hogere regeling in herinnering door ze over te nemen of te parafraseren⁽⁸⁷⁾.

Bepalingen waarin de tekst van een hogere regeling wordt overgenomen, vertonen drie tekortkomingen:

- a) ze wekken de indruk dat de steller ervan bevoegd is om de hogere regeling uit te vaardigen of te wijzigen, hoewel hij dat niet is;
- b) ze kunnen vernietigd worden op grond van de onbevoegdheid van de steller ervan;
- c) als de hogere regeling wordt gewijzigd maar niet de bepaling waarin de inhoud ervan overgenomen is, dreigt tussen beide bepalingen een contradictie te ontstaan die de lezer zelf zal moeten oplossen door de hogere regeling te laten primeren boven de bepaling van lagere rang die daarmee strijdig is en die moet worden geacht stilzwijgend te zijn opgeheven.

Voorbeelden

- a) Neem bepalingen van een Europese verordening niet over in een tekst van intern recht.
- b) Herinner in een wet of een besluit niet aan de beginselen van gelijkheid en non-discriminatie, verankerd in de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, doch vaardig de concrete maatregelen uit die voor de naleving van die beginselen vereist zijn.
- c) Herhaal in een besluit niet dat bestuurlijke beslissingen uitdrukkelijk gemotiveerd moeten worden, aangezien die verplichting reeds geldt krachtens de wet van 29 juli 1991 betreffende de uitdrukkelijke motivering van de bestuurshandelingen.
- d) Wanneer in een wetsbepaling straffen worden gesteld op schending van de uitvoeringsbesluiten ervan, herhaal in die besluiten dan niet wat de toepasselijke straffen zijn en verwijs evenmin naar de wetsbepaling die die straffen voorschrijft. Met andere woorden, schrijf niet “Overeenkomstig artikel ... van ... zijn de toepasselijke straffen de volgende: ...” of “op schending van de bepalingen van dit besluit staan de straffen waarin artikel ... van de wet van ... voorziet”.
- e) Vermeld evenmin dat bij de Raad van State beroep kan worden ingesteld tegen individuele bestuurshandelingen die krachtens een bepaalde regeling zijn uitgevaardigd.

⁽⁸⁷⁾ Wat de omzetting van Europese richtlijnen betreft, wordt evenwel verwezen naar aanbeveling nr. [182](#).

81. Vermeld geen bepalingen van een regeling van dezelfde rangorde door ze over te nemen of te parafraseren als die regeling hoe dan ook toepasselijk is op grond van de eigen werkingssfeer ervan.

Die vermelding is niet alleen nutteloos, maar ook riskant. Als de overgenomen bepaling gewijzigd wordt maar niet de bepaling die haar overneemt, dreigt tussen beide bepalingen immers een ongewilde tegenspraak te ontstaan die de belangen van de betrokken rechtsonderhorigen kan schaden.

Voorbeelden

Herinner in een specifieke wetsbepaling niet aan:

- a) de verplichting om bestuurlijke beslissingen te motiveren opgelegd in de wet van 29 juli 1991 betreffende de uitdrukkelijke motivering van de bestuurshandelingen;
- b) het recht om bij de Raad van State beroep tot nietigverklaring in te stellen tegen een onwettige bestuurlijke beslissing.

82. Leg in uw ontwerp niet de verplichting op om regels na te leven die reeds bindend zijn krachtens hun hogere rang in de hiërarchie der normen of krachtens hun eigen werkingssfeer. Het opleggen van een dergelijke verplichting is overtollig en nutteloos. U kunt wel specifieke straffen stellen op niet-naleving van de regels in kwestie.

Voorbeeld

Bepaal niet dat degene die een vergunning wenst te krijgen zich ertoe moet verbinden de bepalingen van de wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens na te leven. U kunt daarentegen wel bepalen dat de vergunning wordt ingetrokken als de houder ervan wegens overtreding van die wet veroordeeld is bij een in kracht van gewijsde getreden beslissing.

Afdeling 6. Samenhang van het dispositief: geen bepalingen die niet passen bij de fundamentele strekking van de tekst

83. Een regelgevende tekst bevat bindende bepalingen die de bestaande rechtsorde wijzigen: hij geeft toestemming, beveelt, verbiedt, verleent rechten en legt verplichtingen op. Neem bijgevolg in die tekst geen bepalingen zonder regelgevende strekking op en verwijst niet naar teksten zonder regelgevende strekking.

Voorbeelden van niet-regelgevende bepalingen

- a) eenvoudige aanbevelingen
- b) instructies voor het bestuur met het oog op de toepassing van de tekst
- c) de vermelding van een intentie
- d) de vaststelling van een feitelijke toestand
- e) commentaar op of rechtvaardiging van de tekst⁽⁸⁸⁾
- f) de verklaring dat de uitvoerende macht binnen de perken van haar bevoegdheden handelt
- g) de aankondiging van de bedoeling van de volgende artikelen

Voorbeelden van niet-regelgevende teksten

- a) circulaires
- b) aanbevelingen

⁽⁸⁸⁾ Voor de plaats waar die vermeldingen mogen staan, zie de aanbevelingen nummers [3.13](#), 3.14 en [39](#).

84. Houd u aan de algemene strekking van een regelgevende tekst: neem daarin geen bepalingen op met een individuele strekking.

Voorbeelden

a) Wijs in een verordeningsbesluit waarin de regels voor de samenstelling en de werkwijze van een adviesorgaan worden gegeven niet terzelfder tijd de natuurlijke personen aan die in dat orgaan zitting zullen hebben, maar wijs die aan in een afzonderlijk besluit.

b) Wijs in een verordeningsbesluit waarin de voorwaarden worden opgesomd waaraan een rechtspersoon moet voldoen om aangewezen te kunnen worden voor taken van algemeen belang niet terzelfder tijd de gekozen rechtspersoon aan, doch wijs die aan in een afzonderlijk besluit.

In die beide gevallen is de reden voor het uitvaardigen van twee besluiten - het ene met een algemene strekking en het andere met een individuele strekking - niet alleen de wil om zich aan de algemene strekking van verordeningsbesluiten te houden. De opzet bestaat er eveneens in rekening te houden met het feit dat reglementaire teksten niet van een uitdrukkelijke motivering hoeven te worden voorzien, terwijl die verplichting voor persoonsgerichte bepalingen die bestuurshandelingen zijn wel geldt krachtens de wet van 29 juli 1991 betreffende de uitdrukkelijke motivering van de bestuurshandelingen.

85. Formuleer in programmawetten, programmadecreten en andere wetgevende teksten die “diverse bepalingen” bevatten, geen autonome bepalingen die zonder beperking in de tijd gelden, of het nu gaat om geïsoleerde bepalingen of om bepalingen die een nieuwe juridische regeling instellen.

Programmawetten, programmadecreten en andere wetgevende teksten die “diverse bepalingen” bevatten, vormen immers “verzamelteksten” waarvan het de bedoeling is dat ze vele wijzigingsbepalingen bevatten en tijdelijke autonome bepalingen met betrekking tot verscheidene domeinen. Het is dan ook onwenselijk dat daarin autonome bepalingen zouden worden opgenomen die zonder beperking in de tijd gelden. Dergelijke bepalingen zouden verloren staan te midden van andere bepalingen van uiteenlopend belang en die betrekking hebben op heel andere domeinen. Het zou dan ook bijzonder moeilijk zijn om deze autonome bepalingen terug te vinden, temeer daar het opschrift van de “verzameltekst” op zich geen nuttige inlichtingen bevat voor de lezer⁽⁸⁹⁾.

Niet na te volgen voorbeelden wat betreft bepalingen die een nieuwe rechtsregeling vormen

a) De bepalingen betreffende de hulp van de staat aan slachtoffers van opzettelijke gewelddaden en aan de occasionele redders staan in de artikelen 28 tot 41 van de wet van 1 augustus 1985 houdende fiscale en andere bepalingen.

b) De bepalingen omtrent de procedure van publicatie in het Belgisch Staatsblad staan in de artikelen 472 tot 478 van de programmawet (I) van 24 december 2002.

c) De bepalingen betreffende de voogdij over niet-begeleide minderjarige vreemdelingen zijn terug te vinden in 29 artikelen die onder artikel 479 van de programmawet (I) van 24 december 2002 zijn geplaatst.

86. Plaats in het dispositief geen woorden tussen haakjes of neem er geen voetnoten in op, omdat de betekenis van die gegevens onzeker is; gaat het om loutere uitleg, om commentaar of om een volwaardige bindende regel? Voor dergelijke twijfel is geen plaats; het dispositief moet louter normatief blijven.

⁽⁸⁹⁾ Zie J. Van Nieuwenhove, “Verzamelwetgeving in België”, *T.v.W.* 2006, 295-306, *RegelMaat* 2006, 153-166.

Afdeling 7. Vermelding van het onderwerp van de tekst

Onderafdeling 1. Gevallen waarin het onderwerp van de tekst vermeld wordt

87. De vermelding van het onderwerp van de tekst is als dusdanig niet regelgevend van aard. Normaal gezien hoort ze dan ook niet thuis in het dispositief. Die vermelding is evenwel verplicht:

- a) wanneer het krachtens een internrechtelijke tekst verplicht is de aangelegenheid die geregeld wordt te vermelden (nummers [88](#) tot 93);
- b) wanneer een Europese richtlijn de verplichting inhoudt om in de internrechtelijke omzettingstekst naar die richtlijn te verwijzen (nr. [94](#)).

Voorts kan de vermelding van de concrete inhoud van de tekst nuttig zijn wanneer het opschrift niet de mogelijkheid biedt om alle behandelde aspecten weer te geven zonder te lang uit te vallen.

Onderafdeling 2. Vermelding van de geregelde aangelegenheid en gevolgen voor de redactie van de ontwerpen

A. Wetten

88. Vermeld in elk voorstel of voorontwerp van wet in artikel 1 of de wet een aangelegenheid regelt als bedoeld in artikel 74, 77 of 78 van de Grondwet; zie formule [F 4-1-1-1](#)⁽⁹⁰⁾. Die vermelding is verplicht krachtens artikel 83 van de Grondwet.

Als de beoogde wettelijke regeling betrekking heeft op aangelegenheden waarnaar zowel in artikel 77 als in artikel 78 van de Grondwet verwezen wordt (zogenaamde “gemengde” ontwerpen), maak dan twee wetsontwerpen op, het ene voor de aangelegenheden bedoeld in artikel 77, het andere voor de aangelegenheden bedoeld in artikel 78. Die verplichting staat in artikel 72.2 van het reglement van de Kamer van volksvertegenwoordigers⁽⁹¹⁾.

⁽⁹⁰⁾ In artikel 74 van de Grondwet worden de “monocamerale” aangelegenheden opgesomd waarvoor alleen de Kamer van volksvertegenwoordigers bevoegd is en die dus nooit door de Senaat worden behandeld. Het gaat om het verlenen van naturalisaties, de burgerrechtelijke en strafrechtelijke aansprakelijkheid van de ministers van de Koning, de begrotingen en de rekeningen van de Staat en de vaststelling van het legercontingent.

In artikel 77 van de Grondwet worden de aangelegenheden opgesomd die door de Kamer van volksvertegenwoordigers en de Senaat op voet van gelijkheid behandeld worden (bijvoorbeeld: de instemming met verdragen en de organisatie van de hoven en rechtbanken)

Artikel 78 van de Grondwet heeft betrekking op de andere aangelegenheden (dan die welke vermeld worden in de artikelen 74 en 77) in verband waarmee de Senaat bevoegd is om het door de Kamer aangenomen ontwerp aan zich te trekken.

⁽⁹¹⁾ Er gelden evenwel bijzondere regels; zie in dit verband het stuk “Praktische toepassing van de splitsingstheorie inzake gemengde ontwerpen”, dat door de Parlementaire Overlegcommissie aangenomen is tijdens haar vergadering van 13 november 1996 (*Parl. St.*, Kamer, B.Z. 1995, nr. 82/14 en Senaat, B.Z. 1995, nr. 1-82/14).

B. Vlaamse decreten en besluiten van de Vlaamse Regering

89. De territoriale werkingssfeer en de nadere regels voor het aannemen van Vlaamse decreten en besluiten van de Vlaamse regering verschillen naargelang ze betrekking hebben op een gewestelijke of een gemeenschapsaangelegenheid⁽⁹²⁾.

Dit heeft twee gevolgen:

a) vermeld in artikel 1 van elk voorstel of voorontwerp van Vlaams decreet of het decreet een gewestelijke dan wel een gemeenschapsaangelegenheid regelt; zie formule [F 4-1-1-2](#). Die vermelding is verplicht krachtens artikel 19, § 1, tweede lid, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen.

b) stel als de hervorming van de decreetgeving of de regelgeving die u voor ogen hebt zowel betrekking heeft op een gewestelijke aangelegenheid als op een gemeenschapsaangelegenheid, twee ontwerpen op: een ontwerp van decreet of besluit voor de gemeenschapsaangelegenheid, en een ander ontwerp van decreet of besluit voor de gewestelijke aangelegenheid. De afdeling wetgeving van de Raad van State heeft evenwel in bepaalde gevallen toegestaan dat slechts één ontwerpdecreet wordt opgesteld als elke bepaling ervan zowel op de Vlaamse Gemeenschap als op het Vlaams Gewest van toepassing is⁽⁹³⁾.

C. Ordonnanties van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

90. Vermeld in artikel 1 van elk voorstel of voorontwerp van ordonnantie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest dat de ordonnantie een aangelegenheid regelt als bedoeld in artikel 39 van de Grondwet; zie formule [F 4-1-1-3](#). Die vermelding is verplicht krachtens artikel 8 van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen⁽⁹⁴⁾.

D. Ordonnanties van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie

91. Vermeld in artikel 1 van elk voorstel of voorontwerp van ordonnantie van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie dat de ordonnantie een aangelegenheid regelt als bedoeld in artikel 135 van de Grondwet; zie formule [F 4-1-1-4](#). Die vermelding is verplicht krachtens artikel 70 van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen.

⁽⁹²⁾ Voor het aannemen van decreten, zie artikel 50, eerste lid, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen. Voor het uitvaardigen van besluiten, zie artikel 76 van dezelfde wet.

⁽⁹³⁾ Zie advies 25.048 van 10 april 1996 over een voorontwerp van decreet tot wijziging van het decreet van 23 oktober 1991 betreffende de openbaarheid van bestuursdocumenten in de diensten en instellingen van de Vlaamse regering, *Parl. St.* VI. Parl., 1995-96, nr. 293/1, 9-24..

⁽⁹⁴⁾ Voor de regels die door de organen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest worden uitgevaardigd in aangelegenheden die tot de bevoegdheid van de Brusselse Agglomeratie behoren, zie artikel 52 van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen.

E. Decreten van het Waals Gewest en besluiten van de Waalse Regering betreffende een aangelegenheid overgedragen door de Franse Gemeenschap

92. Vermeld in artikel 1 van elk voorstel of voorontwerp van decreet en van elk ontwerp van besluit van het Waals Gewest betreffende een aangelegenheid die door de Franse Gemeenschap is overgedragen, of de tekst een aangelegenheid regelt als bedoeld in artikel 127 of 128 van de Grondwet met toepassing van artikel 138 van de Grondwet; zie formule [F 4-1-1-5](#). Die vermelding is verplicht krachtens artikel 4, 2° en 3°, van decreet II van de Franse Gemeenschap van 19 juli 1993 tot toekenning van de uitoefening van sommige bevoegdheden van de Franse Gemeenschap aan het Waalse Gewest en de Franse Gemeenschapscommissie⁽⁹⁵⁾.

Wanneer de voorgenomen decretale of reglementaire bepalingen zowel betrekking hebben op een gewestelijke aangelegenheid als op een aangelegenheid overgedragen door de Franse Gemeenschap, moet u twee ontwerpen opstellen: een ontwerp van decreet of besluit voor de gewestelijke aangelegenheid en een ander ontwerp van decreet of besluit voor de overgedragen aangelegenheid. De verplichting om afzonderlijke ontwerpen op te maken houdt verband met het feit dat voor elk van beide teksten een andere territoriale werkingssfeer en andere regels voor hun totstandkoming gelden⁽⁹⁶⁾.

F. Decreten van de Franse Gemeenschapscommissie en besluiten van het College van de Franse Gemeenschapscommissie betreffende een aangelegenheid overgedragen door de Franse Gemeenschap

93. Vermeld in artikel 1 van elk voorstel of voorontwerp van decreet en van elk ontwerp van besluit van de Franse Gemeenschapscommissie betreffende een aangelegenheid die door de Franse Gemeenschap is overgedragen, of de tekst een aangelegenheid regelt als bedoeld in artikel 127 of 128 van de Grondwet met toepassing van artikel 138 van de Grondwet; zie formule [F 4-1-1-6](#). Die vermelding is verplicht krachtens artikel 4, 2° en 3°, van decreet II van de Franse Gemeenschap van 19 juli 1993 tot toekenning van de uitoefening van sommige bevoegdheden van de Franse Gemeenschap aan het Waalse Gewest en de Franse Gemeenschapscommissie⁽⁹⁷⁾.

Onderafdeling 3. Vermelding dat een Europese richtlijn wordt omgezet

94. Sedert 8 november 1991 houden alle richtlijnen die in het interne recht van de lidstaten moeten worden omgezet, de verplichting in om in de omzettingsteksten een verwijzing op te nemen naar de omgezette richtlijn. Die richtlijnen laten de lidstaten de keuze hoe ze die verwijzing formuleren.

⁽⁹⁵⁾ Ze is eveneens vereist krachtens het decreet dat parallel daarmee door het Waals Gewest is aangenomen: zie artikel 4, 2° en 3°, van decreet II van het Waals Gewest van 22 juli 1993 betreffende de overheveling van sommige bevoegdheden van de Franse Gemeenschap naar het Waalse Gewest en de Franse Gemeenschapscommissie.

⁽⁹⁶⁾ Zie inzonderheid advies 24.814/9 van 4 maart 1996, gegeven over een voorontwerp van decreet "relatif à l'intégration des personnes étrangères ou d'origine étrangère", *Parl. St.*, CRW, 1995-1996, nr. 148/1, van 3 mei 1996.

⁽⁹⁷⁾ Ze is eveneens vereist krachtens het decreet dat parallel daarmee door de Franse Gemeenschapscommissie is aangenomen: zie artikel 4, 2° en 3°, van decreet III van de Franse Gemeenschapscommissie van 22 juli 1993 tot toekenning van de uitoefening van sommige bevoegdheden van de Franse Gemeenschap aan het Waalse Gewest en de Franse Gemeenschapscommissie.

94.1. De beste methode bestaat erin de verwijzing naar de omgezette richtlijn op te nemen in een artikel van de internrechtelijke tekst die de richtlijn omzet; zie de formules [F 4-1-2-1](#) tot F 4-1-2-3. Die methode biedt drie voordelen:

- a) de lezer - en in het bijzonder de rechter - kan dadelijk en ondubbelzinnig weten dat de internrechtelijke tekst strekt tot omzetting van een Europese richtlijn en dat die tekst dan ook geïnterpreteerd moet worden in het licht van die richtlijn;
- b) de lezer kan onmiddellijk vaststellen om welke richtlijn het gaat;
- c) de verwijzing naar de richtlijn gaat niet verloren bij de opname van de omzettingstekst in een wettenverzameling.

94.2. In theorie zijn nog drie andere methodes denkbaar: de verwijzing naar de richtlijn zou opgenomen kunnen worden in het opschrift van de omzettingstekst, in de overwegingen van de aanhef van het besluit of in een voetnoot bij de bekendmaking van de wetgevende tekst. Geen enkele van die methodes schenkt evenwel voldoening:

- a) een vermelding in het opschrift geeft niet noodzakelijk inlichtingen omtrent de juiste inhoud van de omzettingstekst en als het om een wijzigende tekst gaat, zal er in de oorspronkelijke tekst die gewijzigd wordt geen enkel spoor van de omzetting zichtbaar zijn;
- b) een verwijzing naar de richtlijn in de overwegingen van de aanhef van het besluit gaat doorgaans verloren omdat de aanhef van een besluit doorgaans niet wordt opgenomen in een wettenverzameling, zodat de lezer niet kan weten dat het besluit dat hij raadpleegt de omzetting van een richtlijn behelst. Als in de overweging van de aanhef alleen de richtlijn wordt geciteerd, is de informatie die aan de lezer wordt verstrekt bovendien ontoereikend, aangezien hij er niet uit kan opmaken of het om een volledige of gedeeltelijke omzetting van de richtlijn gaat;
- c) een vermelding in een voetnoot bij de bekendmaking van de wetgevende tekst kan niet worden beschouwd als een wilsuiting van de steller van de tekst. Deze vermelding kan derhalve ook niet worden aanzien als een officiële bevestiging dat de wetgevende tekst een richtlijn omzet.

Afdeling 8. Definities

Onderafdeling 1. Gevallen waarin het aanbeveling verdient te werken met een definitie

95. Definieer een woord alleen wanneer dit noodzakelijk is.

Het matig gebruik van definities beantwoordt aan een dubbele doelstelling: enerzijds hoeft de lezer zich niet voortdurend af te vragen of een woord een bijzondere betekenis gekregen heeft in een definitie; anderzijds is hij niet genoodzaakt zijn lectuur te onderbreken en terug te keren naar het begin van de tekst om de betekenis van een woord na te gaan.

Daarom is het gebruik van een definitie enkel aangewezen:

a) wanneer de opzoeking in een woordenboek geen uitsluitel geeft over de juiste betekenis van een woord;

Voorbeelden

- U wilt elke twijfel vermijden omtrent het juiste begrip van een woord met verschillende vergelijkbare betekenissen. Wanneer u bijvoorbeeld een termijn in “werkdagen” wil uitdrukken, moet u bepalen welke dagen geen werkdagen zijn⁽⁹⁸⁾. Wanneer u daarentegen wenst dat de termijn alle dagen omvat, volstaat het woord “dagen”. Gebruik dus niet het woord “kalenderdagen”.

- U gebruikt een woord in een andere betekenis dan zijn gebruikelijke betekenis in het gewone, juridische of technische taalgebruik.

- U gebruikt een nieuw of weinig voorkomend woord.

b) wanneer u een Europese richtlijn omzet waarin zelf ook definities gebruikt worden;

c) wanneer u een rechtsregel, een formule of de benaming van een instelling verkort wilt weergeven om te voorkomen dat door de herhaling ervan de tekst al te zwaar wordt en daardoor minder vlot gelezen wordt.

Onderafdeling 2. Bevoegdheid om een woord te definiëren

96. Definieer geen woorden uit een hogere regeling. Wanneer die regeling evenwel de machtiging inhoudt om bepaalde woorden te definiëren, definieer die dan.

Voorbeeld van een door de wetgever verleende machtiging om woorden te definiëren die in de wet worden gebruikt: “De Koning bepaalt wat onder “normale bruto jaarbezoldiging”, “laatste normale bruto jaarbezoldiging” en “normale duur van een beroepswerkzaamheid” in de zin van § 1, 2° en 3°, moet worden verstaan”⁽⁹⁹⁾.

Onderafdeling 3. Inhoud van een definitie

97. Neem in een definitie nooit regelgevende elementen op zoals rechten of verplichtingen. Die rechten of verplichtingen moeten blijken uit de eigenlijke artikelen.

Voorbeeld: de definitie van “referentielaboratoria” mag geen verplichtingen bevatten die verband houden met de voorwaarden waaraan deze moeten voldoen om erkend te worden.

Opname van regelgevende elementen in een definitie moet des te meer vermeden worden, aangezien dat aanleiding zou kunnen geven tot interpretatiemoeilijkheden door het mogelijke gebrek aan samenhang tussen het gedeelte van de tekst waarin de definitie gegeven wordt en het gedeelte dat ertoe strekt de regelgevende inhoud weer te geven van het ontworpen dispositief.

⁽⁹⁸⁾ Wat dit betreft kan u zich inspireren aan artikel 52 van het Gerechtelijk Wetboek.

⁽⁹⁹⁾ Wet van 28 april 2003 betreffende de aanvullende pensioenen en het belastingstelsel van die pensioenen en van sommige aanvullende voordelen inzake sociale zekerheid, artikel 81, §5.

98. Geef aan het gedefinieerde woord geen artificiële betekenis door in die definitie elementen op te nemen die niet aan de gebruikelijke betekenis van dat woord beantwoorden. In een dergelijk geval is het beter uitdrukkelijk te vermelden dat de in aanmerking genomen elementen gelijkgesteld worden met het gedefinieerde woord.

Voorbeeld

In de regelgeving inzake de loterij mag een lot dat recht geeft op terugbetaling van de inzet, niet zomaar beschouwd worden als een winnend lot, maar moet het gelijkgesteld worden met een winnend lot. De terugbetaling van de inzet op zich levert voor de begunstigde immers geen winst op.

99. De draagwijdte van een definitie mag niet toegelicht worden in een andere bepaling.

Voorbeeld

Wanneer in een regelgevende tekst spuittoestellen onderworpen worden aan een keuring en het woord “spuittoestel” in die tekst gedefinieerd wordt, mogen bepaalde types toestellen vervolgens niet uitgesloten worden uit het toepassingsgebied van die tekst. Het zou beter zijn die definitie aan te vullen door die toestellen van meet af aan uit te sluiten, gebruik makend van de volgende formulering: “...met uitzondering van...”.

Het is wel mogelijk te werken met een gedefinieerd woord dat verwijst naar een ander woord waarvan ook al een definitie is gegeven.

Voorbeeld

In de lijst van definities definieert u de woorden “kleine eengezinswoning”, waarbij u gebruik maakt van het woord “eengezinswoning”, dat voordien reeds gedefinieerd is.

100. Zet u een Europese richtlijn om waarin reeds definities geformuleerd worden, neem deze dan als zodanig op in de omzettingstekst zonder de inhoud van die definities te wijzigen⁽¹⁰⁰⁾.

101. Geeft u de benaming van een tekst verkort weer, vermeld dan niet alleen de normsoort (wet, decreet, koninklijk besluit, enz.), maar ook de datum.

Er zijn twee redenen zowel de normsoort als de datum van de tekst vermeld moeten worden:

- a) de loutere vermelding van de normsoort kan problemen opleveren wat het goede begrip betreft van afzonderlijke artikelen waarin dat woord voorkomt. Wanneer het gaat om het woord “wet”, kan de lezer zich aldus afvragen of de verwijzing naar de wet niet eerder een verwijzing is naar het beginsel van de hiërarchie der normen, dan wel naar de verplichting tot naleving van de wet in het algemeen;
- b) door vermelding van normsoort en datum is geen verwarring mogelijk bij latere wijzigingen waarbij verwezen wordt naar een tweede tekst van dezelfde soort als de eerste.

Een derde reden houdt verband met de wetgevende teksten. De woorden “wet” en “decreet” worden in de Grondwet gebruikt om op abstracte wijze nu eens te verwijzen naar de wetgevende macht gesteld tegenover de uitvoerende macht, dan weer naar de federale wetgever of de wetgever van een gemeenschap. Het is dan ook verkeerd om in een verkorte weergave van een specifieke wetgevende tekst alleen “de wet” of “het decreet” te schrijven, omdat men daarmee de indruk wekt dat men net zoals in de Grondwet een abstracte verwijzing naar alle wetgevende normen of naar alle decretale normen beoogt.

⁽¹⁰⁰⁾ Meer daarover in aanbeveling nr. [186](#).

Voorbeelden van verkorte opschriften van een tekst

- a) Ter aanwijzing van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, schrijf niet “hierna de wet genoemd”, maar schrijf “hierna te noemen de wet van 15 december 1980”.
- b) Schrijf niet “In de zin van dit besluit wordt verstaan onder wet: de wet van... betreffende...”, maar wel “In de zin van dit besluit wordt verstaan onder wet van 8 december 1992: de wet van... betreffende...”.

Onderafdeling 4. Plaats van de definities

102. Aangezien definities de hele tekst beogen toe te lichten, moeten ze samengebracht worden in een specifiek artikel aan het begin van de tekst, na de artikelen waarin respectievelijk de geregelde aangelegenheid en het toepassingsgebied bepaald worden. Zie formule [F 4-1-3-1](#).

Wanneer de definitie evenwel betrekking heeft op een woord dat gebruikt wordt in één enkel artikel, moet die definitie uitsluitend in dat artikel vermeld worden.

103. Wanneer u een tekst, een naam van een instelling of een willekeurige term verkort wilt weergeven:

- a) en indien in de tekst reeds andere definities gegeven worden, moet u de verkorte formulering nader toelichten in de lijst van definities, zodat deze allemaal in één enkel artikel samengevoegd blijven;
- b) en indien in de tekst geen andere definities gegeven worden, moet u de verkorte formulering niet nader toelichten in een afzonderlijk artikel, maar moet u de tekst, de instelling of de term zo nauwkeurig mogelijk omschrijven zodra deze voor het eerst gebruikt wordt in een artikel en schrijft u meteen daarna: “hierna te noemen...” gevolgd door de verkorte formulering. Zie formule [F 4-1-3-2](#).

Onderafdeling 5. Volgorde van de definities

104. Geef de definities weer in de volgorde die volgens u het meest aangewezen is naar gelang van de inhoud van de tekst. Die volgorde kan inzonderheid worden bepaald door:

- a) de belangrijkheid van de gedefinieerde woorden, gaande van het algemene naar het bijzondere;
- b) de volgorde van verschijning van de woorden in de tekst;
- c) de alfabetische volgorde.

In tweetalige teksten betreft, moet u er rekening mee houden dat de Nederlandse en de Franse versie naast elkaar geplaatst worden en dat de definities dus dezelfde volgorde moeten hebben in de beide talen. Maak in dat geval gebruik van een voorstelling waarbij die volgorde kan worden aangehouden. Daardoor bent u meer dan waarschijnlijk genoodzaakt om de alfabetische volgorde achterwege te laten.

Afdeling 9. Wijzigingsbepalingen

Onderafdeling 1. Omschrijving

105. Een wijzigingsbepaling is een bepaling die in een bestaande tekst formele wijzigingen aanbrengt, hetzij door bestaande bepalingen aan te vullen, te vervangen of op te heffen, hetzij door nieuwe bepalingen toe te voegen. Die formele aanpassingen kunnen betrekking hebben op de indeling van het dispositief (artikel, onderverdeling van het artikel, samenvoeging van verschillende artikelen) of op een bijlage van de tekst.

In juridische termen spreekt men bij:

- a) het toevoegen van een nieuwe bepaling, van “invoegen”;
- b) het schrappen van een bestaande bepaling voor de toekomst, van “opheffen”;
- c) het schrappen van een bestaande bepaling vanaf de dag van de uitvaardiging ervan, van “intrekken”⁽¹⁰¹⁾.

Voorbeelden van wijzigingsbepalingen

- Een artikel bestaande uit twee leden wordt aangevuld met een derde lid.
- In een zin worden woorden ingevoegd, vervangen of geschrapt.
- Een bijlage wordt vervangen door een nieuwe bijlage.
- Een hoofdstuk bestaande uit 20 artikelen wordt opgeheven.
- Artikelen worden ingevoegd in een tekst.

Onderafdeling 2. Gevallen waarin wijzigingsbepalingen worden opgesteld

106. Wijzigingsbepalingen moeten opgesteld worden wanneer de afstemming van de nieuwe regels op de bestaande bepalingen een formele wijziging vereist om hun samenhang of hun goede begrip te waarborgen.

106.1. Wanneer bestaande bepalingen geheel of gedeeltelijk onverenigbaar zijn met nieuwe regels, moeten die bestaande bepalingen opgeheven of gewijzigd worden om ze af te stemmen op de nieuwe regels. Wanneer de beoogde wijzigingen echter zodanig omvangrijk zijn dat er nagenoeg niets overblijft van de oorspronkelijke tekst, moeten de nieuwe regels niet voorgesteld worden als wijzigingsbepalingen, maar als op zichzelf staande bepalingen waarbij een opheffingsbepaling wordt gevoegd die de oorspronkelijke tekst in zijn geheel opheft.

Voorbeeld van een bepaling die een uitdrukkelijke wijziging behoeft

Artikel 19 van de arbeidswet van 16 maart 1971 bepaalt dat de arbeidsduur niet meer mag belopen dan 39 uur per week. Wanneer overwogen wordt om die maximale arbeidsduur in te korten, behoort die bepaling gewijzigd te worden en moet er niet in een op zichzelf staand artikel voorzien worden in een kortere arbeidsduur.

Die oplossing is evenwel niet gekozen door de wetgever : de wet van 10 augustus 2001 betreffende de verzoening van werkgelegenheid en kwaliteit van het leven heeft de maximale arbeidsduur beperkt tot 38 uur per week, zonder dat het voornoemde artikel 19 gewijzigd is. De inhoud van dat artikel stemt bijgevolg niet meer overeen met de realiteit en dat kan verwarring doen ontstaan bij de lezer die artikel 19 niet in samenhang leest met de wet van 10 augustus 2001.

⁽¹⁰¹⁾ In het Frans wordt het woord “rapporter” soms gebruikt in plaats van “retirer”.

Voorbeeld van een tekst die volledig opgeheven, veeleer dan uitdrukkelijk gewijzigd moet worden

Artikel 37 van de wet van 7 februari 2003 houdende verschillende bepalingen inzake verkeersveiligheid vervangt het enige artikel van de wet van 22 februari 1965 waarbij aan de gemeenten wordt toegestaan parkeergeld op motorrijtuigen in te voeren. Enkel het opschrift van de wet van 22 februari 1965 is dus ongewijzigd gebleven.

Los van de vervanging van het enige artikel van de wet van 22 februari 1965, had deze wet inhoudelijk geen enkel nut meer. Het was dan ook verkieslijker geweest om die wet in haar geheel op te heffen en de nieuwe regel voor te stellen hetzij in de vorm van een op zichzelf staande bepaling, hetzij als een wijzigingsbepaling waarbij die regel ingevoegd wordt in een andere wet die al soortgelijke bepalingen bevat.

106.2. Wanneer het toepassingsgebied van een tekst uitgebreid of ingeperkt wordt, mag geen op zichzelf staande bepaling worden opgesteld waarin bepaald wordt dat deze al dan niet toepasselijk is op één welbepaalde situatie, maar moet een wijzigingsbepaling worden opgesteld, die het toepassingsgebied ervan uitdrukkelijk aanpast.

Voorbeelden

Schrijf niet	Schrijf <u>in de tekst waarvan het toepassingsgebied gewijzigd wordt</u>
De wet van... is van toepassing op...	Deze wet is van toepassing op: 4° ...
Op ... zijn de bepalingen van het besluit van ... niet van toepassing	De bepalingen van dit besluit zijn niet van toepassing op...
Het decreet van... wordt opgeheven wat betreft...	In afwijking van het eerste lid, is dit decreet niet van toepassing op...

Indien het toepassingsgebied van de desbetreffende tekst niet uitdrukkelijk wordt aangepast zoals aangegeven wordt in het rechtergedeelte van de bovenstaande tabel, kan de lezer niet weten dat dat toepassingsgebied gewijzigd is. Rechtsonzekerheid is daarvan zeker het gevolg.

106.3. Wanneer regels worden opgesteld die onlosmakelijk verbonden zijn met wijzigingsbepalingen, moeten deze regels voorgesteld worden als wijzigingsbepalingen en niet als op zichzelf staande bepalingen.

Voorbeeld: wanneer een definitie gegeven wordt van een begrip dat gebruikt wordt in wijzigingsbepalingen, moet een wijzigingsbepaling opgesteld worden die deze definitie invoegt in de oorspronkelijke tekst.

107. Louter esthetische wijzigingen zijn bedoeld om de vorm te verbeteren van een slecht opgestelde bepaling waarvan de betekenis echter geen aanleiding geeft tot betwistingen.

Dergelijke wijzigingen worden afgeraden. Wanneer een dergelijke wijziging toch aan de orde is, bijvoorbeeld met het oog op de coördinatie van wetsbepalingen, moet het louter formele karakter van deze wijzigingen worden vermeld in de memorie van toelichting. Zonder die toelichting zou de lezer er immers van uit kunnen gaan dat met de wijzigingen iets veranderd is aan de draagwijdte van de regel en zou hij aldus vergeefs op zoek gaan naar die nieuwe betekenis.

Onderafdeling 3. Algemene voorzorgen bij het opstellen van een wijzigingsbepaling

108. Eerbiedig de hiërarchie der normen.

Voorbeeld: wijzig geen wetgevende tekst met een koninklijk besluit, regeringsbesluit of collegebesluit, tenzij de wetgevende tekst de uitvoerende macht daartoe machtigt⁽¹⁰²⁾.

109. Eerbiedig de bevoegdheden van de andere overheden.

Voorbeeld: wijzig nooit een besluit met een wetgevende tekst.

Onderafdeling 4. Bereik van een wijzigingsbepaling: wijzigen of vervangen?

110. Geef de wijzigingsbepaling een draagwijdte die is aangepast aan de omstandigheden.

110.1. Vervang een artikel in zijn geheel of een onderverdeling van een artikel dat een geheel vormt:

a) wanneer u vaststelt dat kleinere wijzigingen:

- het niet mogelijk maken de bepalingen van de oorspronkelijke tekst volstrekt logisch op elkaar te laten aansluiten;

- de structuur van de oorspronkelijke tekst die reeds een groot aantal leden of paragrafen omvat, te zwaar maken;

- het risico vergroten dat fouten gemaakt worden bij het opstellen van de geconsolideerde versie van de gewijzigde tekst;

- het niet mogelijk maken een voldoende duidelijke geconsolideerde versie van de gewijzigde tekst op te stellen;

b) wanneer u denkt dat toevoeging, vervanging of schrapping van een zin of zinsdeel kan leiden tot vergissingen bij de redactie of tot misverstanden, inzonderheid bij tweetalige teksten;

c) wanneer de voorgenomen wijzigingen bovenop verscheidene vroegere wijzigingen komen.

Let op: wanneer een onderdeel van een artikel ongewijzigd overgenomen wordt - bijvoorbeeld twee leden van een paragraaf - wordt dit beschouwd als een nieuwe wilsuiving van de steller van de tekst. Tegen het overgenomen onderdeel kan bijgevolg een beroep tot nietigverklaring worden ingesteld bij het Grondwettelijk Hof of bij de afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State⁽¹⁰³⁾.

110.2. Vervang niet het hele artikel of een onderdeel van een artikel wanneer u beperkte wijzigingen aanbrengt zoals de aanpassing van een bedrag of van een datum. Beperk in die gevallen het bereik van de wijzigingsbepaling tot de vervanging van het bedrag of de datum, zo niet bestaat de kans dat de lezer te lang moet zoeken naar de juiste strekking van de vervanging.

⁽¹⁰²⁾ Zie wat dat betreft de aanbevelingen nrs. [7.1.4](#) en 7.1.5.

⁽¹⁰³⁾ Niet-gewijzigde bepalingen van hun kant vallen onder de rechterlijke wettigheidstoetsing bedoeld in artikel 159 van de Grondwet.

Onderafdeling 5.   Structuur van een wijzigingsbepaling

111. Naargelang van haar doel wordt een wijzigingsbepaling gestructureerd op een van de volgende manieren:

a) ofwel wordt ze in twee delen opgesplitst. In dat geval bestaat het eerste deel, de inleidende zin genoemd, uit een zin waarin de te wijzigen bepaling van de tekst wordt vermeld en gepreciseerd wordt om welke soort wijziging het gaat; het tweede deel, dat volgt op de dubbele punt waarmee de inleidende zin wordt afgesloten, geeft de inhoud van de wijziging weer.

Voorbeeld: vervanging of invoeging van een artikel, talrijke wijzigingen van een artikel

b) ofwel wordt daarin de te wijzigen bepaling van de tekst genoemd en onmiddellijk daarna de wijziging weergegeven.

Voorbeeld: opheffing of intrekking van een artikel; vervanging of invoeging van woorden in een artikel.

Onderafdeling 6.   Vermelding van de regeling waarvan de bepalingen gewijzigd worden

112. Geef de volledige benaming van de regeling waarvan de bepalingen gewijzigd worden, dat wil zeggen de soort regeling (wet, koninklijk besluit, besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, ...), het eventuele nummer (koninklijk besluit nr. ...), de datum en het opschrift⁽¹⁰⁴⁾.

Indien echter eenzelfde regeling wordt gewijzigd bij verscheidene opeenvolgende artikelen, geef dan alleen in de inleidende zin van het eerste wijzigingsartikel de volledige benaming op. Schrijf in de inleidende zin van de volgende wijzigingsartikelen gewoon “van dezelfde wet”, “van hetzelfde decreet”, “van dezelfde ordonnantie” of “van hetzelfde besluit”. Zie de formules [F 4-2-2-1](#) en [F 4-2-2-2](#).

Onderafdeling 7.   Informatie die over elk gewijzigd artikel of onderdeel van een artikel verstrekt moet worden

113. Geef van elk gewijzigd artikel de opeenvolgende vroegere wijzigingen op als volgt:

a) geef alle vroegere wijzigingen op die nog geldig zijn, dat wil zeggen die niet doelloos zijn geworden als gevolg van latere wijzigingen, en ongeacht de aard van de wijzigingen (vervanging, invoeging, opheffing, intrekking, vernietiging, herstel, bekrachtiging, vernummering, enz.);

Voorbeeld: wanneer een artikel achtereenvolgens gewijzigd en vervangen is, vermeld dan alleen de vervanging, aangezien deze alle vroegere wijzigingen doelloos heeft gemaakt. Concreet: schrijf niet “Artikel 2 van het besluit ... (soort, eventueel nummer, datum en opschrift), gewijzigd bij het besluit ... (soort, eventueel nummer en datum), bij het besluit ... (soort, eventueel nummer en datum) en vervangen bij het besluit ... (soort, eventueel nummer en datum), wordt opgeheven.”, maar schrijf “Artikel 2 van het besluit van ... (soort, eventueel nummer, datum en opschrift), vervangen bij het besluit van ... (soort, eventueel nummer en datum), wordt opgeheven”; zo wordt zoekwerk naar teksten die doelloos zijn geworden voorkomen.

⁽¹⁰⁴⁾ Wanneer uitzonderlijk een andere regeling met dezelfde volledige benaming bestaat, voeg tussen haakjes de datum van de bekendmaking ervan in het Belgisch Staatsblad met het nummer van de bladzijde toe.

b) wanneer het artikel dat gewijzigd wordt niet bestond in de oorspronkelijke tekst, vermeld dan in afwijking van a) eerst de regeling waarbij het artikel is ingevoegd, ook al is het ingevoegde artikel sedertdien vervangen;

Voorbeeld: schrijf niet “Artikel 4/1 van de wet van ... (datum en opschrift), vervangen bij de wet van ... (datum) en gewijzigd bij de wet van ... (datum), wordt opgeheven.”, maar schrijf “Artikel 4/1 van de wet van ... (datum en opschrift), ingevoegd bij de wet van ... (datum), vervangen bij de wet van ... (datum) en gewijzigd bij de wet van ... (datum), wordt opgeheven.”

c) wanneer het artikel dat gewijzigd wordt, opgeheven is en nadien hersteld is, vermeld dan eerst, in afwijking van a), de regeling waarbij het hersteld is, ook al is het herstelde artikel sedertdien vervangen;

Voorbeeld: schrijf niet “Artikel 4 van het decreet van ... (datum en opschrift), vervangen bij het decreet van ... (datum) en gewijzigd bij het decreet van ... (datum), wordt aangevuld met ...”, maar schrijf “Artikel 4 van het decreet van ... (datum en opschrift), hersteld bij het decreet van ... (datum), vervangen bij het decreet van ... (datum) en gewijzigd bij het decreet van ... (datum), wordt aangevuld met...”.

d) wanneer slechts één of enkele onderdelen van een artikel gewijzigd worden, noem dan alleen de wijzigingen die vroeger specifiek in die onderdelen zijn aangebracht

Voorbeeld: wanneer u artikel 3, § 2, van een wet wijzigt en voordien alleen artikel 3, § 1, van die wet is gewijzigd, vermeld dan artikel 3, § 2, zonder de regeling te noemen waarbij paragraaf 1 gewijzigd is.

114. In afwijking van aanbeveling nr. [113](#) kunt u er voor kiezen, wanneer de nog geldende vroegere wijzigingen bijzonder talrijk zijn, alleen de laatste wijziging te vermelden, na het vereiste van rechtszekerheid en het streven om het dispositief niet nodeloos zwaar te maken, tegen elkaar te hebben afgewogen.

Voorbeeld: schrijf “art. 3 van het besluit van ... (soort, eventueel nummer, datum en opschrift), laatstelijk gewijzigd bij het besluit van ... (soort, eventueel nummer en datum), wordt ...”.

115. Voor iedere nog geldende vroegere wijziging:

a) vermeld de soort, het eventuele nummer en de datum van de wijzigingsregeling;

b) ga na of het wenselijk is het artikel van de wijzigingsregeling op te geven, onder afweging van het streven om het dispositief niet nodeloos zwaar te maken tegen het streven om zowel het terugvinden van vroegere wijzigingen te vergemakkelijken als het opmaken van een geconsolideerde versie van de gewijzigde regeling. Dat opgeven is inzonderheid nuttig wanneer de genoemde wijzigingsregeling veel artikelen omvat;

Voorbeeld van een inleidende zin waarin het artikel van de wijzigingsregeling wordt genoemd: “In artikel 419 van de programmawet van 27 december 2004, vervangen bij artikel 149 van de wet van 27 december 2005, worden de volgende wijzigingen aangebracht ...”.

c) vermeld of de vroegere wijziging zelf rechtstreeks gewijzigd, bekrachtigd of geheel respectievelijk gedeeltelijk vernietigd is, aangezien dat gevolgen heeft voor het opmaken van de geconsolideerde versie van het artikel dat men wil wijzigen.

Voorbeelden:

- “Artikel 429 van de programmawet van 27 december 2004, gewijzigd bij artikel 32 van de wet van 11 juli 2005, dat vervangen is bij artikel 150 van de wet van 27 december 2005, wordt vervangen door ...”;

- “Artikel 4, § 1, van het koninklijk besluit nr. 15 van 9 maart 1982 tot aanmoediging van de inschrijving op of aankoop van aandelen of bewijzen van deelgerechtigheid in Belgische vennootschappen, bekrachtigd bij de wet van 1 juli 1983 en gewijzigd bij het koninklijk besluit nr. 150 van 30 december 1982, bekrachtigd bij de wet van 1 juli 1983, wordt vervangen door ...”;

- “Artikel 82 van de faillissementswet van 8 augustus 1997, vervangen bij artikel 29 van de wet van 4 september 2002, gedeeltelijk vernietigd bij het arrest nr. 114/2004 van het Grondwettelijk Hof, wordt vervangen door...”.

Zie de formules [F 4-2-1-1](#) tot F 4-2-1-9.

Onderafdeling 8. Waarop letten bij het wijzigen van één of meer leden

116. Wanneer u in een artikel of paragraaf bestaande uit verscheidene leden, één bepaald lid wijzigt, geef dat lid dan duidelijk aan:

a) vergis u niet bij het tellen van de leden, vooral wanneer in hetzelfde artikel of in dezelfde paragraaf voordien reeds leden zijn toegevoegd of geschrapt;

b) wanneer u een geconsolideerde versie gebruikt, vergelijk die versie dan met de regeling bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad, om er zeker van te zijn dat niet per vergissing twee leden zijn samengevoegd.

Onderafdeling 9. Werkwijze bij het wijzigen van één of meer leden na één of meer andere leden te hebben ingevoegd of opgeheven

117. Eén of meer leden invoegen of opheffen en vervolgens één of meer andere leden wijzigen is een delicate onderneming. Het risico op redactionele vergissingen en misvattingen is groot. Dat risico neemt uiteraard toe naarmate het aantal wijzigingen dat in de leden van eenzelfde artikel of paragraaf aangebracht wordt, groter is.

Om vergissingen te voorkomen bestaat een radicale en eenvoudige oplossing erin het artikel of de paragraaf in kwestie volledig te vervangen, in plaats van de leden te wijzigen. Die oplossing verdient des te meer de voorkeur naarmate het aantal bestaande en geplande wijzigingen van leden groter is.

Wordt niet voor deze radicale oplossing gekozen, vermeld dan duidelijk het lid dat gewijzigd moet worden en geef uitdrukkelijk aan wat de gevolgen zijn voor dat lid van de invoeging of opheffing van een ander lid. Concreet: citeer het te wijzigen lid: eerst de vroegere versie van het lid met zijn nummer eer het ingevoegd of opgeheven werd (het vroegere ... lid), en vervolgens de nieuwe versie van het lid met zijn nummer na de invoeging of opheffing (dat het ... lid wordt).

Na te volgen voorbeeld:

Art. 2. In artikel 4 van hetzelfde besluit worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1° het tweede lid wordt opgeheven;

2° het vroegere vijfde lid, dat het vierde lid wordt, wordt vervangen als volgt:

“...”

Niet na te volgen voorbeeld:

Art. 2. In artikel 4 van hetzelfde besluit worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1° het tweede lid wordt opgeheven;

2° het vierde lid wordt vervangen als volgt:

“...”

Deze redactie van artikel 2, 2° brengt de rechtszekerheid in het gedrang, aangezien daaruit niet met zekerheid kan worden opgemaakt of de steller van de tekst het vroegere vierde lid wil vervangen (dat wil zeggen het vierde lid zoals dat bestond vóór de opheffing van het tweede lid), dan wel het vroegere vijfde lid (dat wil zeggen het vijfde lid, zoals dat bestond vóór de opheffing van het tweede lid), dat het vierde lid wordt als gevolg van de opheffing van het tweede lid.

Onderafdeling 10. Manier van wijzigen van verscheidene artikelen van eenzelfde wetgevende tekst of van verschillende wetgevende teksten

118. Wanneer u verscheidene artikelen wijzigt van eenzelfde of van verschillende wetgevende teksten, maak dan een wijzigingsartikel op voor elk te wijzigen artikel. Deze werkwijze is nodig gezien het principe van de artikelsgewijze stemming. Ze heeft bovendien als voordeel dat aldus een duidelijk overzicht wordt geboden van alle aangebrachte wijzigingen.

Voorbeelden

a) Wanneer u opeenvolgende artikelen vervangt of invoegt, zie de formules [F 4-2-10-1](#) en F 4-2-10-2.

b) Wanneer u een nieuwe afdeling invoegt bestaande uit verschillende artikelen, stel dan enerzijds een artikel op waarbij de nieuwe afdeling met het opschrift ervan wordt ingevoegd, en anderzijds een afzonderlijk artikel voor elk nieuw artikel dat daarvan deel uitmaakt. Zie formule [F 4-2-11-1](#).

c) Wanneer u eenzelfde wijziging aanbrengt in verschillende wetgevende teksten, stel dan een afzonderlijk artikel op voor iedere betrokken tekst.

119. In afwijking van aanbeveling nr. [118](#), wanneer u dezelfde wijziging aanbrengt in verscheidene artikelen van eenzelfde wetgevende tekst - zoals de vervanging van een bepaalde term - kunt u dat doen met één enkel wijzigingsartikel. Die werkwijze wordt immers niet geacht afbreuk te doen aan het principe van de artikelsgewijze stemming. Zie de formules [F 4-2-8-1](#) tot F 4-2-8-4.

Onderafdeling 11. Manier van wijzigen van verscheidene artikelen van eenzelfde besluit of van verschillende besluiten

120. Wanneer u verscheidene artikelen van eenzelfde besluit of van verschillende besluiten wijzigt, stel dan - zoals voor wetgevende teksten - een wijzigingsartikel op voor elk te wijzigen artikel. Die werkwijze heeft als voordeel dat daarmee een duidelijk overzicht wordt geboden van alle aangebrachte wijzigingen.

Voorbeelden

- a) Wanneer u de artikelen 2, 7 en 9 van een besluit wijzigt, stel dan drie wijzigingsartikelen op.
- b) Wanneer u dezelfde wijziging aanbrengt in verscheidene besluiten, stel dan een afzonderlijk artikel op voor elk betrokken besluit.

121. In afwijking van aanbeveling nr. [120](#) kunt u één enkel wijzigingsartikel gebruiken:

- a) wanneer u opeenvolgende artikelen vervangt door artikelen die ook opeenvolgen of wanneer u opeenvolgende artikelen invoegt, zoals dit wordt aangegeven in de formules [F 4-2-10-3](#) en [F 4-2-10-4](#);
- b) wanneer u een nieuwe indeling invoegt (een afdeling bijvoorbeeld) die verscheidene artikelen omvat, zoals dit wordt aangegeven in de formule [F 4-2-11-2](#);
- c) wanneer u opeenvolgende artikelen opheft;
- d) wanneer u dezelfde wijziging aanbrengt in verscheidene artikelen van eenzelfde besluit, zoals dit wordt aangegeven in de formules [F 4-2-8-1](#) tot [F 4-2-8-4](#).

Onderafdeling 12. Volgorde van gewijzigde en opgeheven bepalingen van eenzelfde tekst

122. Worden verscheidene artikelen van eenzelfde regeling gewijzigd en opgeheven, werk dan in de numerieke volgorde van de artikelen. Met andere woorden: vermeld niet eerst alle gewijzigde artikelen en daarna alle opgeheven artikelen.

Voorbeeld dat geen navolging verdient:

Art. 1. Artikel 3 van het besluit van ... wordt vervangen door...

Art. 2. In artikel 6 van hetzelfde besluit ...

(...)

Art. 38. De artikelen 5, 8, 14, 25 en 26 van hetzelfde besluit worden opgeheven.

Die schikking, waarbij de gewijzigde artikelen en de opgeheven artikelen van elkaar worden gescheiden, deugt niet, want ze geeft de lezer die iets wil weten over artikel 5 van het gewijzigde besluit de indruk dat dit artikel ongewijzigd blijft, terwijl het wordt opgeheven. Verwacht niet dat de lezer alle wijzigingsbepalingen doorleest, want hij is niet noodzakelijk betrokken bij heel de tekst.

Voorbeeld dat wel navolging verdient:

Art. 1. Artikel 3 van het besluit van ... wordt vervangen door ...

Art. 2. Artikel 5 van hetzelfde besluit wordt opgeheven.

Art. 3. In artikel 6 van hetzelfde besluit ...

Art. 4. Artikel 8 van hetzelfde besluit wordt opgeheven.

Onderafdeling 13. Wijze van nummering van artikelen en paragrafen die worden ingevoegd tussen bestaande artikelen en paragrafen

123. Maak een onderscheid naargelang een artikel of paragraaf al of niet reeds is ingevoegd tussen bestaande artikelen of paragrafen.

123.1. Is een artikel of paragraaf nog niet ingevoegd tussen bestaande artikelen of paragrafen, geef het ingevoegde artikel of de ingevoegde paragraaf dan het nummer van het artikel of de paragraaf die eraan voorafgaat in de gewijzigde tekst, gevolgd door een schuine streep (“slash” in het Engels) en met een aanvullend nummer in Arabische cijfers.

Voorbeelden van ingevoegde artikelen

- a) Werk tussen een artikel 2 en een artikel 3 eerst met “**Art. 2/1.**” en vervolgens met “**Art. 2/2.**”, “**Art. 2/3.**”
- b) Werk tussen een artikel 2/1 en een artikel 2/2 eerst met “**Art.2/1/1.**” en vervolgens met “**Art.2/1/2.**” en “**Art.2/1/3.**”

Voorbeeld van ingevoegde paragrafen: tussen de paragrafen 1 en 2 voeg “§ 1/1.” in en vervolgens “§ 1/2.”, “§ 1/3.” enz. in.

123.2. Is een artikel of paragraaf al ingevoegd tussen bestaande artikelen of paragrafen, nummer de nieuw in te voegen artikelen of paragrafen dan op dezelfde manier als bij de vorige invoeringen, zodat de tekst een homogeen geheel blijft.

Hiervoor wordt in bestaande wetgeving nog vaak een Latijnse nummering gebruikt. Daarbij krijgt het ingevoegde artikel of de ingevoegde paragraaf het nummer van het voorgaande artikel of de voorgaande paragraaf in de gewijzigde tekst, gevolgd door een voluit geschreven Latijns woord, namelijk *bis* (tweemaal), *ter* (driemaal), *quater* (viermaal), *quinquies* (vijfmaal), *sexies* (zesmaal), *septies* (zevenmaal), *octies* (achtmaal), *novies* (negenmaal), *decies* (tienmaal) enz.

Werk evenwel volgens de methode genoemd in aanbeveling [123.1](#) wanneer u een nieuw artikel wilt invoegen, hetzij tussen een artikel met een exponent⁽¹⁰⁵⁾ en een ander bestaand artikel, hetzij tussen twee ingevoegde artikelen met een Latijnse nummering.

Voorbeelden

- a) Voeg in een tekst met daarin een artikel 10*bis* eerst een “**Art.10ter.**” in en vervolgens een “**Art.10quater.**”
Werk tussen artikel 12 en artikel 13 van dezelfde tekst met “**Art. 12bis**”.
- b) Werk na een paragraaf 2*bis* eerst met “§2*ter.* ...” en vervolgens met “§2*quater.* ...”.
- c) Voeg in een tekst met een artikel 145¹ dat gevolgd wordt door een artikel 146 geen “**Art. 145²”** in, maar een “**Art. 145/2.**”
- d) Moet er een artikel komen tussen een artikel 101*bis* en een artikel 101*ter*, werk dan niet met “**Art.101bisbis.**” of “**Art.101bis1.**”, maar met “**Art.101bis/1.**”.

⁽¹⁰⁵⁾ Gebruik nooit artikelen met een exponent, want dat heeft grote nadelen: er ontstaat verwarring met verwijzingen naar voetnoten; het superscript is niet noodzakelijk terug te vinden bij elektronisch zoeken; er kunnen vergissingen worden gemaakt bij de publicatie. Zo is een artikel 275¹ bij publicatie in het Belgisch Staatsblad artikel 2751 geworden (erratum, *B.S.*, 18 augustus 2005, blz. 36.267).

Onderafdeling 14. Wijze van nummering van indelingen die artikelen samenbrengen welke tussen bestaande indelingen worden ingevoegd

124. Maak een onderscheid naargelang een indeling die artikelen samenbrengt al is ingevoegd tussen bestaande indelingen of nog niet.

124.1. Is een indeling die artikelen samenbrengt nog niet ingevoegd tussen bestaande indelingen, geef de ingevoegde indeling dan het nummer van de indeling die eraan voorafgaat in de gewijzigde tekst, gevolgd door een schuine streep (“slash” in het Engels) en een aanvullend nummer in Arabische cijfers.

Voorbeeld: werk tussen een hoofdstuk 3 en een hoofdstuk 4 met “Hoofdstuk 3/1.”, “Hoofdstuk 3/2.”, “Hoofdstuk 3/3.” enz.

124.2. Is een indeling die artikelen samenbrengt al ingevoegd tussen bestaande indelingen, nummer de in te voegen indeling dan op dezelfde manier als die aangewend bij de vorige invoegingen zodat de tekst een homogeen geheel blijft. Volg evenwel de werkwijze genoemd in aanbeveling nr. [124.1](#) wanneer u een nieuw tekstonderdeel wilt invoegen tussen twee onderdelen die zijn ingevoegd met een Latijnse nummering.

Voorbeelden van invoeging van hoofdstukken in een tekst met daarin indelingen ingevoegd volgens de Latijnse nummering⁽¹⁰⁶⁾

a) Voeg in een tekst met daarin een hoofdstuk *10bis* een “Hoofdstuk *10ter*.”, en vervolgens een “Hoofdstuk *10quater*.” in. Werk in dezelfde tekst tussen de hoofdstukken 12 en 13 met “Hoofdstuk *12bis*.”.

b) Voeg in een tekst met daarin een hoofdstuk *XIbis* een “Hoofdstuk *XIter*.”, en vervolgens een “Hoofdstuk *XIquater*.” in. Werk in dezelfde tekst tussen de hoofdstukken XII en XIII met “Hoofdstuk *XIIBis*.”.

c) Moet er tussen de hoofdstukken *Ibis* en *Iter* een nieuw hoofdstuk komen, werk dan niet met “Hoofdstuk *Ibisbis*.” of “Hoofdstuk *Ibis1*.”, maar met “Hoofdstuk *Ibis/1*.”, “Hoofdstuk *Ibis/2*.”, “Hoofdstuk *Ibis/3*.” enz.

Onderafdeling 15. Al of niet vernummeren van artikelen of andere indelingen van het dispositief

125. Vernummer nooit artikelen of andere indelingen van het dispositief (hoofdstuk, paragrafen enz.), tenzij u een coördinatie of codificatie opmaakt.

Vernummeren heeft immers grote nadelen:

- a) de lezer is gedwongen gewend te geraken aan de nieuwe nummering, terwijl hij vertrouwd was met de oude;
- b) als de bestaande verwijzingen naar de vernummerde oorspronkelijke artikelen niet mee worden aangepast, worden ze onbegrijpelijk en moet de lezer extra inspanningen leveren;
- c) de rechtsleer en de rechtspraak waarin wordt verwezen naar de nummering zoals die op een bepaald ogenblik bestond, worden zelf minder begrijpelijk;

⁽¹⁰⁶⁾ Zie in dat verband aanbeveling nr. [123.2](#).

d) als de vernummering betrekking heeft op artikelen van een wetgevende tekst op basis waarvan uitvoeringsbesluiten zijn uitgevaardigd, wordt de informatie van databanken waarin elektronische hyperlinks zijn gemaakt, onbruikbaar.

Als niet wordt vernummerd, krijgt de lezer overigens interessante informatie over de ontwikkeling van de tekst:

a) als een artikelnummer ontbreekt tussen twee artikelen, weet de lezer meteen dat een artikel is opgeheven;

b) bij een artikel “...bis” of “.../1” weet de lezer meteen dat dit artikel is ingevoegd en dus niet in de oorspronkelijke tekst voorkwam.

Onderafdeling 16. Wijze van opheffen van opeenvolgende artikelen die ingevoegde artikelen omvatten

126. Heft u opeenvolgende artikelen van eenzelfde tekst op door alleen het eerste en het laatste artikel van de reeks te vermelden, dan heft u automatisch alle artikelen van de reeks op, ook de ingevoegde. U hoeft ze dus niet elk afzonderlijk te vermelden.

Voorbeeld: Wanneer u de artikelen 7 tot 10 opheft die de artikelen *7bis* en *9bis* omvatten, schrijf dan niet “de artikelen 7, *7bis*, 8, 9, *9bis* en 10 ... worden opgeheven”, maar gewoon “de artikelen 7 tot 10 ... worden opgeheven”.

Onderafdeling 17. Manier en volgorde van het wijzigen van verschillende teksten

127. Wijzigt u meerdere teksten van dezelfde aard (bijvoorbeeld: wetgevende teksten), werk dan in chronologische volgorde, te beginnen met de oudste regeling.

Zijn er veel wijzigingen, bekijk dan de mogelijkheid om voor elke te wijzigen tekst een hoofdstuk of afdeling te maken en groepeer daarin alle wijzigingen van de betrokken tekst.

Wanneer u wetgevende teksten wijzigt en besluiten opheft, behandel dan eerst alle wetgevende teksten.

Onderafdeling 18. Mogelijkheid om een al in werking getreden wijzigingsbepaling te wijzigen of op te heffen

128. Zodra een bepaling tot wijziging van een oorspronkelijke tekst in werking treedt, is ze ogenblikkelijk uitgewerkt: als ze een vervanging, toevoeging of invoeging in de oorspronkelijke tekst betreft, wordt de inhoud van de wijzigingsbepaling onmiddellijk in de tekst opgenomen; als ze een opheffing in de oorspronkelijke tekst betreft, is de opheffing onmiddellijk werkelijkheid in die tekst. Met andere woorden: zodra een wijzigingsbepaling in werking is getreden, kan ze geen nieuwe uitwerking meer hebben; ze is vergelijkbaar met een lege doos⁽¹⁰⁷⁾.

⁽¹⁰⁷⁾ Er moet evenwel op gewezen worden dat de wijzigingsbepaling in de rechtsorde blijft bestaan als een spoor van de aangebrachte wijziging. Het bestaan van die wijzigingsbepaling wordt vermeld in de geconsolideerde versie van de oorspronkelijke tekst die alle wijzigingen bevat die daarin zijn aangebracht. Die historische vermelding verdwijnt pas als de in de oorspronkelijke tekst opgenomen inhoud van de wijzigingsbepaling door latere wijzigingen van de oorspronkelijke tekst vervalft.

Het is dus zinloos een wijzigingsbepaling die in werking is getreden op te heffen of te wijzigen: die moeite komt te laat. In werkelijkheid moeten alle nieuwe opheffingen of wijzigingen rechtstreeks in de (gewijzigde) oorspronkelijke tekst zelf gebeuren.

Onderafdeling 19. Mogelijkheid om een wijzigingsbepaling die nog niet in werking is getreden te wijzigen of op te heffen

129. Zolang een bepaling tot wijziging van een oorspronkelijke tekst niet in werking is getreden, heeft ze nog geen gevolgen gehad: betreft ze een vervanging, toevoeging of invoeging in de oorspronkelijke tekst, dan is de inhoud van de wijzigingsbepaling nog niet in de oorspronkelijke tekst opgenomen en gaat ze over een opheffing in de oorspronkelijke tekst, dan is die opheffing nog geen werkelijkheid in die tekst. Zolang de wijzigingsbepaling niet in werking is getreden, is het technisch gesproken mogelijk om ze te wijzigen of op te heffen.

130. Vermijd evenwel een wijzigingsbepaling te wijzigen die niet in werking is getreden. Formuleer liever een nieuwe wijzigingsbepaling die de oorspronkelijke tekst rechtstreeks wijzigt, eventueel na de oorspronkelijke wijzigingsbepaling te hebben opgeheven als u de hele wijzigingsoperatie wilt overdoen⁽¹⁰⁸⁾.

Rechtstreekse ingrepen in de oorspronkelijke tekst hebben twee voordelen die nauw met elkaar samenhangen: u zorgt voor transparantie door een formeel verband met het origineel te leggen en u maakt het op die manier voor alle betrokkenen eenvoudiger om werkelijk rekening te houden met de wijziging.

Wanneer u in de oorspronkelijke tekst ingrijpt zonder tegelijk de oorspronkelijke wijzigingsbepaling op te heffen, neem dan de volgende voorzorgsmaatregelen:

- a) laat uit de inleidende zin van de wijzigingsbepaling duidelijk blijken dat u acht slaat op de oorspronkelijke wijzigingsbepaling die nog niet in werking is getreden;
- b) laat de nieuwe wijzigingsbepaling op zijn vroegst op dezelfde dag als de oorspronkelijke wijzigingsbepaling in werking treden.

131. Niets belet u om een wijzigingsbepaling op te heffen die nog niet in werking is getreden. Concreet:

- a) laat de opheffing uiterlijk de dag vóór de dag van inwerkingtreding van de wijzigingsbepaling die wordt opgeheven in werking treden;
- b) zorg ervoor dat de tekst waarbij de wijzigingsbepaling wordt opgeheven tijdig wordt bekendgemaakt, namelijk uiterlijk op de dag van inwerkingtreding. Zo niet, zal de opheffing geacht worden terugwerkende kracht te hebben en zal de vraag rijzen of de terugwerking wel aanvaardbaar is.

⁽¹⁰⁸⁾ In verband met het opheffen van een wijzigingsbepaling zie nr. [131](#) verderop.

Onderafdeling 20. Werkwijze om ervoor te zorgen dat een wijzigingsbepaling geen gevolgen heeft

132. De manier van tewerkgaan om een wijzigingsbepaling geen gevolgen te laten hebben, verschilt naargelang die bepaling al dan niet in werking is getreden.

132.1. Is de wijzigingsbepaling nog niet in werking getreden, dan kunt u de uitwerking ervan voorkomen door haar op te heffen. In de praktijk: volg de werkwijze die is uiteengezet in aanbeveling nr. [131](#) hierboven.

132.2. Is de wijzigingsbepaling wel al in werking getreden, dan kunt u op twee manieren haar uitwerking ontnemen:

- a) ofwel trekt u de wijzigingsbepaling in. In dat geval wordt de wijzigingsbepaling met terugwerkende kracht afgeschaft, zodat ze geacht wordt nooit te hebben bestaan en nooit uitwerking te hebben gehad;
- b) ofwel wijzigt u de oorspronkelijke tekst door hem de inhoud terug te geven die hij had voordat de wijzigingsbepaling in werking was getreden en laat u die wijziging terugwerken tot de datum van inwerkingtreding van de oorspronkelijke wijzigingsbepaling.

In de praktijk is intrekking weliswaar eenvoudig, maar toch niet aan te raden: aangezien erdoor geen uitdrukkelijk verband met de oorspronkelijke tekst wordt gelegd, kan de intrekking onopgemerkt blijven. Met andere woorden: wijzig liever meteen de oorspronkelijke tekst; op die manier is uw ingreep doorzichtig en maakt u het voor alle betrokkenen eenvoudiger om werkelijk rekening te houden met de wijziging. Ga in elk geval eerst na of de geplande terugwerking juridisch aanvaardbaar is.

Afdeling 10. Bepalingen waarbij één of meer regelingen helemaal worden opgeheven

Onderafdeling 1. Omschrijving van opheffingsbepaling

133. In de ruime betekenis is een opheffingsbepaling een bepaling die een regeling geheel of gedeeltelijk afschaft.

Wanneer ze een regeling gedeeltelijk afschaft, kan de opheffingsbepaling betrekking hebben op een artikel, een onderdeel van een artikel (ook het eenvoudig schrappen van een zin of een woord), een indeling die artikelen samenbrengt of een bijlage. In deze leidraad worden die gedeeltelijke opheffingen beschouwd als wijzigingen van een regeling en de specifieke problemen die daarmee gepaard gaan worden besproken in het deel over de wijzigingsbepalingen.

Hierna gaat het alleen om volledige opheffingen, namelijk de bepalingen die één of meer regelingen volledig afschaffen.

Verwar opheffing niet met intrekking. Een opgeheven regeling verdwijnt alleen voor de toekomst uit de rechtsorde: de regeling bestaat niet meer en kan voortaan niet meer worden toegepast. Een ingetrokken regeling⁽¹⁰⁹⁾ daarentegen wordt met terugwerkende kracht afgeschaft, zodat ze geacht wordt nooit te hebben bestaan en nooit uitwerking te hebben gehad.

⁽¹⁰⁹⁾ In het Frans wordt soms het woord “rapporté” gebruikt in plaats van het woord “retiré”.

Onderafdeling 2. Gevallen waarin een bepaling wordt opgesteld tot volledige opheffing van een of meer regelingen

134. Stel een bepaling op die één of meer bestaande regelingen geheel opheft wanneer hun bepalingen onverenigbaar zijn met de nieuwe bepalingen.

Bestaande regelingen die onverenigbaar zijn met nieuwe bepalingen moeten uitdrukkelijk worden opgeheven, niet alleen ter wille van de samenhang van het toepasselijke recht, maar ook ter wille van de rechtszekerheid. Zonder uitdrukkelijke opheffing zal de lezer immers nooit met zekerheid weten wat er moet gebeuren met de bestaande bepalingen en zal hij genoodzaakt zijn de impliciete opheffing zelf af te leiden uit de bestaande regelingen die hem onverenigbaar lijken met de nieuwe bepalingen.

Onderafdeling 3. Lot van bepalingen met een eenmalige uitwerking en van overgangsbepalingen

135. Bepalingen met een eenmalige uitwerking zijn hoofdzakelijk:

- a) de wijzigingsbepalingen;
- b) de opheffingsbepalingen;
- c) de intrekkingbepalingen;
- d) de bepalingen betreffende de inwerkingtreding van een andere regeling.

Van zodra deze bepalingen in werking zijn getreden en hun uitwerking hebben gehad, moet hun lot nadien niet meer worden geregeld. Een opheffing schrapte de bepalingen voor de toekomst en doet derhalve geen afbreuk aan de gevolgen wat het verleden betreft. Het opheffen van een regeling die wijzigings- en opheffingsbepalingen bevat, brengt aldus de gewijzigde of opgeheven bepalingen, zoals die vóór de wijziging of opheffing ervan bestonden, niet “weer tot leven”⁽¹¹⁰⁾.

Precies omdat de opheffing van deze bepalingen na hun inwerkingtreding juridisch betekenisloos is, is het evenzeer verkeerd er van uit te gaan dat deze bepalingen moeten worden gehandhaafd. Zonder ze derhalve niet uit van een algehele opheffing van de tekst die deze bepalingen bevat.

136. Voor wat betreft de overgangsbepalingen moet een onderscheid worden gemaakt naargelang ze al uitwerking kunnen hebben of niet.

Als de periode waarvoor ze van toepassing zijn verstreken is, houd de overgangsbepalingen dan niet buiten de algehele opheffing van de tekst die ze bevat. Uit de opheffing ervan blijkt immers dat ze geen toepassing meer kunnen vinden. Die afschaffing kan hoe dan ook de rechten niet ter discussie stellen die uit die overgangsbepalingen kunnen zijn ontstaan.

Is de tijd dat de overgangsbepalingen van toepassing zijn nog niet verstreken, dan behouden ze hun nut. Neem dus opdat de adressaten ervan er verder nut van zullen hebben en vooral er gemakkelijk kennis van kunnen nemen, de inhoud van die bepalingen op in de nieuwe tekst, eventueel na aanpassing van de formulering, zodat rekening gehouden wordt met de nieuwe toestand ter zake van de regelgeving.

⁽¹¹⁰⁾ Dat geldt niet voor de intrekking of vernietiging van dergelijke bepalingen. Een intrekking of vernietiging heeft immers in principe terugwerkende kracht en brengt de ingetrokken of vernietigde bepalingen dus wel “weer tot leven”.

In dat geval kunnen de oorspronkelijke overgangsmaatregelen worden opgeheven samen met de rest van de tekst waarin ze staan.

Onderafdeling 4. Vermelding van een op te heffen regeling

137. Vermeld nauwkeurig elke opgeheven regeling. Als er verscheidene zijn, maak gebruik van een verticale opsomming met de onderverdelingen “1°”, “2°”, “3°” zoals bedoeld in aanbeveling nr. [58](#).

Voorbeelden die geen navolging verdienen

- a) “Alle vroegere strijdige bepalingen worden opgeheven.”
- b) “De besluiten tot uitvoering van de wetten van 24 december 1958 en 15 december 1970 worden opgeheven.”

138. Is de op te heffen regeling gewijzigd, hef de oorspronkelijke tekst en de teksten die hem gewijzigd hebben dan niet afzonderlijk op, maar hef de oorspronkelijke tekst op, met vermelding van de nog geldende wijzigingen. Zie de formules [F 4-3-2](#) en F 4-3-3.

139. Heft een tekst van een deelgebied een tekst van de federale overheid of een tekst van een ander deelgebied op (ingevolge de overheveling van een bevoegdheid), precieseer dan niet de werkingssfeer van die opheffing als die overeenstemt met de maximale werkingssfeer gedefinieerd door of krachtens de Grondwet.

Voorbeelden

- a) Schrijf niet in een decreet van de Vlaamse Raad “de wet van ... wordt opgeheven voor wat betreft de Vlaamse Gemeenschap”, maar schrijf “de wet van ... wordt opgeheven”.
- b) Schrijf niet in een besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering “het koninklijk besluit van ... wordt opgeheven voor wat betreft het Brussels Hoofdstedelijk Gewest” maar schrijf “het koninklijk besluit van ... wordt opgeheven”.
- c) Schrijf evenmin in een decreet van het Waals Gewest “het decreet van de Franse Gemeenschap van .. wordt opgeheven voor wat betreft het Franse taalgebied”, maar schrijf “het decreet van de Franse Gemeenschap van ... wordt opgeheven”.

Onderafdeling 5. Plaats van bepalingen waarbij één of meer regelingen volledig worden opgeheven

140. Plaats de bepaling waarbij één of meer regelingen volledig worden opgeheven, in de slotbepalingen, na de wijzigingsbepalingen en vóór de overgangsbepalingen, de bepaling van inwerkingtreding en de uitvoeringsbepaling⁽¹¹¹⁾.

⁽¹¹¹⁾ Voor de plaats van bepalingen waarbij een regeling gedeeltelijk wordt opgeheven wordt verwezen naar aanbeveling nr. [122](#).

Onderafdeling 6. Lot van uitvoeringsbesluiten van een opgeheven wetgevende tekst

141. Aangaande het lot van uitvoeringsbesluiten van een opgeheven wetgevende tekst kunnen er zich drie mogelijkheden voordoen.

Eerste mogelijkheid: de uitvoeringsbesluiten ontlenen geen rechtsgrond aan de nieuwe wetgevende tekst.

In dat geval kunnen de uitvoeringsbesluiten van de opgeheven wetgevende tekst niet meer worden toegepast en moet de steller ervan ze uitdrukkelijk opheffen.

Om de rechtszekerheid onmiddellijk te waarborgen, hoeft men niet op de steller van de uitvoeringsbesluiten te wachten: de nieuwe wetgevende tekst kan de uitvoeringsbesluiten zelf opheffen samen met de oude wetgevende tekst waarop ze gegrond zijn.

Tweede mogelijkheid: de uitvoeringsbesluiten ontlenen wel rechtsgrond aan de nieuwe wetgevende tekst.

In dat geval hoeft de steller van de besluiten niets te doen: de besluiten kunnen gewoon gehandhaafd worden; ze hoeven niet gewijzigd te worden enkel en alleen om rekening te houden met het feit dat de basiswetgeving gewijzigd is.

Derde mogelijkheid: de uitvoeringsbesluiten ontlenen onvoldoende rechtsgrond aan de nieuwe wetgevende tekst, in die zin dat slechts een aantal bepalingen van de besluiten er rechtsgrond aan ontlenen.

In dat geval kan in de nieuwe wetgevende tekst worden bepaald dat die besluiten bij wijze van overgangsregeling van kracht blijven. Het is dan wel raadzaam te verduidelijken dat die besluiten van kracht blijven tot ze door de steller ervan worden opgeheven. Zonder beperking in de tijd kan de nieuwe wetgevende tekst immers zo geïnterpreteerd worden dat hij de bestaande besluiten impliciet tot wetgevende teksten maakt, die de uitvoerende macht bijgevolg niet mag wijzigen of opheffen.

De bestaande besluiten moeten zo snel mogelijk daadwerkelijk worden opgeheven, gelijktijdig met het uitvaardigen van nieuwe uitvoeringsbesluiten.

Onderafdeling 7. Werkwijze om ervoor te zorgen dat een bepaling tot volledige opheffing van één of meer teksten geen gevolgen heeft

142. De werkwijze om een opheffingsbepaling geen gevolgen te laten hebben, is dezelfde als die welke is uitgelegd bij de wijzigingsbepalingen⁽¹¹²⁾:

- a) is de opheffingsbepaling nog niet in werking getreden, dan kunt u uitwerking ervan voorkomen door ze op te heffen. Volg de werkwijze die hierboven is uitgelegd onder aanbeveling nr. [131](#);
- b) is de opheffingsbepaling wel al in werking is getreden, dan kunt u haar uitwerking voorkomen door de opgeheven tekst met terugwerkende kracht te herstellen tot de datum van inwerkingtreding van de opheffingsbepaling, op voorwaarde dat terugwerking toegestaan is.

⁽¹¹²⁾ Zie aanbeveling nr. [132](#).

Afdeling 11. Overgangsbepalingen

Onderafdeling 1. Omschrijving

143. Een overgangsbepaling is een bepaling die de overgang van een oude naar een nieuwe regeling mogelijk maakt en heeft dus slechts een in de tijd beperkte reden van bestaan.

Voorbeeld van een overgangsbepaling

Wordt de regelgeving voor een vergunningplichtige werkzaamheid gewijzigd, dan moet geregeld worden wat er gebeurt met de vergunningen die krachtens de oude regeling zijn toegekend. Zo kan worden bepaald dat die vergunningen enige tijd geldig blijven.

Opgelet: sommige bepalingen van blijvende aard worden soms ten onrechte als overgangsbepalingen beschouwd.

Voorbeeld van een bepaling van blijvende aard

Een bepaling waarin staat dat een onder de oude regeling afgegeven stuk onbeperkt geldig blijft is geen overgangsbepaling. Zo'n bepaling mag dus niet bij de eventuele overgangsbepalingen worden geplaatst.

Overgangsbepalingen mogen ook niet worden verward met tijdelijke bepalingen die een situatie regelen die niet van blijvende aard is.

Voorbeeld van een tijdelijke bepaling

Wegens vertraging bij de verspreiding van in te vullen overheidsformulieren wordt de termijn waarbinnen die formulieren bij de overheid moeten worden ingediend, verlengd.

Onderafdeling 2. Gevallen waarin overgangsbepalingen nodig zijn

144. Of overgangsbepalingen nodig zijn, moet worden beoordeeld in het licht van de gevolgen die de nieuwe regels hebben voor situaties die onder de gelding van de oude regels zijn ontstaan en die nog bestaan. Wanneer de toepassing van de nieuwe regels niet voldoende voorzienbaar is voor de belanghebbenden, kan het opportuun blijken dat de oude regels op die situaties van toepassing blijven.

Voorbeeld

Zie het koninklijk besluit van 9 juli 2000 houdende bijzondere procedureregeling inzake geschillen over beslissingen betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen:

“Art. 43. Dit besluit is van toepassing op de lopende procedures.

Niet van toepassing zijn evenwel:

1° de artikelen 3, 9 en 20 op de procedures betreffende beroepen ingesteld tegen beslissingen die ter kennis gebracht zijn vóór de inwerkingtreding van dit besluit;

2° hoofdstuk II, met uitzondering van artikel 18, op de procedures betreffende beroepen die ingesteld zijn vóór de inwerkingtreding van het onderhavige besluit;

3° de termijnen bepaald bij de artikelen 18, 21, 22 en 24 op de procedures betreffende beroepen ingesteld vóór de inwerkingtreding van dit besluit wanneer in de kennisgevingen van de hoofdgriffier een andere termijn wordt vermeld.

In de in het tweede lid bedoelde gevallen verloopt de procedure overeenkomstig de bepalingen die van toepassing waren vóór de inwerkingtreding van dit besluit.”

Het verslag aan de Koning verantwoordt de in het tweede en derde lid vervatte overgangsbepalingen:

“Er wordt voorgesteld om het beginsel van de onmiddellijke toepassing van de nieuwe bepalingen op de lopende procedures als volgt aan te passen:

1° om te voorkomen dat de justitiabele die beroep instelt na de inwerkingtreding van de nieuwe regeling, misleid wordt (bijvoorbeeld wat betreft de termijn van dertig dagen) door de vermeldingen (zestig dagen, in de bijlagen bij het voormelde koninklijk besluit van 8 oktober 1981) in de kennisgeving van de bestreden beslissing, die vóór die inwerkingtreding heeft plaatsgehad, wordt voorgesteld dat de nieuwe artikelen die het instellen van vorderingen en beroepen regelen, niet van toepassing zouden zijn op zaken die ingediend worden na de bewuste inwerkingtreding, maar die betrekking hebben op akten die vóór die inwerkingtreding ter kennis gebracht zijn;

2° dezelfde idee ligt ten grondslag aan de bepaling dat de nieuwe termijnen voor de toezending van de memories of andere verzoeken tot voortzetting van de procedure alleen van toepassing zijn indien die termijnen worden vermeld in de kennisgevingen die door de griffie worden gedaan;

3° ten slotte blijft de huidige procedure in kort geding van toepassing wat de hangende zaken betreft, met uitzondering evenwel van de nieuwe procedure die het gevolg is van het niet voortzetten van de procedure (behalve eventueel wat betreft de termijn waarin die voortzetting kan worden gevraagd, zie onderdeel 2° hierboven).”

Onderafdeling 3. Plaats van overgangsbepalingen

145. Overgangsbepalingen die ingegeven zijn door de opheffing van de vroegere regeling komen logischerwijze na de opheffingsbepalingen.

Afdeling 12. Inwerkingtreding

Onderafdeling 1. Doel van een bepaling die de inwerkingtreding vaststelt

146. Een bepaling die de inwerkingtreding van een regelgevende tekst vaststelt, geeft aan vanaf welke datum deze tekst verbindend wordt, dit wil zeggen rechtsgevolgen kan hebben die aan de rechtsonderhorigen kunnen worden tegengeworpen: vanaf deze datum kunnen de rechtsgevolgen die voortvloeien uit de bepalingen van de tekst verbonden worden aan de rechtsfeiten die onder het toepassingsgebied ervan vallen⁽¹¹³⁾. Concreet gezien is de datum van inwerkingtreding van de tekst dus het tijdstip waarop:

- a) de betrokkenen de hun opgelegde verplichtingen in acht moeten nemen;
- b) de betrokkenen de toekenning van de hun verleende rechten kunnen beginnen te eisen;
- c) de overheden belast met het toezicht op de naleving van de toepassing van de tekst de overtredingen ervan kunnen beginnen vast te stellen;
- d) de rechtbanken de tekst moeten toepassen op de feiten die onder het toepassingsgebied ervan vallen.

⁽¹¹³⁾ P. POPELIER, *De wet juridisch bekeken*, Brugge, die Keure, 2004, nr. 628.

Verwar de inwerkingtreding van een tekst niet met het toepassingsgebied ervan in de tijd. Met de inwerkingtreding wordt aangegeven op welk tijdstip de rechtsgevolgen van de tekst zich kunnen voordoen. Met het toepassingsgebied in de tijd, daarentegen, wordt het tijdstip aangegeven waarop de rechtsfeiten waarop de tekst betrekking heeft zich moeten voordoen, opdat de rechtsgevolgen erop van toepassing zouden zijn⁽¹¹⁴⁾.

Voorbeeld

Een koninklijk besluit van 1 december 2004, bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 10 december, voorziet in een loonsverhoging met terugwerking tot 1 januari 2004 en bevat een bepaling die als dag van inwerkingtreding van het besluit 1 januari 2005 voorschrijft.

In dit geval kunnen de rechtsgevolgen van het koninklijk besluit zich eerst vanaf 1 januari 2005 voordoen, maar op deze datum moet de loonsverhoging inzonderheid worden betaald aan al diegenen die sinds 1 januari 2004 hebben gewerkt en die aldus het recht op een verhoogd loon voor heel het jaar 2004 hebben verkregen.

Onderafdeling 2. Datum van inwerkingtreding van een regelgevende tekst die geen bepaling bevat die deze datum vaststelt

147. Wanneer een wetgevende of regelgevende tekst geen bepaling bevat die de inwerkingtreding ervan vaststelt, treedt hij in werking de tiende dag na de bekendmaking ervan in het Belgisch Staatsblad⁽¹¹⁵⁾. Dit is de gemeenrechtelijke regel die zowel voor wet- en regelgeving van de federale overheid geldt als voor die van de deelgebieden⁽¹¹⁶⁾.

Onderafdeling 3. Gevallen waarin de inwerkingtreding van een regelgevende tekst uitdrukkelijk moet worden vastgesteld

148. Een regelgevende tekst kan uitdrukkelijk bepalen op welke datum hij in werking treedt, in afwijking van de algemene regel van inwerkingtreding op de tiende dag na de bekendmaking in het Belgisch Staatsblad. Die afwijking kan wenselijk zijn omwille van de inhoud van de regelgevende tekst, het doel ervan of de verplichtingen inzake de toepassing ervan. Zorg er evenwel voor dat de hierna uiteengezette principes in acht worden genomen.

⁽¹¹⁴⁾ In verband met het onderscheid tussen deze twee begrippen zie P. POPELIER, *Toepassing van de wet in de tijd*, Antwerpen, Kluwer, 1999, nr. 38.

⁽¹¹⁵⁾ Een tekst tot wijziging van de Grondwet zonder bepaling die de inwerkingtreding ervan vaststelt, daarentegen, treedt in werking de dag van de bekendmaking ervan in het Belgisch Staatsblad. Zie in deze zin arrest nr. 5/2004 van het Grondwettelijk Hof van 14 januari 2004, B.14.7.

⁽¹¹⁶⁾ Voor regelgevende teksten van de federale overheid, zie de artikelen 4 en 6 van de wet van 31 mei 1961 betreffende het gebruik der talen in wetgevingszaken, het opmaken, bekendmaken en inwerkingtreden van wetten en verordeningen.

Voor regelgevende teksten van de deelgebieden, zie:

- a) de artikelen 56 (decreten) en 84, eerste lid, 2° (besluiten) van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen;
- b) de artikelen 33 (ordonnanties) en 39 (besluiten) van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen;
- c) de artikelen 48 (decreten) en 59 (besluiten) van de wet van 31 december 1983 tot hervorming der instellingen voor de Duitstalige Gemeenschap.

Onderafdeling 4. Het bepalen van de uitdrukkelijke datum van inwerkingtreding van een regelgevende tekst

149. Beoogd wordt hierna de inwerkingtreding van een tekst op zijn vroegst op het tijdstip van de bekendmaking ervan, overeenkomstig artikel 190 van de Grondwet. Niettemin kan worden bepaald dat een tekst van toepassing is op een datum vóór de bekendmaking ervan. Onderzoek in dat geval of de terugwerkende kracht toelaatbaar is⁽¹¹⁷⁾ en gebruik formule [F 4-5-1-3](#).

150. Om te bepalen welke termijn moet worden gelaten tussen de bekendmaking van de regeling in het Belgisch Staatsblad en het tijdstip van inwerkingtreding ervan, vraag u inzonderheid het volgende af:

- a) moeten de personen op wie de nieuwe regels betrekking hebben worden ingelicht opdat ze deze gemakkelijk en correct kunnen toepassen?
- b) hoeveel tijd zullen de personen die nieuwe verplichtingen hebben, behoeven om deze na te komen, gelet op de aard en omvang ervan?
- c) vergt de toekenning van nieuwe rechten of het toezicht op de naleving van nieuwe verplichtingen door de diensten belast met de toepassing van de regeling voorafgaande materiële uitvoeringsmaatregelen, zoals aankoop van materiaal, indienstneming van personeel, opleiding, het uitwerken van computerprogramma's ?
- d) indien het om een wetgevende tekst gaat, vergt de tenuitvoerlegging ervan vooraf regelgevende uitvoeringsmaatregelen die gepaard gaan met overleg- of onderhandelingsprocedures ?⁽¹¹⁸⁾

151. Neem de volgende voorzorgsmaatregelen, alvorens te bepalen dat een regeling onmiddellijk of nagenoeg onmiddellijk in werking treedt, dit wil zeggen ofwel de dag van de bekendmaking ervan, ofwel vóór het verstrijken van de termijn van tien dagen na de bekendmaking ervan in het Belgisch Staatsblad:

- a) vergewis u ervan dat er dwingende redenen bestaan om af te wijken van de minimumtermijn van tien dagen die normaal geboden wordt aan de belanghebbenden om van de regeling kennis te nemen;

Voorbeeld: het voorkomen van fraude bij een accijnsverhoging op tabak of minerale oliën.

- b) gaat het om een ontwerp van wetgevende tekst, verduidelijk in de commentaar op de artikelen de bijzondere redenen die de afwijking van de termijn van tien dagen wettigen;
- c) onderzoek of de beoogde datum realistisch is;

⁽¹¹⁷⁾ Zie aanbeveling nr. [211](#).

⁽¹¹⁸⁾ C. BERGEAL heeft het eveneens over “la nécessité d’assurer la continuité du service public”, door er bijvoorbeeld op toe te zien dat een instelling die noodzakelijk is voor de werking van de overheidsdienst niet ophoudt te bestaan voordat de instelling die bestemd is om in de plaats ervan te komen haar taak kan vervullen (*Savoir rédiger un texte normatif*, Parijs, Berger-Levrault, 1997, nr. 108).

d) veeleer dan te bepalen dat de regeling in werking treedt de dag zelf van haar bekendmaking, overweeg de mogelijkheid om de inwerkingtreding uit te stellen tot de dag na de bekendmaking, aangezien het Belgisch Staatsblad over het algemeen niet vóór 7 uur beschikbaar is⁽¹¹⁹⁾, terwijl de regeling al om 0 uur in werking is getreden.

152. Stel een datum van inwerkingtreding vast die precies is of gemakkelijk kan worden bepaald ten opzichte van de bekendmaking van de regeling en kies indien mogelijk een gemakkelijk te onthouden datum, zoals de eerste dag van de maand.

152.1. Opdat de datum gemakkelijk kan worden bepaald, gebruik een duidelijke formulering die niet de minste twijfel doet rijzen wat de precieze datum betreft. Zie de voorbeelden hieronder en de formules [F 4-5-1-1](#) en F 4-5-1-2.

Voorbeeld

“Dit besluit treedt in werking op de eerste dag van de maand die volgt op het verstrijken van een termijn van tien dagen die ingaat de dag na de bekendmaking ervan in het Belgisch Staatsblad.”⁽¹²⁰⁾.

Deze formulering is duidelijk beter dan de volgende: “Dit besluit treedt in werking op de eerste dag van de maand na die waarin het is bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad”. Ze maakt het de betrokkenen immers mogelijk om altijd over een termijn van ten minste tien dagen te beschikken om van de nieuwe bepalingen kennis te nemen en ze in acht te nemen. Concreet betekent dit dat, indien het besluit uiterlijk de 20^e dag van een maand met 30 dagen of de 21^e dag van een maand met 31 dagen wordt bekendgemaakt, het in werking zal treden de eerste dag van de maand na de bekendmaking ervan; indien het daarentegen na de 20^e of 21^e wordt bekendgemaakt, zal het in werking treden de eerste dag van de tweede maand na de bekendmaking ervan.

Niet na te volgen voorbeelden

a) “Deze wet treedt in werking op de datum bepaald door de Koning en uiterlijk zes maanden na de bekendmaking ervan in het Belgisch Staatsblad”. Deze formulering schenkt geen voldoening daar ze, gesteld dat de wet op 2 april wordt bekendgemaakt, het niet mogelijk maakt met zekerheid te weten of de wet op 2 of 3 oktober in werking treedt.

b) “Deze wet treedt in werking zestig dagen na de bekendmaking ervan in het Belgisch Staatsblad”. Deze formulering noodzaakt de lezer een ingewikkelde berekening te maken die met de rechtszekerheid onverenigbaar is.

c) “Dit besluit treedt in werking de eerste dag van het kwartaal dat volgt op de bekendmaking ervan in het Belgisch Staatsblad”. Met deze redactie weet men niet of het bedoelde kwartaal de komende periode van drie maanden is of het volgende kwartaal van het kalenderjaar. **De juiste formulering is in dit geval:** “Dit besluit treedt in werking de eerste dag van het kwartaal dat volgt op het kwartaal waarin het is bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad”.

⁽¹¹⁹⁾ Soms 8 uur tijdens de schoolvakantie.

⁽¹²⁰⁾ Zie in deze zin artikel 3 van het ministerieel besluit van 6 januari 2005 tot wijziging van de lijst gevoegd bij het koninklijk besluit van 21 december 2001 tot vaststelling van de procedures, termijnen en voorwaarden inzake de tegemoetkoming van de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen in de kosten van farmaceutische specialiteiten.

152.2. Stel de inwerkingtreding van een regeling niet vast door te verwijzen naar de inwerkingtreding van een andere regeling, behalve indien de bepalingen ervan onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn en indien de inwerkingtreding van de regeling waarnaar wordt verwezen, zelf nog niet is vastgesteld.

Voorbeelden

Hier volgen drie gevallen waarin de inwerkingtreding van een regeling kan worden vastgesteld door te verwijzen naar de inwerkingtreding van een andere regeling daar de bepalingen ervan onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn en de datum van inwerkingtreding van de regeling waarnaar wordt verwezen zelf nog niet is vastgesteld:

- a) een regeling wijzigt een andere regeling waarvan de datum van inwerkingtreding door de uitvoerende macht moet worden vastgesteld;
- b) een besluit wordt uitgevaardigd ter uitvoering van een wetgevende tekst waarvan de datum van inwerkingtreding door de uitvoerende macht moet worden vastgesteld;
- c) een besluit voorziet in maatregelen ter uitvoering van een Europese verordening van de Raad waarvan de datum van inwerkingtreding door de Commissie moet worden bepaald.

Wanneer daarentegen de datum van inwerkingtreding van de regeling waarvan de bepalingen onlosmakelijk met de opgestelde regeling verbonden zijn, bekend is, kan deze datum worden vermeld zonder te verwijzen naar de bestaande regeling die er melding van maakt.

152.3. Laat de inwerkingtreding van een regeling niet afhangen van een gebeurtenis.

Deze werkwijze is immers niet transparant genoeg: ze maakt het niet mogelijk onmiddellijk en zonder moeite de datum van inwerkingtreding van de regeling te kennen.

Indien u toch aldus tewerk gaat omdat er geen andere oplossing bestaat om de regeling op de gewenste datum in werking te laten treden, vermeld in de regeling de verplichting om in het Belgisch Staatsblad een bericht bekend te maken waardoor eenieder met zekerheid de datum kan kennen waarop de gebeurtenis zich heeft voorgedaan en bijgevolg kan weten op welke datum de regeling in werking treedt.

Voorbeelden waarbij de inwerkingtreding van een regeling afhangt van een gebeurtenis

- a) Inwerkingtreding van een besluit de dag die volgt op de datum van de inbreng van bedrijfstak X in de publiekrechtelijke naamloze vennootschap Y;
- b) Inwerkingtreding van de goedkeuring van een wijziging van de statuten van een vennootschap de dag waarop de buitengewone algemene vergadering besluit het kapitaal te verhogen.

153. Behoudens andersluidende vermelding treedt een regeling in werking op de aangegeven dag om 0 uur (“wettelijk uur⁽¹²¹⁾”). Vermeld derhalve alleen het uur van inwerkingtreding indien u wilt afwijken van de inwerkingtreding om 0 uur.

Voorbeeld: Een afwijking van de inwerkingtreding om 0 uur kan aangewezen zijn bij het uitwerken van maatregelen inzake scheep- of luchtvaart.

⁽¹²¹⁾ Wat het wettelijk uur betreft, zie de volgende teksten: wet van 29 april 1892 houdende de nieuwe tijdsindeling in België; wet van 7 februari 1920 houdende de wijziging der wet van 29 april 1892 tot vaststelling van het wettelijk uur; koninklijk besluit van 19 december 2001 tot invoering van een zomertijd vanaf het jaar 2002.

Onderafdeling 5. De inwerkingtreding van een wetgevende tekst laten bepalen door de uitvoerende macht

154. Een wetgevende tekst kan de uitvoerende macht ermee belasten te bepalen wanneer hij in werking treedt. In dit geval rijzen twee vragen: hoe moet de door de wetgever verleende machtiging worden opgesteld en hoe het besluit waarmee de wetgevende tekst in werking wordt gesteld ?

A. *Het opstellen van de door de wetgever verleende machtiging*

154.1. Stel bij het opstellen van een door de wetgever verleende machtiging een uiterste datum vast waarop de wetgevende tekst in werking treedt en onderzoek of het geraden is een gedeeltelijke inwerkingtreding ervan toe te staan.

154.1.1. Door de uiterste datum van inwerkingtreding van de wetgevende tekst vast te stellen, kan worden voorkomen dat de uitvoerende macht aan de wil van de wetgever voorbijgaat. Immers, indien de uitvoerende macht talmt om een besluit vast te stellen dat de datum van inwerkingtreding van de wetgevende tekst bepaalt, zal zijn stilzitten niet beletten dat deze tekst in werking treedt op de voorgeschreven uiterste datum.

Voor het machtigen van de uitvoerende macht om de volledige inwerkingtreding van de wetgevende tekst vast te stellen, samen met een uiterste datum van inwerkingtreding: zie formule [F 4-5-2-1](#).

154.1.2. Het kan wenselijk zijn de uitvoerende macht te laten beslissen over de inwerkingtreding van heel de wetgevende tekst of een deel ervan, ofwel omdat de omstandigheden een bepaalde handelingsvrijheid vergen inzake het tijdschema voor de inwerkingtreding⁽¹²²⁾, ofwel omdat er geen bijzonder verband is tussen de bepalingen die in werking moeten worden gesteld.

Om de uitvoerende macht in staat te stellen de inwerkingtreding van een specifiek deel van de wetgevende tekst vast te stellen: zie formule [F 4-5-2-2](#), die voorziet in een uiterste datum van inwerkingtreding.

Om de uitvoerende macht in staat te stellen voor de verschillende delen van de wetgevende tekst een afzonderlijke inwerkingtreding vast te stellen, machtig haar duidelijk om voor elk van de bepalingen de datum van inwerkingtreding vast te stellen. Zie formule [F 4-5-2-3](#) die voorziet in een uiterste datum van inwerkingtreding.

Houd er rekening mee dat gedeeltelijke inwerkingstellingen door de uitvoerende macht tot gevolg kunnen hebben dat de daadwerkelijk van kracht geworden regeling verschilt van die welke de wetgever heeft gewild, vooral indien de wetgevende tekst talrijke delen omvat. Om te voorkomen dat aan de wil van de wetgever voorbijgegaan wordt, onderzoek of de inwerkingstelling in de wetgevende tekst zelf kan worden gespreid. Zie formule [F 4-5-2-4](#).

⁽¹²²⁾ Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer de uitvoering van sommige bepalingen voorafgaand overleg vergt.

B. Het opstellen van het besluit waarmee een wetgevende tekst in werking wordt gesteld (strekking, rechtsgrond, inwerkingstelling)

154.2. Het besluit waarmee een wetgevende tekst in werking wordt gesteld hoeft niet beperkt te zijn tot dat onderwerp. Het kan alle uitvoeringsmaatregelen bevatten die deze wetgevende tekst vergt.

154.3. Vermeld in de aanhef van het besluit waarmee een wetgevende tekst in werking wordt gesteld de rechtsgrond van dat besluit door te verwijzen naar het artikel van de wetgevende tekst dat de uitvoerende macht machtigt de inwerkingtreding van het besluit vast te stellen.

Indien het besluit van inwerkingstelling bovendien uitvoering geeft aan andere bepalingen van de wetgevende tekst, verwijs eveneens naar deze bepalingen als rechtsgrond.

154.4. Het besluit dat een wetgevende tekst in werking stelt vormt geen uitzondering op de algemene regel van de inwerkingtreding op de tiende dag na de bekendmaking ervan in het Belgisch Staatsblad, indien het geen bijzondere bepaling bevat die zijn eigen inwerkingtreding bepaalt.

Als u niet voorziet in een afwijking van deze algemene regel, kan dit ertoe leiden dat een wetgevende tekst met terugwerkende kracht wordt toegepast, terwijl deze terugwerking niet gewenst en niet toelaatbaar is.

Voorbeelden

a) Een besluit bekendgemaakt op 15 januari bepaalt als datum van inwerkingtreding van een wet 20 januari. Dit besluit bevat geen bepaling betreffende zijn eigen inwerkingtreding; het treedt dus in werking tien dagen na zijn bekendmaking, namelijk op 25 januari, dit wil zeggen na de datum die voor de inwerkingtreding van de wet is vastgesteld. De wet kan derhalve eerst vanaf 25 januari worden toegepast, maar op deze datum kan ze met terugwerking worden toegepast op feiten die zich op 20 januari hebben voorgedaan.

b) Hetzelfde probleem van terugwerking rijst wanneer een besluit als datum van inwerkingtreding van een wetgevende tekst de dag van de bekendmaking ervan in het Belgisch Staatsblad bepaalt, terwijl het geen bepaling betreffende zijn eigen inwerkingtreding bevat. In dit geval kan de wetgevende tekst eerst tien dagen na de bekendmaking worden toegepast, maar op deze datum kan de wetgevende tekst met terugwerkende kracht worden toegepast op feiten die zich tien dagen vroeger hebben voorgedaan.

Laat om te voorkomen dat de wetgevende tekst ongewild met terugwerkende kracht wordt toegepast, het besluit tot inwerkingstelling en de wetgevende tekst samen in werking treden en kies één enkele datum die niet valt vóór de dag van de bekendmaking van het besluit in het Belgisch Staatsblad. Zie formule [F 4-5-3](#).

154.5. Wat betreft de verplichting om het ontwerp van besluit waarmee een wetgevende tekst in werking wordt gesteld om advies aan de afdeling wetgeving van de Raad van State voor te leggen, zie aanbeveling nr. [247](#).

Onderafdeling 6. Het vaststellen van de inwerkingtreding van een koninklijk besluit of een besluit van de regering door de uitvoerende macht

155. Koninklijke besluiten en besluiten van de regering bepalen soms dat de inwerkingtreding ervan wordt vastgesteld door respectievelijk de Koning of de regering.

Dergelijke bepalingen hebben meer weg van gewone intentieverklaringen dan van echte normatieve bepalingen die in de eerste plaats rechten en verplichtingen formuleren. De betrokken uitvoerende macht kan deze inwerkingtreding immers eindeloos uitstellen.

Hoewel voorzien moet worden in een bepaalde termijn tussen de bekendmaking van de tekst en de inwerkingtreding ervan, om de belanghebbenden in staat te stellen er kennis van te nemen en zich ernaar te richten, kan deze termijn eigenlijk meteen vastgesteld worden in de tekst zelf.

Nochtans kan worden aanvaard dat de uitvoerende macht zich het recht voorbehoudt om een gedeelte van de tekst op een later tijdstip in werking te laten treden, wanneer de bedoelde bepalingen een wezenlijk onderdeel vormen van de ingevoerde hervorming en ze bijgevolg terzelfder tijd als de overige bepalingen ter kennis moeten worden gebracht, doch de inwerkingtreding ervan om bijzondere redenen moet worden uitgesteld.

Voorbeeld: de toepassing van sommige bekendgemaakte bepalingen vereist het nemen van uitvoeringsmaatregelen waarover vooraf advies moet worden ingewonnen.

Onderafdeling 7. Voorzorgsmaatregelen wanneer als dag van inwerkingtreding een bepaalde datum wordt vastgesteld

156. Wanneer als dag van inwerkingtreding een bepaalde datum wordt vastgesteld (bijvoorbeeld: 1 september van het lopende jaar of de eerste dag van de maand na de bekendmaking van de tekst), moet erop toegezien worden dat de bekendmaking in het Belgisch Staatsblad tijdig gebeurt, dit wil zeggen ten minste tien dagen vóór de voorgeschreven datum van inwerkingtreding, zodat de belanghebbenden de termijn van tien dagen niet wordt ontnomen waarover ze normalerwijze beschikken om kennis te nemen van de tekst en zich ernaar te richten.

Eveneens moet rekening worden gehouden met het feit dat de bekendmaking na de vastgestelde datum van inwerkingtreding verscheidene nadelen biedt. Wanneer de tekst met terugwerking kan worden toegepast op feiten die zich hebben voorgedaan vóór de bekendmaking ervan, zal het probleem rijzen van de toelaatbaarheid van deze niet-gewilde terugwerking⁽¹²³⁾.

Onderafdeling 8. Plaats van de bepaling die de inwerkingtreding regelt

157. Plaats de bepaling die de inwerkingtreding regelt aan het slot van de tekst, vóór de uitvoeringsbepaling.

De bepaling die de inwerkingtreding regelt systematisch aan het slot van de tekst plaatsen is belangrijk, daar de lezer zodoende de datum van inwerkingtreding van de tekst kan kennen zonder de tekst volledig te hoeven doorlopen: als hij aan het einde van de tekst geen bepaling vindt waarin de inwerkingtreding wordt vastgesteld, zal hij geneigd zijn daaruit onmiddellijk af te leiden dat de tekst in werking treedt op de tiende dag na de bekendmaking ervan.

Een bepaling betreffende de inwerkingtreding op een andere plaats dan aan het einde van de tekst kan derhalve aanleiding geven tot vergissingen. Dit is het geval met programmawetten en andere verzamelteksten waarin de bepalingen betreffende de inwerkingtreding vaak verdeeld worden over de gehele tekst omdat de redactie van de onderdelen ervan aan verschillende diensten wordt opgedragen.

⁽¹²³⁾ In verband met de aanvaardbaarheid van de terugwerkende kracht, zie aanbeveling nr. [211](#).

Voorbeeld: programmawet (1) van 22 december 2003 bevat 510 artikelen, waarvan 56 artikelen betreffende de inwerkingtreding, die verdeeld zijn over evenveel hoofdstukken of afdelingen.

Om moeilijkheden te voorkomen bij het terugvinden van de juiste datum van inwerkingtreding van de verschillende bepalingen van deze verzamelteksten, zijn er twee oplossingen:

a) plaats, zoals in de andere wetgevende teksten, aan het einde van de tekst een artikel waarin alle data van inwerkingtreding worden vastgesteld die specifiek zijn voor bepaalde onderdelen, of

b) plaats de bepalingen die de inwerkingtreding regelen die specifiek zijn voor bepaalde onderdelen, onmiddellijk na elk van deze onderdelen en plaats bovendien aan het slot van de tekst een artikel betreffende de inwerkingtreding waarin, enerzijds, uitdrukkelijk wordt gesteld dat de tekst in werking treedt op de tiende dag na de bekendmaking ervan in het Belgisch Staatsblad en anderzijds de bepalingen met een specifieke datum van inwerkingtreding buiten deze algemene regel worden gehouden, door alle artikelen waarin die data worden vastgesteld op te sommen. Zie formule [F 4-5-4](#).

Afdeling 13. Buitenwerkingtreding

Onderafdeling 1. Omschrijving

158. Een buitenwerkingtredingsbepaling schrijft voor dat een tekst op een vastgestelde datum niet langer geldt. Krachtens deze bepaling wordt de tekst, op de datum van buitenwerkingtreding, automatisch opgeheven, overeenkomstig de oorspronkelijke wil van de steller ervan: de tekst bestaat dus niet meer voor de toekomst en kan niet meer worden toegepast op feiten die zich voordoen na de dag van de buitenwerkingtreding ervan.

Onderafdeling 2. Tijdstip van buitenwerkingtreding

159. Zodra een tekst wordt opgesteld waarin autonome bepalingen vervat zijn, kan worden bepaald dat deze op een vastgestelde datum buiten werking zal treden.

Onderafdeling 3. Redactie van de buitenwerkingtredingsbepaling

160. Voor de redactie van de buitenwerkingtredingsbepaling, zie formule [F 4-6](#).

Tenzij anders vermeld, treedt een tekst buiten werking op de vermelde dag om middernacht (“wettelijk uur”). Het tijdstip van buitenwerkingtreding wordt dus alleen vermeld wanneer men wenst af te wijken van de buitenwerkingtreding om middernacht. Dit kan het geval zijn voor maatregelen inzake zee- of luchtvaart.

Onderafdeling 4. Mogelijkheid om de datum van buitenwerkingtreding uit te stellen of op te heffen

161. Zolang een tekst van kracht is, kan de datum van buitenwerkingtreding ervan worden uitgesteld of opgeheven door middel van een wijzigingsbepaling, waarbij erop wordt toegezien dat deze in werking treedt uiterlijk op de dag dat de tekst buiten werking treedt. Na die datum bestaat de tekst immers niet meer en elke wijziging die in werking treedt vanaf dat tijdstip zal doelloos zijn als ze geen terugwerkende kracht heeft. Wanneer een tekst niet meer van kracht is, kan de datum waarop hij buiten

werking treedt bijgevolg alleen worden uitgesteld of opgeheven door terugwerkende kracht te verlenen aan de wijzigingsbepaling en voor zover deze terugwerking aanvaardbaar is.

Afdeling 14. Uitvoeringsbepaling

Onderafdeling 1. Omschrijving

162. De uitvoeringsbepaling is het artikel van een koninklijk besluit, van een besluit van de regering of van het college dat de persoon of personen aanwijst, belast met de uitvoering van het besluit.

Onderafdeling 2. Nut van de uitvoeringsbepaling

163. Uit de uitvoeringsbepaling kan worden opgemaakt welke ministers of leden van het college verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van het besluit.

Onderafdeling 3. Teksten met een uitvoeringsbepaling

164. Alleen in koninklijke besluiten, besluiten van een regering en besluiten van het college staat een uitvoeringsbepaling.

Wetten hebben geen uitvoeringsbepaling daar de Grondwet de Koning belast met de uitvoering ervan. Decreten en ordonnanties hebben er evenmin één, daar de bijzondere wetten, naargelang van het geval, de regering of het college belasten met de uitvoering ervan.

Ministeriële besluiten hebben geen uitvoeringsbepaling, daar de uitvoering ervan deel uitmaakt van bestuurlijke maatregelen van interne orde.

Onderafdeling 4. Bevoegdheden die voortvloeien uit de uitvoeringsbepaling

165. De uitvoeringsbepaling verleent geen verordeningbevoegdheid. Ze maakt het alleen mogelijk de bestuurlijke uitvoeringsmaatregelen te nemen die het besluit vereist.

Voorbeelden

- het besluit bekendmaken in het Belgisch Staatsblad
- de nodige kredieten uittrekken op de begroting om de uitgaven te dragen
- de diensten organiseren
- eventueel extra personeel in dienst nemen
- erop toezien te beschikken over voldoende materiële middelen
- circulaire opstellen met instructies betreffende de toepassing van de regelgeving

Onderafdeling 5. Personen die belast kunnen worden met de uitvoering van een besluit

166. De personen die belast kunnen worden met de uitvoering van een besluit zijn de ministers of de leden van het college die bevoegd zijn om op te treden in de bij dat besluit geregelde aangelegenheid.

Op het tijdstip dat het besluit wordt uitgevaardigd, stemt de vermelding van de personen belast met de uitvoering van een besluit dus overeen met de vermelding van de personen die datzelfde besluit voordragen en medeondertekenen.

Onderafdeling 6. Aanwijzing van de personen belast met de uitvoering van een besluit

167. De uitvoering van een besluit moet gewaarborgd blijven over de wisseling van ministers en leden van het college heen.

De minister of het lid van het college bevoegd voor de bij het besluit geregelde aangelegenheid moet derhalve op abstracte wijze aangewezen worden, en niet individueel met vermelding van zijn bevoegdheden zoals ze voorkomen in zijn benoemingsbesluit.

Een staatssecretaris mag niet aangewezen worden om koninklijke besluiten uit te voeren, zelfs indien hij ze heeft voorgedragen of medeondertekend. In elke federale regering zit immers niet noodzakelijk een staatssecretaris bevoegd voor de beschouwde aangelegenheid. Alleen de minister wordt dus vermeld, met dien verstande dat de Koning, bij de benoeming van een staatssecretaris, deze kan belasten met de uitvoering van de besluiten waarvoor de minister aan wie hij is toegevoegd, bevoegd is.

Zie de formules [F 4-7-1](#) en F 4-7-2.

Voorbeelden

a) Schrijf in een koninklijk besluit: “De minister bevoegd voor Justitie en de minister bevoegd voor Financiën zijn, ieder wat hem betreft, belast met de uitvoering van dit besluit.”

b) Schrijf in een besluit van een regering: “De minister bevoegd voor Leefmilieu is belast met de uitvoering van dit besluit.”

c) Schrijf in een besluit van het College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie: “De leden van het Verenigd College bevoegd voor de Derde Leeftijd zijn belast met de uitvoering van dit besluit.”.

Voor besluiten van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering mogen geen gewestelijke staatssecretarissen aangewezen worden, daar deze geen deel uitmaken van de gewestregering⁽¹²⁴⁾.

Onderafdeling 7. Plaats van de uitvoeringsbepaling

168. Plaats het artikel waarin de personen worden aangewezen die belast worden met de uitvoering van een besluit aan het slot van het dispositief.

⁽¹²⁴⁾ Voor de overige gevolgen van deze situatie, zie aanbevelingen nrs. [41](#), [175.2](#) en [248](#).

HOOFDSTUK 5. BIJLAGEN

Afdeling 1. Soorten van bijlagen en gevolgen voor de wijziging ervan

169. Er bestaan twee soorten van bijlagen:

a) de bijlage bestaande in een gestructureerd geheel dat in het verlengde ligt van regels van het dispositief, maar waarvan de voorstellingswijze vereist dat het eruit wordt gehaald met het oog op de leesbaarheid van het dispositief;

Voorbeelden

- Lijsten van producten
- Cijfertabellen met bedragen of technische gegevens
- Tekeningen
- Plannen
- Formulieren

b) de bijlage die een reeds bestaand rechtsinstrument is waarvan de goedkeuring niet onder de bevoegdheid valt van de steller van het dispositief, maar waaraan een artikel van het dispositief rechtsgevolgen verbindt of de rechtsgevolgen ervan uitbreidt.

Voorbeelden

- de statuten van een publiekrechtelijke rechtspersoon die goedgekeurd worden bij een besluit
- het bij een besluit goedgekeurde reglement van orde van een adviesorgaan
- een verdrag of samenwerkingsakkoord waarmee bij een wetgevende tekst wordt ingestemd
- een collectieve arbeidsovereenkomst gesloten in een paritaire instantie en bij koninklijk besluit algemeen verbindend verklaard

170. De bijlage bestaande in een gestructureerd geheel en die uit het dispositief is gehaald, kan gewijzigd, vervangen of opgeheven worden door de steller van het dispositief. De bevoegdheid van de steller van het dispositief geldt immers mede voor de elementen die hij uit het dispositief heeft gehaald met het oog op de leesbaarheid ervan.

De bijlage, daarentegen, die een reeds bestaand rechtsinstrument is waarvoor de steller van het dispositief niet bevoegd is, kan door hem niet worden gewijzigd, vervangen of opgeheven. Alleen de overheid bevoegd voor het stellen van het reeds bestaand rechtsinstrument kan dit doen. De steller van het dispositief die rechtsgevolgen heeft verbonden aan het oorspronkelijke rechtsinstrument kan eveneens rechtsgevolgen verbinden aan het rechtsinstrument dat het oorspronkelijke wijzigt.

Afdeling 2. Opname als bijlage van een gestructureerd geheel dat uit het dispositief is gehaald

171. Om in de betrokken artikelen van het dispositief van de tekst duidelijk te maken dat een gestructureerd geheel als bijlage wordt opgenomen, moet uitdrukkelijk naar de bijlage worden verwezen.

Voorbeeld: schrijf in de betrokken artikelen van het dispositief: “opgenomen als bijlage”, “opgesomd in de bijlage”, “opgenomen in bijlage 2”.

Zie ook de formules [F 4-1-11-1](#) en F 4-1-11-2.

172. Wat de bijlage zelf betreft:

- a) het opschrift moet nauwkeurig, volledig en beknopt zijn en voorafgegaan worden door het woord “Bijlage”⁽¹²⁵⁾;
- b) als er verscheidene bijlagen zijn, wordt elke bijlage genummerd met Arabische cijfers en wordt na het nummer een punt gezet;
- c) geen enkel recht dat of geen enkele verplichting die niet in het dispositief staat, mag in de bijlage worden geformuleerd;
- d) de bijlage moet zo gestructureerd worden dat de inhoud ervan duidelijk tot uiting komt en de eventuele wijziging ervan vergemakkelijkt wordt;
- e) indien het gaat om een bijlage bij een besluit, moet onder de bijlage de formule [F 4-8-1](#) of F 4-8-2 vermeld worden gevolgd door de ondertekening en eventueel de medeondertekening door dezelfde personen als die welke het besluit waarbij de bijlage is gevoegd hebben ondertekend of medeondertekend.

Afdeling 3. Wijziging, vervanging of invoeging van een bijlage bestaande in een gestructureerd geheel dat uit het dispositief is gehaald

173. Om een bijlage bestaande in een gestructureerd geheel dat uit het dispositief is gehaald te wijzigen, moet in het dispositief van de wijzigingstekst worden vermeld dat de bijlage gewijzigd wordt, door een of meer artikelen tot wijziging van deze bijlage op te stellen.

Voorbeeld: Art. 2. In bijlage 1 bij het besluit van ..., worden de vermeldingen betreffende de salarisschalen van niveau 2 vervangen door de volgende vermeldingen:...

174. Om een bijlage bestaande in een gestructureerd geheel dat uit het dispositief is gehaald te vervangen of in te voegen:

- a) moet in het dispositief van de wijzigingstekst vermeld worden dat een bijlage vervangen of ingevoegd wordt, door een artikel te formuleren waarbij deze bijlage wordt vervangen of ingevoegd;

⁽¹²⁵⁾ Voor de kenmerken van het opschrift, zie aanbeveling nr. [14](#).

b) moet de nieuwe bijlage een nummering krijgen conform de nummering van de bestaande bijlagen en, indien het gaat om een invoeging tussen bestaande bijlagen, moet naar analogie aanbeveling nr. [124](#) worden toegepast;

c) moet de nieuwe bijlage opgenomen worden in het dispositief of gevoegd worden bij de wijzigingstekst, rekening houdend met het vereiste van leesbaarheid van het dispositief van de wijzigingstekst.

Indien de nieuwe bijlage als bijlage bij de wijzigingstekst wordt gevoegd:

a) moet een duidelijk onderscheid worden gemaakt tussen beide bijlagen door het respectieve opschrift ervan bovenaan de bijlage bij de wijzigingstekst te vermelden;

b) moet indien de wijzigingstekst een besluit is, onderaan op de bijlage de formule [F 4-8-1](#) of F 4-8-2 worden vermeld, gevolgd door de ondertekening en eventueel de medeondertekening door dezelfde personen als die welke het besluit waarbij ze is gevoegd hebben ondertekend of medeondertekend.

Zie de formules [F 4-2-13-1](#) tot F 4-2-13-4.

HOOFDSTUK 6. ONDERTEKENING EN MEDEONDERTEKENING

Afdeling 1. Ondertekening

175. Voor de federale overheid:

- a) wetten en koninklijke besluiten worden ondertekend door de Koning;
- b) ministeriële besluiten worden ondertekend door de ministers bevoegd voor de behandelde aangelegenheid;
- c) besluiten van staatssecretarissen worden ondertekend door de staatssecretarissen bevoegd voor de behandelde aangelegenheid.

Om te weten welke minister of staatssecretaris bevoegd is voor de behandelde aangelegenheid, raadpleeg de benoemingsbesluiten die hun bevoegdheden vaststellen.

175.1. Voor de deelgebieden kunnen uit de verschillende bestaande bepalingen de volgende algemene regels worden afgeleid⁽¹²⁶⁾:

- a) decreten van de gemeenschappen en gewesten, ordonnanties van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en besluiten van de gemeenschaps- en gewestregeringen worden ondertekend zowel door de ministers bevoegd voor de behandelde aangelegenheid als door de minister die de regering voorzigt;
- b) ministeriële besluiten van de gemeenschappen en gewesten worden ondertekend door de ministers bevoegd voor de behandelde aangelegenheid;
- c) ontwerpen van ordonnantie van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie en besluiten van het Verenigd College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie worden ondertekend door de leden van het Verenigd College bevoegd voor de behandelde aangelegenheid⁽¹²⁷⁾;

⁽¹²⁶⁾ Besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 18 juli 2000 tot regeling van haar werkwijze en tot regeling van de ondertekening van de akten van de Regering, art. 8; besluit van de Regering van de Duitstalige Gemeenschap van 22 juli 2004 houdende regeling van de ondertekening van de rechtshandelingen van de Regering, art. 1; besluit van de Regering van de Franse Gemeenschap van 26 juli 2004 tot vaststelling van de verdeling van de bevoegdheden onder de Ministers van de Regering van de Franse Gemeenschap, artt. 9 tot 11; besluit van de Vlaamse Regering van 27 juli 2004 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, artt. 3 en 4; besluit 2004/953 van het college van de Franse Gemeenschapscommissie van 9 december 2004 houdende reglementering van zijn werking en regeling van de ondertekening van zijn akten, art. 10, § 1; besluit van de Waalse Regering van 6 oktober 2005 tot vaststelling van de verdeling van de ministeriële bevoegdheden en tot regeling van de ondertekening van haar akten, artt. 11 en 12. In sommige van deze besluiten wordt in de Franse tekst ten onrechte het woord "contresigner" gebruikt in plaats van "cosigner".

⁽¹²⁷⁾ Besluit van het Verenigd College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie van 13 juli 1989 houdende het reglement van zijn werking en delegatie van bevoegdheid inzake de procedures voor de rechtbanken en tot regeling van de ondertekening der akten van het Verenigde College, art. 8.

d) decreten van de Franse Gemeenschapscommissie en besluiten van het College van de Franse Gemeenschapscommissie worden ondertekend zowel door de leden van het College bevoegd voor de behandelde aangelegenheid als door het lid van het College dat het College voorziet.

Om te weten welke minister of welk lid van het (Verenigd) College bevoegd is voor de behandelde aangelegenheid, raadpleeg de benoemingsbesluiten die hun bevoegdheden vaststellen.

175.2. Voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest mogen ordonnanties en besluiten van de regering in beginsel niet worden ondertekend of medeondertekend door de gewestelijke staatssecretarissen, omdat ze geen deel uitmaken van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, zoals blijkt uit de artikelen 34, § 1, tweede lid, en 41, § 2, eerste lid, van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse Instellingen⁽¹²⁸⁾. Steunend op deze bepalingen heeft de Raad van State twee besluiten van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering vernietigd, die ondertekend waren door leden van de regering en door een gewestelijke staatssecretaris⁽¹²⁹⁾.

Artikel 8 van het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 18 juli 2000 tot regeling van haar werkwijze en tot regeling van de ondertekening van de akten van de Regering bepaalt evenwel: “De ontwerpen van ordonnantie en de in de Regering beraadslaagde besluiten worden ondertekend door de Minister en, eventueel, de Staatssecretaris die bevoegd zijn voor de aangelegenheid die het voorwerp uitmaakt van het ontwerp van ordonnantie of van het besluit.”

Gelet op de bewoordingen in de voormelde bijzondere wet en de interpretatie ervan door de Raad van State, rijst de vraag of dit artikel 8 kan worden toegepast zonder gevaar dat het besluit, dat ook ondertekend is door de gewestelijke staatssecretaris, wordt vernietigd of niet wordt toegepast door het bevoegde rechtscollege.

Afdeling 2. Medeondertekening

176. De medeondertekening betreft alleen de akten van de Koning. Overeenkomstig artikel 106 van de Grondwet kan “geen akte van de Koning gevolg hebben, wanneer zij niet medeondertekend is door een minister, die daardoor alleen reeds, ervoor verantwoordelijk wordt”⁽¹³⁰⁾.

Koninklijke besluiten moeten dus worden medeondertekend. Hetzelfde geldt voor wetten, daar deze door de Koning worden bekrachtigd en afgekondigd.

⁽¹²⁸⁾ In verband met de voordracht van besluiten van de gewestregering, zie aanbeveling nr. [41](#). Voor andere gevolgen van het niet-behoren van de gewestelijke staatssecretarissen tot de gewestregering, zie aanbevelingen nrs. [167](#) en [248](#).

⁽¹²⁹⁾ R.v.St., nr. 65.049, 10 maart 1997, Van Poppel. In dezelfde zin, R.v.St., nr. 65.050, 10 maart 1997, Verdeyen.

⁽¹³⁰⁾ Bovendien mag niet over het hoofd worden gezien dat de stukken of documenten waaruit kan worden opgemaakt op welke wijze de Koning heeft deelgenomen aan het opstellen van een koninklijk besluit, niet openbaar mogen worden gemaakt wegens het geheim van de grondwettelijke samenspraak. Zie in die zin M. Uyttendaele, *Précis de droit constitutionnel belge*, 3e uitg., Brussel, Bruylant, 2005, blz. 804-805.

Medeondertekening kan gebeuren door één enkele minister, ongeacht diens bevoegdheden⁽¹³¹⁾. Voor bepaalde aangelegenheden kan medeondertekening door enkele welbepaalde ministers evenwel bij wet of besluit worden voorgeschreven⁽¹³²⁾.

Krachtens artikel 104 van de Grondwet hebben de federale staatssecretarissen, voor de hun toegewezen aangelegenheden, alle bevoegdheden van een minister. Ze kunnen dus koninklijke besluiten medeondertekenen⁽¹³³⁾. Overeenkomstig artikel 2 van het koninklijk besluit van 24 maart 1972 betreffende de Staatssecretarissen, is, naast deze medeondertekening, evenwel die van de ministers waaraan ze zijn toegevoegd vereist voor:

- a) koninklijke besluiten waarbij een ontwerp van wet bij de Wetgevende Kamers wordt ingediend;
- b) bekrachtiging en afkondiging van wetten;
- c) reglementaire koninklijke besluiten;
- d) koninklijke besluiten houdende oprichting van een betrekking van de rangen 15 tot 17 in een ministerie of van dezelfde belangrijkheid in een instelling van openbaar nut, of houdende benoeming in een zodanige betrekking.

⁽¹³¹⁾ M. Uyttendaele, *op. cit.*, blz. 802. Als een minister een koninklijk besluit medeondertekent dat inbreuk maakt op de bevoegdheden van een andere minister, stelt hij zich volgens deze auteur alleen bloot aan politieke problemen.

⁽¹³²⁾ R.v.St., nr. 19.497, 6 maart 1979, Declerq.

⁽¹³³⁾ Koninklijk besluit van 24 maart 1972 betreffende de Staatssecretarissen, art. 1. Over het twistpunt van de geldigheid van een koninklijk besluit dat is medeondertekend door een staatssecretaris die daarbij handelt buiten zijn bevoegdheidssfeer, zie M. Uyttendaele, *op. cit.*, blz. 449.

HOOFDSTUK 7. GEBRUIK VAN DE TALEN : TAAL WAARIN DE TEKSTEN WORDEN OPGESTELD EN BEKENDGEMAAKT

177. In de tabel hieronder wordt vermeld in welke taal de teksten van wetgevende en regelgevende aard van de federale overheid en van de deelgebieden moeten worden opgesteld en bekendgemaakt.

Teksten	Taal van redactie en van bekendmaking
<u>Federale overheid</u> Wetten en besluiten (koninklijke en ministeriële)	Behoudens voor bepaalde koninklijke en ministeriële besluiten van de federale overheid
<u>Brussels Hoofdstedelijk Gewest</u> Ordonnanties en besluiten	Nederlands en Frans (teksten naast elkaar)
<u>Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie</u> Ordonnanties en besluiten	
<u>Vlaamse Gemeenschap en Vlaams Gewest</u> Decreten en besluiten	Redactie: Nederlands Bekendmaking: Nederlands +vertaling in het Frans
<u>Franse Gemeenschap</u> Decreten en besluiten	Redactie: Frans Bekendmaking : Frans + vertaling in het Nederlands
<u>Waals Gewest en Franse Gemeenschapscommissie</u> Decreten en besluiten betreffende een door de Franse Gemeenschap overgedragen aangelegenheid	
<u>Duitstalige Gemeenschap</u> Decreten en besluiten	Redactie: Duits Bekendmaking in het Belgisch Staatsblad: Duits+vertaling in het Nederlands en het Frans Bekendmaking in het Memorial des Rates der deutschsprachigen Gemeinschaft: Duits
<u>Waals Gewest</u> Decreten en besluiten betreffende een gewestelijke aangelegenheid	Redactie: Frans Bekendmaking: Frans + vertaling in het Nederlands en in het Duits

Voor meer details, raadpleeg de volgende bepalingen:

- a) voor teksten van de federale overheid, de artikelen 1, 2 en 4, eerste lid, van de wet van 31 mei 1961 betreffende het gebruik der talen in wetgevingszaken, het opmaken, bekendmaken en inwerkingtreden van wetten en verordeningen, alsmede artikel 56, § 1, van de wetten op het gebruik der talen in bestuurszaken, gecoördineerd op 18 juli 1966;
- b) voor teksten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, de artikelen 33 en 39 van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse Instellingen;
- c) voor teksten van Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, de artikelen 70*bis* en 73, § 2, van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse Instellingen;

d) voor teksten van de Vlaamse en Franse Gemeenschap, teksten van het Vlaams Gewest en teksten van het Waals Gewest met betrekking tot een gewestelijke aangelegenheid, de artikelen 55 en 84 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen;

e) voor teksten van het Waals Gewest en van de Franse Gemeenschapscommissie waarvan het onderwerp een door de Franse Gemeenschap overgedragen aangelegenheid is, artikel 3, §§ 6 en 7, van decreet I van de Franse Gemeenschap van 5 juli 1993 betreffende de overdracht van de uitoefening van bepaalde bevoegdheden van de Franse Gemeenschap naar het Waalse Gewest en de Franse Gemeenschapscommissie;

f) voor teksten van de Duitstalige Gemeenschap, de artikelen 47 en 53, eerste en tweede lid, van de wet van 31 december 1983 tot hervorming der instellingen voor de Duitstalige Gemeenschap.

HOOFDSTUK 8. BEKENDMAKING: WIJZE EN TERMIJN VAN BEKENDMAKING EN RECHTZETTINGEN

Afdeling 1. Wijze van bekendmaking

178. Wetten, decreten en ordonnanties worden bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad⁽¹³⁴⁾.

Koninklijke besluiten, besluiten van de regering, besluiten van het College alsmede ministeriële besluiten worden eveneens bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad. “Nochtans, wanneer zij geen belang hebben voor de meerderheid van de burgers, mogen zij bij uittreksel bekendgemaakt worden of het voorwerp zijn van een gewone vermelding in het Belgisch Staatsblad; wanneer hun bekendmaking geen openbaar nut heeft, mag daarvan afgezien worden.”⁽¹³⁵⁾

Decreten en besluiten van de Duitstalige Gemeenschap worden bovendien bekendgemaakt in het Memorial des Rates der deutschsprachigen Gemeinschaft⁽¹³⁶⁾.

Sedert 1 januari 2003 verloopt de bekendmaking in het Belgisch Staatsblad door het Bestuur van het Belgisch Staatsblad als volgt:

- a) vier exemplaren worden op papier gedrukt, waaronder een exemplaar dat ter inzage ligt bij het Bestuur van het Belgisch Staatsblad⁽¹³⁷⁾;
- b) één exemplaar wordt bewaard op microfilm⁽¹³⁸⁾.

⁽¹³⁴⁾ Wet van 31 mei 1961 betreffende het gebruik der talen in wetgevingszaken, het opmaken, bekendmaken en inwerkingtreden van wetten en verordeningen, art. 4; bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, art. 55; bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse Instellingen, artt. 33 en 73, § 2; decreet I van de Franse Gemeenschap van 5 juli 1993 betreffende de overdracht van de uitoefening van bepaalde bevoegdheden van de Franse Gemeenschap naar het Waalse Gewest en de Franse Gemeenschapscommissie, art. 3, § 6.

⁽¹³⁵⁾ Wat koninklijke besluiten en ministeriële besluiten van de federale regering betreft, zie de wetten op het gebruik der talen in bestuurszaken, gecoördineerd op 18 juli 1966, art. 56, § 1, vierde en vijfde lid. Ditzelfde artikel voorziet in bijzondere regels voor koninklijke en ministeriële besluiten die in één taal zijn gesteld: “(deze) mogen enkel het voorwerp zijn van een gewone vermelding in de twee talen in het Belgisch Staatsblad; indien zulke vermelding geen openbaar nut heeft, mag daarvan afgezien worden”.

Voor de overige besluiten, zie: bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, art. 84; bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse Instellingen, art. 39; decreet I van de Franse Gemeenschap van 5 juli 1993 betreffende de overdracht van de uitoefening van bepaalde bevoegdheden van de Franse Gemeenschap naar het Waalse Gewest en de Franse Gemeenschapscommissie; art. 3, § 7.

⁽¹³⁶⁾ Wet van 31 december 1983 tot hervorming der instellingen voor de Duitstalige Gemeenschap, artt. 47 en 53, tweede lid.

⁽¹³⁷⁾ Programmawet (I) van 24 december 2002, art. 474, eerste en tweede lid. Wat de drie overige exemplaren betreft: één exemplaar wordt gedeponereerd ter uitvoering van de wet van 8 april 1965 tot instelling van het wettelijk depot bij de Koninklijke Bibliotheek van België, één exemplaar wordt in bewaring gegeven bij de Minister van Justitie als bewaarder van 's Lands zegel en ten slotte wordt één exemplaar toegezonden aan het Algemeen Rijksarchief.

⁽¹³⁸⁾ Programmawet (I) van 24 december 2002, art. 474, derde lid.

c) elke andere terbeschikkingstelling van het publiek gebeurt via de internetsite van het Bestuur van het Belgisch Staatsblad: www.staatsblad.be. De op deze internetsite ter beschikking gestelde publicaties zijn de exacte reproducties in elektronisch formaat van de vermelde exemplaren op papier⁽¹³⁹⁾.

Opdat de burger gemakkelijker toegang kan krijgen tot de in het Belgisch Staatsblad bekendgemaakte teksten en documenten, stelt artikel 475*bis* van de programmawet (I) van 24 december 2002 een gratis telefonische hulpdienst in (0800/98 809). Deze dienst moet elke burger bijstaan bij de opzoeking van bekendgemaakte teksten en documenten en hem tegen kostprijs een afschrift bezorgen.

Afdeling 2. Termijn van bekendmaking

179. Krachtens artikel 56, § 1, vierde lid, van de wetten op het gebruik van de talen in bestuurszaken, gecoördineerd op 18 juli 1966, worden tweetalige koninklijke besluiten bekendgemaakt binnen een maand na hun dagtekening.

Er is geen andere algemene bepaling die een termijn vaststelt waarbinnen de wetgevende en reglementaire teksten moeten worden bekendgemaakt. Dit neemt niet weg dat zonder verwijl werk moet worden gemaakt van elke bekendmaking.

Betracht vooral spoed:

- a) wanneer spoedeisendheid is aangevoerd zodat voor het ontwerp een verplicht voorafgaand vormvereiste niet hoeft te worden vervuld;
- b) wanneer de datum van inwerkingtreding van de tekst imminent is.

Afdeling 3. Rechtzettingen (errata)

180. Wanneer de in het Belgisch Staatsblad bekendgemaakte tekst niet overeenstemt met de oorspronkelijke tekst⁽¹⁴⁰⁾, moet u de discrepanties wegwerken door zo snel mogelijk een rechtzetting (erratum) bekend te maken in het Belgisch Staatsblad. Er moet snel worden opgetreden omdat de rechtzetting eerst tegenwerpelijk is met ingang van de bekendmaking ervan, maar toch terugwerkt tot op de datum van bekendmaking van de gerectificeerde tekst, die geacht wordt steeds conform de oorspronkelijke tekst te zijn geweest⁽¹⁴¹⁾.

Voorbeeld

8 november 2005 - koninklijk besluit betreffende ... - Rechtzetting

In het Belgisch Staatsblad nr. ... van ... bladzijde..., moeten de volgende correcties worden aangebracht:

In de Franse tekst van artikel 1, eerste lid, lees “charger” in plaats van “chargé”.

In de Nederlandse tekst van artikel 3, § 1, lees “onmiddellijk” in plaats van “onmiddellijk”.

Voeg vooraan in artikel 5 de woorden “§ 1” in.

⁽¹³⁹⁾ Programmawet (I) van 24 december 2002, art. 475.

⁽¹⁴⁰⁾ De oorspronkelijke tekst of “het perkament” is de tekst die de indiener heeft ondertekend.

⁽¹⁴¹⁾ H. COREMANS en M. VAN DAMME, *Beginselen van wetgevingstechniek en behoorlijke regelgeving*, Brugge, Die Keure, 2001, nr. 216.

Soms zijn de discrepanties tussen de bekendgemaakte en de oorspronkelijke tekst zo talrijk of belangrijk dat het beter kan zijn de tekst in zijn geheel opnieuw bekend te maken. Het opnieuw bekendmaken van een tekst in zijn geheel kan eveneens noodzakelijk zijn wanneer de eerste bekendmaking foutief is. Deze oplossing biedt het voordeel dat de lezer een nieuwe volledige versie van de tekst krijgt, die hij onmiddellijk kan gebruiken. Wanneer een tekst weer moet worden bekendgemaakt:

a) vermeld de tekst onder een rechtzetting en schrijf “deze bekendmaking vervangt die van (datum), (bladzijde)”⁽¹⁴²⁾. Zodoende komt duidelijk tot uiting waarom de tekst opnieuw wordt bekendgemaakt⁽¹⁴³⁾;

b) wanneer de tekst reeds in werking is getreden, beperk u er niet toe hem opnieuw bekend te maken; vermeld ook alle discrepanties tussen de aanvankelijk bekendgemaakte tekst en de oorspronkelijke tekst. Zo hoeft de lezer niet zelf alle verschillen tussen beide bekendgemaakte versies op te zoeken.

181. Wanneer in de oorspronkelijke tekst zelf inhoudelijke of formele vergissingen staan, mag u ze niet corrigeren door een rechtzetting bekend te maken in het Belgisch Staatsblad, omdat u zich anders onwettig inlaat met de bevoegdheid van de steller van de tekst. De inhoudelijke en formele vergissingen in de oorspronkelijke tekst kunnen alleen weggewerkt worden met een wijzigingstekst.

Voorbeelden van inhoudelijke vergissingen die een wijziging van de oorspronkelijke tekst vergen

a) De te kennen gegeven bedoeling stemt niet overeen met de werkelijke bedoeling van de indiener. Dit is het geval wanneer in een tekst staat te lezen “de installaties worden gesubsidieerd” in plaats van “de installaties kunnen worden gesubsidieerd”, terwijl de indiener van de tekst niet de bedoeling heeft een subsidierecht in te voeren.

b) De omzetting van een Europese richtlijn is onvolledig omdat men in de tekst tot omzetting ervan vergeten heeft een gegeven aan te halen uit een lijst die als bijlage bij de richtlijn is gevoegd.

c) De Nederlandse en Franse versie van een tweetalige rechtsregel stemmen niet overeen.

Voorbeelden van formele vergissingen die ook wijziging van de oorspronkelijke tekst vergen

a) Spellingsfouten, taalfouten of grammaticale fouten

b) Tikfouten

c) Fouten in de nummering, zoals een tekst die twee artikelen bevat met hetzelfde nummer of een artikel dat is ingedeeld in twee genummerde paragrafen, doch zonder het paragraafteken “§”.

⁽¹⁴²⁾ Schrijf nooit “deze bekendmaking vernietigt en vervangt die van (datum), (bladzijde)” of “deze bekendmaking vernietigt die van (datum), (bladzijde)”. De bekendmaking is immers een materiële handeling en dit soort van handeling kan niet met terugwerking worden uitgewist door een vernietiging.

⁽¹⁴³⁾ Een tweede bekendmaking zonder bijzondere vermelding moet in principe beschouwd worden als een bestuurlijke vergissing. Er wordt derhalve alleen rekening gehouden met de eerste bekendmaking, inzonderheid wat de toepassing betreft van de bepalingen van de tekst die verwijzen naar de datum van bekendmaking. Wanneer zo een tweede bekendmaking het gevolg is van een bestuurlijke vergissing is het in de praktijk beter een rechtzetting bekend te maken waarin wordt gewezen op deze vergissing.

DEEL 4

WETGEVINGSTECHNISCHE REGELS

MET BETREKKING TOT BIJZONDERE PROBLEMEN

HOOFDSTUK 1. OMZETTING VAN EUROPESE RICHTLIJNEN

Afdeling 1. Wat wordt verstaan onder een richtlijn en haar omzetting?

182. Naar luid van artikel 249, derde lid, van het verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap is “een richtlijn (...) verbindend ten aanzien van het te bereiken resultaat voor elke lidstaat waarvoor zij bestemd is, doch aan de nationale instanties wordt de bevoegdheid gelaten vorm en middelen te kiezen”. Een Europese richtlijn is derhalve bestemd voor de lidstaten en verplicht ze haar om te zetten, dat wil zeggen de regels ervan op te nemen in hun interne recht⁽¹⁴⁴⁾.

Ook andere afgeleide Europese teksten vergen een omzetting, zoals bijvoorbeeld de kaderbesluiten bedoeld in artikel 34.2, eerste lid, b), van het verdrag betreffende de Europese Unie. Ook al valt de juridische regeling die erop van toepassing is niet volledig samen met die welke toepasselijk is op richtlijnen, geldt wat in dit hoofdstuk wordt uiteengezet ook voor die teksten.

Een Europese verordening daarentegen is rechtstreeks toepasselijk⁽¹⁴⁵⁾ en kan door de lidstaten niet worden omgezet in hun interne recht. Soms vereist de toepassing ervan echter maatregelen van tenuitvoerlegging in het interne recht: zo kan de verordening de lidstaten de verplichting opleggen de bepalingen noodzakelijk voor de correcte tenuitvoerlegging ervan vast te stellen, zoals controlemaatregelen of strafbepalingen; ze kan de lidstaten ook een vrij grote beweegruimte geven met betrekking tot sommige keuzes die in het interne recht moeten worden gemaakt.

Afdeling 2. Mag een richtlijn worden omgezet door verwijzing?

183. De omzetting door verwijzing houdt in dat enkel wordt bepaald dat een richtlijn van toepassing is in het interne recht, zonder dat de inhoud ervan wordt overgenomen.

De Raad van State raadt deze werkwijze af omdat ze geen effectieve omzetting van de richtlijn in het interne recht waarborgt.

De omzetting door verwijzing naar de richtlijn is evenwel de enig mogelijke omzettingstechniek wanneer bij de omzetting moet worden verwezen naar de omzetting van de richtlijn in de overige lidstaten van de Europese Unie, bijvoorbeeld om de bevoegde overheid aan te geven die elke lidstaat moet aanwijzen of oprichten om toe te zien op de toepassing van de regeling in de richtlijn. Omdat men bezwaarlijk kan verwijzen naar elk van deze overheden in de interne rechtsregels van elke lidstaat afzonderlijk, moet men verwijzen naar de bevoegde overheid bedoeld in de betrokken richtlijnbevestiging.

⁽¹⁴⁴⁾ Voor een analyse van de problemen die de omzetting van richtlijnen doet rijzen, zie P. GILLIAUX, *Les directives européennes et le droit belge*, Brussel, Bruylant, 1997, Collection de la Faculté de droit de l'Université libre de Bruxelles; P. GILLIAUX, “Quelques considérations sur la transposition des directives européennes” in *La participation de la Belgique à l'élaboration et à la mise en oeuvre du droit européen - Aspects organisationnels et procéduraux*, Brussel, Bruylant, 1999, Collection de l'Institut d'études européennes de l'Université Catholique de Louvain, 347-371; P. VANDERNOOT, *La qualité de la législation communautaire, sa mise en oeuvre et son application dans l'ordre juridique national*, Rapport fait pour le Conseil d'État de Belgique au Congrès de La Haye des 14 et 15 juin 2004 organisé par l'Association des Conseils d'État et des Juridictions administratives suprêmes de l'Union européenne.

⁽¹⁴⁵⁾ Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, art. 249, tweede alinea.

Afdeling 3. Moet de richtlijn letterlijk worden overgenomen?

184. Er bestaat geen eenvormig antwoord op deze vraag. De wijze van omzetten hangt grotendeels af van de draagwijdte van de richtlijn:

- a) indien ze gedetailleerd en nauwkeurig is, kan het zijn dat vrijwel de enige oplossing is ze nagenoeg letterlijk over te nemen;
- b) indien ze minimumvereisten voorschrijft of keuzemogelijkheden voorstelt, moeten keuzes worden gemaakt;
- c) indien ze bepaalt dat dwingende maatregelen of afwijkingen moeten worden voorgeschreven, is het niet voldoende te stellen dat dwingende maatregelen moeten worden genomen of dat afwijkingen mogelijk zijn, maar moeten die dwingende maatregelen en afwijkingen ook worden vastgelegd⁽¹⁴⁶⁾.

185. Ongeacht de gevolgde werkwijze:

- a) neem de richtlijn niet letterlijk over, maar formuleer de bepalingen van intern recht naargelang van degenen voor wie ze bestemd zijn;

Voorbeeld: wanneer een richtlijn voorschrijft dat in het model van EG-verklaring van overeenstemming “naar deze richtlijn (wordt) verwezen”, neem deze formule niet als zodanig over in het interne recht, maar preciseer de desbetreffende richtlijn.

- b) zorg ervoor dat de regels van intern recht het door de richtlijn beoogde resultaat bereiken.

Afdeling 4. Moet de terminologie van de richtlijn strikt gevolgd worden?

186. De omzetting moet harmonieus passen in de interne Belgische rechtsorde, ook op het stuk van de terminologie.

186.1. Indien de richtlijn een andere term gebruikt dan die welke gewoonlijk in het Belgische recht voorkomt, staan twee mogelijkheden open:

- a) gebruik de in het Belgische recht gebruikelijke term, zodat niet de indruk wordt gewekt dat een andere situatie wordt bedoeld dan die welke algemeen bekend is in de interne rechtsorde;

Voorbeeld:

In artikel 11 van richtlijn 98/5/EG van het Europees Parlement en van de Raad van 16 februari 1998 ter vergemakkelijking van de permanente uitoefening van het beroep van advocaat in een andere lidstaat dan die waar de beroepskwalificatie is verworven, komt de term “agentschap van een groep” voor. In het kader van de uitoefening van werkzaamheden door advocaten komt deze term evenwel niet voor in

⁽¹⁴⁶⁾ Zie in die zin het advies nr. 26.198/2 van 2 februari 1998 van de Raad van State over een voorontwerp van wet tot omzetting van de richtlijn 95/46/EG van 24 oktober 1995 van het Europees Parlement en de Raad betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrij verkeer van die gegevens, *Parl. St.*, Kamer, 1997-1998, nr. 1566/1, 86-252.

het Belgische recht. Daarom heeft de wetgever bij de omzetting ervan de uitdrukking “bijkantoor” gekozen⁽¹⁴⁷⁾.

b) of kies, in het licht van het groeiende gewicht van het Europese recht, voor de terminologie van de richtlijn; gebruik deze in dat geval in het gehele interne recht en pas alle bestaande teksten aan.

186.2. Gebruik in principe de terminologie die voorkomt in de taalversie van de richtlijn die overeenstemt met die van het interne recht waarin de richtlijn wordt omgezet. Deze taalversie kan echter moeilijkheden doen rijzen of zelfs fouten vertonen. Ook al heeft de richtlijn in elk van de talen waarin ze gesteld is dezelfde juridische waarde, kies in dat geval de taalversie die de bedoeling van de steller van de Europese regelgevende tekst het best weergeeft. In voorkomend geval kan voorafgaand contact met de Europese Commissie nuttig blijken om de correcte terminologie te bepalen, zelfs al berust de eindbeslissing hoe dan ook bij het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen.

Afdeling 5. Wat moet worden omgezet?

187. Zet uitsluitend de bepalingen van richtlijnen om die rechtstreeks of onrechtstreeks particulieren kunnen betreffen. Met andere woorden, zet geen bepalingen om:

a) die alleen de overheidsinstanties van de lidstaten aanbelangen;

Voorbeeld: de bepalingen die aan de lidstaten verplichtingen opleggen op het stuk van de mededeling van informatie of van de samenwerking.

b) die alleen de organen van de Europese Gemeenschap aanbelangen.

Voorbeeld: de bepalingen die voorzien in een vereenvoudigde procedure voor het wijzigen van de bijlagen bij een richtlijn.

Indien in het interne recht onderdelen worden opgenomen die geen omzetting behoeven, verzwaart dit de regelgevende tekst en wordt verkeerdelijk de indruk gewekt dat België bevoegd zou zijn om de desbetreffende aangelegenheid vrij te regelen.

Afdeling 6. Welke instantie zet de richtlijn om?

188. De richtlijn moet worden omgezet door de instanties die bevoegd zijn voor de aangelegenheid die bij de richtlijn wordt geregeld. Naargelang van het onderwerp van de richtlijn zijn de instanties die eraan kunnen meewerken de federale overheid en alle deelgebieden, dat wil zeggen de gemeenschappen, de gewesten, de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie en de Franse Gemeenschapscommissie.

⁽¹⁴⁷⁾ Gerechtelijk Wetboek, art. 477octies, § 1. Dit artikel is ingevoegd bij artikel 18 van de wet van 22 november 2001 ter vergemakkelijking van de uitoefening van het beroep van advocaat en van de vestiging in België van advocaten die onderdaan zijn van een andere lidstaat van de Europese Unie.

Afdeling 7. Moet de richtlijn worden omgezet bij wege van wetgevende bepalingen?

Onderafdeling 1. Vereisten van Europees recht

189. Volgens de jurisprudentie van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen moet een richtlijn worden omgezet bij wege van wetgevende of reglementaire bepalingen, aangezien alleen zij een genoegzame rechtszekerheid waarborgen. Een richtlijn kan dus niet worden omgezet bij wege van eenvoudige maatregelen van administratieve aard, zoals een circulaire.

Onderafdeling 2. Vereisten van intern recht

190. De wetgevende macht beschikt over de residuaire bevoegdheid ten opzichte van de uitvoerende macht en komt dus in beginsel als eerste in aanmerking voor de omzetting van een richtlijn.

In de mate dat de richtlijn de wijziging van besluiten vereist, komt de omzetting toe aan de uitvoerende macht.

190.1. De wetgever kan onder bepaalde voorwaarden de omzetting van richtlijnen delegeren aan de uitvoerende macht, bijvoorbeeld wegens het technische karakter van een richtlijn, wegens de omvang van de rechtsregels die voor de omzetting nodig zijn of vanwege de behoefte aan soepelheid die samenhangt met de eis om het intern recht vaak aan te passen aan de evolutie van het Europees recht.

190.2. Wanneer de regeling in de richtlijn geen betrekking heeft op aan de wetgever voorbehouden aangelegenheden en evenmin de wijziging, vervanging, aanvulling of opheffing van bestaande wetskrachtige rechtsregels vereist, kan de uitvoerende macht zich baseren op bestaande machtigheden van de wetgevende macht om de richtlijn bij besluit om te zetten. De wetgever kan eventueel voorzien in een bijzondere machtiging met het oog op de omzetting van de richtlijn. In deze gevallen kan de omzetting volledig op reglementair niveau gebeuren.

190.3. Sommige machtigheden zijn ruimer geformuleerd en laten de uitvoerende macht toe om bestaande wetsbepalingen te wijzigen, te vervangen, aan te vullen of op te heffen, specifiek met het oog op de omzetting van een of meer richtlijnen. Dergelijke machtigheden komen relatief zelden voor, maar ze zijn aanvaardbaar voor zover ze beantwoorden aan de grondwettelijke vereisten inzake delegatie aan de uitvoerende macht⁽¹⁴⁸⁾.

Dit houdt onder meer in dat wanneer de omzettingsmaatregelen betrekking hebben op aangelegenheden die door de Grondwet aan de wetgevende macht zijn voorbehouden, er moet worden voorzien in een bekrachtiging⁽¹⁴⁹⁾, binnen een korte termijn, van de besluiten die op grond van die machtiging de richtlijn hebben omgezet. Bovendien moet in dat geval de machtiging ook uitdrukkelijk en ondubbelzinnig zijn geformuleerd. Wat richtlijnen betreft, houdt dit laatste vereiste in ieder geval in dat de machtiging betrekking moet hebben op reeds bestaande richtlijnen die exhaustief worden opgesomd of die op een voldoende precieze wijze worden aangewezen zodat ze zonder moeite kunnen worden geïdentificeerd. Toekomstige richtlijnen kunnen enkel op basis van de machtiging worden omgezet wanneer het loutere uitvoeringsrichtlijnen betreft van de reeds bestaande richtlijnen. Bovendien is de machtiging voor de omzetting van toekomstige richtlijnen enkel mogelijk voor zover de richtlijnbeoordelingen geen enkele beoordelingsruimte laten aan de lidstaten. De aanwijzing van de

⁽¹⁴⁸⁾ Zie aanbeveling nr. [7.1.1](#) en volgende.

⁽¹⁴⁹⁾ Bij deze bekrachtiging moet de wetgever zijn beoordelingsbevoegdheid uitoefenen zonder dat hij mag afwijken van de vereisten van de richtlijn.

toekomstige richtlijnen moet gebeuren door een duidelijke verwijzing naar de aangelegenheid waarop ze betrekking zullen hebben.

190.4. Andere machtigingen maken het de uitvoerende macht mogelijk de bestaande wetgevende bepalingen op te heffen, te wijzigen, aan te vullen of te vervangen, zonder dat specifiek wordt verwezen naar de omzetting van richtlijnen. Deze machtigingen kunnen door de uitvoerende macht uiteraard worden aangewend om een richtlijn om te zetten die een aangelegenheid betreft welke binnen de werkingssfeer van die machtigingen valt.

190.5. Schenk bij het opstellen en bij de latere uitvoering van een machtiging aandacht aan de keuze van de gebruikte termen.

190.5.1. Indien de uitvoerende macht op basis van de machtiging alleen de wetgevende aanpassingen kan aanbrengen die “noodzakelijk” zijn voor de omzetting, betekent dit dat ze geen keuzes kan maken die aan de wetgever toekomen. Een zodanige machtiging is dus uitsluitend geschikt voor richtlijnen die nagenoeg letterlijk moeten worden omgezet.

Voorbeeld: art. 65, eerste lid, van de wet van 24 december 1993 betreffende de overheidsopdrachten en sommige opdrachten voor aanneming van werken, leveringen en diensten (B.S. 22 januari 1994) bepaalt: “De Koning kan de maatregelen nemen, met inbegrip van de opheffing, aanvulling, wijziging of vervanging van wetsbepalingen, die nodig zijn om de omzetting te verzekeren van de verplichte bepalingen die voortvloeien uit het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap en de internationale maatregelen die genomen werden krachtens dit verdrag en die, enerzijds, de opdrachten voor aanneming van werken en leveringen betreffen bedoeld in dit boek, en anderzijds, de opdrachten voor aanneming van diensten die zullen onderworpen worden aan de voornoemde verplichte bepalingen.”⁽¹⁵⁰⁾.

190.5.2. Indien de machtiging ertoe strekt de “tenuitvoerlegging” te waarborgen van internationale verbintenissen, zoals die bijvoorbeeld voorkomen in richtlijnen, brengt deze uitdrukking in principe mee dat de machtiging alleen geldt in de gevallen waarin de nationale instanties uitvoeringsbevoegdheid bezitten in de zin van het gemeenschapsrecht. In het Europese recht zijn de begrippen tenuitvoerlegging en omzetting evenwel geen synoniemen.

190.5.3. Indien de machtiging de “verplichtingen” betreft die uit het gemeenschapsrecht voortvloeien, kan de uitvoerende macht alleen de aspecten van een richtlijn omzetten die een verplichting inhouden, maar niet die waarvoor de richtlijn aan de nationale instanties enige beoordelingsbevoegdheid verleent.

190.5.4. Is het de bedoeling dat aan de uitvoerende macht de mogelijkheid wordt geboden mee te werken aan wetgevende bepalingen, beperk u er niet toe voor te schrijven dat ze die bepalingen bijvoorbeeld kan “wijzigen”, maar gebruik de volledige formule, naar luid waarvan ze de bestaande wetgevende bepalingen kan “opheffen, wijzigen, aanvullen of vervangen”.

⁽¹⁵⁰⁾ Artikel 65, tweede lid, van diezelfde wet vervolgt: “De maatregelen zullen het voorwerp uitmaken van een verslag dat zal voorgelegd worden aan de wetgevende Kamers in de loop van de zitting indien zij vergaderen, zoniet bij de aanvang van hun eerstvolgende zitting.”

Afdeling 8. Omzettingstabellen

Onderafdeling 1. Het opmaken van omzettingstabellen

191. Maak twee omzettingstabellen op.

191.1. Om te controleren of een richtlijn correct en volledig wordt omgezet, maak een concordantietabel op met de (onderdelen van de) artikelen van de richtlijn en van de er mee overeenstemmende (onderdelen van de) artikelen van de door u opgestelde tekst die in de omzetting voorziet. Vermeld eveneens in deze tabel:

- a) de artikelen van de richtlijn die eventueel reeds zijn omgezet, alsmede de overeenstemmende teksten van intern recht en de artikelen waarbij de richtlijn is omgezet;
- b) de artikelen van de richtlijn die door een andere instantie nog moeten worden omgezet.

191.2. Om ieder artikel van de tekst die in de omzetting voorziet te kunnen lezen in het licht van de vereisten van de richtlijn, maak eveneens een concordantietabel op met de (onderdelen van de) artikelen van de tekst die in de omzetting voorziet en de (onderdelen van de) artikelen van de richtlijn.

Onderafdeling 2. Mededeling en bekendmaking van de omzettingstabellen

192. Wanneer u het voorontwerp van wetgevende tekst of het ontwerp van omzettingsbesluit aan de afdeling wetgeving van de Raad van State voor advies voorlegt, voeg dan de omzettingstabellen bij de adviesaanvraag. U vergemakkelijkt aldus het onderzoek van de adviesaanvraag.

193. Indien de richtlijn omgezet wordt door een wetgevende tekst, voeg dan de omzettingstabellen bij het ontwerp van wetgevende tekst. Deze tabellen zijn zeer nuttig, niet alleen voor de wetgevende vergadering die dat ontwerp behandelt, maar ook voor degene voor wie die regelgeving bestemd is:

- a) de wetgevende vergadering kan zich met kennis van zaken uitspreken omtrent de keuze van de middelen die de steller van het ontwerp wenst aan te wenden om het door de richtlijn vereiste resultaat te verkrijgen;
- b) deze tabellen kunnen ervoor zorgen dat de uitoefening van het amenderingsrecht de grenzen niet te buiten gaat van de beoordelingsbevoegdheid die het Europese recht aan de lidstaten toekent;
- c) ze kunnen eveneens verhinderen dat de wetgevende vergadering naar aanleiding van de omzetting zou overwegen bepalingen toe te voegen die reeds bestaan in de interne rechtsorde of die tot de bevoegdheid van een andere overheid behoren;
- d) degene voor wie de wetgevende regels bestemd is, kan aldus de oorsprong ervan nagaan.

194. Indien de richtlijn omgezet wordt bij wege van een besluit waarvoor een verslag aan de Koning, aan de Regering of aan het (Verenigd) College is opgesteld dat in het Belgisch Staatsblad is bekendgemaakt⁽¹⁵¹⁾, voeg dan de omzettingstabellen bij dit verslag. Degene voor wie de regels vervat in het besluit bestemd is, kan aldus de oorsprong ervan nagaan.

⁽¹⁵¹⁾ Wat betreft de redactie van een verslag aan de Koning, aan de Regering of aan het (Verenigd) College, en de bekendmaking ervan in het Belgisch Staatsblad, zie aanbeveling nr. [3.14](#).

Afdeling 9. Vermelding van de omzetting van een richtlijn

195. Sedert 8 november 1991 houden alle richtlijnen die in het interne recht van de lidstaten moeten worden omgezet, de verplichting in om in de omzettingsteksten een verwijzing op te nemen naar de omgezette richtlijn. In verband met de werkwijze die in dat verband moet worden gevolgd, zie aanbeveling nr. [94](#), alsmede de formules [F 4-1-2-1](#) tot F 4-1-2-3.

HOOFDSTUK 2. OPSTELLEN VAN VERDRAGEN EN INSTEMMING⁽¹⁵²⁾

Afdeling 1. Opstellen van verdragen

Onderafdeling 1. Redactionele voorschriften

196. Hou bij het opstellen van een verdrag rekening met de redactionele voorschriften die ter zake van toepassing zijn, volgens de diplomatieke gebruiken die gangbaar zijn in België.

Onderafdeling 2. Vermelding van de verdragsluitende partijen

197. Wanneer een gemeenschaps- of gewestregering een verdrag afsluit, verbindt ze de betrokken rechtspersoon (de gemeenschap of het gewest). Vermeld daarom in het opschrift, de titel en de artikelen van dat verdrag niet de Belgische Staat of het orgaan dat het verdrag sluit (bv. de regering), als verdragsluitende partij, maar de betrokken gemeenschap of het betrokken gewest⁽¹⁵³⁾. Dat geldt ook voor een verdrag afgesloten door het college van de Franse Gemeenschapscommissie.

198. Pas, voor de vermelding van de buitenlandse verdragsluitende partijen, aanbeveling nr. [197](#) met enige soepelheid toe. Hou rekening met hun eigen regels en gebruiken. Er is overigens niets op tegen dat de Belgische partijen aangeduid worden door vermelding van de betrokken rechtspersonen en de buitenlandse partij door vermelding van het bevoegde orgaan, overeenkomstig de regels of gebruiken van dat land.

Onderafdeling 3. Voorafgaande vormvereisten

199. Over een verdrag onderhandelen, het ondertekenen, daarmee instemmen en het bekrachtigen, staat gelijk met het regelen van een bepaalde aangelegenheid. Wanneer het regelen van die aangelegenheid gebonden is aan voorafgaande vormvereisten, zoals de samenwerkingsprocedures voorgeschreven in de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, zorg er dan voor dat deze tijdig worden vervuld, dat wil zeggen in principe bij het onderhandelen over het verdrag.

Voorbeelden

a) Wanneer de federale overheid onderhandelt over een verdrag tot regeling van het luchtverkeer, moet ze overleg plegen met de gewestregeringen;

b) Wanneer de federale overheid onderhandelt over een verdrag tot regeling van het luchtvervoer, moet ze de gewestregeringen daarbij betrekken.

Verlies niet uit het oog dat het niet-ervullen van bepaalde voorafgaande vormvereisten gesanctioneerd kan worden door het Grondwettelijk Hof⁽¹⁵⁴⁾, dat de wetgevende tekst tot instemming met het verdrag kan vernietigen of ongrondwettig verklaren.

⁽¹⁵²⁾ Zie in dat verband J. MASQUELIN, *Le droit des traités dans l'ordre juridique et dans la pratique diplomatique belges*, Brussel, Bruylant, 1980; Ph. GAUTIER, *Essai sur la définition des Traités entre États*, Brussel, Bruylant, 1993.

⁽¹⁵³⁾ Bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, art. 81.

⁽¹⁵⁴⁾ De betrokken voorafgaande vormvereisten staan in artikel 30bis van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof.

Onderafdeling 4.   Identificatie van de ondertekenaar van een verdrag

200. Vermeld na de handtekening van de persoon die een verdrag ondertekent namens de verdragsluitende partijen die hij vertegenwoordigt, zijn naam en hoedanigheid, zodat duidelijk is om wie het gaat.

Onderafdeling 5.   Afsluiten van een gemengd verdrag

201. Een gemengd verdrag is een verdrag waarbij zowel de federale overheid als één of meer deelgebieden betrokken zijn⁽¹⁵⁵⁾.

Hou bij het afsluiten van gemengde verdragen inzonderheid rekening met het samenwerkingsakkoord van 8 maart 1994 tussen de Federale Staat, de Gemeenschappen en de Gewesten over de nadere regelen voor het sluiten van Gemengde Verdragen⁽¹⁵⁶⁾. Zo bijvoorbeeld voorziet artikel 8 van dat akkoord voor het ondertekenen van een gemengd verdrag in twee mogelijkheden:

- a) ofwel ondertekenen alle bevoegde overheden;
- b) ofwel treedt, na overleg binnen de interministeriële conferentie Buitenlands Beleid, slechts één ondertekenaar op voor alle Belgische partijen. Daartoe verlenen de bevoegde overheden een mandaat aan de Koning, die één enkel persoon volmacht verleent om te ondertekenen.

Wat betreft het geval waarin slechts één persoon ondertekent, wordt in het samenwerkingsakkoord niets gezegd over de ondertekeningsformule, en daarin staat ook niet uitdrukkelijk dat de overheden die gebonden zijn door het verdrag vermeld moeten worden. Indien ervoor gekozen wordt de betrokken overheden te vermelden, noem ze dan allemaal, dat wil zeggen, voorzover ze bevoegd zijn voor de geregelde aangelegenheid, de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap, de Duitstalige Gemeenschap, het Waals Gewest, het Vlaams Gewest, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de Franse Gemeenschapscommissie. Vermeld nooit de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, want deze beschikt niet over de bevoegdheid om verdragen af te sluiten⁽¹⁵⁷⁾.

⁽¹⁵⁵⁾ Grondwet, art. 167, § 4.

⁽¹⁵⁶⁾ Dat akkoord is samen met de goedkeuringswet van 20 augustus 1996 bekendgemaakt, Belgisch Staatsblad, 17 december 1996, blz. 31337.

⁽¹⁵⁷⁾ De Verenigde Vergadering van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie moet wel haar goedkeuring verlenen indien de aangelegenheid die geregeld wordt onder haar bevoegdheid valt. Zie wat dat betreft artikel 16, § 1, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen en artikel 63, eerste lid, van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse Instellingen; zie ook het samenwerkingsakkoord van 8 maart 1994 tussen de federale overheid, de Gemeenschappen en de Gewesten en het Verenigd College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie over de nadere regelen voor het sluiten van gemengde verdragen, *B.S.* 17 december 1996, blz. 31346.

Afdeling 2. Instemming met een verdrag

Onderafdeling 1. Strekking, optredend orgaan, en uitwerking

202. Verdragen kunnen pas uitwerking hebben nadat de betrokken wetgevende vergaderingen daarmee hebben ingestemd⁽¹⁵⁸⁾. Sedert de grondwetsherziening van 1993 is die instemming vereist voor alle verdragen⁽¹⁵⁹⁾.

Er moet een onderscheid worden gemaakt tussen de instemming, die gevolgen heeft op intern vlak, en de ratificatie, waarmee de Staat zich op internationaalrechtelijk vlak verbindt en die het gevolg is van een handeling van de uitvoerende macht.

Onderafdeling 2. Regels waaraan de bepalingen van het voorontwerp van wetgevende tekst houdende instemming met een verdrag moeten worden getoetst

203. In het voorontwerp van wetgevende tekst houdende instemming met een verdrag moet niet alleen rekening gehouden worden met de vraag of de bepalingen van het interne recht verenigbaar zijn met de bepalingen van het verdrag, maar ook met de vraag of de bepalingen van het verdrag overeenstemmen met de bepalingen van de Grondwet.

Onderafdeling 3. Instemming met meer dan één verdrag met één enkel voorontwerp van wetgevende tekst

204. Wanneer verdragen eenzelfde of een complementair onderwerp hebben, maar verschillende partijen betreffen, kunt u zich beperken tot één enkel voorontwerp van wetgevende tekst houdende instemming met die verdragen. Ter eerbiediging van de stemmingsvrijheid van de leden van de wetgevende vergadering moet u evenwel voorzien in een afzonderlijk artikel voor ieder verdrag waarmee wordt ingestemd.

Wanneer de verdragen grondig verschillen, wanneer de teksten van de samengevoegde overeenkomsten niet dezelfde zijn, of wanneer de verdragsluitende partij telkens verschillend is, stel dan voor elk verdrag een afzonderlijk voorontwerp van wetgevende tekst houdende instemming met dat verdrag op.

Onderafdeling 4. Protocollen, accessoria en bijlagen bij het verdrag

205. Maak een onderscheid naargelang het verdrag, de protocollen, accessoria of bijlagen al dan niet een bepaling bevatten waarin staat dat die protocollen, accessoria of bijlagen deel uitmaken van het verdrag.

205.1. Wanneer in een bepaling staat dat de protocollen, accessoria en bijlagen deel uitmaken van het verdrag, slaat de instemming met het verdrag ook op die stukken. Een uitdrukkelijke instemming daarmee is dan ook uitgesloten.

205.2. Wanneer in geen enkele bepaling staat dat de protocollen, accessoria en bijlagen deel uitmaken van het verdrag, moet uitdrukkelijk worden vermeld dat de instemming ook daarop betrekking heeft.

⁽¹⁵⁸⁾ Grondwet, art. 167, §§ 2 en 3.

⁽¹⁵⁹⁾ Vroeger was enkel instemming vereist voor “de handelsverdragen en de verdragen, waardoor de Staat zou kunnen worden bezwaard of Belgen persoonlijk gebonden”.

Onderafdeling 5. Voorafgaande instemming

206. Een verdrag kan bepalingen bevatten met betrekking tot de wijzigingen die daarin kunnen worden aangebracht, hetzij door de partijen, hetzij door een orgaan dat door het verdrag wordt opgericht. In die twee gevallen rijst de vraag of elke wijziging aangebracht in het verdrag opnieuw instemming behoeft.

Volgens vaste adviespraktijk van de Raad van State kan de oorspronkelijke instemming gelden als voorafgaande instemming indien de wetgevende vergadering uitdrukkelijk en met kennis van zaken haar voorafgaande instemming heeft verleend⁽¹⁶⁰⁾.

Indien u bijgevolg wil dat geen nieuwe instemming vereist is, let er dan op dat de oorspronkelijke instemmingstekst een specifieke bepaling bevat, waaruit blijkt dat de wetgevende vergadering weet binnen welke grenzen ze haar voorafgaande instemming verleent⁽¹⁶¹⁾.

Neem bovendien, om de betrokken vergadering in staat te stellen zich eventueel tegen de voorgenomen nieuwe regels te verzetten, een bepaling op die de uitvoerende macht verplicht haar die regels binnen een bepaalde termijn over te zenden⁽¹⁶²⁾.

Indien daarenboven het verdrag geen nadere regels vaststelt voor de bekendmaking van de nieuwe regels die onder de voorafgaande instemming vallen, vergeet dan niet die regels bekend te maken in het Belgisch Staatsblad.

Onderafdeling 6. Voorbehoud tegen bepalingen van het verdrag

207. Wanneer u voorbehoud wil maken tegen bepalingen van een verdrag, doe dat dan in de artikelen van de wetgevende tekst houdende instemming met het verdrag⁽¹⁶³⁾. Zo vrijwaart u de rechtszekerheid.

⁽¹⁶⁰⁾ Zie D. VAN EECKHOUTTE en T. LOOSE, “Wijziging zkt. instemming. Het probleem van de parlementaire instemming met vereenvoudigde verdragswijzigingen”, *T.v.W.* 2007, 3-27.

⁽¹⁶¹⁾ Zie bijvoorbeeld advies nr. 37.900/VR van de Raad van State d.d. 25 januari 2005 over een voorontwerp van wet houdende instemming met de wijzigingen aan de Overeenkomst inzake de Internationale Organisatie voor Satellietcommunicatie “INTELSAT”, aangenomen te Washington op 17 november 2000, *Parl. St.*, Senaat, 2004-2005, nr. 1259/1, blz. 23-35 en inzonderheid blz. 34. In dat advies heeft de afdeling wetgeving voorgesteld de volgende bepaling in te voegen in het ontwerp van instemmingswet: “De wijzigingen van de Overeenkomst die met toepassing van artikel XV van de Overeenkomst worden aangenomen, zullen volkomen uitwerking hebben”.

⁽¹⁶²⁾ In het voornoemde advies nr. 37.900/VR bijvoorbeeld heeft de afdeling wetgeving het volgende voorgesteld: “Teneinde die vergaderingen in staat te stellen de Regering ter kennis te brengen dat ze niet akkoord gaan met een bepaalde wijziging, dient het ontwerp te worden aangevuld met een bepaling die voorziet in de (verplichting) voor de Regering om hen binnen een bepaalde termijn iedere door de Assemblee van Partijen goedgekeurde wijziging van de Overeenkomst mee te delen, waardoor de vergaderingen, de Koning en de betrokken regeringen een standpunt kunnen innemen omtrent het gevolg dat ze zullen geven aan die wijziging en aan de vraag of België eventueel Partij bij de Overeenkomst zal blijven”.

⁽¹⁶³⁾ Zie advies nr. 39.221/1 van 26 oktober 2005 van de Raad van State over een voorontwerp van wet houdende instemming met het Protocol Nr. 7 bij het Verdrag ter Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden, gedaan te Straatsburg op 22 november 1984, *Parl. St.* Senaat, 2005-2006, nr. 3-1760/1, 22-28.

Onderafdeling 7. Mogen in een wetgevende tekst houdende instemming met een verdrag andere regels worden opgenomen betreffende de aangelegenheid die in het verdrag aan bod komt?

208. Of het nu gaat om een wet, een decreet of een ordonnantie, een instemmingstekst met een verdrag kan naast de instemming ook regels bevatten die de wetgevende bepalingen aanpast aan wat door het verdrag wordt vereist. Deze werkwijze biedt twee voordelen: er kan dadelijk worden ingeschat wat de normatieve weerslag is van het verdrag in de interne rechtsorde en het risico van strijdigheid tussen het interne recht en het verdrag wordt verminderd. Dat is ook de reden waarom de Raad van State deze werkwijze aanbeveelt⁽¹⁶⁴⁾.

Wanneer de instemming wordt verleend bij wet, moet rekening worden gehouden met artikel 75, derde lid, van de Grondwet, dat bepaalt dat een wetsontwerp houdende instemming met een verdrag in de Senaat wordt ingediend en vervolgens naar de Kamer van volksvertegenwoordigers wordt overgezonden.

Onderafdeling 8. Authentieke taalversies en vertalingen van verdragen

209. De taalversies van verdragen kunnen problemen opleveren bij het opstellen van de instemmingstekst. Volg daarom de volgende richtlijnen.

Wanneer een verdrag werd opgesteld en ondertekend in één enkele taal, is het uiteraard die taalversie die authentieke waarde heeft.

Wanneer het verdrag in verscheidene taalversies werd ondertekend, zijn die alle authentiek en moeten eventuele verschillen tussen die taalversies worden opgelost door een interpretatie die geen voorkeur geeft aan de ene of de andere tekst. Soms bepalen verdragen om die reden dat enkel bepaalde taalversies authentieke waarde hebben. In andere verdragen wordt dan weer vermeld dat in geval van verschillen inzake interpretatie tussen de verscheidene taalversies een bepaalde taalversie de voorrang krijgt.

In elk geval moet aan de wetgevende vergadering de verdragstekst worden voorgelegd in de taal of in de talen die in die wetgevende vergadering worden gebruikt. Daarnaast moet ook een authentieke taalversie worden voorgelegd aan de wetgevende vergadering die bij interpretatieproblemen doorslaggevend is. Deze vereisten zien er concreet uit zoals hierna is weergegeven.

A. Ééntalige wetgevende vergadering

Als in de wetgevende vergadering één enkele taal wordt gebruikt en als er een authentieke versie van het verdrag in die taal is opgesteld, wordt die taalversie bij het ontwerp van instemmingstekst gevoegd.

⁽¹⁶⁴⁾ Zie bv. het advies 42.419/2 van 8 maart 2007 van de Raad van State over een voorontwerp van wet houdende instemming met de Overeenkomst tussen de Regering van het Koninkrijk België en de Regering van de Verenigde Staten van Amerika tot het vermijden van dubbele belasting en van het ontgaan van belasting inzake belastingen naar het inkomen, ondertekend te Brussel op 27 november 2006, en houdende aanpassing van de Belgische belastingwetgeving aan sommige bepalingen van de genoemde Overeenkomst, *Parl. St.*, Senaat, 2006-2007, nr. 3-2344/1, blz. 130-131. Zie ook advies 31.843/2/V van 14 augustus 2001 over houdende instemming met de Overeenkomst tussen het Koninkrijk België en de Verenigde Arabische Emiraten tot het vermijden van dubbele belasting en tot het voorkomen van het ontgaan van belasting inzake belastingen naar het inkomen en naar het vermogen, en met het Protocol, ondertekend te Washington op 30 september 1996, *Parl. St.*, Senaat, 2001-2002, nr. 2-1072/1, blz. 41-42.

Als bij interpretatieproblemen de voorrang wordt gegeven aan een andere authentieke taalversie, wordt die ook bij het ontwerp gevoegd.

Als er geen authentieke versie in de taal van de ééntalige wetgevende vergadering bestaat, moet een vertaling in die taal bij het ontwerp van instemmingstekst worden gevoegd, alsook een authentieke versie die gelijkwaardig is met de andere authentieke versies of die de voorrang krijgt bij interpretatieproblemen.

B. Tweetalige wetgevende vergadering

Als het gaat om een tweetalige wetgevende vergadering en als er een authentieke versie van het verdrag in die twee talen is opgesteld, worden die twee taalversies bij het ontwerp van instemmingstekst gevoegd. Als bij interpretatieproblemen de voorrang wordt gegeven aan een andere authentieke taalversie, wordt die ook bij het ontwerp gevoegd.

Als er voor één van de twee talen van de wetgevende vergadering geen authentieke versie van het verdrag bestaat, moet naast de authentieke versie in de ene taal ook een vertaling in de andere taal bij het ontwerp van instemmingstekst worden gevoegd. Als bij interpretatieproblemen de voorrang wordt gegeven aan een andere authentieke taalversie, wordt die ook bij het ontwerp gevoegd.

Als er voor géén van de twee talen van de wetgevende vergadering een authentieke versie van het verdrag bestaat, moet een vertaling in die twee talen bij het ontwerp van instemmingstekst worden gevoegd, alsook een authentieke versie die gelijkwaardig is met de andere authentieke versies of die de voorrang krijgt bij interpretatieproblemen.

HOOFDSTUK 3. INSTEMMING MET EEN SAMENWERKINGSAKKOORD IN DE ZIN VAN ARTIKEL 92BIS VAN DE BIJZONDERE WET VAN 8 AUGUSTUS 1980 TOT HERVORMING DER INSTELLINGEN

210. Een samenwerkingsakkoord vereist een wetgevende instemmingshandeling van elke contracterende partij in twee gevallen:

- a) wanneer het handelt over aangelegenheden die geregeld worden bij wet, decreet of ordonnantie;
- b) wanneer het de Belgische Staat kan bezwaren of Belgen persoonlijk kan binden⁽¹⁶⁵⁾.

210.1. De wetgevende instemmingsprocedure kan pas aanvangen wanneer het samenwerkingsakkoord bestaat, dit wil zeggen nadat het door alle partijen is ondertekend.

210.2. Eerst na instemming van alle partijen bij het samenwerkingsakkoord, kan dit akkoord gevolg hebben in hun respectieve interne rechtsorde. Dit heeft twee gevolgen:

- a) in tegenstelling tot een partij bij een verdrag, kan een partij bij een samenwerkingsakkoord niet eenzijdig beslissen dat een samenwerkingsakkoord “volkomen gevolg heeft”. Daarom verschilt de formule voor instemming met een samenwerkingsakkoord van die welke van toepassing is op een verdrag; ze luidt als volgt: “Instemming wordt verleend met het samenwerkingsakkoord van ...”⁽¹⁶⁶⁾;
- b) de wetgevende instemmingshandeling kan geen datum van inwerkingtreding van het akkoord bepalen, tenzij het als deze datum ten vroegste de dag van bekendmaking van de laatste wetgevende instemmingshandeling bepaalt.

⁽¹⁶⁵⁾ Bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, art. 92bis, § 1, tweede lid. In de andere gevallen is dus geen wetgevende instemmingshandeling vereist; dit is het geval met zuiver administratieve samenwerkingsakkoorden, zoals die welke de nadere regels voor uitwisseling van informatie tussen besturen vaststellen.

⁽¹⁶⁶⁾ Zo verschilt formule [F 4-1-5](#) van formule [F 4-1-4-1](#) die op een verdrag van toepassing is.

HOOFDSTUK 4. TERUGWERKENDE KRACHT

211. In de regel hebben wetgevende handelingen en bestuurshandelingen geen terugwerkende kracht. Terugwerkende kracht is een uitzondering op deze regel; de voorwaarden waaronder terugwerkende kracht aanvaardbaar is, zijn op veranderende wijze aangegeven in de rechtspraak van het Grondwettelijk Hof en door de afdeling wetgeving van de Raad van State.

Wat wetgevende handelingen betreft, heeft het Grondwettelijk Hof bij verscheidene gelegenheden beslist dat “de niet-retroactiviteit van wetten (...) een waarborg (is) ter voorkoming van rechtsonzekerheid. Die waarborg vereist dat de inhoud van het recht voorzienbaar en toegankelijk is, zodat eenieder in redelijke mate de gevolgen van een bepaalde handeling kan voorzien op het tijdstip dat die handeling wordt verricht”⁽¹⁶⁷⁾. Een terugwerkende bepaling is dan enkel verantwoord “wanneer zij onontbeerlijk is voor de verwezenlijking van een doelstelling van algemeen belang, zoals de goede werking of de continuïteit van de openbare dienst”⁽¹⁶⁸⁾. Indien de terugwerkende kracht bovendien tot doel heeft “dat de afloop van gerechtelijke procedures in een welbepaalde zin wordt beïnvloed of dat rechtscolleges verhinderd worden zich uit te spreken over een aanhangig gemaakte rechtsvraag, vergt de aard van het in het geding zijnde beginsel dat uitzonderlijke omstandigheden een verantwoording bieden voor het optreden van de wetgever, dat ten nadele van een categorie van burgers inbreuk maakt op de jurisdictionele waarborgen die aan allen worden geboden”⁽¹⁶⁹⁾.

Wat bestuurshandelingen aangaat, wijst de afdeling wetgeving er dikwijls op dat bestuurshandelingen krachtens een algemeen rechtsbeginsel in de regel geen terugwerkende kracht hebben. Terugwerkende kracht ervan kan echter gewettigd zijn indien zij door een wetgevende handeling wordt toegestaan en indien dit aanvaardbaar is in het licht van de criteria waaraan hierboven herinnerd is. Wanneer dat echter niet het geval is, is terugwerkende kracht alleen aanvaardbaar bij wijze van uitzondering, inzonderheid wanneer dat nodig is voor de continuïteit van de openbare dienst of voor de regularisering van een rechts- of feitelijke toestand en voor zover de vereisten inzake rechtszekerheid en de individuele rechten geëerbiedigd worden.

⁽¹⁶⁷⁾ Grondwettelijk Hof, 189/2002, B.12.2; 193/2004, B.8.2; 25/2005, B.8.2; 177/2005, B.12.2.

⁽¹⁶⁸⁾ Grondwettelijk Hof, 189/2002, B.12.4; 193/2004, B.8.4; 25/2005, B.8.4; 177/2005, B.18.1.

⁽¹⁶⁹⁾ Grondwettelijk Hof, 189/2002, B.12.4; 193/2004, B.8.4; 25/2005, B.8.4, 177/2005, B.18.1.

HOOFDSTUK 5. REGELGEVING DOOR VERWIJZING

Afdeling 1. Definitie

212. Regels geven door verwijzing betekent een bepaalde situatie regelen door geldende bepalingen er van toepassing op te verklaren en door voor elke bepaling die niet als zodanig toepasselijk is, aan te geven hoe ze moet worden gelezen, zonder ze uitdrukkelijk of impliciet te wijzigen.

Voorbeeld: het koninklijk besluit van 8 januari 1973 tot vaststelling van het statuut van het personeel van sommige instellingen van openbaar nut.

Afdeling 2. In welk geval ermee werken?

213. Wegens de eenvoud van het procédé kan regels geven door verwijzing wenselijk lijken wanneer een gelijkaardige situatie al geregeld wordt door bestaande bepalingen waarvan de meeste als zodanig van toepassing kunnen zijn op de beoogde situatie, voor zover de beoogde situaties zich op dezelfde wijze kunnen ontwikkelen.

Deze werkwijze wordt echter ten zeerste afgeraden daar ze aanzienlijk afbreuk kan doen aan de leesbaarheid van de wetgeving en bijgevolg aan de rechtszekerheid⁽¹⁷⁰⁾. Zo kunnen zich van bij het begin interpretatieproblemen voordoen, vooral wanneer bepalingen die van toepassing zijn verklaard anders moeten worden gelezen dan in hun oorspronkelijke versie; deze problemen zullen vanzelfsprekend nog toenemen met de wijzigingen die zowel in de toepasselijk verklaarde bepalingen als in de bepalingen die deze van toepassing verklaren, zullen worden aangebracht.

Veeleer dan bepalingen van toepassing te verklaren waarvan sommige anders moeten worden gelezen dan in hun oorspronkelijke versie, is het bijgevolg doorgaans beter ze over te nemen en de inhoud aan te passen waar nodig. Wanneer de afwijkingen waarin men wenst te voorzien en de rechtsonderhorigen waarop ze van toepassing zijn, niet te talrijk blijken, kan men overwegen om deze afwijkingen rechtstreeks in de basistekst te integreren, althans voorzover die basistekst voldoende leesbaar blijft. Zo kan moeilijk worden aanvaard dat die afwijkingen uiteindelijk langer uitvallen dan de basistekst.

Afdeling 3. Voorzorgsmaatregelen

214. Neem de volgende voorzorgsmaatregelen wanneer u besluit regels te geven door verwijzing ondanks de nadelen van deze werkwijze:

- a) vermeld voor elke van toepassing verklaarde bepaling die niet als zodanig kan worden toegepast de aanpassingen die vereist zijn voor een goed begrip ervan en gebruik de volgende formule: “Artikel ... moet als volgt worden gelezen: ...”;
- b) zie aanbeveling nr. 74 in verband met de vraag of toekomstige wijzigingen aangebracht in de handeling waarvan de bepalingen van toepassing zijn verklaard al of niet zullen gelden;

⁽¹⁷⁰⁾ Zie in deze zin advies van de Raad van State nr. 29.341/2/V van 4 augustus 1999 over een ontwerp van koninklijk besluit tot vaststelling van een model van de PWA-arbeidsovereenkomst en tot uitvoering van artikel 17, 3°, van de wet van 7 april 1999 betreffende de PWA-arbeidsovereenkomst. Zie ook M. Nihoul en C. Visart de Bocarmé, “Le risque accru de légiférer par référence en droit pénal: un exemple récent en matière d’écoutes téléphoniques”, *J.T.*, 2002, blz. 318-320.

c) om het probleem te beperken van de leesbaarheid van de handeling waarvan bepalingen van toepassing worden verklaard: stel een officieuze versie ervan op waarin wordt aangegeven hoe sommige bepalingen moeten worden gelezen en vergeet deze versie niet bij te werken telkens als er wijzigingen in werking treden.

Afdeling 4. Toepassing mutatis mutandis

215. Een manier van regels stellen door verwijzing bestaat erin bestaande bepalingen “met enkele wijzigingen” of “mutatis mutandis” van toepassing te verklaren. Deze werkwijze vergroot nog de rechtsonzekerheid, daar ze de lezer dwingt zelf te beoordelen in welk opzicht de bepalingen moeten worden aangepast opdat ze correct worden begrepen. Ze is dus eveneens sterk af te raden.

Een niet te volgen voorbeeld: artikel 8 van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen.

HOOFDSTUK 6. COÖRDINEREN EN CODIFICEREN ZONDER INHOUDELIJKE WIJZIGINGEN

Afdeling 1. Definities

216. Coördineren zonder inhoudelijke wijzigingen betekent dat de bestaande regels van één of meer teksten over hetzelfde onderwerp in één tekst worden samengebracht en geordend zonder dat er nieuwe regels bijkomen.

In de praktijk hebben de meeste coördinaties tot doel een harmonisch geheel te maken van de opeenvolgende wijzigingen die een wetgevende tekst heeft ondergaan.

Voorbeelden

- Wetboek van de Inkomstenbelastingen 1992
- Wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, gecoördineerd op 14 juli 1994.

217. Codificeren zonder inhoudelijke wijzigingen houdt in dat de bestaande regels van meerdere teksten met een gemeenschappelijke noemer in één tekst worden samengebracht en geordend zonder dat er nieuwe regels bijkomen⁽¹⁷¹⁾.

Voorbeeld: Waals Wetboek van de plaatselijke democratie en de decentralisatie

Afdeling 2. Coördinaties en codificaties van wetsbepalingen zonder inhoudelijke wijzigingen

218. Coördinaties en codificaties van wetsbepalingen zonder inhoudelijke wijzigingen zijn doorgaans het werk van de uitvoerende macht. Die stelt die coördinaties of codificaties op, hetzij op basis van een uitdrukkelijke en specifieke machtiging door de wetgever, hetzij op basis van de algemene mogelijkheid die de wet aan de uitvoerende macht biedt om de coördinatie of codificatie vast te stellen na het coördinatiebureau van de Raad van State te hebben opgedragen de tekst ervan op te stellen⁽¹⁷²⁾.

Onderafdeling 1. Goed coördineren of codificeren van wetsbepalingen

219. In het kader van een coördinatie of codificatie zonder inhoudelijke wijzigingen mag de uitvoerende macht geen nieuwe regels vaststellen. Hij moet er dus op toezien dat de gecoördineerde of gecodificeerde tekst zo dicht mogelijk bij de oorspronkelijke tekst aansluit. Hij mag onder meer de oorspronkelijke tekst niet corrigeren, zelfs niet louter naar de vorm, tenzij die correcties bijdragen tot een eenvormige terminologie. Als bij een rechter wordt aangevoerd dat er zonder afdoende reden een

⁽¹⁷¹⁾ Er is een onderscheid tussen codificatie zonder inhoudelijke wijzigingen en codificatie waarbij nieuwe regels worden ingevoerd en die uitgaat van de overheid bevoegd om nieuwe regels uit te vaardigen die een wetboek moeten vormen. In verband met die twee technieken wordt verwezen naar advies nr. 36.642/4 van de Raad van State van 18 maart 2004 over een voorontwerp van decreet van het Waals Gewest over boek II van het milieuwetboek dat het waterwetboek inhoudt, alsook naar advies nr. 36.645/4 van de Raad van State van 18 maart 2004 over een voorontwerp van decreet van het Waals Gewest over boek I van het milieuwetboek, *Parl. St.*, CRW, 2003-2004, nr. 695/1, blz. 46 tot 48.

⁽¹⁷²⁾ Zie artikel 6bis van de gecoördineerde wetten op de Raad van State en de wet van 13 juni 1961 betreffende de coördinatie en de codificatie van wetten.

verschil is tussen de oorspronkelijke tekst en de gecoördineerde of gecodificeerde tekst, primeert de oorspronkelijke tekst en komt de gecoördineerde of gecodificeerde tekst er verzwakt uit.

220. Zo worden wetsbepalingen goed gecoördineerd of gecodificeerd:

- a) maak een lijst op van de te coördineren of te codificeren teksten;
- b) geef de problemen aan naar de inhoud of de vorm waarmee de coördinator/codificator te maken zal krijgen bij het ordenen van de verschillende te coördineren of te codificeren bepalingen;
- c) zorg ervoor dat de wetgever de te coördineren of te codificeren bepalingen eerst wijzigt om de problemen op te lossen die met een coördinatie of een codificatie niet kunnen worden verholpen;
- d) formuleer de coördinatie- of codificatiemachtiging door de wetgever volgens de specifieke behoeften ervan en op basis van de overblijvende problemen; aarzel daarbij niet om de machtigingsformules [F 4-1-8-1](#) of [F 4-1-9-1](#) aan te vullen en aan te passen;
- e) leg de gecoördineerde of gecodificeerde tekst ter bekrachtiging voor aan de wetgever en zorg ervoor dat die bekrachtiging gebeurt met inachtneming van de parlementaire prerogatieven. Wanneer gecoördineerde of gecodificeerde bepalingen niet in overeenstemming zijn met de machtiging door de wetgever, bijvoorbeeld omdat ze inhoudelijk verschillen van de oorspronkelijke tekst, moet ervoor gezorgd worden dat de wetgever, gelijktijdig met de eigenlijke bekrachtiging, de vereiste wijzigingen aanbrengt in de oorspronkelijke bepalingen in kwestie⁽¹⁷³⁾;
- f) hef, gelijktijdig met de bekrachtiging door de wetgever, de teksten op die in de coördinatie of codificatie verwerkt zijn.

De bekrachtiging van de gecoördineerde of gecodificeerde tekst door de wetgever, samen met de gelijktijdige afschaffing van de wetgevende teksten die in de coördinatie of codificatie verwerkt zijn, heeft verscheidene voordelen:

- a) eventuele twijfels omtrent de overeenstemming van de gecoördineerde of gecodificeerde tekst met de oorspronkelijke teksten worden uit de weg geruimd, zodat de rechter dat aspect niet meer hoeft te toetsen;
- b) de wetgevende teksten die in de coördinatie of codificatie zijn verwerkt en die overbodig zijn geworden, worden uitdrukkelijk uit de rechtsordering verwijderd;
- c) er kan een nieuwe coördinatie of codificatie worden gemaakt, wanneer de gecoördineerde of gecodificeerde tekst op zijn beurt talrijke wijzigingen zal hebben ondergaan. Alleen oorspronkelijke teksten en wijzigingen ervan kunnen immers gecoördineerd of gecodificeerd worden.

⁽¹⁷³⁾ Zie advies nr. 36.652/4 van de Raad van State van 15 maart 2004 over het voorontwerp van ordonnantie houdende ratificatie van het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering houdende vaststelling van de Brusselse Code voor Ruimtelijke Ordening, *Parl. St.*, Brusselse Hoofdstedelijke Raad, 2003-2004, nr. A-551/1, blz. 9 e.v., in het bijzonder blz. 15 tot 17.

Onderafdeling 2. Inlichtingen bij elk artikel van de gecoördineerde of gecodificeerde tekst

221. Maak voor elk artikel van de gecoördineerde of gecodificeerde tekst een voetnoot met daarin de volgende inlichtingen in deze volgorde:

- a) de benaming van de oorspronkelijke tekst;
- b) het artikel van de oorspronkelijke tekst en het eventuele onderdeel van dat artikel waarmee het artikel van de gecoördineerde of gecodificeerde tekst overeenstemt;
- c) de nog geldende wijzigingen van het oorspronkelijke artikel of van het eventuele onderdeel ervan vóór de coördinatie of codificatie;
- d) de wijzigingen die door de coördinatie of codificatie in de oorspronkelijke tekst worden aangebracht.

Die inlichtingen zijn onontbeerlijk om tot een transparante coördinatie of codificatie te komen en om alle gegevens terug te vinden waarmee de gecoördineerde of gecodificeerde bepalingen correct geïnterpreteerd kunnen worden.

Onderafdeling 3. Redactie van een coördinatie- of codificatiebesluit

222. Neem de bepaling waarbij de coördinatie of codificatie wordt toegestaan op in de aanhef.

223. Formuleer het dispositief op basis van de formules [F 4-1-8-2](#) of [F 4-1-9-2](#).

224. Voeg de gecoördineerde of gecodificeerde tekst bij het coördinatie- of codificatiebesluit. Voeg bij die gecoördineerde of gecodificeerde tekst de volgende genummerde bijlagen:

- a) het overzicht van de inhoud, met vermelding van de onderdelen waarin de artikelen van de gecoördineerde of gecodificeerde tekst gegroepeerd zijn, alsook de artikelen die onder die onderdelen staan;
- b) een concordantietabel waarin, bij elk artikel van de oorspronkelijke tekst, het daarmee overeenstemmende artikel van de gecoördineerde of gecodificeerde tekst wordt vermeld;
- c) een concordantietabel waarin, bij elk artikel van de gecoördineerde of gecodificeerde tekst, het daarmee overeenstemmende artikel van de oorspronkelijke tekst wordt vermeld;
- d) de verantwoordingsnotities waarin uitleg wordt gegeven over de gevolgde werkwijze en de redenen waarom de oorspronkelijke tekst is gewijzigd;
- e) de lijst van de bepalingen die niet in de gecoördineerde of gecodificeerde tekst zijn opgenomen, zoals de wijzigingsbepalingen en de overgangsbepalingen die geen nut meer hebben.

Afdeling 3. Coördinaties en codificaties van verordeningsbepalingen zonder inhoudelijke wijzigingen

225. Niets belet de uitvoerende macht om verordeningsbepalingen te coördineren of te codificeren.

Die werkwijze biedt het volgende voordeel: aangezien het coördinatie- of codificatiebesluit niet geacht wordt een nieuwe wilsuïting te bevatten, hoeven de voorgeschreven vormvereisten niet opnieuw te worden vervuld en is er geen nieuwe termijn om een beroep tot nietigverklaring in te stellen bij de Raad van State, behalve wat eventuele wijzigingen van de oorspronkelijke tekst aangaat.

Die werkwijze heeft echter ook een groot nadeel, waardoor ze afgeraden wordt: de oorspronkelijke teksten die in een coördinatie of codificatie verwerkt zijn, blijven naast de gecoördineerde of gecodificeerde tekst bestaan. De oorspronkelijke teksten kunnen immers niet uitdrukkelijk worden opgeheven: als ze wel werden opgeheven, zou het zogenaamde coördinatie- of codificatiebesluit in feite een nieuwe wilsuïting bevatten; het zou dus gaan om een nieuwe tekst en niet om een coördinatie of codificatie.

HOOFDSTUK 7. BESLUIT TOT INDIENING VAN EEN WETGEVINGSONTWERP

Afdeling 1. Definitie

226. Een besluit tot indiening van een wetgevingsontwerp (kortweg: indieningsbesluit) is een besluit waarbij een ontwerp van wet, van decreet of ordonnantie aan een wetgevende vergadering wordt voorgelegd.

Afdeling 2. Redactie

227. Wat de aanhef van het besluit betreft:

- a) vermeld wie het besluit voordraagt, namelijk de ministers, staatssecretarissen en collegeleden die bevoegd zijn voor de aangelegenheden die in het wetgevingsontwerp worden geregeld⁽¹⁷⁴⁾;
- b) maak ook melding van de dringende noodzakelijkheid en van de redenen daarvoor zoals aangegeven in formule [F 3-5-5](#) wanneer de Raad van State alleen in verband met de bevoegdheid om advies is verzocht over het wetgevingsontwerp.

Gebruik ter inleiding van het dispositief één van de formules [F 4-1-10-1](#) tot F 4-1-10-5.

Afdeling 3. Voorzorgsmaatregel bij besluiten tot indiening van een ontwerp van ordonnantie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

228. De gewestelijke staatssecretarissen maken geen deel uit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering⁽¹⁷⁵⁾. Bijgevolg mogen ze een besluit van de Regering⁽¹⁷⁶⁾ - en dus ook een besluit tot indiening van een ontwerp van ordonnantie - niet voordragen, ondertekenen of medeondertekenen.

⁽¹⁷⁴⁾ Zie aanbeveling nr. [41](#).

⁽¹⁷⁵⁾ Bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen, art. 41, § 2.

⁽¹⁷⁶⁾ Zie in dat verband de aanbevelingen [41](#) en [175.2](#).

DEEL 5

FORMULES EN MODELLEN VAN BESLUITEN

229. De formules en de modellen van besluiten, die voorgesteld worden in dit deel 5, zijn onlosmakelijk verbonden met de aanbevelingen uiteengezet in de delen 1 tot 4. Gebruik deze bijgevolg pas na deze aanbevelingen gelezen te hebben. Gemakshalve wordt iedere groep van formules betreffende een bepaald onderwerp voorafgegaan door de nummers van de ter zake dienende aanbevelingen.

De formules zijn dienstig, zowel voor de steller van een tekst als voor de lezer:

- a) ze vormen voor de steller een leidraad bij het schrijven van een tekst en zorgen ervoor dat de steller van de tekst minder vlug gegevens zal vergeten te vermelden die uit juridisch oogpunt belangrijk kunnen zijn;
- b) de lezer kan aan de hand van de formules de bewoordingen terugvinden waarmee hij vertrouwd is. Wie afwijkt van de formules, loopt dus het risico de leesbaarheid en de bevattelijkheid te bemoeilijken en, meer zelfs, maakt een grotere kans op vergissingen.

Dit betekent niet dat van de formules hoegenaamd niet mag worden afgeweken. Indien ze echter de toepassing vormen van bindende voorschriften, mag er uiteraard niet van worden afgeweken.

In de formules wordt met een “besluit” naargelang van het geval een koninklijk besluit bedoeld, een besluit van een regering, een besluit van een college of een ministerieel besluit.

Om een formule of model van besluit gemakkelijk terug te vinden, raadpleeg de index of de inhoudsopgave.

HOOFDSTUK 1. OPSCHRIFT

Zie de aanbevelingen nrs. [11](#) tot 16.

Afdeling 1. Teksten met op zichzelf staande bepalingen

Zie formule [F 4-2-14-1](#) wat betreft de vervanging van het opschrift van een tekst met op zichzelf staande bepalingen.

F 1-1-1	Algemene formule	Wet (decreet, ordonnantie, besluit ...) betreffende ... Wet (decreet, ordonnantie, besluit ...) houdende ... Wet (decreet, ordonnantie, besluit ...) tot instelling van ... Wet (decreet, ordonnantie, besluit ...) tot vaststelling van ...
F 1-1-2	Wetgevende tekst houdende instemming met een verdrag	Wet (decreet, ordonnantie) houdende instemming met het verdrag ... (opschrift, plaats en datum van ondertekening of aanneming)
F 1-1-3	Wetgevende tekst houdende instemming met een samenwerkingsakkoord	Wet (decreet, ordonnantie) houdende instemming met het samenwerkingsakkoord ... (datum en opschrift)
F 1-1-4	Interpretatieve wetgevende tekst	Wet (decreet) tot uitlegging van ...
F 1-1-5	Besluit dat regels bevat die nodig zijn voor de uitvoering van een wetgevende tekst	Koninklijk besluit tot uitvoering van de wet van ... (datum en opschrift) Besluit ... tot uitvoering van het decreet (de ordonnantie) van ... (datum en opschrift)
F 1-1-6	Besluit dat regels bevat die nodig zijn voor de uitvoering van één of meer bepalingen van een wetgevende tekst	Besluit ... tot vaststelling van de voorwaarden voor de toekenning van het certificaat van overeenstemming bedoeld in artikel (in de artikelen) ... van de wet (het decreet, de ordonnantie) van ... (datum en opschrift)
F 1-1-7	Coördinatiebesluit	Besluit ... tot coördinatie van ...

Afdeling 2. Wijzigingsteksten

Met het woord “wijzigingstekst” worden de teksten bedoeld die uitsluitend wijzigings-, opheffings- of intrekkingbepalingen bevatten.

F 1-2-1	Algemene formule	Wet (decreet, ordonnantie) tot wijziging van de wet (het decreet, de ordonnantie) van ... (datum en opschrift) Besluit ... tot wijziging van het besluit ... (aard, eventuele nummer, datum en opschrift)
F 1-2-2	Wijziging van een tekst met vermelding van het precieze onderwerp ervan	Wet (decreet, ordonnantie) tot wijziging van de artikelen ... van het Wetboek ... wat ... betreft Besluit ... tot wijziging, wat ... betreft, van het besluit ... (aard, eventuele nummer, datum en opschrift)

F 1-2-3	Wijziging van verscheidene teksten	Wet tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek en het Gerechtelijk Wetboek wat ... betreft Wet (decreet, ordonnantie) tot wijziging van diverse bepalingen betreffende ... Besluit ... tot wijziging van het besluit ... (aard, eventuele nummer, datum en opschrift) en van het besluit ... (aard, eventuele nummer, datum en opschrift)
F 1-2-4	Opheffing	Besluit ... tot opheffing van het besluit ... (aard, eventuele nummer, datum en opschrift)
F 1-2-5	Intrekking	Besluit ... tot intrekking van het besluit ... (aard, eventuele nummer, datum en opschrift)

HOOFDSTUK 2. BEKRACHTIGING EN AFKONDIGING VAN WETGEVENDE TEKSTEN

F 2	<u>Tweetalige teksten</u>	
	Wet	Zie artikel 3 van de wet van 31 mei 1961 betreffende het gebruik der talen in wetgevingszaken, het opmaken, bekendmaken en inwerkingtreden van wetten en verordeningen
	Ordonnantie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	Zie artikel 32 van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen
	Ordonnantie van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie	Zie artikel 73, § 1, van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen
	<u>Eentalige teksten</u>	
	Vlaams decreet	Zie artikel 54, § 1, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen
	Decreet van de Franse Gemeenschap	Zie artikel 54, § 2, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen
	Decreet van de Duitstalige Gemeenschap	Zie artikel 46 van de wet van 31 december 1983 tot hervorming der instellingen voor de Duitstalige Gemeenschap
	Decreet van het Waals Gewest	Zie artikel 54, § 3, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen
Decreet van de Franse Gemeenschapscommissie	Zie artikel 3, § 5, van decreet I van de Franse Gemeenschap van 5 juli 1993 betreffende de overdracht van de uitoefening van bepaalde bevoegdheden van de Franse Gemeenschap naar het Waalse Gewest en de Franse Gemeenschapscommissie	

HOOFDSTUK 3. AANHEF VAN EEN BESLUIT

Afdeling 1. Begroeting of vermelding van de auteur

F 3-1-1	Koninklijk besluit (begroeting)	ALBERT II, Koning der Belgen, Aan allen die nu zijn en hierna wezen zullen, Onze Groet.
F 3-1-2	<p>Besluit van een regering (vermelding van de auteur)</p> <p>Besluit van de Vlaamse Regering</p> <p>Besluit van de Regering van de Franse Gemeenschap</p> <p>Besluit van de Regering van de Duitstalige Gemeenschap</p> <p>Besluit van de Waalse Regering</p> <p>Besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering</p>	<p>De Vlaamse Regering,</p> <p>De Regering van de Franse Gemeenschap,</p> <p>De Regering van de Duitstalige Gemeenschap,</p> <p>De Waalse Regering,</p> <p>De Brusselse Hoofdstedelijke Regering,</p>
F 3-1-3	<p>Besluit van een college (vermelding van de auteur)</p> <p>Besluit van het Verenigd College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie</p> <p>Besluit van het College van de Franse Gemeenschapscommissie</p>	<p>Het Verenigd College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie,</p> <p>Het College van de Franse Gemeenschapscommissie,</p>
F 3-1-4	Ministerieel besluit (vermelding van de auteur)	De Minister van ... (titel van de minister, zoals die voorkomt in zijn benoemingsbesluit, maar beperkt tot de bevoegdheden die overeenstemmen met de aangelegenheid die in het besluit wordt geregeld),
F 3-1-5	Besluit van verscheidene ministers (vermelding van de auteur)	De Minister van ... (titel van de minister, zoals die voorkomt in zijn benoemingsbesluit, maar beperkt tot de bevoegdheden die overeenstemmen met de aangelegenheid die in het besluit wordt geregeld) en de Minister van ...,
F 3-1-6	Besluit van verscheidene leden van een college (vermelding van de auteur)	Het lid ... (titel van het lid, zoals die voorkomt in zijn benoemingsbesluit, maar beperkt tot de bevoegdheden die overeenstemmen met de aangelegenheid die in het besluit wordt geregeld) en het lid ...,

Afdeling 2. Vermelding van de rechtsgrond

Zie de aanbevelingen nrs. [22](#) tot 28.

F 3-2-1	<p>Grondwet</p> <p>Citeren van ongewijzigde bepalingen</p> <p>Citeren van gewijzigde bepalingen</p>	<p>Gelet op de Grondwet, artikel ...;</p> <p>Gelet op de Grondwet, de artikelen ... en ..., ... lid;</p> <p>Gelet op de Grondwet, artikel ..., gewijzigd op ... (datum);</p>
F 3-2-2	<p>Wet, decreet, ordonnantie</p> <p>Citeren van ongewijzigde bepalingen</p> <p>Citeren van gewijzigde bepalingen</p>	<p>Gelet op de wet (het decreet, de ordonnantie) van ... (datum en opschrift), artikel ..., § ...;</p> <p>Gelet op de wet (het decreet, de ordonnantie) van ... (datum en opschrift), de artikelen ... en ..., § ..., ... lid;</p> <p>Gelet op de wet (het decreet, de ordonnantie) van ... (datum en opschrift), artikel ... , § ..., gewijzigd bij de wet (het decreet, de ordonnantie) van ... (datum), artikel ..., ... lid, ingevoegd bij de wet (het decreet, de ordonnantie) van ... (datum), en artikel ..., hersteld bij de wet (het decreet, de ordonnantie) van ... (datum);</p>
F 3-2-3	<p>Wetboek en gecoördineerde wetgevende tekst(en)</p> <p>Citeren van ongewijzigde bepalingen</p> <p>Citeren van gewijzigde bepalingen</p>	<p>Gelet op het Wetboek ..., artikel ...;</p> <p>Gelet op het Wetboek ..., de artikelen ... en ..., § ..., ... lid;</p> <p>Gelet op de wet(ten) betreffende ..., gecoördineerd op ... (datum), artikel ...;</p> <p>Gelet op het decreet (de decreten) betreffende ..., gecoördineerd op ... (datum), artikel ...;</p> <p>Gelet op de ordonnantie(s) betreffende ..., gecoördineerd op ... (datum), artikel ...;</p> <p>Gelet op het Wetboek ..., artikel ..., vervangen bij de wet (het decreet, de ordonnantie) van ... (datum);</p> <p>Gelet op het Wetboek ..., artikel ..., ingevoegd bij de wet (het decreet, de ordonnantie) van ... (datum);</p> <p>Gelet op de wet(ten) betreffende ..., gecoördineerd op ... (datum), artikel ..., ingevoegd bij de wet van ... (datum);</p> <p>Gelet op het decreet (de decreten) betreffende ..., gecoördineerd op ... (datum), artikel ..., vervangen bij het decreet van ... (datum);</p> <p>Gelet op de ordonnantie(s) betreffende ..., gecoördineerd op ... (datum), artikel ..., gewijzigd bij de ordonnantie van ... (datum);</p>

F 3-2-4	<p>Besluit <u>bekrachtigd</u> bij wet, bij decreet of bij ordonnantie</p> <p>Citeren van ongewijzigde bepalingen</p> <p>Citeren van gewijzigde bepalingen</p>	<p>Gelet op het besluit ... (aard, eventuele nummer, datum en opschrift), bekrachtigd bij de wet (het decreet, de ordonnantie) van ... (datum), artikel ...;</p> <p>Gelet op het besluit ... (aard, eventuele nummer, datum en opschrift), bekrachtigd bij de wet (het decreet, de ordonnantie) van ... (datum), artikel ..., gewijzigd bij de wet (het decreet, de ordonnantie) van ... (datum);</p>
F 3-2-5	<p>Koninklijk besluit, besluit van een regering en besluit van een college</p> <p>Citeren van ongewijzigde bepalingen</p> <p>Citeren van gewijzigde bepalingen</p>	<p>Gelet op het besluit ... (aard, eventuele nummer, datum en opschrift), artikel ..., § ...;</p> <p>Gelet op het besluit ... (aard, eventuele nummer, datum en opschrift), de artikelen ..., ... lid, en ..., § ...;</p> <p>Gelet op het besluit ... (aard, eventuele nummer, datum en opschrift), artikel ..., § ..., ingevoegd bij het besluit ... (aard, eventuele nummer en datum) en gewijzigd bij de besluiten ... (aard, eventuele nummer) van ... (datum) en ... (datum);</p>
F 3-2-6	Citeren van bepalingen gewijzigd bij dezelfde teksten	<p>Gelet op de wet (het decreet, de ordonnantie) van ... (datum en opschrift), de artikelen ... , § ..., en ..., § ..., gewijzigd bij de wetten (decreten, ordonnanties) van ... (datum) en ... (datum);</p> <p>Gelet op het besluit ... (aard, eventuele nummer, datum en opschrift), artikel ..., § ..., gewijzigd bij de besluiten ... (aard, eventuele nummer) van ... (datum) en ... (datum);</p>
F 3-2-7	Citeren van bepalingen gewijzigd bij verschillende teksten	Gelet op de wet (het decreet, de ordonnantie) van ... (datum en opschrift), artikel ... , § ..., gewijzigd bij de wet (het decreet, de ordonnantie) van ... (datum), en artikel ..., vervangen bij de wet (het decreet, de ordonnantie) van ... (datum);
F 3-2-8	Citeren van bepalingen waarin verscheidene nog van kracht zijnde wijzigingen zijn aangebracht	<p>Gelet op de wet van ... (datum en opschrift), artikel ... , §§ ... en ..., gewijzigd bij het koninklijk besluit nr. ... van ... (datum), bekrachtigd bij de wet van ... (datum) en bij de wet van ... (datum);</p> <p>Gelet op de wet van ... (datum en opschrift), artikel ..., gewijzigd bij de wet van ... (datum) en bij de decreten van ... (datum) en ... (datum);</p>

Afdeling 3. Vermelding van de gewijzigde, opgeheven of ingetrokken teksten

Zie de aanbevelingen nrs. [29](#) en 30.

F 3-3	Wetgevende tekst	Gelet op de wet (het decreet, de ordonnantie) van ... (datum en opschrift);
	Koninklijk besluit	Gelet op het koninklijk besluit ... (eventuele nummer, datum en opschrift);
	Besluit van een regering	Gelet op het besluit van de ... regering (aard, eventuele nummer, datum en opschrift);
	Besluit van een college	Gelet op het besluit van het Verenigd College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie ... (eventuele nummer, datum en opschrift);
	Ministerieel besluit	Gelet op het ministerieel besluit ... (eventuele nummer, datum en opschrift);

Afdeling 4. Vermelding van de vervulde vormvereisten (behalve het advies van de Raad van State)

Zie de aanbevelingen nrs. [31](#) tot 35.

F 3-4-1	Mededeling of kennisgeving	Gelet op de mededeling (de kennisgeving) aan ... (instantie waaraan de mededeling of kennisgeving is gedaan), op ... (datum);
F 3-4-2	Mededeling aan de Europese Commissie voorgeschreven bij artikel 8, lid 1, van richtlijn 98/34/EG van 22 juni 1998	Gelet op de mededeling aan de Europese Commissie, op ... (datum), met toepassing van artikel 8, lid 1, van richtlijn 98/34/EG van het Europees Parlement en de Raad van 22 juni 1998 betreffende een informatieprocedure op het gebied van normen en technische voorschriften en regels betreffende de diensten van de informatiemaatschappij;
F 3-4-3	Advies	Gelet op het advies ... (eventuele nummer) van ... (geraadpleegde instantie), gegeven op ... (datum);
	Eensluidend advies	Gelet op het eensluidend advies ... (eventuele nummer) van ... (geraadpleegde instantie), gegeven op ... (datum);
F 3-4-4	Onderhandelingen met de vakbonden	Gelet op het protocol van onderhandelingen ... (eventuele nummer) van het comité ..., gesloten op ... (datum);
F 3-4-5	Overleg	Gelet op het overleg met ... (instanties waarmee overleg heeft plaatsgehad);
F 3-4-6	Het betrekken van instanties bij het ontwerpen van een tekst	Gelet op de betrokkenheid van ... (betrokken instanties);

F 3-4-7	<p>Vormvereisten inzake administratieve en begrotingscontrole</p> <p>Koninklijk besluit en besluit van een regering</p> <p>Koninklijk besluit</p>	<p>Gelet op het advies van de inspecteur van Financiën, gegeven op ... (datum);</p> <p>Gelet op de akkoordbevinding van de Minister van Begroting, d.d. ... (datum);</p> <p>Gelet op de akkoordbevinding van de Minister van Ambtenarenzaken, d.d. ... (datum);</p> <p><u>Indien de Minister van Begroting de akkoordbevinding weigert</u></p> <p>Gelet op de weigering van akkoordbevinding van de Minister van Begroting, d.d. ... (datum);</p> <p>Gelet op het besluit van de Ministerraad van ... (datum) om voorbij te gaan aan de weigering van akkoordbevinding van de Minister van Begroting;</p>
---------	---	---

Afdeling 5. Vermelding van het advies van de Raad van State

Zie aanbeveling nr. [36](#). In de formules hierna staat “xxxxx/x” voor het nummer van het advies van de Raad van State.

F 3-5-1	Advies verstrekt n.a.v. een aanvraag om advies zonder opgaaf van een termijn	Gelet op advies xxxxx/x van de Raad van State, gegeven op ... (datum);
F 3-5-2	Advies verstrekt n.a.v. een aanvraag waarbij verzocht is om mededeling binnen dertig of vijfenveertig dagen (eventueel verlengd)	Gelet op advies xxxxx/x van de Raad van State, gegeven op ... (datum), met toepassing van artikel 84, § 1, eerste lid, 1°, van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973;
F 3-5-3	Advies verstrekt n.a.v. een aanvraag waarbij verzocht is om mededeling binnen vijf of acht dagen (eventueel verlengd)	<p>Gelet op het verzoek om spoedbehandeling, gemotiveerd door de omstandigheid dat ... (overname van de motivering zoals ze voorkomt in de adviesaanvraag);</p> <p>Gelet op advies xxxxx/x van de Raad van State, gegeven op ... (datum), met toepassing van artikel 84, § 1, eerste lid, 2°, van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973;</p>
F 3-5-4	Advies verstrekt omtrent sommige bepalingen en vrijstelling van advies voor andere bepalingen wegens dringende noodzakelijkheid	<p>Gelet op advies xxxxx/x van de Raad van State, gegeven op ... (datum), omtrent de artikelen ... (eventueel aan te vullen naargelang van de aard van de adviesaanvraag; zie de formules F 3-5-1 tot F 3-5-3);</p> <p>Gelet op de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973, artikel 3, § 1;</p> <p>Gelet op de dringende noodzakelijkheid wat betreft de artikelen ...;</p> <p>Overwegende dat ... (vermelding van de redenen waarom de dringende noodzakelijkheid wordt aangevoerd);</p>

F 3-5-5	<p>Besluit tot indiening van een ontwerp van wetgevende aard</p> <p>Het advies wordt wegens de dringende noodzakelijkheid beperkt tot de behandeling van de punten vermeld in artikel 3, § 2, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State.</p>	<p>Gelet op de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973, artikel 3, §§ 1 en 2;</p> <p>Gelet op de dringende noodzakelijkheid;</p> <p>Overwegende dat ... (vermelding van de redenen waarom de dringende noodzakelijkheid wordt aangevoerd);</p> <p>Gelet op advies xxxxx/x van de Raad van State, gegeven op ... (datum);</p>
---------	--	--

Afdeling 6. Vermelding van de ontstentenis of de vrijstelling van een verplicht advies (behalve het advies van de Raad van State)

Zie aanbeveling nr. [37](#). De formules hierna kunnen eveneens worden gebruikt in geval van ontstentenis of vrijstelling van andere voorgeschreven vormvereisten.

F 3-6-1	Ontstentenis van een advies binnen de gestelde termijn	<p>Gelet op de adviesaanvraag die op ... (datum) bij ... (geraadpleegde instantie) is ingediend, met toepassing van artikel ... van de wet (het decreet, de ordonnantie) van ... (datum en opschrift) ;</p> <p>Overwegende dat geen advies is verstrekt binnen de gestelde termijn;</p> <p>Gelet op de wet (het decreet, de ordonnantie) van ... (datum en opschrift), artikel ... (vermelding van het artikel dat toestaat dat wordt voorbijgegaan aan de ontstentenis van een advies);</p>
F 3-6-2	Vrijstelling van adviesaanvraag wegens dringende noodzakelijkheid, <u>zonder</u> verplichting om de dringende noodzakelijkheid te motiveren	<p>Gelet op de wet (het decreet, de ordonnantie) van ... (datum en opschrift), artikel ... (vermelding van het artikel dat het vormvereiste oplegt, maar dat toestaat dat vrijstelling van het aanvragen van het advies kan worden verleend wegens dringende noodzakelijkheid);</p> <p>Gelet op de dringende noodzakelijkheid;</p>
F 3-6-3	Vrijstelling van adviesaanvraag wegens dringende noodzakelijkheid, <u>met</u> verplichting om de dringende noodzakelijkheid te motiveren	<p>Gelet op de wet (het decreet, de ordonnantie) van ... (datum en opschrift), artikel ... (vermelding van het artikel dat het vormvereiste oplegt, maar dat toestaat dat vrijstelling van het aanvragen van het advies kan worden verleend wegens dringende noodzakelijkheid);</p> <p>Gelet op de dringende noodzakelijkheid;</p> <p>Overwegende dat ... (vermelding van de redenen waarom de dringende noodzakelijkheid wordt aangevoerd);</p>

Afdeling 7. Vermelding van de ontstentenis of de vrijstelling van het advies van de Raad van State

Zie aanbeveling nr. [37](#).

F 3-7-1	Ontstentenis van mededeling, binnen de aangevraagde termijn, van het advies van de Raad van State omtrent een ontwerpbesluit	Gelet op de adviesaanvraag binnen ... dagen (in geval van verlenging, “verlengd met ... dagen” toevoegen), die op ... (datum) bij de Raad van State is ingediend, met toepassing van artikel 84, § 1, eerste lid, (1° of 2°), van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973; Overwegende dat het advies niet is meegedeeld binnen die termijn; Gelet op artikel 84, § 4, tweede lid, van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973;
F 3-7-2	Vrijstelling van het aanvragen van het advies van de Raad van State wegens dringende noodzakelijkheid	Gelet op de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973, artikel 3, § 1; Gelet op de dringende noodzakelijkheid; Overwegende dat ... (vermelding van de redenen waarom de dringende noodzakelijkheid wordt aangevoerd);

Afdeling 8. Vermelding van de personen die een koninklijk besluit, een besluit van een regering of een besluit van een college voordragen

Zie aanbeveling nr. [41](#).

F 3-8-1	<u>Koninklijk besluit</u> Voordracht door één enkele minister Voordracht door meer dan één minister Voordracht door een minister en een Staatssecretaris	Op de voordracht van de Minister van ..., Op de voordracht van de Minister van ... en de Minister van ..., Op de voordracht van de Minister van ... en de Staatssecretaris van ...,
F 3-8-2	<u>Besluit van een regering</u> Voordracht door één enkele minister Voordracht door meer dan één minister	Op de voordracht van de Minister van ..., Op de voordracht van de Minister van ... en de Minister van ...,

F 3-8-3	<u>Besluit van een college</u> Voordracht door één enkel lid van het college Voordracht door meer dan één lid van het college	Op de voordracht van het lid van het College belast met ..., Op de voordracht van het lid van het College belast met ..., en het lid van het College belast met ..., Op de voordracht van de leden van het Verenigd College belast met ...,
---------	---	---

Afdeling 9. Vermelding van de collegiale beraadslaging over een koninklijk besluit, een besluit van een regering of een besluit van een college

Zie de aanbevelingen nrs. [42](#) en 43.

F 3-9-1	Koninklijk besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad	Op de voordracht van de ... (zie formule F 3-8-1) en op het advies van de in Raad vergaderde Ministers,
F 3-9-2	<u>Besluit van een regering</u> Beraadslaging binnen de regering <u>Besluit van een college</u> Beraadslaging binnen het (Verenigd) College	Na beraadslaging,

Afdeling 10. Inleiding van het dispositief

F 3-10-1	Koninklijk besluit	Hebben Wij besloten en besluiten Wij:
F 3-10-2	Besluit van een regering of van een college Ministerieel besluit	Besluit:
F 3-10-3	Besluit van verscheidene ministers of van verscheidene leden van een college	Besluiten:

HOOFDSTUK 4. DISPOSITIEF EN BIJLAGEN

Afdeling 1. Op zichzelf staande bepalingen

Op zichzelf staande bepalingen zijn bepalingen die nieuwe regels bevatten zonder dat ze formeel ingrijpen in bestaande teksten.

Onderafdeling 1. Vermelding van de geregelde aangelegenheid

Zie de aanbevelingen nrs. [88](#) tot 93.

F 4-1-1-1	Wet	Artikel 1. Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 74 (in artikel 77, in artikel 78) van de Grondwet.
F 4-1-1-2	Vlaams decreet	Artikel 1. Dit decreet regelt een gemeenschapsaangelegenheid. Artikel 1. Dit decreet regelt een gewestaangelegenheid.
F 4-1-1-3	Ordonnantie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	Artikel 1. Deze ordonnantie regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 39 van de Grondwet.
F 4-1-1-4	Ordonnantie van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie	Artikel 1. Deze ordonnantie regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 135 van de Grondwet.
F 4-1-1-5	Decreet van het Waals Gewest en besluit van de Waalse Regering in een aangelegenheid overgedragen door de Franse Gemeenschap	Artikel 1. Dit decreet regelt met toepassing van artikel 138 van de Grondwet een aangelegenheid als bedoeld in artikel 127 (in artikel 128) van de Grondwet. Artikel 1. Dit besluit regelt met toepassing van artikel 138 van de Grondwet een aangelegenheid als bedoeld in artikel 127 (in artikel 128) van de Grondwet.
F 4-1-1-6	Decreet van de Franse Gemeenschapscommissie en besluit van het College in een aangelegenheid overgedragen door de Franse Gemeenschap	Artikel 1. Dit decreet regelt met toepassing van artikel 138 van de Grondwet een aangelegenheid als bedoeld in artikel 127 (in artikel 128) van de Grondwet. Artikel 1. Dit besluit regelt met toepassing van artikel 138 van de Grondwet een aangelegenheid als bedoeld in artikel 127 (in artikel 128) van de Grondwet.

Onderafdeling 2. Vermelding van de omzetting van een Europese richtlijn

Zie aanbeveling nr. [94](#).

F 4-1-2-1	<p>Omzetting, door op zichzelf staande bepalingen, van een tekst die uitsluitend deze omzetting beoogt</p> <p>Volledige omzetting</p> <p>Gedeeltelijke omzetting</p>	<p>Deze wet (dit decreet, deze ordonnantie) voorziet in de omzetting van richtlijn ...</p> <p>Deze wet (dit decreet, deze ordonnantie) voorziet in de gedeeltelijke omzetting van richtlijn ...</p>
F 4-1-2-2	<p>Omzetting, door op zichzelf staande bepalingen, van een tekst die niet uitsluitend deze omzetting beoogt</p> <p>Volledige omzetting</p> <p>Gedeeltelijke omzetting</p>	<p>Dit hoofdstuk (deze afdeling) voorziet in de omzetting van richtlijn ...</p> <p>Dit hoofdstuk (deze afdeling) voorziet in de gedeeltelijke omzetting van richtlijn ...</p>
F 4-1-2-3	<p>Omzetting van een tekst door wijzigingsbepalingen</p> <p>De gewijzigde tekst bevat een bepaling die de omzetting vermeldt van één of meer richtlijnen waaraan de nieuwe omzetting kan worden gekoppeld</p> <p>De gewijzigde tekst bevat geen bepaling die de omzetting vermeldt van een richtlijn waaraan de nieuwe omzetting kan worden gekoppeld</p> <p>Volledige omzetting</p> <p>Gedeeltelijke omzetting</p>	<p>Artikel ... van de wet (het decreet, de ordonnantie) van ... (datum en opschrift) wordt aangevuld met de woorden ... (vermelding van de nieuwe omgezette richtlijn).</p> <p>In de wet (het decreet, de ordonnantie) van ... (datum en opschrift) wordt een artikel ... ingevoegd, luidende:</p> <p>“Art. ... Dit hoofdstuk (deze afdeling) voorziet in de omzetting van richtlijn ... .”</p> <p>“Art. ... Dit hoofdstuk (deze afdeling) voorziet in de gedeeltelijke omzetting van richtlijn ... .”</p>

Onderafdeling 3. Definities

Zie de aanbevelingen nrs. [95](#) tot 104.

F 4-1-3-1	Lijst van gedefinieerde woorden	Voor de toepassing van deze wet (dit decreet, deze ordonnantie) en de uitvoeringsbesluiten ervan wordt verstaan onder: 1° het beheerscomité: het beheerscomité bedoeld in artikel ... van de wet (het decreet, de ordonnantie) van ... (datum en opschrift); 2° ...: ...; ...
F 4-1-3-2	Verkorte benaming	Er wordt een Raadgevende Commissie voor ... opgericht, hierna te noemen "de Commissie".

Onderafdeling 4. Instemming met een verdrag

Zie de aanbevelingen nrs. [73.1](#) en [202](#) tot 209.

F 4-1-4-1	Algemene formule	Het verdrag ... (volledige benaming) zal volkomen gevolg hebben.
F 4-1-4-2	Instemming met een nog niet ondertekend verdrag	Het verdrag ... (volledige benaming) zal volkomen gevolg hebben, onder voorbehoud van toetreding namens ... .

Onderafdeling 5. Instemming met een samenwerkingsakkoord

Zie aanbeveling nr. [210](#).

F 4-1-5	Algemene formule	Instemming wordt verleend met het samenwerkingsakkoord van ... (datum en opschrift).
---------	------------------	--

Onderafdeling 6. Bekrachtiging van besluiten bij wege van een wetgevende tekst

F 4-1-6-1	Wetgevende tekst houdende bekrachtiging van een besluit	Het besluit ... (aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt bekrachtigd met ingang van ... (datum van inwerkingtreding).
F 4-1-6-2	Wetgevende tekst houdende bekrachtiging van meer dan één besluit	Bekrachtigd worden met ingang van hun respectieve dag van inwerkingtreding: 1° het besluit ... (aard, eventuele nummer, datum en opschrift); 2° het besluit ... (aard, eventuele nummer, datum en opschrift); 3° ...

Onderafdeling 7. Interpretatieve wet of interpretatief decreet

Zie aanbeveling nr. [7.5](#).

F 4-1-7	Algemene formule	<p>Artikel ... van de wet (het decreet) van ... (datum en opschrift) wordt aldus uitgelegd dat ...</p> <p>Artikel ... van de wet (het decreet) van ... (datum en opschrift) wordt uitgelegd als volgt: “...”</p>
---------	------------------	--

Onderafdeling 8. Coördinatie van wetgevende bepalingen

Zie de aanbevelingen nrs. [216](#) en [218](#) tot 224.

F 4-1-8-1	Wettelijke machtiging tot coördinatie	<p>De Koning (de Regering) kan de bepalingen van de wet (het decreet, de ordonnantie) van ... (datum en opschrift) coördineren met de bepalingen die daarin uitdrukkelijk of stilzwijgend wijzigingen hebben aangebracht tot aan het tijdstip van de coördinatie.</p> <p>Daartoe kan Hij (of zij):</p> <p>1° de volgorde en de nummering van de te coördineren bepalingen veranderen en in het algemeen de teksten naar de vorm wijzigen;</p> <p>2° de verwijzingen die voorkomen in de te coördineren bepalingen, met de nieuwe nummering overeenbrengen;</p> <p>3° zonder afbreuk te doen aan de beginselen die in de te coördineren bepalingen (<i>aanvullen en aanpassen naargelang van het geval</i>) vervat zijn, de redactie ervan wijzigen om ze onderling te doen overeenstemmen en eenheid in de terminologie te brengen.</p> <p>De coördinatie zal het volgende opschrift dragen: “...”.</p> <p>Ze treedt in werking op de dag van de bekrachtiging ervan bij de wet (het decreet, de ordonnantie).</p>
F 4-1-8-2	Coördinatiebesluit	<p>Artikel 1. De hierna genoemde bepalingen, met inachtneming van de wijzigingen die ze hebben ondergaan, worden gecoördineerd volgens de bij dit besluit gevoegde tekst:</p> <p>1° de artikelen ... van ...;</p> <p>2° de artikelen ... van ...;</p> <p>3° artikel ... van ..., voor zover dat artikel betrekking heeft op ...</p> <p>Artikel 2. De minister bevoegd voor ... is belast met de uitvoering van dit besluit.</p>

Onderafdeling 9. Codificatie van wetgevende bepalingen

Zie de aanbevelingen nrs. [217](#) tot 224.

F 4-1-9-1	Wettelijke machtiging tot codificatie	<p>De Koning (de Regering) kan de bepalingen van de wetten (de decreten, de ordonnanties) betreffende ... codificeren met inachtneming van de wijzigingen die daarin uitdrukkelijk of stilzwijgend zijn aangebracht tot aan het tijdstip van de codificatie.</p> <p>Daartoe kan Hij (of zij):</p> <p>1° de volgorde en de nummering van de te codificeren bepalingen veranderen en in het algemeen de teksten naar de vorm wijzigen;</p> <p>2° de verwijzingen die voorkomen in de te codificeren bepalingen, met de nieuwe nummering overeenbrengen;</p> <p>3° zonder afbreuk te doen aan de beginselen die in de te codificeren bepalingen (<i>aanvullen en aanpassen naargelang van het geval</i>) vervat zijn, de redactie ervan wijzigen om ze onderling te doen overeenstemmen en eenheid in de terminologie te brengen.</p> <p>De codificatie zal het volgende opschrift dragen: “Wetboek ...”.</p> <p>Ze treedt in werking op de dag van de bekrachtiging ervan bij de wet (het decreet, de ordonnantie).</p>
F 4-1-9-2	Codificatiebesluit	<p>Artikel 1. De hierna genoemde bepalingen, met inachtneming van de wijzigingen die ze hebben ondergaan, worden gecodificeerd volgens de bij dit besluit gevoegde tekst:</p> <p>1° de artikelen ... van ...;</p> <p>2° de artikelen ... van ...;</p> <p>3° artikel ... van ..., voor zover dat artikel betrekking heeft op ...</p> <p>Artikel 2. De minister bevoegd voor ... is belast met de uitvoering van dit besluit.</p>

Onderafdeling 10. Besluit tot indiening van een ontwerp van wetgevende aard

Zie de aanbevelingen nrs. [226](#) tot 228.

F 4-1-10-1	<p><u>Koninklijk besluit tot indiening van een wetsontwerp</u></p> <p>Aangelegenheid bedoeld in artikel 74 van de Grondwet</p> <p>Instemming met een verdrag</p> <p>Aangelegenheid bedoeld in artikel 77 van de Grondwet (behalve instemming met een verdrag)</p> <p>Aangelegenheid bedoeld in artikel 78 van de Grondwet</p>	<p>De Minister van ... is ermee belast in onze naam bij de Kamer van volksvertegenwoordigers het ontwerp van wet in te dienen waarvan de tekst hierna volgt:</p> <p>De Minister van Buitenlandse Zaken is ermee belast het ontwerp van wet, waarvan de tekst hierna volgt, in onze naam aan de Wetgevende Kamers voor te leggen en bij de Senaat in te dienen:</p> <p><i>of</i></p> <p>De Minister van Buitenlandse Zaken en de Minister van ... zijn ermee belast het ontwerp van wet, waarvan de tekst hierna volgt, in onze naam aan de Wetgevende Kamers voor te leggen en bij de Senaat in te dienen:</p> <p>De Minister van ... en de Minister van ... zijn ermee belast het ontwerp van wet, waarvan de tekst hierna volgt, in onze naam aan de Wetgevende Kamers voor te leggen en bij de Kamer van volksvertegenwoordigers (de Senaat) in te dienen:</p> <p>De Minister van ... en de Minister van ... zijn ermee belast het ontwerp van wet, waarvan de tekst hierna volgt, in onze naam aan de Wetgevende Kamers voor te leggen en bij de Kamer van volksvertegenwoordigers in te dienen:</p>
F 4-1-10-2	Besluit van een regering tot indiening van een ontwerp van decreet van een gemeenschap of een gewest	De Minister van ... is ermee belast bij het parlement het ontwerp van decreet in te dienen waarvan de tekst hierna volgt:
F 4-1-10-3	Besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering tot indiening van een ontwerp van ordonnantie	De Minister van ... is ermee belast bij het parlement het ontwerp van ordonnantie in te dienen waarvan de tekst hierna volgt:
F 4-1-10-4	Besluit van het Verenigd College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie tot indiening van een ontwerp van ordonnantie	De leden van het Verenigd College bevoegd voor ... zijn ermee belast bij de Verenigde Vergadering het ontwerp van ordonnantie in te dienen waarvan de tekst hierna volgt:
F 4-1-10-5	Besluit van het College van de Franse Gemeenschapscommissie tot indiening van een ontwerp van decreet	Het lid van het College bevoegd voor ... is ermee belast bij de Vergadering het ontwerp van decreet in te dienen waarvan de tekst hierna volgt:

Onderafdeling 11. Besluit met als bijlage een bindende juridische tekst met een algemene draagwijdte

Zie de aanbevelingen nrs. [171](#) en 172.

F 4-1-11-1	Bijgevoegde tekst opgesteld door de auteur van het besluit	Artikel 1. Het formulier ... wordt vastgesteld volgens het als bijlage bij dit besluit gevoegde model. Artikel 1. Het reglement betreffende ... wordt vastgesteld volgens de als bijlage bij dit besluit gevoegde tekst.
F 4-1-11-2	Bijgevoegde tekst goedgekeurd door de auteur van het besluit	Artikel 1. Het bij dit besluit gevoegde reglement betreffende ... wordt goedgekeurd. Artikel 1. De bij dit besluit gevoegde statuten van ... worden goedgekeurd.

Afdeling 2. Wijzigingsbepalingen

Wijzigingsbepalingen zijn bepalingen die formeel ingrijpen in bestaande teksten, ofwel doordat ze bestaande bepalingen aanvullen, ofwel doordat ze bestaande bepalingen geheel of gedeeltelijk vervangen dan wel schrappen, ofwel doordat ze nieuwe bepalingen toevoegen.

Zie de aanbevelingen gemeen aan de wijzigingsbepalingen nrs. [105](#) tot 115 en [127](#).

Onderafdeling 1. Vermelding van de wijzigingen voorafgaand aan de voorgenomen wijziging

Zie de aanbevelingen nrs. [113](#) tot 115. De formules hierna bevatten - cursief weergegeven - voorbeelden van vroegere wijzigingen die in geval van een wijziging kunnen worden aangehaald. De cursief gedrukte letters dienen uitsluitend om de gekozen voorbeelden goed te doen uitkomen; gebruik ze niet in een officiële tekst.

	Vroegere wijzigingen	
F 4-2-1-1	Vervanging	In artikel 9 van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift), <i>vervangen bij ... (aard, eventuele nummer en datum van de vervangende tekst)</i> , worden de volgende wijzigingen aangebracht: "..." In artikel 16 van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst) worden paragraaf 1, <i>vervangen bij ... (aard, eventuele nummer en datum van de vervangende tekst)</i> , en paragraaf 2 vervangen als volgt: "§ 1. ... . § 2. ... ."

F 4-2-1-2	Invoeging	<p>Artikel 9/1 van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift), <i>ingevoegd bij ... (aard, eventuele nummer en datum van de tekst die voorziet in de invoeging)</i>, wordt opgeheven.</p> <p>In artikel 16 van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt het tweede lid, <i>ingevoegd bij ... (aard, eventuele nummer en datum van de tekst die voorziet in de invoeging)</i>, aangevuld met de woorden "...".</p>
F 4-2-1-3	Opheffing	<p>In artikel 16 van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt paragraaf 2, <i>opgeheven bij ... (aard, eventuele nummer en datum van de tekst die voorziet in de opheffing)</i>, hersteld als volgt: "§ 2. ..."</p>
F 4-2-1-4	Intrekking	<p>In ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt <i>in de plaats van artikel 4, ingetrokken bij ... (aard, eventuele nummer en datum van de tekst die voorziet in de intrekking)</i>, het als volgt luidende artikel 4 ingevoegd: "Art. 4. ..."</p>
F 4-2-1-5	Vernietiging	<p>In artikel 16 van de wet (het decreet, de ordonnantie) van ... (datum en opschrift) wordt in de plaats van paragraaf 2, vernietigd bij arrest nr. ... van het Grondwettelijk Hof, de als volgt luidende paragraaf 2 ingevoegd: "§ 2. ..."</p>
F 4-2-1-6	Herstellen	<p>In artikel 79 van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift), <i>hersteld bij ... (aard, eventuele nummer en datum van de tekst die voorziet in het herstellen)</i>, worden de volgende wijzigingen aangebracht: "..."</p>
F 4-2-1-7	Bekrachtiging	<p>In artikel 3 van het koninklijk besluit van ... (eventuele nummer, datum en opschrift), <i>bekrachtigd bij de wet van ... (datum) en gewijzigd bij de wetten van ... (datum) en ... (datum)</i>, worden de volgende wijzigingen aangebracht: "..."</p>
F 4-2-1-8	Vernummering	<p>In artikel 1/1 van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift), <i>vernummerd bij ... (aard, eventuele nummer en datum van de tekst die voorziet in de vernummering)</i>, worden de volgende wijzigingen aangebracht: "..."</p>
F 4-2-1-9	Wijziging (sensu stricto)	<p>Artikel 9 van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift), <i>gewijzigd bij ... (aard, eventuele nummer en datum van de wijzigingsteksten)</i>, wordt opgeheven.</p>

Onderafdeling 2. Opeenvolgende wijzigingen van eenzelfde tekst

Zie aanbeveling nr. [112](#).

F 4-2-2-1	<p>Formule voor een wet</p> <p>Voor een decreet, vervang de woorden “de wet” en “van dezelfde wet” respectievelijk door de woorden “het decreet” en “van hetzelfde decreet”.</p> <p>Voor een ordonnantie, vervang de woorden “de wet” en “van dezelfde wet” respectievelijk door de woorden “de ordonnantie” en “van dezelfde ordonnantie”.</p>	<p>Art. 2. Artikel 4 van de wet van ... (datum en opschrift) wordt vervangen als volgt: “Art. 4. ... .”</p> <p>Art. 3. In artikel 6 van dezelfde wet wordt het tweede lid opgeheven.</p> <p>Art. 4. In artikel 8 van dezelfde wet worden de volgende wijzigingen aangebracht: “... .”</p> <p>Art. 5. Het opschrift van hoofdstuk 10 van dezelfde wet wordt vervangen als volgt: “... ”.</p>
F 4-2-2-2	<p>Formule voor een koninklijk besluit</p> <p>Voor ieder ander besluit, vervang de woorden “koninklijk besluit” door de woorden die de aard van het desbetreffende besluit aangeven.</p>	<p>Art. 2. Artikel 4 van het koninklijk besluit van ... (eventuele nummer, datum en opschrift) wordt vervangen als volgt: “Art. 4. ... .”</p> <p>Art. 3. In artikel 6 van hetzelfde besluit wordt het tweede lid opgeheven.</p> <p>Art. 4. In artikel 8 van hetzelfde besluit worden de volgende wijzigingen aangebracht: “... .”</p> <p>Art. 5. Het opschrift van hoofdstuk 10 van hetzelfde besluit wordt vervangen als volgt: “... ”.</p>

Onderafdeling 3. Wijziging van een artikel in zijn geheel

Wanneer een gewijzigd artikel voorheen reeds is gewijzigd, vergeet niet de nog van kracht zijnde wijzigingen te vermelden; zie in dat verband de aanbevelingen nrs. [113](#) tot 115 en de formules nrs. [F4-2-1-1](#) tot F 4-2-1-9.

F 4-2-3-1	Vervanging van een artikel	Artikel 4 van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt vervangen als volgt: “Art. 4. ... .”
F 4-2-3-2	Invoeging van een artikel op een plaats waar nooit een artikel heeft gestaan Omtrent de nummering van de ingevoegde artikelen, zie aanbeveling nr. 123 .	<u>Algemene formule</u> In ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt een artikel 4/1 ingevoegd, luidende: “Art. 4/1. ... .” <u>Bijzondere formule, toepasselijk wanneer de artikelen samengebracht zijn in hoofdstukken, afdelingen of onderafdelingen, en twijfel kan rijzen inzake de onderverdeling waarin het artikel wordt ingevoegd</u> In hoofdstuk (afdeling, onderafdeling) ... (nummer van de onderverdeling) van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt een artikel 74/1 ingevoegd, luidende: “Art. 74/1. ... .”
F 4-2-3-3	Opheffing van een artikel	Artikel 4 van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt opgeheven. Artikel 4/1 van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift), ingevoegd bij ... (aard, eventuele nummer en datum van de tekst die voorziet in de invoeging) wordt opgeheven.
F 4-2-3-4	Intrekking van een artikel	Artikel 4 van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt ingetrokken.
F 4-2-3-5	Herstellen van een artikel	Artikel 4 van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift), opgeheven bij ... (aard, eventuele nummer en datum van de tekst die in de opheffing voorziet) wordt hersteld als volgt: “Art. 4. ... .”
F 4-2-3-6	Invoeging van een artikel in de plaats van een ingetrokken artikel	In ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt in de plaats van artikel 4, ingetrokken bij ... (aard, eventuele nummer en datum van de tekst die in de intrekking voorziet), het als volgt luidende artikel 4 ingevoegd: “Art. 4. ... .”

F 4-2-3-7	<p>Invoeging van een artikel in de plaats van een artikel vernietigd</p> <p>door het Grondwettelijk Hof</p> <p>door de Raad van State</p>	<p>In de wet (het decreet, de ordonnantie) van ... (datum en opschrift) wordt in de plaats van artikel 4, vernietigd bij arrest nr. ... van het Grondwettelijk Hof, het als volgt luidende artikel 4 ingevoegd: “Art. 4. ... .”</p> <p>In het besluit van ... (aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt in de plaats van artikel 4, vernietigd bij arrest nr. ... van de Raad van State, het als volgt luidende artikel 4 ingevoegd: “Art. 4. ... .”</p>
-----------	---	---

Onderafdeling 4. Wijziging van een paragraaf in zijn geheel

Wanneer een gewijzigde paragraaf voorheen reeds is gewijzigd, vergeet niet de nog van kracht zijnde wijzigingen te vermelden; zie in dat verband de aanbevelingen nrs. [113](#) tot 115 en de formules nrs. [F4-2-1-1](#) tot F 4-2-1-9.

F 4-2-4-1	Vervanging van paragrafen	<p>In artikel 16 van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt paragraaf 2 vervangen als volgt: “§ 2. ... .”</p> <p>In artikel 16 van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt paragraaf 2/1, ingevoegd bij ... (aard, eventuele nummer en datum van de tekst die in de invoeging voorziet) vervangen als volgt: “§ 2/1. ... .”</p> <p>In artikel 16 van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) worden de paragrafen 2 en 3 vervangen als volgt: “§ 2. ... § 3. ... .”</p>
F 4-2-4-2	Invoeging van een paragraaf in een artikel dat niet in paragrafen is onderverdeeld	<p>Artikel 16 van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift), waarvan de bestaande tekst paragraaf 1 zal vormen, wordt aangevuld met een paragraaf 2, luidende: “§ 2. ... .”</p>

F 4-2-4-3	<p>Invoeging van paragrafen tussen twee paragrafen</p> <p>Omtrent de nummering van de ingevoegde paragrafen, zie aanbeveling nr. 123.</p>	<p>In artikel 16 van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt een paragraaf 2/1 ingevoegd, luidende: “§ 2/1. ... .”</p> <p>In artikel 16 van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) worden de paragrafen 2/1 tot 2/3 ingevoegd, luidende: “§ 2/1. ... § 2/2. ... § 2/3. ... .”</p>
F 4-2-4-4	<p>Toevoeging van paragrafen aan het eind van een artikel dat reeds in paragrafen is onderverdeeld</p>	<p>Artikel 16 van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift), wordt aangevuld met een paragraaf 4, luidende: “§ 4. ... .”</p> <p>Artikel 16 van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift), wordt aangevuld met de paragrafen 4 en 5, luidende: “§ 4. ... § 5. ... .”</p>
F 4-2-4-5	<p>Opheffing van paragrafen</p>	<p>In artikel 16 van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt paragraaf 2 opgeheven.</p> <p>In artikel 16 van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt paragraaf 2/1, ingevoegd bij ... (aard, eventuele nummer en datum van de tekst die in de invoeging voorziet), opgeheven.</p> <p>In artikel 16 van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) worden de paragrafen 2 en 3 opgeheven.</p>
F 4-2-4-6	<p>Herstellen van een paragraaf</p>	<p>In artikel 16 van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt paragraaf 2, opgeheven bij ... (aard, eventuele nummer en datum van de tekst die in de opheffing voorziet), hersteld als volgt: “§ 2. ... .”</p>
F 4-2-4-7	<p>Invoeging van een paragraaf in de plaats van een paragraaf vernietigd:</p> <p>a) door het Grondwettelijk Hof</p> <p>b) door de Raad van State</p>	<p>In artikel 16 van de wet (het decreet, de ordonnantie) van ... (datum en opschrift) wordt in de plaats van paragraaf 2, vernietigd bij arrest nr. ... van het Grondwettelijk Hof, de als volgt luidende paragraaf 2 ingevoegd: “§ 2. ... .”</p> <p>In artikel 16 van het besluit van ... (aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt in de plaats van paragraaf 2, vernietigd bij arrest nr. ... van de Raad van State, de als volgt luidende paragraaf 2 ingevoegd: “§ 2. ... .”</p>

Onderafdeling 5. Wijziging van een lid in zijn geheel

Geef overeenkomstig aanbeveling nr. [116](#) de te wijzigen leden correct aan.

Voor wijziging van een lid nadat één of meer andere leden zijn ingevoegd of opgeheven, zie aanbeveling nr. [117](#) en het desbetreffende voorbeeld.

Wanneer een gewijzigd lid voorheen reeds is gewijzigd, vermeld de nog van kracht zijnde wijzigingen; zie in dat verband de aanbevelingen nrs. [113](#) tot 115 en de formules nrs. [F 4-2-1-1](#) tot F 4-2-1-9.

F 4-2-5-1	<p>Vervanging van leden</p> <p>Vervanging van één lid</p> <p>Vervanging van twee opeenvolgende leden</p> <p>Vervanging van twee niet- opeenvolgende leden</p>	<p>In artikel 16 van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt het tweede lid vervangen als volgt: “... .”</p> <p>In artikel 16 van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) worden het tweede en het derde lid vervangen als volgt: “... ... .”</p> <p>In artikel 16 van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) worden de volgende wijzigingen aangebracht:</p> <p>1° het tweede lid wordt vervangen als volgt: “... .”;</p> <p>2° het vierde lid wordt vervangen als volgt: “... .”</p>
F 4-2-5-2	<p>Invoeging van leden aan het begin van een artikel</p>	<p>In artikel 16 van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt vóór het eerste lid een lid toegevoegd, luidende: “... .”</p> <p>In artikel 16 van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) worden vóór het eerste lid twee leden toegevoegd, luidende: “... ... .”</p>

F 4-2-5-3	Invoeging van leden tussen twee leden	<p>In artikel 16 van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt tussen het tweede en het derde lid een lid ingevoegd, luidende: “... .”</p> <p>In artikel 16, § 2, van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) worden tussen het tweede en het derde lid twee leden ingevoegd, luidende: “... ... .”</p>
F 4-2-5-4	Invoeging van leden aan het eind van een artikel	<p>Artikel 16 van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt aangevuld met een lid, luidende: “... .”</p> <p>Artikel 16 van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt aangevuld met twee leden, luidende: “... ... .”</p>
F 4-2-5-5	<p>Invoeging van een lid in een artikel gedeeltelijk vernietigd door</p> <p>het Grondwettelijk Hof</p> <p>de Raad van State</p>	<p>In artikel 16, § 2, van de wet (het decreet, de ordonnantie) van ... (datum en opschrift), dat gedeeltelijk vernietigd is bij arrest nr. ... van het Grondwettelijk Hof, wordt tussen het tweede en het derde lid het als volgt luidende lid ingevoegd: “... .”</p> <p>In artikel 16, § 2, van het besluit van ... (aard, eventuele nummer, datum en opschrift), dat gedeeltelijk vernietigd is bij arrest nr. ... van de Raad van State, wordt tussen het tweede en het derde lid het als volgt luidende lid ingevoegd: “... .”</p>
F 4-2-5-6	Opheffing van leden	<p>In artikel 16 van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt het tweede lid opgeheven.</p> <p>In artikel 16, § 2, van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) worden het tweede en het derde lid opgeheven.</p>

Onderafdeling 6. Wijziging van onderdelen van een opsomming

Wanneer een gewijzigde onderverdeling voorheen reeds is gewijzigd, vermeld de nog van kracht zijnde wijzigingen; zie in dat verband de aanbevelingen nrs. [113](#) tot 115 en de formules nrs. [F 4-2-1-1](#) tot F 4-2-1-9.

F 4-2-6-1	Vervanging van onderdelen van een opsomming	<p>In artikel 16, § 2, tweede lid, van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) worden de bepalingen onder 8° en 9° vervangen als volgt: “8° ...; 9° ...;” (of 9° ... .”)</p> <p>In artikel 16, § 2, tweede lid, 1°, van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt de bepaling onder c) vervangen als volgt: “c) ...;” (of “c) ... .”)</p>
F 4-2-6-2	Invoeging van onderdelen tussen onderdelen van een opsomming	<p>In artikel 16, § 2, tweede lid, van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) worden de bepalingen onder 8°/1 en 8°/2 ingevoegd, luidende: “8°/1 ...; 8°/2 ...;”</p> <p>In artikel 16, § 2, tweede lid, 1°, van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) worden de bepalingen onder c/1) en c/2) ingevoegd, luidende: “c/1) ...;” c/2) ... ;”</p>
F 4-2-6-3	Invoeging van onderdelen aan het eind van een opsomming	<p>Artikel 16, § 2, tweede lid, van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt aangevuld met de bepalingen onder 8° en 9°, luidende: “8° ...; 9° ... .”</p> <p>Artikel 16, § 2, tweede lid, 1°, van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt aangevuld met de bepalingen onder c) en d), luidende: “c) ...;” d) ... .”</p>
F 4-2-6-4	Opheffing van onderdelen in een opsomming	<p>In artikel 16, § 2, tweede lid, van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) worden de bepalingen onder 8° en 9° opgeheven.</p> <p>In artikel 16, § 2, tweede lid, 1°, van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt de bepaling onder a) opgeheven.</p>

Onderafdeling 7. Wijziging van zinnen

Wanneer de paragraaf of het lid waarin de gewijzigde zinnen voorkomen, voorheen reeds is gewijzigd, vermeld de nog van kracht zijnde wijzigingen; zie in dat verband de aanbevelingen nrs. [113](#) tot 115 en de formules nrs. [F 4-2-1-1](#) tot F 4-2-1-9.

F 4-2-7-1	Vervanging van zinnen	<p><u>Algemene formule</u> In artikel 16, § 2, tweede lid, van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt de zin "... ." vervangen als volgt: "... ."</p> <p><u>Bijzondere formule, te gebruiken wanneer de vervangen zin lang is of wanneer verscheidene zinnen worden vervangen</u> In artikel 16, § 2, tweede lid, van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt de derde zin, die aanvangt met de woorden "... ." en eindigt met de woorden "... .", vervangen als volgt: "... ."</p>
F 4-2-7-2	Invoeging van zinnen in een lid zonder dat een nieuw lid wordt gevormd	<p>Artikel 16, enig lid, van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt aangevuld met de volgende zin: "... ."</p> <p>Artikel 16, § 2, tweede lid, van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt aangevuld met de volgende zinnen: "... ."</p>
F 4-2-7-3	Opheffing van zinnen	<p><u>Algemene formule</u> In artikel 16, § 2, tweede lid, van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt de zin "... ." opgeheven.</p> <p><u>Bijzondere formule, te gebruiken wanneer de opgeheven zin lang is of wanneer verscheidene zinnen worden opgeheven</u> In artikel 16, § 2, tweede lid, van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt de derde zin, die aanvangt met de woorden "... ." en eindigt met de woorden "... .", opgeheven.</p>

Onderafdeling 8. Wijziging van woorden

Zie de aanbevelingen nrs. [119](#) en [121](#).

Wanneer de paragraaf of het lid waarin de gewijzigde woorden voorkomen, voorheen reeds is gewijzigd, vermeld de nog van kracht zijnde wijzigingen; zie in dat verband de aanbevelingen nrs. [113](#) tot 115 en de formules nrs. [F 4-2-1-1](#) tot F 4-2-1-9.

F 4-2-8-1	Vervanging van woorden	<p>In artikel 16, § 2, tweede lid, van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) worden de woorden “...” vervangen door de woorden “...”.</p> <p>In de artikelen 2, 4, 7, 14, 23 en 39 van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) worden de woorden “...” vervangen door de woorden “...”.</p>
F 4-2-8-2	Invoeging van woorden tussen andere woorden	<p>In artikel 16, § 2, tweede lid, van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) worden de woorden “...” ingevoegd tussen de woorden “...” en de woorden “...”.</p> <p>In de artikelen 2, 4, 7, 14, 23 en 39 van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) worden de woorden “...” ingevoegd tussen de woorden “...” en de woorden “...”.</p>
F 4-2-8-3	Invoeging van woorden aan het eind van een zin	<p>In artikel 16, § 2, van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt het tweede lid aangevuld met de woorden “...”.</p> <p>In de artikelen 2, 4, 7, 14, 23 en 39 van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt het tweede lid aangevuld met de woorden “...”.</p>
F 4-2-8-4	Opheffing van woorden	<p>In artikel 16, § 2, tweede lid, van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) worden de woorden “...” opgeheven.</p> <p>In de artikelen 2, 4, 7, 14, 23 en 39 van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) worden de woorden “...” opgeheven.</p>

Onderafdeling 9. Verscheidene wijzigingen in eenzelfde artikel

F 4-2-9-1	Gewijzigde tekst niet onderverdeeld in 1°, 2°, 3°	<p>In artikel 16 van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) worden de volgende wijzigingen aangebracht:</p> <p>1° paragraaf 1 wordt vervangen als volgt: “§ 1. ... .”;</p> <p>2° paragraaf 2 wordt aangevuld met een lid, luidende: “... .”;</p> <p>3° in paragraaf 2bis worden de woorden “...” vervangen door de woorden “...”.</p>
F 4-2-9-2	Gewijzigde tekst onderverdeeld in 1°, 2°, 3°	<p>In artikel 16, § 2, tweede lid, van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) worden de volgende wijzigingen aangebracht:</p> <p>a) de bepaling onder 1° wordt vervangen als volgt: “1° ...;”;</p> <p>b) de bepaling onder 3° wordt vervangen als volgt: “3° ...;”;</p> <p>c) in de bepaling onder 5° worden de woorden “...” vervangen door de woorden “...”.</p>

Onderafdeling 10. Vervanging en invoeging van artikelen die op elkaar volgen

Zie de aanbevelingen nrs. [118](#), [120](#) en 121.

F 4-2-10-1	<p>Vervanging van artikelen die op elkaar volgen <u>in een wetgevende tekst</u></p> <p><i>Voor ieder artikel dat wordt vervangen een afzonderlijk artikel in de wetgevende tekst die in de wijziging voorziet</i></p>	<p>Art. 2. Artikel 37 van de wet (het decreet, de ordonnantie) van ... (datum en opschrift) wordt vervangen als volgt: “Art. 37. ... .”</p> <p>Art.3. Artikel 38 van dezelfde wet (hetzelfde decreet, dezelfde ordonnantie) wordt vervangen als volgt: “Art. 38. ... .”</p> <p>Art.4. Artikel 39 van dezelfde wet (hetzelfde decreet, dezelfde ordonnantie) wordt vervangen als volgt: “Art. 39. ... .”</p>
F 4-2-10-2	<p>Invoeging van artikelen die op elkaar volgen <u>in een wetgevende tekst</u></p> <p><i>Voor ieder artikel dat wordt ingevoegd een afzonderlijk artikel in de wetgevende tekst die in de wijziging voorziet</i></p>	<p>Art. 2. In de wet (het decreet, de ordonnantie) van ... (datum en opschrift) wordt een artikel 37/1 ingevoegd, luidende: “Art. 37/1. ... .”</p> <p>Art.3. In dezelfde wet (hetzelfde decreet, dezelfde ordonnantie) wordt een artikel 37/2 ingevoegd, luidende: “Art. 37/2. ... .”</p> <p>Art.4. In dezelfde wet (hetzelfde decreet, dezelfde ordonnantie) wordt een artikel 37/3 ingevoegd, luidende: “Art. 37/3. ... .”</p>

F 4-2-10-3	<p>Vervanging van artikelen die op elkaar volgen <u>in een besluit</u></p> <p><i>Voor alle vervangen artikelen die op elkaar volgen één artikel in het wijzigingsbesluit</i></p>	<p>Art. 2. De artikelen 37 tot 39 van het besluit van ... (aard, eventuele nummer, datum en opschrift) worden vervangen als volgt: “Art. 37. ... .</p> <p>Art. 38. ... .</p> <p>Art. 39. ... .”</p>
F 4-2-10-4	<p>Invoeging van artikelen die op elkaar volgen <u>in een besluit</u></p> <p><i>Voor alle ingevoegde artikelen die op elkaar volgen één artikel in het wijzigingsbesluit</i></p>	<p>Art. 2. In het besluit ... (aard, eventuele nummer, datum en opschrift) worden de artikelen 37/1 tot 37/3 ingevoegd, luidende: “Art. 37/1. ... .</p> <p>Art. 37/2. ... .</p> <p>Art. 37/3. ... .”</p>

Onderafdeling 11. Invoeging van een onderdeel dat verscheidene artikelen bevat

Zie de aanbevelingen nrs. [118](#), [120](#) en 121.

F 4-2-11-1	<p>Invoeging van een onderdeel en van artikelen die op elkaar volgen <u>in een wetgevende tekst</u></p> <p><i>Voor ieder ingevoegd onderdeel een afzonderlijk artikel in de wijzigende wetgevende tekst</i></p>	<p>Art. 2. In titel 2, hoofdstuk 2, van de wet (het decreet, de ordonnantie) van ... (datum en opschrift) wordt een afdeling 2 ingevoegd, luidende “...”.</p> <p>Art. 3. In afdeling 2, ingevoegd bij artikel 2, wordt een artikel 37/1 ingevoegd, luidende: “Art. 37/1. ... .”</p> <p>Art. 4. In dezelfde afdeling 2 wordt een artikel 37/2 ingevoegd, luidende: “Art. 37/2. ... .”</p>
F 4-2-11-2	<p>Invoeging van een onderdeel en van artikelen die op elkaar volgen <u>in een besluit</u></p> <p><i>Voor alle ingevoegde onderdelen één artikel in het wijzigingsbesluit</i></p>	<p>Art. 2. In titel 2, hoofdstuk 2, van het besluit ... (aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt een afdeling 2 ingevoegd die de artikelen 37/1 en 37/2 bevat, luidende: “Afdeling 2. ... (opschrift)</p> <p>Art. 37/1. ... .</p> <p>Art. 37/2. ... .”</p>

Onderafdeling 12. Opheffing van artikelen en van een onderdeel met de artikelen die het bevat

Zie de aanbevelingen nrs. [118](#), [120](#) tot 122 en [126](#).

F 4-2-12-1	<p>Opheffing van artikelen die op elkaar volgen</p> <p>De opgeheven artikelen zijn voorheen niet gewijzigd</p> <p>De opgeheven artikelen zijn voorheen bij eenzelfde tekst gewijzigd</p> <p>Sommige opgeheven artikelen zijn voorheen gewijzigd</p>	<p>De artikelen 37 tot 40 van het besluit ... (aard, eventuele nummer, datum en opschrift) worden opgeheven.</p> <p>De artikelen 37/1 tot 37/5 van het besluit ... (aard, eventuele nummer, datum en opschrift), ingevoegd bij het besluit ... (aard, eventuele nummer en datum), worden opgeheven.</p> <p>In het besluit ... (aard, eventuele nummer, datum en opschrift) worden de volgende artikelen opgeheven: 1° artikel 37, gewijzigd bij het besluit ... (aard, eventuele nummer en datum); 2° artikel 37/1, ingevoegd bij het besluit ... (aard, eventuele nummer en datum); 3° de artikelen 38 en 39.</p>
F 4-2-12-2	Opheffing van artikelen die niet op elkaar volgen	<p>In het besluit ... (aard, eventuele nummer, datum en opschrift) worden opgeheven: 1° artikel 3; 2° artikel 5/1, ingevoegd bij het besluit ... (aard, eventuele nummer en datum); 3° de artikelen 7 en 8; 4° artikel 9, ingevoegd bij het besluit ... (aard, eventuele nummer en datum).</p> <p>Deze formule kan uitsluitend worden gebruikt wanneer geen enkele wijziging wordt aangebracht in de niet-opgeheven artikelen die begrepen zijn tussen de opgeheven artikelen die een reeks vormen; in het voorbeeld hierboven betekent dit dat voorts geen enkele wijziging wordt aangebracht in de artikelen 4, 5 en 6. Indien dit wel het geval was, pas aanbeveling nr. 122 toe: breng de wijzigingen aan met inachtneming van de volgorde van de artikelen.</p>
F 4-2-12-3	Opheffing van een onderdeel en van de artikelen die het bevat	Art. 32. In titel 2, hoofdstuk 2, van het besluit ... (aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt afdeling 2, die de artikelen 37/1 en 37/2 bevat, ingevoegd bij ... (aard, eventuele nummer en datum van de tekst die in de invoeging voorziet), opgeheven.

Onderafdeling 13. Vervanging en invoeging van een bijlage

Zie de aanbevelingen nrs. [173](#) en 174.

F 4-2-13-1	Vervanging van een bijlage waarvan de tekst opgenomen wordt in het dispositief	<p>In ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt de bijlage ... (eventuele nummer) vervangen als volgt: “Bijlage ... (eventuele nummer). ... (opschrift van de bijlage) ... (inhoud van de bijlage)”</p>
F 4-2-13-2	Vervanging van een bijlage waarvan de tekst gevoegd wordt bij de wijzigingstekst	<p><u>In het dispositief</u> In ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt de bijlage ... (eventuele nummer) vervangen door de bijlage ... (eventuele nummer) gevoegd bij dit besluit (deze wet, dit decreet, deze ordonnantie).</p> <p><u>In het opschrift van de bijlage bij de wijzigingstekst waarin de nieuwe bijlage voorkomt</u> “Bijlage ... (eventuele nummer) bij ... (volledige benaming van de wijzigingstekst)</p> <p>Bijlage ... (eventuele nummer) bij ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst)</p> <p>... (opschrift van de nieuwe bijlage)</p> <p>... (inhoud van de nieuwe bijlage)”</p>
F 4-2-13-3	Invoeging van een bijlage waarvan de tekst opgenomen wordt in het dispositief	<p>In ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt de bijlage ... (eventuele nummer) ingevoegd, luidende: “Bijlage ... (eventuele nummer). ... (opschrift van de bijlage) ... (inhoud van de bijlage)”</p>
F 4-2-13-4	Invoeging van een bijlage waarvan de tekst gevoegd wordt bij de wijzigingstekst	<p><u>In het dispositief</u> In ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt een bijlage ... (eventuele nummer) ingevoegd die als bijlage ... (eventuele nummer) is gevoegd bij dit besluit (deze wet, dit decreet, deze ordonnantie).</p> <p><u>In het opschrift van de bijlage bij de wijzigingstekst waarin de nieuwe bijlage voorkomt</u> “Bijlage ... (eventuele nummer) bij ... (volledige benaming van de wijzigingstekst)</p> <p>Bijlage ... (eventuele nummer) bij ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst)</p> <p>... (opschrift van de nieuwe bijlage)</p> <p>... (inhoud van de nieuwe bijlage)”</p>

Onderafdeling 14. Vervanging van het opschrift van een tekst, een onderdeel, een bijlage

F 4-2-14-1	Vervanging van het opschrift van een tekst	Het opschrift van ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt vervangen als volgt: “... (aard van de desbetreffende tekst en nieuw opschrift)”.
F 4-2-14-2	Vervanging van het opschrift van een onderdeel dat één of meer artikelen bevat	In ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt het opschrift van hoofdstuk 3 vervangen als volgt: “... (nieuw opschrift)”.
F 4-2-14-3	Vervanging van het opschrift van een bijlage	In ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt het opschrift van de bijlage ... (eventuele nummer) vervangen als volgt: “... (nieuw opschrift)”.
		In ... (volledige benaming van de gewijzigde tekst: aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt het opschrift van het bijgevoegde reglement vervangen als volgt: “Reglement ...”.

Afdeling 3. Bepalingen die één of meer teksten volledig opheffen

Zie de aanbevelingen nrs. [133](#) tot 140.

F 4-3-1	Opheffing (algemene formule)	De wet (het decreet, de ordonnantie) van ... (datum en opschrift) wordt opgeheven. Het besluit ... (aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt opgeheven.
F 4-3-2	Opheffing van een tekst waarin wijzigingen zijn aangebracht die nog steeds van kracht zijn	De wet (het decreet, de ordonnantie) van ... (datum en opschrift), gewijzigd bij de wetten (de decreten, de ordonnanties) van ... (datum) en ... (datum), wordt opgeheven. Het besluit ... (aard, eventuele nummer, datum en opschrift), gewijzigd bij de besluiten ... (aard, eventuele nummer en datum), wordt opgeheven.
F 4-3-3	Opheffing van verscheidene teksten waarin wijzigingen zijn aangebracht die nog steeds van kracht zijn	Opgeheven worden: 1° het besluit ... (aard, eventuele nummer, datum en opschrift), gewijzigd bij de besluiten ... (aard, eventuele nummer en datum); 2° het besluit ... (aard, eventuele nummer, datum en opschrift), gewijzigd bij de besluiten ... (aard, eventuele nummer en datum).

Afdeling 4. Bepalingen die een tekst volledig intrekken

F 4-4	Intrekking	Het besluit ... (aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt ingetrokken.
-------	------------	---

Afdeling 5. Inwerkingtreding

Zie de aanbevelingen nrs. [146](#) tot 157. Wanneer de betrokken tekst geen wet is, moeten in de volgende formules de woorden “deze wet” en “de Koning” vervangen worden door de geschikte termen.

Onderafdeling 1. Algemene formules

F 4-5-1-1	Inwerkingtreding op een latere datum dan de bekendmaking in het Belgisch Staatsblad	Deze wet treedt in werking op de eerste dag van de maand na afloop van een termijn van tien dagen te rekenen van de dag volgend op de bekendmaking ervan in het Belgisch Staatsblad. Deze wet treedt in werking op de eerste dag van de derde maand na die waarin ze is bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad. Deze wet treedt in werking op ... (datum). Deze wet treedt in werking de dag volgend op de bekendmaking ervan in het Belgisch Staatsblad.
F 4-5-1-2	Inwerkingtreding op de dag van de bekendmaking ervan in het Belgisch Staatsblad	Deze wet treedt in werking de dag waarop ze in het Belgisch Staatsblad wordt bekendgemaakt.
F 4-5-1-3	Inwerkingtreding met uitwerking op een datum voorafgaand aan de bekendmaking in het Belgisch Staatsblad	Deze wet heeft uitwerking met ingang van ... (datum).

Onderafdeling 2. Redactie van de wetgevende tekst op basis waarvan de uitvoerende macht de datum van inwerkingtreding kan vaststellen van alle of sommige bepalingen ervan

F 4-5-2-1	Inwerkingtreding van een wetgevende tekst op een datum die de uitvoerende macht kan vervroegen voor de gehele wetgevende tekst	Deze wet treedt in werking op ... (datum). De Koning kan een datum van inwerkingtreding bepalen voorafgaand aan de datum vermeld in het eerste lid.
F 4-5-2-2	Inwerkingtreding van een wetgevende tekst op een datum die de uitvoerende macht kan vervroegen voor een gedeelte van de wetgevende tekst	Deze wet treedt in werking op ... (datum), met uitzondering van hoofdstuk 2, dat in werking treedt op ... (datum). De Koning kan voor hoofdstuk 2 een datum van inwerkingtreding bepalen voorafgaand aan de datum vermeld in het eerste lid.

F 4-5-2-3	Inwerkingtreding van een wetgevende tekst op een datum die de uitvoerende macht kan vervroegen voor iedere bepaling van de wetgevende tekst	Deze wet treedt in werking op ... (datum). De Koning kan voor iedere bepaling ervan een datum van inwerkingtreding bepalen voorafgaand aan de datum vermeld in het eerste lid.
F 4-5-2-4	Gespreide inwerkingtreding van een wetgevende tekst, waarbij iedere vastgestelde datum door de uitvoerende macht kan worden vervroegd	De hoofdstukken 1, 2 en 3 van deze wet treden respectievelijk in werking op ... (datum), op ... (datum) en op ... (datum). De Koning kan data van inwerkingtreding bepalen voorafgaand aan de data vermeld in het eerste lid.

Onderafdeling 3. Redactie van het besluit dat de datum van inwerkingtreding van de wetgevende tekst bepaalt

F 4-5-3	Gelijktijdige inwerkingtreding van het besluit en van de wetgevende tekst	Op de eerste dag van de maand na afloop van een termijn van tien dagen te rekenen van de dag volgend op de bekendmaking van dit besluit in het Belgisch Staatsblad treden in werking: 1° de wet (het decreet, de ordonnantie) van ... (datum en opschrift); 2° dit besluit.
---------	---	---

Onderafdeling 4. Inwerkingtreding van een wetgevende tekst die diverse bepalingen bevat (bv. een programmawet)

F 4-5-4	Inwerkingtreding van een wetgevende tekst die diverse bepalingen bevat en waarvan vele artikelen een bijzondere datum van inwerkingtreding bepalen	Deze wet treedt in werking op ... (datum), met uitzondering van de bepalingen waarvan de datum van inwerkingtreding bepaald wordt bij de artikelen ... (opsomming van de artikelen die bijzondere data van inwerkingtreding bepalen).
---------	--	---

Afdeling 6. Buitenwerkingtreding

Zie de aanbevelingen nrs. [158](#) tot 161.

F 4-6	Beperkte geldigheidsduur (tijdelijke tekst)	Deze wet (dit decreet, deze ordonnantie) treedt in werking op ... (datum) en treedt buiten werking op ... (datum). Dit besluit treedt in werking op ... (datum) en treedt buiten werking op ... (datum).
-------	---	---

Afdeling 7. Uitvoeringsbepaling

Zie de aanbevelingen nrs. [162](#) tot 168.

F 4-7-1	<p><i>Eén enkele minister (lid van een college) is belast met de uitvoering</i></p> <p>Koninklijk besluit en besluit van een regering</p> <p>Besluit van het College van de Franse Gemeenschapscommissie</p>	<p>De minister bevoegd voor ... (vermelding van de desbetreffende aangelegenheid) is belast met de uitvoering van dit besluit.</p> <p>Het lid van het College bevoegd voor ... (vermelding van de desbetreffende aangelegenheid) is belast met de uitvoering van dit besluit.</p>
F 4-7-2	<p><i>Verscheidene ministers (leden van een college) zijn belast met de uitvoering</i></p> <p>Koninklijk besluit en besluit van een regering</p> <p>Besluit van het Verenigd College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie</p> <p>Besluit van het College van de Franse Gemeenschapscommissie</p>	<p>De minister bevoegd voor ... (vermelding van de desbetreffende aangelegenheid) en de minister bevoegd voor ... (vermelding van de desbetreffende aangelegenheid) zijn, ieder wat hem betreft, belast met de uitvoering van dit besluit.</p> <p>De leden van het Verenigd College bevoegd voor ... (vermelding van de desbetreffende aangelegenheid) zijn belast met de uitvoering van dit besluit.</p> <p>Het lid van het College bevoegd voor ... (vermelding van de desbetreffende aangelegenheid) en het lid van het College bevoegd voor ... (vermelding van de desbetreffende aangelegenheid) zijn, ieder wat hem betreft, belast met de uitvoering van dit besluit.</p>

Afdeling 8. Bijlage bij een besluit

Zie de aanbevelingen nrs. [169](#) tot 174.

F 4-8-1	Koninklijk besluit	Gezien om gevoegd te worden bij ons besluit ... (eventuele nummer, datum en opschrift)
F 4-8-2	Andere besluiten	Gezien om gevoegd te worden bij het besluit ... (aard, eventuele nummer, datum en opschrift)

HOOFDSTUK 5. KONINKLIJK BESLUIT TOT INDIENING VAN EEN WETSONTWERP (F 5)

Zie de aanbevelingen nrs. [226](#) en [227](#).

ALBERT II, Koning der Belgen, Aan allen die nu zijn en hierna wezen zullen, Onze Groet.	<u>Begroeting</u> Formule F 3-1-1
Gelet op de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973, artikel 3, §§ 1 en 2; Gelet op de dringende noodzakelijkheid; Overwegende dat ... (vermelding van de redenen waarom de dringende noodzakelijkheid wordt aangevoerd); Gelet op advies xxxxx/x van de Raad van State, gegeven op ... (datum);	<u>Vermelding van het advies van de Raad van State</u> Als de dringende noodzakelijkheid wordt ingeroepen en het advies wordt beperkt tot de behandeling van de punten vermeld in artikel 3, § 2, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State Aanbeveling nr. 36.4 Formule F 3-5-5
Op de voordracht van de Minister van ... (officiële titel maar beperkt tot de bevoegdheid krachtens welke hij optreedt),	<u>Vermelding van de ministers en van de staatssecretarissen die het besluit tot indiening voordragen</u> Aanbeveling nr. 41 Formules F 3-8-1
HEBBEN WIJ BESLOTEN EN BESLUITEN WIJ:	<u>Inleiding van het dispositief</u> Formule F 3-10-1
De Minister van ... (officiële titel maar beperkt tot de bevoegdheid krachtens welke hij optreedt) is ermee belast ... het ontwerp van wet in te dienen waarvan de tekst hierna volgt:	<u>Indiening van het wetsontwerp</u> Formules F 4-1-10-1
Opschrift van het wetsontwerp wordt niet opnieuw vermeld	
Artikel 1. Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 74 (in artikel 77, in artikel 78) van de Grondwet.	<u>Vermelding van de geregelde aangelegenheid</u> Aanbeveling nr. 88 Formule F 4-1-1-1
Art. 2. (...)	
... (plaats), ... (datum).	
Ruimte van 5 cm voor de handtekening van de Koning zonder nadere vermelding	<u>Ondertekening door de Koning</u>
Van Koningswege:	<u>Ministeriële medeondertekening</u> Aanbeveling nr. 176
De Minister van ... (officiële titel maar beperkt tot de bevoegdheid krachtens welke hij optreedt),	
Ruimte voor de handtekening	
... (Voornaam en naam van de Minister)	

HOOFDSTUK 6. BESLUIT TOT INDIENING VAN EEN ONTWERP VAN DECREET OF ORDONNANTIE (F 6)

Zie de aanbevelingen nrs. [226](#) tot 228. Wanneer een minister of een collegelid wordt vermeld, citeer zijn officiële titel maar beperkt tot de bevoegdheid krachtens welke hij optreedt.

De ... Regering, Het Verenigd College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie,	<u>Vermelding van de auteur</u> Formules F 3-1-2 en F 3-1-3
Gelet op de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973, artikel 3, §§ 1 en 2; Gelet op de dringende noodzakelijkheid; Overwegende dat ... (vermelding van de redenen waarom de dringende noodzakelijkheid wordt aangevoerd); Gelet op advies xxxxx/x van de Raad van State, gegeven op ... (datum);	<u>Vermelding van het advies van de Raad van State</u> : als de dringende noodzakelijkheid wordt ingeroepen en het advies wordt beperkt tot de behandeling van de punten vermeld in artikel 3, § 2, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State Aanbeveling nr. 36.4 Formule F 3-5-5
Op de voordracht van de Minister van ..., Op de voordracht van de leden van het Verenigd College bevoegd voor ...,	<u>Vermelding van de personen die het besluit tot indiening voordragen</u> Aanbeveling nr. 41 Formules F 3-8-2 en F 3-8-3
Na beraadslaging,	<u>Vermelding van de collegiale beraadslaging</u> Formule F 3-9-2
BESLUIT:	<u>Inleiding van het dispositief</u> Formule F 3-10-2
De Minister van ... is ermee belast bij het parlement het ontwerp van decreet (ordonnantie) in te dienen waarvan de tekst hierna volgt: De leden van het Verenigd College ... zijn ermee belast bij de Verenigde Vergadering het ontwerp van ordonnantie in te dienen waarvan de tekst hierna volgt:	<u>Indiening van het ontwerp van decreet of van ordonnantie</u> Formules F 4-1-10-2 tot F 4-1-10-5
Opschrift van het ontwerp van decreet of ordonnantie wordt niet opnieuw vermeld	
Artikel 1. Dit decreet (Deze ordonnantie) regelt ...	<u>Voor sommige decreten en voor de ordonnanties, vermelding van de geregelde aangelegenheid</u> Aanbevelingen nrs. 89 tot 93 Formules F 4-1-1-2 tot F 4-1-1-6
Art. 2. (...)	
... (plaats), ... (datum).	
Voor de ... Regering: Voor het (Verenigd) College:	<u>Ondertekening</u> Aanbevelingen nrs. 175.1 en 175.2
De ... Minister ... , Het lid van het Verenigd College ... ,	
Ruimte voor de handtekening	
... (Voornaam en naam van de Minister of van het lid)	

HOOFDSTUK 7. KONINKLIJK BESLUIT (F 7)

Koninklijk besluit tot wijziging ...	<u>Opschrift</u> Aanbevelingen nrs. 11 tot 16 Formules F 1-1-1 tot F 1-2-5
ALBERT II, Koning der Belgen, Aan allen die nu zijn en hierna wezen zullen, Onze Groet.	<u>Begroeting</u> Formule F 3-1-1
Gelet op de wet van ... (datum en opschrift), artikel ... , § ..., gewijzigd bij de wet van ... (datum);	<u>Vermelding van de rechtsgrond</u> Aanbevelingen nrs. 22 tot 28 Formules F 3-2-1 tot F 3-2-8
Gelet op het koninklijk besluit ... (eventuele nummer, datum en opschrift);	<u>Vermelding van de gewijzigde tekst</u> Aanbevelingen nrs. 29 en 30 Formules F 3-3
Gelet op advies xxxxx/x van de Raad van State, gegeven op ... (datum);	<u>Vermelding van de voorafgaande vormvereisten of redenen voor het niet vervullen ervan</u> Aanbevelingen nrs. 31 tot 37 Formules F 3-4-1 tot F 3-7-2
Op de voordracht van de Minister van ... (officiële titel maar beperkt tot de bevoegdheid krachtens welke hij optreedt),	<u>Vermelding van de ministers en van de staatssecretarissen die het besluit voordragen</u> Aanbeveling nr. 41 Formules F 3-8-1
HEBBEN WIJ BESLOTEN EN BESLUITEN WIJ:	<u>Inleiding van het dispositief</u> Formule F 3-10-1
Artikel 1. Artikel 4 van het koninklijk besluit ... (eventuele nummer, datum en opschrift) wordt vervangen als volgt: “Art. 4. ... .”	<u>Wijzigingsbepalingen</u> Aanbevelingen nrs. 105 tot 132 Formules F 4-2-1-1 tot F 4-2-14-3
Art. 2. (...)	
Art. 8. Dit besluit treedt in werking op de eerste dag van de maand na afloop van een termijn van tien dagen te rekenen van de dag volgend op de bekendmaking ervan in het Belgisch Staatsblad.	<u>Inwerkingtreding</u> Aanbevelingen nrs. 146 tot 157 Formules F 4-5-1-1 tot F 4-5-1-3
Art. 9. De minister bevoegd voor ... (vermelding van de desbetreffende aangelegenheid) is belast met de uitvoering van dit besluit.	<u>Uitvoeringsbepaling</u> Aanbevelingen nrs. 162 tot 168 Formules F 4-7-1 en F 4-7-2
... (plaats), ... (datum).	
Ruimte van 5 cm voor de handtekening van de Koning zonder nadere vermelding	<u>Ondertekening door de Koning</u>
Van Koningswege: De Minister van ... , Ruimte voor de handtekening ... (Voornaam en naam van de Minister)	<u>Ministeriële medeondertekening</u> Aanbeveling nr. 176 Citeer de officiële titel van de Minister maar beperkt tot de bevoegdheid krachtens welke hij optreedt.

HOOFDSTUK 8.   BESLUIT VAN EEN REGERING (F 8)

Besluit van de ... Regering tot wijziging ...	<u>Opschrift</u> Aanbevelingen nrs. 11 tot 16 Formules F 1-1-1 tot F 1-2-5
De ... Regering,	<u>Vermelding van de auteur</u> Formules F 3-1-2
Gelet op het decreet (de ordonnantie) van ... (datum en opschrift), artikel ... , § ..., gewijzigd bij het decreet (de ordonnantie) van ... (datum);	<u>Vermelding van de rechtsgrond</u> Aanbevelingen nrs. 22 tot 28 Formules F 3-2-1 tot F 3-2-8
Gelet op het besluit ... (aard, eventuele nummer, datum en opschrift);	<u>Vermelding van de gewijzigde tekst</u> Aanbevelingen nrs. 29 en 30 Formules F 3-3
Gelet op advies xxxxx/x van de Raad van State, gegeven op ... (datum);	<u>Vermelding van de voorafgaande vormvereisten of redenen voor het niet vervullen ervan</u> Aanbevelingen nrs. 31 tot 37 Formules F 3-4-1 tot F 3-7-2
Op de voordracht van de Minister van ... (officiële titel maar beperkt tot de bevoegdheid krachtens welke hij optreedt),	<u>Vermelding van de ministers die het besluit voordragen</u> Aanbeveling nr. 41 Formules F 3-8-2
Na beraadslaging,	<u>Vermelding van de collegiale beraadslaging</u> Formule F 3-9-2
BESLUIT:	<u>Inleiding van het dispositief</u> Formule F 3-10-2
Artikel 1. Artikel 4 van het besluit ... (aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt vervangen als volgt: “Art. 4. ... .” Art. 2. (...)	<u>Wijzigingsbepalingen</u> Aanbevelingen nrs. 105 tot 132 Formules F 4-2-1-1 tot F 4-2-14-3
Art. 8. Dit besluit treedt in werking op de eerste dag van de maand na afloop van een termijn van tien dagen te rekenen van de dag volgend op de bekendmaking ervan in het Belgisch Staatsblad.	<u>Inwerkingtreding</u> Aanbevelingen nrs. 146 tot 157 Formules F 4-5-1-1 tot F 4-5-1-3
Art. 9. De minister bevoegd voor ... (vermelding van de desbetreffende aangelegenheid) is belast met de uitvoering van dit besluit.	<u>Uitvoeringsbepaling</u> Aanbevelingen nrs. 162 tot 168 Formules F 4-7-1 en F 4-7-2
... (plaats), ... (datum).	
Voor de ... Regering: De ... Minister ... , Ruimte voor de handtekening ... (Voornaam en naam van de Minister)	<u>Ondertekening</u> Aanbevelingen nrs. 175.1 en 175.2 Citeer de officiële titel van de Minister maar beperkt tot de bevoegdheid krachtens welke hij optreedt.

HOOFDSTUK 9.   **BESLUIT VAN HET VERENIGD COLLEGE VAN DE GEMEENSCHAPPELIJKE GEMEENSCHAPSCOMMISSIE (F 9)**

Besluit van het Verenigd College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie tot wijziging ...	<u>Opschrift</u> Aanbevelingen nrs. 11 tot 16 Formules F 1-1-1 tot F 1-2-5
Het Verenigd College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie,	<u>Vermelding van de auteur</u> Formules F 3-1-3
Gelet op de ordonnantie van ... (datum en opschrift), artikel ... , § ..., gewijzigd bij de ordonnantie van ... (datum);	<u>Vermelding van de rechtsgrond</u> Aanbevelingen nrs. 22 tot 28 Formules F 3-2-1 tot F 3-2-8
Gelet op het besluit ... (aard, eventuele nummer, datum en opschrift);	<u>Vermelding van de gewijzigde tekst</u> Aanbevelingen nrs. 29 en 30 Formules F 3-3
Gelet op advies xxxxx/x van de Raad van State, gegeven op ... (datum);	<u>Vermelding van de voorafgaande vormvereisten of redenen voor het niet vervullen ervan</u> Aanbevelingen nrs. 31 tot 37 Formules F 3-4-1 tot F 3-7-2
Op de voordracht van de leden van het Verenigd College belast met ...,	<u>Vermelding van leden van het Verenigd College die het besluit voordragen</u> Aanbeveling nr. 41 Formules F 3-8-3
Na beraadslaging,	<u>Vermelding van de collegiale beraadslaging</u> Formule F 3-9-2
BESLUIT:	<u>Inleiding van het dispositief</u> Formule F 3-10-2
Artikel 1. Artikel 4 van het besluit ... (aard, eventuele nummer, datum en opschrift) wordt vervangen als volgt: “Art. 4. ... .” Art. 2. (...)	<u>Wijzigingsbepalingen</u> Aanbevelingen nrs. 105 tot 132 Formules F 4-2-1-1 tot F 4-2-14-3
Art. 8. Dit besluit treedt in werking op de eerste dag van de maand na afloop van een termijn van tien dagen te rekenen van de dag volgend op de bekendmaking ervan in het Belgisch Staatsblad.	<u>Inwerkingtreding</u> Aanbevelingen nrs. 146 tot 157 Formules F 4-5-1-1 tot F 4-5-1-3
Art. 9. De leden van het Verenigd College bevoegd voor ... (vermelding van de desbetreffende aangelegenheid) zijn belast met de uitvoering van dit besluit.	<u>Uitvoeringsbepaling</u> Aanbevelingen nrs. 162 tot 168 Formule F 4-7-2
... (plaats), ... (datum).	
Voor het Verenigd College: Het lid van het Verenigd College ... , Ruimte voor de handtekening ... (Voornaam en naam van het lid)	<u>Ondertekening</u> Aanbeveling nr. 175.1 Citeer de officiële titel van het lid maar beperkt tot de bevoegdheid krachtens welke hij optreedt.

HOOFDSTUK 10. MINISTERIEEL BESLUIT (F 10)

Ministerieel besluit tot wijziging ...	<u>Opschrift</u> Aanbevelingen nrs. 11 tot 16 Formules F 1-1-1 tot F 1-2-5
De Minister van ... (officiële titel van het lid maar beperkt tot de bevoegdheid krachtens welke hij optreedt),	<u>Vermelding van de auteur</u> Formules F 3-1-4 tot F 3-1-6
Gelet op de wet (het decreet, de ordonnantie) van ... (datum en opschrift), artikel ... , § ..., gewijzigd bij de wet (het decreet, de ordonnantie) van ... (datum); Gelet op het besluit ... (aard, eventuele nummer, datum en opschrift), artikel ...;	<u>Vermelding van de rechtsgrond</u> Aanbevelingen nrs. 22 tot 28 Formules F 3-2-1 tot F 3-2-8
Gelet op het ministerieel besluit ... (eventuele nummer, datum en opschrift);	<u>Vermelding van de gewijzigde tekst</u> Aanbevelingen nrs. 29 en 30 Formules F 3-3
Gelet op advies xxxxx/x van de Raad van State, gegeven op ... (datum);	<u>Vermelding van de voorafgaande vormvereisten of redenen voor het niet vervullen ervan</u> Aanbevelingen nrs. 31 tot 37 Formules F 3-4-1 tot F 3-7-2
BESLUIT:	<u>Inleiding van het dispositief</u> F 3-10-2
Artikel 1. Artikel 4 van het ministerieel besluit ... (eventuele nummer, datum en opschrift) wordt vervangen als volgt: “Art. 4. ... .” Art. 2. (...)	<u>Wijzigingsbepalingen</u> Aanbevelingen nrs. 105 tot 132 Formules F 4-2-1-1 tot F 4-2-14-3
Art. 8. Dit besluit treedt in werking op de eerste dag van de maand na afloop van een termijn van tien dagen te rekenen van de dag volgend op de bekendmaking ervan in het Belgisch Staatsblad.	<u>Inwerkingtreding</u> Aanbevelingen nrs. 146 tot 157 Formules F 4-5-1-1 tot F 4-5-1-3
... (plaats), ... (datum).	
Ruimte voor de handtekening ... (Voornaam en naam van de Minister)	<u>Ondertekening</u> Aanbevelingen nrs. 175 en 175.1 De titel van de minister wordt vermeld aan het begin van de aanhef en wordt niet herhaald vóór de handtekening.

DEEL 6

**RAADPLEGING VAN DE AFDELING WETGEVING
VAN DE RAAD VAN STATE**

HOOFDSTUK 1. AARD VAN HET ADVIES VAN DE AFDELING WETGEVING

Afdeling 1. Hoedanigheid waarin de afdeling wetgeving van de Raad van State advies geeft

230. Op basis van de artikelen 2 tot 5 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State vervult de afdeling wetgeving een adviserende taak: ze verstrekt de uitvoerende en wetgevende organen van de federale overheid en van de deelgebieden juridisch advies⁽¹⁷⁷⁾. Haar taak is niet de overheid die haar advies inwint gelijk of ongelijk te geven, maar haar te helpen correct gestelde regelgevende teksten uit te werken die in overeenstemming zijn met de hiërarchisch hogere rechtsregels en die harmonieus aansluiten bij de rechtsorde. Daartoe geeft ze over de ontwerpen die aan haar worden voorgelegd een advies na afloop van een constructief onderzoek dat meestal de vorm aanneemt van overleg tussen een lid van het auditoraat en de persoon die door de adviesaanvrager is aangewezen om uitleg te verschaffen⁽¹⁷⁸⁾.

Afdeling 2. Kenmerken van het advies van de afdeling wetgeving

231. Het advies dat door de afdeling wetgeving wordt verstrekt, vertoont vijf wezenlijke kenmerken.

Onderafdeling 1. Het gaat om een juridisch advies

231.1. Het advies betreft juridische kwesties en geen opportuiniteitskwesties. Zo zal in een advies niet opgemerkt worden dat het bedrag van een heffing te groot is (aangezien dat hoort tot het domein van de politieke keuze), maar daarin kan op dat bedrag kritiek worden uitgebracht wegens schending van het gelijkheidsbeginsel (wat wel tot het juridische domein behoort). De juridische kwesties die in het advies behandeld worden, zijn op zijn minst de bevoegdheid van de steller van de tekst, de rechtsgrond en de te vervullen vormvoorschriften, alsook de naleving van de artikelen 74, 77 en 78 van de Grondwet door de federale wetgever⁽¹⁷⁹⁾. Ze kunnen ook gaan over: de overeenstemming van het ontwerp met het bestaande recht⁽¹⁸⁰⁾, de interne samenhang van het ontwerp⁽¹⁸¹⁾, de volledigheid van het

⁽¹⁷⁷⁾ Behalve in nr. [231.3](#) wordt in deze leidraad niet ingegaan op de rol van de afdeling wetgeving in het voorkomen van bevoegdheidsconflicten; in dat verband wordt verwezen naar artikel 3, §§ 3 en 4, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, alsook naar artikel 32, §§ 6 en 7 van de gewone wet van 9 augustus 1980 tot hervorming der instellingen.

Voor een omvattende studie van de organisatie, de werkzaamheden en de bevoegdheden van de afdeling wetgeving, zie M. VAN DAMME, *Raad van State - afdeling wetgeving*, Brugge, die Keure, 1998. Zie ook J. VAN NIEUWENHOVE, Commentaar bij de artikelen 2-6bis en 79-85bis R.v.St.-wet in *Commentaar Publiek Procesrecht*, Kluwer, Mechelen, 2007.

Voor de adviesaanvragen, zie de circulaire van 10 september 2004 van de Kanselarij van de Eerste Minister.

⁽¹⁷⁸⁾ Wat de aanwijzing van die persoon betreft, zie nr. [243](#).

⁽¹⁷⁹⁾ Voor de beschrijving van deze punten waarop het advies betrekking kan hebben, zie de nummers [250](#) tot 253.

⁽¹⁸⁰⁾ Zijn sommige bepalingen van het ontwerp niet in strijd met het bestaande recht? Als bij het ontwerp nieuwe regels worden bepaald die onvereenigbaar zijn met bestaande hogere regels, moeten die regels bij het ontwerp uitdrukkelijk gewijzigd of opgeheven worden.

⁽¹⁸¹⁾ Zijn sommige bepalingen van het ontwerp niet onderling strijdig?

ontwerp⁽¹⁸²⁾, de terminologie en, ten slotte, als het om een tweetalige tekst gaat, de overeenstemming tussen de Nederlandse en de Franse versie.

Onderafdeling 2. Het gaat om een gemotiveerd advies

231.2. De verplichting tot motiveren volgt uit de bewoordingen zelf van de gecoördineerde wetten op de Raad van State⁽¹⁸³⁾. De afdeling wetgeving beperkt zich er dus niet toe te zeggen dat er geen of geen toereikende rechtsgrond bestaat of dat een bepaling van het ontwerp moet vervallen, maar ze legt ook uit waarom. Door die motivering weet de steller van het ontwerp op welke argumenten hij moet antwoorden als hij van het advies wil afwijken.

Op basis van haar rol als adviesorgaan geeft de afdeling wetgeving ook aan hoe de vastgestelde problemen verholpen kunnen worden.

Onderafdeling 3. Het advies is niet bindend

231.3. Algemeen gesproken is de overheid waaraan advies wordt verstrekt vrij het al dan niet te volgen. Ze moet het advies evenwel aandachtig bestuderen en wanneer ze ervan afwijkt, haar beslissing juridisch staven⁽¹⁸⁴⁾. De uitleg van de overheid is des te belangrijker daar de adviezen van de afdeling wetgeving tot op zekere hoogte openbaar worden gemaakt, waardoor alle aangevoerde argumenten kunnen worden achterhaald en de gegrondheid ervan kan worden beoordeeld. Als het om een ontwerp van wetgeving gaat, kan de overheid uitleg geven in de memorie van toelichting die bij dat ontwerp is gevoegd; gaat het om een ontwerp van koninklijk besluit, van regeringsbesluit of collegebesluit, dan kan de overheid uitleg verstrekken in het verslag dat bij dat besluit is gevoegd. Dat verslag is evenwel alleen verplicht wanneer een wetgevende bepaling dit voorschrijft⁽¹⁸⁵⁾.

Let op: in artikel 3, §3, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State wordt bepaald dat wanneer de afdeling wetgeving van oordeel is dat een voorontwerp of een voorstel van wet, decreet of ordonnantie, een amendement of een ontwerp van amendement, de bevoegdheid te buiten gaat van de federale overheid, de gemeenschap of het gewest, al naar het geval, de tekst in kwestie wordt doorgezonden naar het Overlegcomité bedoeld in artikel 31 van de gewone wet tot hervorming der instellingen van 9 augustus 1980.

Onderafdeling 4. Het advies is geen wettigheidsattest

231.4. Dat de Raad van State over een bepaling geen opmerking maakt, betekent niet dat er niets tegen in te brengen is. Dat geldt in het bijzonder wanneer de gestelde termijn kort is en de afdeling wetgeving het ontwerp niet grondig heeft kunnen onderzoeken.

⁽¹⁸²⁾ Heeft de steller van het ontwerp niet vergeten sommige aspecten te behandelen?

⁽¹⁸³⁾ Zie de artikelen 2, § 1, 3, § 1, 3bis en 4, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State.

⁽¹⁸⁴⁾ Zie in dit verband B. JADOT, “La section de législation du Conseil d’État et l’élaboration de la règle de droit”, in *Elaborer la loi, mission impossible?*, Brussel, 1999, Publications des Facultés universitaires Saint-Louis, blz. 169.

⁽¹⁸⁵⁾ Zie bijvoorbeeld de artikelen 3 en 3bis van de gecoördineerde wetten op de Raad van State en de uitleg die ervan wordt gegeven in aanbeveling nr. [3.14](#).

Onderafdeling 5. Het advies wordt tot op zekere hoogte bekendgemaakt

231.5. Het advies van de afdeling wetgeving wordt op een of meer wijzen bekendgemaakt:

- a) als het over een voorontwerp van wetgeving gaat, wordt het advies samen met het voorontwerp gevoegd bij de memorie van toelichting van het ontwerp⁽¹⁸⁶⁾ en wordt het dus bekendgemaakt in de parlementaire stukken;
- b) als het gaat over een ontwerp van besluit, waarover een verslag aan de Koning, aan de Regering, of aan het (Verenigd) College bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad is opgemaakt, moet het advies samen met dat verslag in het Belgisch Staatsblad bekendgemaakt worden⁽¹⁸⁷⁾;
- c) krachtens de grondwettelijke en wettelijke regels betreffende de openbaarheid van bestuur moet het advies worden meegedeeld aan eenieder die daarom verzoekt door de minister of het lid van het college aan wie advies is verstrekt, tenzij dit geweigerd kan worden in de gevallen die limitatief worden opgesomd in de wet, het decreet of de ordonnantie⁽¹⁸⁸⁾;
- d) bij een beroep tegen een verordeningsbesluit maakt het advies dat over het ontwerp gegeven is, deel uit van het administratief dossier en moet het als zodanig worden meegedeeld⁽¹⁸⁹⁾.

Afdeling 3. Het al of niet verplicht zijn van inwinning van het advies van de afdeling wetgeving

232. De gevallen waarin om advies kan of moet worden verzocht bij de afdeling wetgeving worden geregeld in de artikelen 2 tot 5 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State.

Bovendien moet u, wanneer u in het ontwerp andere wijzigingen aanbrengt dan die welke rechtstreeks voortvloeien uit de opmerkingen van de afdeling wetgeving, andermaal haar advies inwinnen. Die verplichting volgt uit de gecoördineerde wetten zelf: elke bepaling die niet voorkwam in de ter fine van advies voorgelegde tekst, moet als een nieuw ontwerp worden beschouwd.

⁽¹⁸⁶⁾ Artikel 3, § 1, eerste lid, derde zin, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State. Zie ook aanbeveling nr. [3.13](#).

⁽¹⁸⁷⁾ Artikel 3, § 1, eerste lid, vierde zin, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State. In verband met de bekendmaking van het advies en het verslag aan de Koning, de Regering of het (Verenigd) College, zie ook aanbeveling nr. [3.14](#).

⁽¹⁸⁸⁾ Voor de federale overheid zijn die uitzonderingen vervat in artikel 6 van de wet van 11 april 1994 betreffende de openbaarheid van bestuur. Zie eveneens R.v.St., nr. 72.863, 31 maart 1998, Jordan: dat arrest vernietigt de weigering van een minister om adviezen over te leggen die de afdeling wetgeving had uitgebracht over ontwerpen die besluiten van de Franse Gemeenschap geworden waren, inzonderheid op grond van de overweging dat artikel 3 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, voor de gevallen die erin worden vermeld, voorschrijft dat aan bepaalde adviezen van de Raad van State een zo ruim mogelijke openbaarheid wordt gegeven, doch niet uitsluit dat in de overige gevallen eraan een beperktere openbaarheid wordt gegeven, op de wijze en onder de voorwaarden bepaald bij de wet of het decreet.

⁽¹⁸⁹⁾ R.v.St., nr. 63.463, 9 december 1996, Gerfa.

Afdeling 4. Voorwaarde waarop het vereiste van adviesaanvraag bij de afdeling wetgeving als vervuld kan worden beschouwd

233. Om ervan uit te kunnen gaan dat het vereiste van adviesaanvraag bij de afdeling wetgeving vervuld is, moet de afdeling wetgeving de bepalingen van het ontwerp daadwerkelijk onderzocht hebben. Dat is bijvoorbeeld niet het geval wanneer:

- de afdeling wetgeving, na ontvangst van een adviesaanvraag waarop geen termijn is vermeld, overeenkomstig artikel 84bis van de gecoördineerde wetten op de Raad van State vaststelt dat het dossier niet in zoverre gereed is dat het kan worden onderzocht omdat een voorafgaand vormvereiste niet vervuld is⁽¹⁹⁰⁾;

- een ontwerp niet ter fine van advies aan de afdeling wetgeving wordt voorgelegd omdat het identiek is aan een ouder ontwerp waarover reeds advies is uitgebracht, ook als de tekst waartoe dat ontwerp aanleiding heeft gegeven louter om een vormelijke reden vernietigd is.

Afdeling 5. Regels die gelden voor de termijnen

Onderafdeling 1. Schema van de toepasselijke regels

234. Krachtens de artikelen 84 en 84bis van de gecoördineerde wetten op de Raad van State kunnen adviesaanvragen die aan de afdeling wetgeving gericht worden al dan niet de vermelding bevatten van de termijn waarbinnen het advies moet worden meegedeeld. In de volgende tabel worden de essentiële aspecten ervan weergegeven:

Termijn	Bijzondere motivering van de adviesaanvraag	Bereik van het advies
Geen termijn opgegeven	Nee	Geen beperking van het onderzoek van de voorgelegde tekst
(Vervolg van de tabel op de volgende bladzijde)		

⁽¹⁹⁰⁾ R.v.St., nr. 101.557, 6 december 2001, Rossel Outdoor. In dat arrest wordt geantwoord op de vraag of het advies van de afdeling wetgeving, uitgebracht naar aanleiding van een verzoek om binnen een termijn van een maand advies uit te brengen, een gemotiveerd advies is in de zin van artikel 3 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State als in dat advies alleen uiteengezet wordt in welk opzicht de indiener van de adviesaanvraag de voorafgaande vormvereisten niet heeft vervuld en besloten wordt dat het ontwerpbesluit niet in zoverre gereed is dat het kan worden onderzocht. Volgens dat arrest “betekent zo een conclusie alleen maar, doch noodzakelijkerwijze dat de administratieve overheid eerst alle voorafgaande vormvereisten moet vervullen en ze correct moet beoordelen, volgens de aanwijzingen die de Raad van State, afdeling wetgeving, eventueel heeft gegeven, en vervolgens andermaal het gemotiveerde advies dient in te winnen van de afdeling wetgeving, die dan pas het ontwerpbesluit zal kunnen onderzoeken in al zijn aspecten, inzonderheid het wettigheidsaspect, waarvan hiervoor sprake was en aldus het gemotiveerde advies zal kunnen geven waarin artikel 3 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State voorziet”.

Termijn	Bijzondere motivering van de adviesaanvraag	Bereik van het advies
30 dagen (45 dagen in geval van algemene vergadering of verenigde kamers) Verlenging van de termijn mogelijk (zie nr. 239.2)	Nee	Het advies <u>mag worden beperkt</u> tot de volgende kwesties: bevoegdheid van de steller van de tekst, rechtsgrond, vervulling van de voorgeschreven vormvereisten, naleving van de artikelen 74, 77 en 78 van de Grondwet door de federale wetgever
5 dagen (8 dagen in geval van algemene vergadering, verenigde kamers of art. 2, § 4) Verlenging van de termijn mogelijk (zie nr. 239.2)	Ja	Het advies <u>wordt beperkt</u> tot de volgende kwesties: bevoegdheid van de steller van de tekst, rechtsgrond, vervulling van de voorgeschreven vormvereisten, naleving van de artikelen 74, 77 en 78 van de Grondwet door de federale wetgever

Onderafdeling 2. Adviesaanvragen zonder opgave van termijn

235. Adviesaanvragen waarin geen termijn wordt opgegeven, worden onderzocht in de volgorde van de inschrijving ervan op de rol. Deze aanvragen vertonen de volgende bijzondere kenmerken:

- a) de mogelijkheid om het dossier zonder tijdsdruk te onderzoeken vergemakkelijkt de opsporing van eventuele problemen en het overleg tussen de auditeur en de persoon die door de adviesaanvrager is aangewezen om uitleg te verschaffen, zonder dat agendaproblemen de zaak in de war sturen (opdracht in het buitenland, vakantie, enz.);
- b) de aspecten van de wetgevingstechniek kunnen worden behandeld;
- c) in voorkomend geval wordt de overheid binnen vijftien dagen na ontvangst van de aanvraag op de hoogte gebracht als niet voldaan is aan een voorafgaand vormvereiste, zodat ze dat snel kan verhelpen⁽¹⁹¹⁾;
- d) de onderzoekstermijn varieert en kan in sommige gevallen vrij lang zijn (ongeveer vier maanden), niet alleen omdat voorrang wordt gegeven aan dossiers waarvoor een termijn is opgegeven, maar ook bij eventuele overbelasting van de afdeling wetgeving. Desondanks is het mogelijk om, in dringend geworden gevallen, de adviesaanvraag zonder termijnopgave te wijzigen in een aanvraag om advies binnen dertig dagen of vijf dagen.

⁽¹⁹¹⁾ Zie artikel 84bis van de gecoördineerde wetten op de Raad van State.

Onderafdeling 3. Aanvragen om advies binnen dertig of vijfenveertig dagen

236. Aanvragen om advies binnen dertig of vijfenveertig dagen⁽¹⁹²⁾ zijn geregeld bij de artikelen 84 en 84ter van de gecoördineerde wetten op de Raad van State. Ze vertonen de volgende bijzondere kenmerken:

- a) de aanvraag hoeft niet met redenen omkleed te worden en sedert de wet van 2 april 2003 is er geen beslissing nodig van de Ministerraad, een regering of een college;
- b) voordat de termijn van dertig of vijfenveertig dagen waarbinnen het advies moet worden meegedeeld verstrijkt, kan die termijn door de adviesaanvrager worden verlengd hetzij op eigen initiatief, hetzij naar aanleiding van een verzoek van de afdeling wetgeving⁽¹⁹³⁾;
- c) de afdeling wetgeving kan haar onderzoek beperken tot de bevoegdheid van de steller van de tekst, de rechtsgrond, het vervullen van de voorafgaande vormvereisten en de naleving van de artikelen 74, 77 en 78 van de Grondwet door de federale wetgever; door de beperkte aard van dit onderzoek dreigen sommige problemen onopgemerkt te blijven;
- d) het advies wordt gegeven *ook al is eventueel niet voldaan aan de vormvereisten*⁽¹⁹⁴⁾, wat tot gevolg heeft dat een adviesaanvraag om die enkele reden niet onontvankelijk is en dat vormvereisten parallel met of na de adviesaanvraag bij de afdeling wetgeving kunnen worden vervuld⁽¹⁹⁵⁾; als het vervullen van die vormvereisten evenwel leidt tot een inhoudelijke wijziging van het ontwerp, moet het nogmaals aan de afdeling wetgeving worden voorgelegd;
- e) als het advies over een ontwerp van reglementair besluit niet wordt meegedeeld binnen de - eventueel verlengde - termijn van dertig of vijfenveertig dagen, wordt de steller van het besluit geacht dat vormvereiste vervuld te hebben; hij hoeft dat feit alleen in de aanhef te vermelden.

⁽¹⁹²⁾ Krachtens artikel 84, § 1, eerste lid, 1°, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State wordt de termijn van dertig dagen verlengd tot vijfenveertig dagen wanneer de aanvraag ingediend wordt op basis van de artikelen 85 (onderzoek door de algemene vergadering van de afdeling wetgeving) of 85bis (onderzoek door de verenigde kamers van de afdeling wetgeving) van de gecoördineerde wetten op de Raad van State.

⁽¹⁹³⁾ Wat betreft de omstandigheden die een verlenging van de termijn verantwoorden en de manier waarop die verlenging wordt toegestaan, zie aanbeveling nr. [239.2](#).

⁽¹⁹⁴⁾ Opdat de overheid snel kan reageren wanneer aan bepaalde vormvoorschriften niet voldaan is, wordt in dit verband in artikel 84ter van de gecoördineerde wetten bepaald dat de auditeur die van oordeel is dat een vormvoorschrift niet is vervuld, de gemachtigde ambtenaar of de gemachtigde van de minister daarvan onmiddellijk op de hoogte brengt.

⁽¹⁹⁵⁾ Deze werkwijze wordt evenwel afgeraden door de Raad van State. Voor wat betreft de moeilijkheden die kunnen voortvloeien uit de vervulling van de vormvereisten parallel met de raadpleging van de afdeling wetgeving van de Raad van State, zie de nrs. 10 tot 14 van het jaarverslag 2005-06 van de Raad van State, raadpleegbaar op de website <http://www.raadvst-consetat.be>.

Onderafdeling 4. Aanvragen om advies binnen vijf of acht werkdagen

237. Aanvragen om advies binnen vijf of acht werkdagen⁽¹⁹⁶⁾ zijn geregeld bij artikel 84 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State. Ze vertonen de volgende bijzondere kenmerken:

- a) het verzoek om spoedbehandeling moet met bijzondere redenen omkleed worden. Als die motivering niet relevant is, wordt de adviesaanvraag niet-ontvankelijk verklaard. Zelfs wanneer het advies gegeven is, kan de waarachtigheid van het spoedeisend karakter nog bestreden worden voor de rechtscolleges, bijvoorbeeld omdat het betrokken besluit nadien met vertraging tot stand komt, zodat achteraf beschouwd de vereiste spoedeisendheid niet aanwezig was⁽¹⁹⁷⁾;
- b) voordat de termijn van vijf of acht werkdagen waarbinnen het advies moet worden meegedeeld verstrijkt, kan die termijn door de adviesaanvrager worden verlengd hetzij op eigen initiatief, hetzij naar aanleiding van een verzoek van de afdeling wetgeving⁽¹⁹⁸⁾;
- c) de afdeling wetgeving onderzoekt alleen de bevoegdheid van de steller van de tekst, de rechtsgrond, het vervullen van de vormvoorschriften en de naleving van de artikelen 74, 77 en 78 van de Grondwet door de federale wetgever, terwijl de tekst die werd voorgelegd andere belangrijke problemen kan inhouden;
- d) het advies wordt gegeven *ook al is eventueel niet voldaan aan de vormvereisten*, wat tot gevolg heeft dat een adviesaanvraag om die enkele reden niet onontvankelijk is en dat vormvereisten parallel met of na de adviesaanvraag bij de afdeling wetgeving kunnen worden vervuld⁽¹⁹⁹⁾; als het vervullen van die vormvereisten evenwel leidt tot een inhoudelijke wijziging van het ontwerp, moet het nogmaals aan de afdeling wetgeving worden voorgelegd;
- e) als het advies over een ontwerp van reglementair besluit niet wordt meegedeeld binnen de - eventueel verlengde - termijn van vijf of acht werkdagen, wordt de steller van het besluit geacht dat vormvereiste vervuld te hebben; hij hoeft dat feit alleen in de aanhef te vermelden.

⁽¹⁹⁶⁾ De termijn van vijf werkdagen wordt verlengd tot acht werkdagen wanneer de aanvraag ingediend wordt op basis van artikel 2, § 4, of de artikelen 85 (onderzoek door de algemene vergadering van de afdeling wetgeving) of 85bis (onderzoek door de verenigde kamers van de afdeling wetgeving) van de gecoördineerde wetten op de Raad van State.

⁽¹⁹⁷⁾ R.v.St., nr. 116.813, 10 maart 2003, Rustoord Roosbeek en nr. 117.482, 25 maart 2003, Soete.

⁽¹⁹⁸⁾ Wat betreft de omstandigheden die een verlenging van de termijn verantwoorden en de manier waarop die verlenging wordt toegestaan, zie aanbeveling nr. [239.2](#).

⁽¹⁹⁹⁾ Deze werkwijze wordt evenwel afgeraden door de Raad van State. Voor wat betreft de moeilijkheden die kunnen voortvloeien uit de vervulling van de vormvereisten parallel met de raadpleging van de afdeling wetgeving van de Raad van State, zie de nrs. 10 tot 14 van het jaarverslag 2005-06 van de Raad van State, raadpleegbaar op de website <http://www.raadvst-consetat.be>.

Onderafdeling 5. Berekening van de termijnen

238. De termijnen worden berekend overeenkomstig de regels in artikel 84, § 2, eerste lid, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State:

- a) de termijnen van dertig en vijfenveertig dagen omvatten alle dagen, ook zaterdagen, zondagen en feestdagen;
- b) de termijnen van vijf en acht dagen worden berekend in werkdagen, waarbij een werkdag een dag is die noch een zaterdag, noch een zondag, noch een feestdag is;
- c) alle termijnen gaan in op de werkdag na de inschrijving op de rol en verstrijken op de vervaldag. Is die dag geen werkdag, dan verstrijkt de termijn op de eerstvolgende werkdag.

Aan de adviesaanvrager worden de begin- en einddatum van de termijn altijd meegedeeld.

Voorbeelden van de berekening van de begin- en einddatum van de termijn

a) Aanvraag om advies binnen dertig dagen

Aanvraag ontvangen op vrijdag 16 september. De termijn gaat in op maandag 19 september.
De termijn verstrijkt op dinsdag 18 oktober.

Aanvraag ontvangen op woensdag 21 september. De termijn gaat in op donderdag 22 september.
De termijn verstrijkt op vrijdag 21 oktober.

b) Aanvraag om advies binnen vijf dagen

Aanvraag ontvangen op maandag 5. De termijn gaat in op dinsdag 6.
De termijn verstrijkt op maandag 12.

Aanvraag ontvangen op maandag 5. De volgende donderdag is een feestdag.
De termijn gaat in op dinsdag 6. De termijn verstrijkt op dinsdag 13.

Afdeling 6. Wijze waarop de afdeling wetgeving u beter kan helpen

Onderafdeling 1. Kies een redelijke termijn

239. Wenst u dat de afdeling wetgeving haar advies meedeelt binnen één van de termijnen bepaald in artikel 84 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, kies dan een redelijke termijn en vermeld deze termijn duidelijk in de brief met de adviesaanvraag⁽²⁰⁰⁾.

239.1. Vraag alleen om een advies binnen vijf of acht werkdagen wanneer dit echt noodzakelijk is. In dat verband moet u ermeê rekening houden dat een aanvraag om advies binnen dertig kalenderdagen niet veel meer tijd in beslag neemt. Wanneer bovendien de aanvraag om advies binnen vijf of acht werkdagen onontvankelijk wordt bevonden wegens ontoereikende motivering van de spoedeisendheid en u nadien alsnog een aanvraag om advies binnen dertig dagen moet indienen, gaat er aanzienlijk meer tijd verloren dan wanneer u van in het begin opteert voor een aanvraag om advies binnen dertig dagen.

⁽²⁰⁰⁾ Zie de modelbrieven in de bijlagen [2](#), [3](#), [5](#) en [6](#).

239.2. Aarzel niet om de termijn te verlengen waarbinnen u mededeling van het advies vraagt, gelet op het belang van een goede samenwerking met de Raad van State. Verleng bij voorkeur in de brief met de adviesaanvraag de termijn zelf met een duur die u bepaalt⁽²⁰¹⁾. Met deze oplossing wordt heel wat briefwisseling vermeden die binnen de oorspronkelijke termijn met moeite gevoerd zou kunnen worden.

De verlenging van de termijn waarbinnen mededeling van het advies gevraagd wordt, kan meer in het bijzonder zinvol zijn in de volgende gevallen:

- a) het betreft een uitvoerig en complex ontwerp;
- b) het ontwerp heeft betrekking op een belangrijk onderwerp;
- c) u wenst dat dieper ingegaan wordt op bepaalde aspecten van het ontwerp. Deze wens kan eventueel ook in de adviesaanvraag worden verwoord.
- d) de adviesaanvraag valt samen met de gebruikelijke vakantieperiodes (de weken rond Kerstmis en Nieuwjaar, de week rond Pasen, de maanden juli en augustus);
- e) de afdeling wetgeving is om advies verzocht in een ongebruikelijk groot aantal dossiers.

Wanneer de afdeling wetgeving zelf een verlenging van de termijn vraagt, moet u uw antwoord schriftelijk meedelen⁽²⁰²⁾.

Onderafdeling 2. Mededeling van het volledige dossier

240. Voeg bij de adviesaanvraag een volledig dossier.

240.1. Het dossier moet het ondertekende voorontwerp van wetgevende tekst of het ondertekende ontwerpbesluit bevatten. Het is niet nodig om alle bladzijden van de tekst te authenticeren door ze te voorzien van een handtekening; het is voldoende dat de handtekening van de minister aangebracht is op de bladzijde van de tekst waarop zijn naam vermeld staat⁽²⁰³⁾.

Wanneer het dossier een of meer vroegere versies bevat van de tekst van het voorontwerp of van het ontwerp⁽²⁰⁴⁾, moet de nieuwe versie die ter fine van advies wordt voorgelegd aan de afdeling wetgeving duidelijk kenbaar gemaakt worden.

⁽²⁰¹⁾ Zie de modelbrief in bijlage [2](#). Bij een aanvraag om advies binnen een termijn van dertig of vijfenveertig dagen is een verlenging met dertig dagen vaak al voldoende.

⁽²⁰²⁾ Zie de modelbrief in bijlage [7](#).

⁽²⁰³⁾ Wanneer de adviesaanvraag daarentegen ingediend wordt door de voorzitter van een wetgevende vergadering, hoeft de tekst die om advies wordt voorgelegd niet geauthenticeerd te worden; in dat geval hoeft alleen de brief met de adviesaanvraag ondertekend te zijn.

⁽²⁰⁴⁾ Bijvoorbeeld wanneer de tekst meermaals ter bespreking voorgelegd is aan de regering, voordat hij om advies voorgelegd is aan de afdeling wetgeving of wanneer de afdeling wetgeving reeds een advies gegeven heeft over een eerdere versie van die tekst.

240.2. Het dossier moet een bepaald aantal kopieën bevatten van het voorontwerp van wetgevende tekst⁽²⁰⁵⁾ of van het ontwerpbesluit dat om advies wordt voorgelegd aan de afdeling wetgeving:

- a) wanneer de adviesaanvraag ingediend wordt door een eentalig orgaan moeten vijftien kopieën bijgevoegd worden;
- b) wanneer de adviesaanvraag ingediend wordt door een tweetalig orgaan moeten twintig kopieën bijgevoegd worden;
- c) wanneer u wenst dat de bevoegdheid van de steller van de handeling onderzocht wordt door de verenigde kamers van de afdeling wetgeving, met toepassing van artikel 85bis van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, moet dat vermeld worden in de adviesaanvraag en moeten dertig tot veertig kopieën bijgevoegd worden, naargelang de adviesaanvraag ingediend wordt door een eentalig, dan wel door een tweetalig orgaan;
- d) wanneer de adviesaanvraag een voorontwerp van programmadecreet betreft, moeten dertig kopieën bijgevoegd worden, aangezien het advies waarschijnlijk gegeven zal worden door de beide kamers van de betrokken taal, wegens de diversiteit van de behandelde materies;
- e) wanneer de adviesaanvraag een voorontwerp van programmawet betreft, moeten tachtig kopieën bijgevoegd worden, aangezien het advies waarschijnlijk gegeven zal worden door de vier kamers van de afdeling wetgeving, wegens de verscheidenheid van de behandelde materies.

240.3. Wanneer het voorontwerp van wetgevende tekst⁽²⁰⁶⁾ of het ontwerpbesluit aan voorafgaande vormvereisten onderworpen is, moet het dossier eveneens het volgende bevatten:

- a) de stukken waaruit blijkt dat aan die vormvereisten is voldaan;

Voorbeeld: wanneer voor een ontwerpbesluit het advies van de inspecteur van Financiën en de akkoordbevinding van de Minister van Begroting voorhanden zijn, moeten zowel het advies als de akkoordbevinding bij het dossier gevoegd worden.

- b) de stukken op grond waarvan, in voorkomend geval, voorbijgegaan kan worden aan het voorgeschreven vormvereiste, wanneer daaraan niet is voldaan.

Voorbeeld: in geval van niet-akkoordbevinding zijdens de Minister van Begroting, voeg dan de beraadslaging toe van de Ministerraad of van de regering waarmee voorbijgegaan kan worden aan die niet-akkoordbevinding.

Die stukken zijn van belang om twee redenen: enerzijds kan de afdeling wetgeving op basis daarvan nagaan of voldaan is aan de voorafgaande vormvereisten; anderzijds kunnen deze stukken opmerkingen bevatten die nuttig kunnen zijn voor een goed begrip en het onderzoek van het ontwerp.

In de praktijk moet een kopie van die stukken gevoegd worden bij elk exemplaar van het voorontwerp van wetgevende tekst of van het ontwerpbesluit dat om advies wordt voorgelegd aan de afdeling wetgeving.

⁽²⁰⁵⁾ Hetzelfde geldt voor voorstellen van wetgevende tekst of voor amendementen op ontwerpen of voorstellen van wetgevende tekst.

⁽²⁰⁶⁾ Hetzelfde geldt voor voorstellen van wetgevende tekst of voor amendementen op ontwerpen of voorstellen van wetgevende tekst.

Onderafdeling 3. Mededeling van de voorbereidende stukken

241. Voeg bij de adviesaanvraag alle voorbereidende stukken die zijn opgesteld bij de redactie van de tekst die om advies wordt voorgelegd aan de afdeling wetgeving en die nuttig kunnen zijn voor het onderzoek van die tekst.

In de praktijk moet bij elk exemplaar van het voorontwerp van wetgevende tekst of van het ontwerpbesluit een kopie van die stukken worden gevoegd.

Voorbeelden van nuttige voorbereidende stukken die bij de adviesaanvraag gevoegd kunnen worden⁽²⁰⁷⁾

a) Wanneer de tekst een Europese richtlijn in het interne recht omzet, moet de omzettingstabellen worden bijgevoegd, waaruit de overeenstemming blijkt tussen de bepalingen van de richtlijn en de bepalingen van de tekst die de omzetting beoogt⁽²⁰⁸⁾.

b) Wanneer de tekst wijzigingsbepalingen bevat, moet de geconsolideerde versie van de gewijzigde bepalingen worden bijgevoegd⁽²⁰⁹⁾.

c) Wanneer de tekst een ontwerpbesluit is, moet daarbij de geconsolideerde versie van de bepalingen worden gevoegd die de rechtsgrond vormen voor dat ontwerpbesluit.

Onderafdeling 4. Mededeling van de adviesaanvraag op papier en via elektronische post

242. Wanneer u zowel beschikt over een papieren als over een elektronische versie van de brief met de adviesaanvraag en van de documenten die daarbij gaan, helpt u de afdeling wetgeving door samen met de papieren versie, ook de elektronische versie in PDF-formaat te bezorgen op het volgende adres: wet-leg@raadsvst-consetat.be. Op die manier vergemakkelijkt u de behandeling van uw dossier.

Onderafdeling 5. Aanwijzing van een persoon die nuttige uitleg kan verstrekken

243. Krachtens de artikelen 3, § 1, eerste lid, en 82, tweede lid, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, moet in de adviesaanvraag de naam vermeld worden van de persoon die aan de afdeling wetgeving dienstige toelichtingen kan verstrekken.

Kies als gemachtigde een persoon die het dossier kent, die daadwerkelijk bereikt kan worden en die voldoende beschikbaar is gedurende de termijn waarover de afdeling wetgeving beschikt om haar advies mee te delen. Vermeld al zijn contactgegevens: naam, hoedanigheid, telefoonnummer, gsm-nummer, faxnummer en e-mailadres.

In voorkomend geval⁽²¹⁰⁾ wijst u eveneens een plaatsvervanger aan die zo mogelijk in dezelfde mate vertrouwd is met het dossier als de eerste aangewezen persoon.

⁽²⁰⁷⁾ Met de stukken, die bij wijze van voorbeeld vermeld worden, heeft de steller van het ontwerp overigens op voorhand reeds de juridische correctheid van dat ontwerp kunnen verifiëren. Zie de aanbevelingen nrs. [2](#) en [191.1](#).

⁽²⁰⁸⁾ Zie aanbeveling nr. [192](#).

⁽²⁰⁹⁾ Wat de ontwerpen van wetgevende teksten betreft, heeft de Ministerraad op 19 mei 2000 het volgende initiatief genomen: hij heeft besloten dat bij elk ontwerp van wetgevende tekst een geconsolideerde versie van de te wijzigen bepalingen moet worden gevoegd.

⁽²¹⁰⁾ Vooral tijdens vakantieperiodes.

Onderafdeling 6. Gelijktijdige indiening van ontwerpen die een samenhangend geheel vormen

244. Wanneer uw diensten een uitgebreide hervorming beogen en verschillende ontwerpen opstellen die een niet of moeilijk te scheiden geheel vormen, moet u aan de afdeling wetgeving tegelijkertijd alle ontwerpen van eenzelfde hiërarchische rang bezorgen, dus hetzij alle samenhangende ontwerpen van wetgevende tekst, hetzij alle samenhangende ontwerpen van regelgevende tekst⁽²¹¹⁾. Op die manier heeft de afdeling wetgeving een volledig zicht op de hervorming en kan zij de onderlinge samenhang van de ontwerpen onderzoeken. In de praktijk kunt u één enkele brief met adviesaanvraag opstellen, waarin u duidelijk elke tekst benoemt waarvoor u een advies vraagt.

Onderafdeling 7. Briefwisseling en contacten met de afdeling wetgeving

245. Zodra de griffie van de afdeling wetgeving de adviesaanvraag ingeschreven heeft op de rol, verstuurt ze een bericht van ontvangst waarin onder andere het rolnummer vermeld wordt. Verwijs steeds naar dat rolnummer in uw briefwisseling en contacten met de afdeling wetgeving.

⁽²¹¹⁾ Met andere woorden, dien bij de Raad van State nooit tegelijkertijd adviesaanvragen in betreffende zowel een ontwerp van wetgevende tekst als de ontwerpen van de uitvoeringsbesluiten daarvan; zie onder nr. [249.1](#), voorbeeld d).

HOOFDSTUK 2. ONDERZOEK VAN DE ADVIESAANVRAAG DOOR DE AFDELING WETGEVING

Afdeling 1. Voorwaarden voor de ontvankelijkheid van de adviesaanvraag

Onderafdeling 1. Onderwerp van de aanvraag

246. De adviesaanvraag moet betrekking hebben op één van de regelingen genoemd in de artikelen 2 tot 5 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State. Daaruit volgt dat onder meer verzoeken om advies over de volgende regelingen niet ontvankelijk zijn.

- a) een ontwerp tot wijziging van de Grondwet;
- b) een ontwerp van circulaire;
- c) een ontwerpbesluit van een instelling van openbaar nut.

247. Wanneer de adviesaanvraag een ontwerpbesluit betreft, moet het gaan om een reglementair besluit in de zin van artikel 3, § 1, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State. Dat betekent dat het regelgevend moet zijn: het moet in abstracte en niet-persoonsgerichte bewoordingen een algemene regel formuleren die voor een onbeperkt aantal gevallen geldt. Of een ontwerp van besluit al dan niet van reglementaire aard is, is soms moeilijk te bepalen. In geval van twijfel gebiedt de voorzichtigheid dit ontwerp om advies aan de afdeling wetgeving voor te leggen.

Voorbeelden van besluiten waarvan het ontwerp is geacht reglementair te zijn door de afdeling wetgeving:

- a) besluiten die betrekking hebben op een gewestplan, voor zover ze voorschriften bevatten en zich dus niet tot de toepassing van bestaande voorschriften beperken;
- b) besluiten waarbij een coëfficiënt wordt vastgesteld die bepalend is voor de toepassing van bestaande rechtsregels in een bepaalde zin⁽²¹²⁾;
- c) besluiten die de datum van inwerkingtreding van een wetgevende of een reglementaire tekst vaststellen;
- d) besluiten die een reglementaire tekst opheffen.

Voorbeelden van besluiten waarvan het ontwerp is geacht niet-reglementair te zijn door de afdeling wetgeving:

- a) besluiten waarbij documenten of formulieren worden vastgesteld, maar die geen nieuwe regels vaststellen en die dus geen nieuwe rechten of plichten doen ontstaan;
- b) besluiten waarbij commissies worden opgericht die facultatief geraadpleegd kunnen worden en die geen nieuwe rechten of plichten voor hun leden doen ontstaan;
- c) besluiten waarbij louter interne werkingsregels van een bestuur worden vastgesteld en die geen nieuwe rechten of plichten voor de betrokken ambtenaren doen ontstaan;
- d) besluiten waarbij weddeschalen worden vastgesteld en geen bijzondere voorwaarden aan de toekenning ervan worden verbonden;

⁽²¹²⁾ Dat is het geval met het ontwerp dat ontstaan heeft gegeven aan het koninklijk besluit van 25 oktober 1999 tot vaststelling van de waarde Z voor de vier trimesters van 1997, in uitvoering van artikel 61, § 14, van de wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, gecoördineerd op 14 juli 1994, *B.S.*, 25 november 1999, derde editie.

e) besluiten waarbij taalkaders worden vastgesteld, en besluiten die, met het oog op de toepassing van de wetten op het gebruik van de talen in bestuurszaken, gecoördineerd op 18 juli 1966, bepalen welke graden, klassen, functies en betrekkingen eenzelfde trap van de hiërarchie vormen;

f) besluiten waarbij een bepaald aantal ambtenaren wordt overgeheveld (wat erop neerkomt dat een hele reeks specifieke situaties in één enkele tekst worden geregeld) en de nadere regels voor die overheveling niet worden bepaald;

g) besluiten waarbij situaties betreffende bij name genoemde instellingen of privé-personen worden geregeld;

h) besluiten die een handeling van administratief toezicht vormen⁽²¹³⁾;

i) besluiten waarbij een subsidie wordt toegekend⁽²¹⁴⁾.

Onderafdeling 2.   Indiener van de adviesaanvraag

248. De adviesaanvraag moet uitgaan van één van de overheden genoemd in de artikelen 2 tot 5 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State. Dat zijn:

- a) de voorzitters van de wetgevende vergaderingen;
- b) de ministers (federale, gemeenschaps- en gewestministers);
- c) de leden van het Verenigd College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie).
- d) de leden van het College van de Franse Gemeenschapscommissie

Niet-ontvankelijk zijn dan ook adviesaanvragen ingediend door:

- a) een kabinetschef;
- b) de voorzitter van het directiecomité van een federale overheidsdienst;
- c) de secretaris-generaal van een ministerie;
- d) de griffier van een wetgevende vergadering;
- e) een staatssecretaris van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Onderafdeling 3.   Stand van het dossier

249. Het dossier moet in zoverre gereed zijn dat het door de afdeling wetgeving kan worden onderzocht.

249.1. Sommige handelingen moeten gesteld zijn voordat de adviesaanvraag wordt ingediend.

Voorbeelden

a) Wanneer krachtens een rechtsregel over een ontwerp van koninklijk besluit beraadslaagd moet worden in de Ministerraad, moet die beraadslaging hebben plaatsgevonden. Met andere woorden, het vereiste van een beraadslaging in de Ministerraad wordt niet gelijkgesteld met een “voorgeschreven vormvereiste” in de zin van artikel 84, § 3, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, waarvan niet-ervulling geen beletsel vormt om het ontwerp te onderzoeken. Die beraadslaging is immers bedoeld om de gezamenlijke ministers in staat te

⁽²¹³⁾ Bijvoorbeeld: goedkeuring van een reglement van orde, van statuten of een beheerscontract, en de wijzigingen die in die regelingen worden aangebracht.

⁽²¹⁴⁾ Besluiten waarbij de voorwaarden voor de toekenning van een subsidie worden vastgesteld zijn daarentegen wel reglementaire besluiten.

stellen van gedachten te wisselen over het ontwerpbesluit en mee te werken aan de redactie ervan. Het is bijgevolg pas nadat een consensus is bereikt dat een ontwerp van koninklijk besluit geacht kan worden in zoverre gereed te zijn dat het voor advies aan de afdeling wetgeving van de Raad van State kan worden voorgelegd.

b) Aangezien over ieder voorontwerp van decreet en van ordonnantie, alsook over ieder ontwerp van besluit van een regering of van een college collegiaal moet worden beraadslaagd⁽²¹⁵⁾, moet die beraadslaging hebben plaatsgevonden. Het vereiste van die beraadslaging wordt dan ook niet gelijkgesteld met een “voorgeschreven vormvereiste” in de zin van artikel 84, § 3, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, waarvan niet-ervulling geen beletsel vormt om het ontwerp of het voorontwerp te onderzoeken.

c) Aangezien de uitvoerende macht nooit van tevoren kan weten wat de wetgever zal beslissen, moet de wetgevende tekst die de rechtsgrond vormt van een ontwerp van koninklijk besluit, besluit van een regering of besluit van een college bekrachtigd zijn, of op zijn minst aangenomen. Om die reden is het niet mogelijk om een ontwerp van uitvoeringsbesluit samen met het voorontwerp van wetgevende tekst dat daarvan de rechtsgrond vormt, voor advies aan de afdeling wetgeving voor te leggen. Het is daarentegen wel mogelijk een ontwerp van ministerieel besluit samen met het ontwerp van koninklijk besluit of van besluit van de regering dat daarvan de rechtsgrond vormt, voor te leggen. Aangezien de beide ontwerpen uitgaan van de uitvoerende macht, vormen ze immers een geheel waarover de afdeling wetgeving uitspraak kan doen.

d) Wanneer door een voorontwerp van wet, decreet of ordonnantie ingestemd wordt met een samenwerkingsakkoord, moet dat akkoord ondertekend zijn door alle overeenkomstsluitende partijen.

249.2 Ook al vormt eventuele niet-ervulling van voorgeschreven vormvereisten geen beletsel om een adviesaanvraag te onderzoeken binnen één van de termijnen genoemd in artikel 84, §1, eerste lid, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, toch kan het niet-ervullen van die vormvoorschriften niet dienen als voorwendsel om de afdeling wetgeving te adiëren omtrent een voorontwerp van wetgevende tekst of een ontwerp van besluit waarvan de inhoud niet definitief is.

249.3. Sommige leemtes in de brief met de adviesaanvraag of in het dossier dat daarbij is gevoegd kunnen inschrijving op de rol ervan vertragen of zelfs verhinderen.

Voorbeelden

- a) De brief met de adviesaanvraag is niet ondertekend door een bevoegde overheid⁽²¹⁶⁾.
- b) Geen enkel exemplaar van het voorontwerp van wetgevende tekst of van het ontwerp van besluit is ondertekend.
- c) Er zijn onvoldoende kopieën van het voorontwerp van wetgevende tekst of van het ontwerp van besluit.

Afdeling 2. Waarop het advies betrekking moet hebben

Onderafdeling 1. Bevoegdheid van de steller van de tekst

250. De afdeling wetgeving onderzoekt de bevoegdheid van de steller van de tekst in het licht van de grondwettelijke en wettelijke bepalingen waarbij de bevoegdheden verdeeld worden over de federale overheid, de gemeenschappen en de gewesten. In dat verband heeft de afdeling wetgeving bijzondere aandacht voor de rechtspraak van het Grondwettelijk Hof.

⁽²¹⁵⁾ Zie de verwijzingen naar de wetgeving genoemd in aanbeveling nr. [43](#).

⁽²¹⁶⁾ Houd, wat dat betreft, er onder meer rekening mee dat iedere verhinderde minister een vervanger heeft die de brief met de adviesaanvraag in zijn plaats moet ondertekenen.

Onderafdeling 2. Rechtsgrond

251. De afdeling wetgeving gaat na of de grondwettelijke en wettelijke regels waarbij de bevoegdheden over de wetgevende en de uitvoerende macht worden verdeeld, in acht genomen zijn.

Ze toetst bovendien of de hogere regelingen in acht genomen zijn. Daartoe behoren de verschillende internationaalrechtelijke regels die van toepassing zijn in de interne rechtsorde. Zo gaat ze bijvoorbeeld na of het voorontwerp van wetgevende tekst of het ontwerp van besluit in overeenstemming is met het Europees Verdrag voor de rechten van de mens of het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, en of het niet in strijd is met de verdragen of de gevolgakten die gelden voor de Europese Gemeenschappen en de Europese Unie.

Ook wordt onderzocht of er een bepaling voorhanden is, op basis waarvan de steller van het ontwerp mag optreden. Zo gaat de afdeling wetgeving na of er een voldoende rechtsgrond bestaat voor een ontwerpbesluit.

Onderafdeling 3. Voorafgaande vormvereisten

252. De afdeling wetgeving gaat na of voor de regeling die haar is voorgelegd voorafgaande vormvereisten moeten worden vervuld en of die rechtsgeldig zijn vervuld.

Wanneer aan de adviesaanvraag een termijn is verbonden, bepaalt de afdeling wetgeving zich ertoe aan te geven welke vormvereisten niet of niet rechtsgeldig zijn vervuld.

Wanneer daarentegen aan de adviesaanvraag geen termijn is verbonden, voorziet artikel 84bis van de gecoördineerde wetten op de Raad van State in een bijzondere procedure: indien bepaalde voorafgaande vormvoorschriften niet rechtsgeldig zijn vervuld, moet de afdeling wetgeving dit binnen vijftien dagen na de ontvangst van de adviesaanvraag aan de overheid laten weten. Het onderzoek van de aanvraag wordt dan opgeschort; de aanvraag wordt van de rol afgevoerd en ingeschreven op een wachtrol. Zodra de kamervoorzitter heeft vastgesteld dat alle voorgeschreven vormvereisten vervuld zijn, wordt het onderzoek zo snel mogelijk hervat.

Algemeen beschouwd is het altijd voordelig alle voorafgaande vormvoorschriften te vervullen voordat de afdeling wetgeving geadieerd wordt: dan kan deze zich er onder meer over uitspreken of ze wettig vervuld zijn⁽²¹⁷⁾.

Let op: wanneer een al dan niet voorgeschreven vormvereiste vervuld wordt nadat het advies van de afdeling wetgeving is ingewonnen, en gepaard gaat met een wijziging van het ontwerp, moet dit ontwerp opnieuw voor advies aan de afdeling wetgeving worden voorgelegd, die de wijzigingen zal onderzoeken.

Onderafdeling 4. Inachtneming van de artikelen 74, 77 en 78 van de Grondwet door de federale wetgever

253. Wanneer de adviesaanvraag betrekking heeft op een wetsontwerp of -voorstel of op amendementen op dat ontwerp of voorstel, onderzoekt de afdeling wetgeving ambtshalve of de

---

⁽²¹⁷⁾ Bijvoorbeeld over naleving van de regels voor de wijze van functioneren van een adviesorgaan, waarvan het advies verplicht is.

betrokken tekst gaat over aangelegenheden bedoeld in artikel 74, artikel 77 of artikel 78 van de Grondwet⁽²¹⁸⁾.

Afdeling 3. Mate waarin de afdeling wetgeving bij het onderzoek van een ontwerp rekening houdt met de memorie van toelichting of het verslag aan de Koning, aan de Regering of aan het (Verenigd) College

254. Het advies van de afdeling wetgeving gaat niet over de memorie van toelichting of het verslag aan de Koning, de Regering of het (Verenigd) College dat bij het ontwerp is gevoegd. De afdeling wetgeving moet evenwel nagaan of de tekst overeenstemt met de bedoelingen van de steller ervan, niet alleen op basis van de uitleg van de persoon die door de adviesaanvrager is aangewezen, maar ook op basis van de memorie van toelichting, het verslag of enig ander bijgaand voorbereidend document. Om die reden vestigt ze indien nodig de aandacht op tegenstrijdigheid tussen die documenten en het ontwerp, of wijst ze er bijvoorbeeld op dat in de memorie van toelichting een verschillende behandeling van twee categorieën personen ten aanzien van het gelijkheidsbeginsel gewettigd moet worden.

⁽²¹⁸⁾ Art. 2, § 1, tweede lid, en art. 84, § 3, eerste lid, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State.

BIJLAGEN

Bijlage 1. Brief met adviesaanvraag van een minister zonder termijnbepaling

Aan de Eerste Voorzitter
van de Raad van State
Wetenschapsstraat 33
1040 Brussel

Datum van verzending

Mijnheer de Eerste Voorzitter,

Met toepassing van artikel 3, § 1, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State⁽²¹⁹⁾ heb ik de eer een voorontwerp van wet (decreet, ordonnantie) .../een ontwerp van ... besluit voor advies voor te leggen aan de afdeling wetgeving.

Bijgaand bezorg ik u⁽²²⁰⁾:

- a) ... exemplaren van het voorontwerp/van het ontwerp waarvan één door mij werd ondertekend;
- b) de documenten met betrekking tot de vervulling van de voorgeschreven vormvereisten, namelijk: ... (vermelding van elk document);
- c) documenten die nuttig zijn voor het onderzoek van de voorgelegde tekst, namelijk: ... (vermelding van elk document).

Deze brief en de documenten die erbij gaan, worden u eveneens overgezonden via elektronische post op het volgende adres: wet-leg@raad-vst-consetat.be⁽²²¹⁾.

Indien de Raad van State het nodig acht om uitleg te vragen over de draagwijdte van sommige bepalingen, dan kan hij zich richten tot de heer/mevrouw ... (naam en hoedanigheid van de aangewezen persoon; telefoonnummer, gsm-nummer, faxnummer en e-mailadres) en, in geval van afwezigheid van deze persoon, de heer/mevrouw ... (naam en hoedanigheid van de tweede aangewezen persoon; telefoonnummer, gsm-nummer, faxnummer en e-mailadres)⁽²²²⁾.

Met bijzondere hoogachting.

Handtekening van de minister

⁽²¹⁹⁾ Wanneer het gaat om een ontwerp van koninklijk besluit dat ertoe strekt wetsbepalingen op te heffen, aan te vullen, te wijzigen of te vervangen, vermeld artikel 3*bis*, § 1 in plaats van artikel 3, § 1.

⁽²²⁰⁾ Wat betreft de documenten die moeten worden bijgevoegd, zie aanbevelingen nrs. [240](#) en [241](#).

⁽²²¹⁾ Wat betreft de overzending van documenten via elektronische post, zie aanbeveling nr. [242](#).

⁽²²²⁾ Wat betreft deze aanwijzing, zie aanbeveling nr. [243](#).

Bijlage 2. Brief met adviesaanvraag van een minister binnen een termijn van dertig dagen

Aan de Eerste Voorzitter
van de Raad van State
Wetenschapsstraat 33
1040 Brussel

Datum van verzending

Mijnheer de Eerste Voorzitter,

Met toepassing van artikel 3, § 1, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State⁽²²³⁾ heb ik de eer een voorontwerp van wet (decreet, ordonnantie) .../een ontwerp van ... besluit voor advies voor te leggen aan de afdeling wetgeving.

Overeenkomstig artikel 84, § 1, eerste lid, 1°, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, zou ik het op prijs stellen mocht het advies worden verstrekt binnen een termijn van dertig dagen, welke termijn ik verleng met ... dagen⁽²²⁴⁾.

Bijgaand bezorg ik u⁽²²⁵⁾:

- a) ... exemplaren van het voorontwerp/van het ontwerp waarvan één door mij werd ondertekend;
- b) de documenten met betrekking tot de vervulling van de voorgeschreven vormvereisten, namelijk: ... (vermelding van elk document);
- c) documenten die nuttig zijn voor het onderzoek van de voorgelegde tekst, namelijk: ... (vermelding van elk document).

Deze brief en de documenten die erbij gaan, worden u eveneens overgezonden via elektronische post op het volgende adres: wet-leg@raad-vst-consetat.be⁽²²⁶⁾.

Indien de Raad van State het nodig acht om uitleg te vragen over de draagwijdte van sommige bepalingen, dan kan hij zich richten tot de heer/mevrouw ... (naam en hoedanigheid van de aangewezen persoon; telefoonnummer, gsm-nummer, faxnummer en e-mailadres) en, in geval van afwezigheid van deze persoon, de heer/mevrouw ... (naam en hoedanigheid van de tweede aangewezen persoon; telefoonnummer, gsm-nummer, faxnummer en e-mailadres)⁽²²⁷⁾.

Met bijzondere hoogachting.

Handtekening van de minister

⁽²²³⁾ Wanneer het gaat om een ontwerp van koninklijk besluit dat ertoe strekt wetsbepalingen op te heffen, aan te vullen, te wijzigen of te vervangen, vermeld artikel 3*bis*, § 1 in plaats van artikel 3, § 1.

⁽²²⁴⁾ Wat betreft de verlenging van de termijn voor de mededeling van het advies, zie aanbeveling [239.2](#).

⁽²²⁵⁾ Wat betreft de documenten die moeten worden bijgevoegd, zie aanbevelingen nrs. [240](#) en 241.

⁽²²⁶⁾ Wat betreft de overzending van documenten via elektronische post, zie aanbeveling nr. [242](#).

⁽²²⁷⁾ Wat betreft deze aanwijzing, zie aanbeveling nr. [243](#).

Bijlage 3. Brief met adviesaanvraag van een minister binnen een termijn van vijf werkdagen

Aan de Eerste Voorzitter
van de Raad van State
Wetenschapsstraat 33
1040 Brussel

Datum van verzending

Mijnheer de Eerste Voorzitter,

Met toepassing van artikel 3, § 1, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State⁽²²⁸⁾ heb ik de eer een voorontwerp van wet (decreet, ordonnantie).../een ontwerp van... besluit voor advies voor te leggen aan de afdeling wetgeving.

Overeenkomstig artikel 84, § 1, 2°, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, zou ik het op prijs stellen mocht het advies worden verstrekt binnen een termijn van vijf werkdagen, welke termijn ik verleng met ... dagen⁽²²⁹⁾. Het verzoek om spoedbehandeling is gemotiveerd door ... (vermelding van de motivering).

Bijgaand bezorg ik u⁽²³⁰⁾:

- a) ... exemplaren van het voorontwerp/van het ontwerp waarvan één door mij werd ondertekend;
- b) de documenten met betrekking tot de vervulling van de voorgeschreven vormvereisten, namelijk: ... (vermelding van elk document);
- c) documenten die nuttig zijn voor het onderzoek van de voorgelegde tekst, namelijk: ... (vermelding van elk document).

Deze brief en de documenten die erbij gaan, worden u eveneens overgezonden via elektronische post op het volgende adres: wet-leg@raadst-consetat.be⁽²³¹⁾.

Indien de Raad van State het nodig acht om uitleg te vragen over de draagwijdte van sommige bepalingen, dan kan hij zich richten tot de heer/mevrouw ... (naam en hoedanigheid van de aangewezen persoon; telefoonnummer, gsm-nummer, faxnummer en e-mailadres) en, in geval van afwezigheid van deze persoon, de heer/mevrouw ... (naam en hoedanigheid van de tweede aangewezen persoon; telefoonnummer, gsm-nummer, faxnummer en e-mailadres)⁽²³²⁾.

Met bijzondere hoogachting.

Handtekening van de minister

⁽²²⁸⁾ Wanneer het gaat om een ontwerp van koninklijk besluit dat ertoe strekt wetsbepalingen op te heffen, aan te vullen, te wijzigen of te vervangen, vermeld artikel 3*bis*, § 1 in plaats van artikel 3, § 1.

⁽²²⁹⁾ Wat betreft de verlenging van de termijn voor de mededeling van het advies, zie aanbeveling [239.2](#).

⁽²³⁰⁾ Wat betreft de documenten die moeten worden bijgevoegd, zie aanbevelingen nrs. [240](#) en 241.

⁽²³¹⁾ Wat betreft de verzending van documenten via elektronische post, zie aanbeveling nr. [242](#).

⁽²³²⁾ Wat betreft deze aanwijzing, zie aanbeveling nr. [243](#).

Bijlage 4. Brief met adviesaanvraag van de voorzitter van een wetgevende vergadering zonder bepaling van een termijn

Aan de Eerste Voorzitter
van de Raad van State
Wetenschapsstraat 33
1040 Brussel

Datum van verzending

Mijnheer de Eerste Voorzitter,

Met toepassing van artikel 2 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State heb ik de eer een voorstel van wet (decreet, ordonnantie) ... voor advies voor te leggen aan de afdeling wetgeving.

Bijgaand bezorg ik u ... exemplaren van het voorstel⁽²³³⁾.

Deze brief en de documenten die erbij gaan, worden u eveneens overgezonden via elektronische post op het volgende adres: wet-leg@raadvt-consetat.be⁽²³⁴⁾.

Indien de Raad van State het nodig acht om uitleg te vragen over de draagwijdte van sommige bepalingen, dan kan hij zich richten tot de heer/mevrouw ... (naam en hoedanigheid van de aangewezen persoon; telefoonnummer, gsm-nummer, faxnummer en e-mailadres)⁽²³⁵⁾.

Met bijzondere hoogachting.

Handtekening van de voorzitter van de wetgevende vergadering

⁽²³³⁾ Wat betreft de documenten die moeten worden bijgevoegd, zie aanbevelingen nrs. [240](#) en [241](#).

⁽²³⁴⁾ Wat betreft de overzending van documenten via elektronische post, zie aanbeveling nr. [242](#).

⁽²³⁵⁾ Wat betreft deze aanwijzing, zie aanbeveling nr. [243](#).

Bijlage 5. Brief met adviesaanvraag van de voorzitter van een wetgevende vergadering binnen een termijn van dertig dagen

Aan de Eerste Voorzitter
van de Raad van State
Wetenschapsstraat 33
1040 Brussel

Datum van verzending

Mijnheer de Eerste Voorzitter,

Met toepassing van artikel 2 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State heb ik de eer een voorstel van wet (decreet, ordonnantie) ... voor advies voor te leggen aan de afdeling wetgeving.

Overeenkomstig artikel 84, § 1, eerste lid, 1°, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, zou ik het op prijs stellen mocht het advies worden verstrekt binnen een termijn van dertig dagen, welke termijn ik verleng met ... dagen⁽²³⁶⁾.

Bijgaand bezorg ik u ... exemplaren van het voorstel⁽²³⁷⁾.

Deze brief en de documenten die erbij gaan, worden u eveneens overgezonden via elektronische post op het volgende adres: wet-leg@raadst-consetat.be⁽²³⁸⁾.

Indien de Raad van State het nodig acht om uitleg te vragen over de draagwijdte van sommige bepalingen, dan kan hij zich richten tot de heer/mevrouw ... (naam en hoedanigheid van de aangewezen persoon; telefoonnummer, gsm-nummer, faxnummer en e-mailadres)⁽²³⁹⁾.

Met bijzondere hoogachting.

Handtekening van de voorzitter van de wetgevende vergadering

⁽²³⁶⁾ Wat betreft de verlenging van de termijn voor de mededeling van het advies, zie aanbeveling [239.2](#).

⁽²³⁷⁾ Wat betreft de documenten die moeten worden bijgevoegd, zie aanbevelingen nrs. [240](#) en 241.

⁽²³⁸⁾ Wat betreft de overzending van documenten via elektronische post, zie aanbeveling nr. [242](#).

⁽²³⁹⁾ Wat betreft deze aanwijzing, zie aanbeveling nr. [243](#).

Bijlage 6. Brief met adviesaanvraag van de voorzitter van een wetgevende vergadering binnen een termijn van vijf werkdagen

Aan de Eerste Voorzitter
van de Raad van State
Wetenschapsstraat 33
1040 Brussel

Datum van verzending

Mijnheer de Eerste Voorzitter,

Met toepassing van artikel 2 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State heb ik de eer een voorstel van wet (decreet, ordonnantie) ... voor advies voor te leggen aan de afdeling wetgeving.

Overeenkomstig artikel 84, § 1, 2°, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, zou ik het op prijs stellen mocht het advies worden verstrekt binnen een termijn van vijf werkdagen, welke termijn ik verleng met ... dagen⁽²⁴⁰⁾. Het verzoek om spoedbehandeling is gemotiveerd door ... (vermelding van de motivering).

Bijgaand bezorg ik u ... exemplaren van het voorstel⁽²⁴¹⁾.

Deze brief en de documenten die erbij gaan, worden u eveneens overgezonden via elektronische post op het volgende adres: wet-leg@raadst-consetat.be⁽²⁴²⁾.

Indien de Raad van State het nodig acht om uitleg te vragen over de draagwijdte van sommige bepalingen, dan kan hij zich richten tot de heer/mevrouw ... (naam en hoedanigheid van de aangewezen persoon; telefoonnummer, gsm-nummer, faxnummer en e-mailadres)⁽²⁴³⁾.

Met bijzondere hoogachting.

Handtekening van de voorzitter van de wetgevende vergadering

⁽²⁴⁰⁾ Wat betreft de verlenging van de termijn voor de mededeling van het advies, zie aanbeveling [239.2](#).

⁽²⁴¹⁾ Wat betreft de documenten die moeten worden bijgevoegd, zie aanbevelingen nrs. [240](#) en 241.

⁽²⁴²⁾ Wat betreft de overzending van documenten via elektronische post, zie aanbeveling nr. [242](#).

⁽²⁴³⁾ Wat betreft deze aanwijzing, zie aanbeveling nr. [243](#).

Bijlage 7. Brief met bevestiging van een door de Raad van State gevraagde verlenging van de termijn

Aan de Eerste Voorzitter
van de Raad van State
Wetenschapsstraat 33
1040 Brussel

Datum van verzending

Betreft: adviesaanvraag ... (vermelding van het rolnummer dat opgegeven wordt in het bericht van ontvangst van de adviesaanvraag⁽²⁴⁴⁾) betreffende ... (vermelding van de tekst waarop de adviesaanvraag betrekking heeft).

Mijnheer de Eerste Voorzitter,

Naar aanleiding van de vraag die gesteld is door de Raad van State, wordt de oorspronkelijk toegekende termijn voor de mededeling van het advies verlengd met ... dagen/tot ... (vermelding van de datum).

Met bijzondere hoogachting.

Handtekening van de minister of van de voorzitter van de wetgevende vergadering

---

⁽²⁴⁴⁾ Wat betreft de vermelding van het rolnummer, zie aanbeveling nr. [245](#).

INDEX

(Tenzij anders vermeld, zijn de opgegeven nummers die van de aanbevelingen en de formules “F ...”; de formules komen alleen voor in deel 5 van de leidraad)

A

Aanhef

- begroeting of vermelding van de auteur . . . . . [F 3-1-1](#) tot F 3-1-6
- beraadslaging over een koninklijk besluit in de Ministerraad . . . . . [42](#), [F 3-9-1](#)
- collegiale beraadslaging over een regerings- of collegebesluit . . . . . [43](#), [F 3-9-2](#)
- definitie . . . . . [17](#)
- facultatief vormvereiste . . . . . [Zie die woorden](#)
- functies . . . . . [20](#)
- inhoud . . . . . [19](#)
- inleiding van het dispositief . . . . . [F 3-10-1](#) tot F 3-10-3
- juridisch kader . . . . . [40](#)
- persoon die een koninklijk besluit, regerings- of collegebesluit voordraagt . . . . . [41](#), [F 3-8-1](#) tot F 3-8-3
- rechtsgrond . . . . . [Zie dat woord](#)
- teksten met een aanhef . . . . . [18](#)
- verantwoording van een besluit . . . . . [38](#) en [39](#)
- vermelding van gewijzigde, opgeheven of ingetrokken teksten . . . . . [29](#) en [30](#)
- verplicht vormvereiste . . . . . [Zie die woorden](#)
- voorzorgsmaatregelen wanneer de aanhef wordt geformuleerd uitgaande van die van een vorig besluit . . . . . [21](#)

Administratieve en begrotingscontrole . . . . . Zie "[Verplicht vormvereiste](#)"

Advies van de Raad van State

- aanvraag om advies binnen dertig of vijfenveertig dagen . . . . . [234](#), [236](#), [238](#), [bijlagen 2](#) en [5](#)
- aanvraag om advies binnen vijf of acht werkdagen . . . . . [234](#), [237](#) en [238](#), [bijlagen 3](#) en [6](#)
- adviesaanvraag zonder opgave van termijn . . . . . [234](#) en [235](#), [bijlagen 1](#) en [4](#)
- betere dienstverlening door de afdeling wetgeving
  - aanwijzing van een persoon die nuttige uitleg kan verstrekken . . . . . [243](#)
  - briefwisseling en contacten met de afdeling wetgeving . . . . . [245](#)
  - een redelijke termijn kiezen . . . . . [239](#)
  - gelijktijdige indiening van ontwerpen die een samenhangend geheel vormen . . . . . [244](#)
  - mededeling van de adviesaanvraag op papier en via elektronische post . . . . . [242](#)
  - mededeling van de voorbereidende stukken . . . . . [241](#)
  - mededeling van het volledige dossier . . . . . [240](#)
- kenmerken van het advies . . . . . [231](#)
- mate waarin rekening wordt gehouden met de memorie van toelichting, het verslag aan de Koning, aan de Regering of aan het (Verenigd) College . . . . . [254](#)
- mogelijkheid het advies van de afdeling wetgeving in te winnen . . . . . [232](#)
- taak van de afdeling wetgeving . . . . . [230](#)
- vermelding in de aanhef . . . . . Zie "[Verplicht vormvereiste](#)"
- verplichting het advies van de afdeling wetgeving in te winnen . . . . . [232](#) en [233](#)
- voorwaarden voor de ontvankelijkheid van de adviesaanvraag
  - indiener van de adviesaanvraag . . . . . [248](#)
  - onderwerp van de adviesaanvraag . . . . . [246](#) en [247](#)
  - stand van het dossier . . . . . [249](#)
- zaken waarop het advies betrekking moet hebben
  - bevoegdheid van de steller van de tekst . . . . . [250](#)
  - inachtneming van de artikelen [74](#), [77](#) en [78](#) van de Grondwet door de federale wetgever [253](#)

- rechtsgrond	251
- voorafgaande vormvereisten	252
Advies van een adviesorgaan	Zie " Facultatief vormvereiste " en " Verplicht vormvereiste "
Afdeling wetgeving van de Raad van State	Zie " Advies van de Raad van State "
Afdeling	Zie " Groeperen van artikelen "
Afkondiging van wetgevende teksten	176 , F 2
Afkorten, inkorten, verkorten	
- citeertitel (ingekort opschrift)	15 , 27 , 73.3 , 95 , 101 , 103
- verkorte weergave	95 , 103 , F 4-1-3-1 en F 4-1-3-2
Afkortingen	3.3.5
Afwijking	3.11.2 , 70 en 71, 106.2 , 148 , 151 , 153 , 154.4 , 160 , 184
Akkoordbevinding	Zie " Verplicht vormvereiste - administratieve en begrotingscontrole "
Artikel (zie ook " Wijziging ")	
- artikel "onder artikel x" of "sub artikel x »	50
- groeperen van artikelen	61 tot 65
- herstellen	F 4-2-3-5
- indelen in leden en paragrafen	57
- inhoud	47 tot 50
- intrekken	F 4-2-3-4
- invoegen	
- een artikel	F 4-2-3-2 , F 4-2-3-6 en F 4-2-3-7
- een onderdeel en de artikelen die het bevat	F 4-2-11-1 en F 4-2-11-2
- verscheidene artikelen die op elkaar volgen	F 4-2-10-2 , F 4-2-10-4
- nummeren	51 tot 53
- nummering van artikelen die tussen bestaande artikelen worden ingevoegd	123
- onderbrengen van de voorschriften van het dispositief in artikelen	46
- opheffen	
- een artikel	F 4-2-3-3
- een onderdeel en de artikelen die het bevat	F 4-2-12-3
- meer dan een artikel	F 4-2-12-1 en F 4-2-12-2
- opschrift	54 tot 56
- opsommen van zaken binnen een zin	58 tot 60
- vernummen	Zie dat woord
- verscheidene wijzigingen in eenzelfde artikel	F 4-2-9-1 en F 4-2-9-2
- vervangen	
- een artikel	F 4-2-3-1
- verscheidene artikelen die op elkaar volgen	F 4-2-10-1 , F 4-2-10-3
- verwijzing	Zie dat woord
- volgorde van gewijzigde en opgeheven artikelen van eenzelfde tekst	122
- wijzigen van verscheidene artikelen van eenzelfde wetgevende tekst of van verschillende wetgevende teksten	118 en 119, F 4-2-10-1 en F 4-2-10-2, F 4-2-11-1 , F 4-2-8-1 tot F 4-2-8-4
- wijzigen van verscheidene artikelen van eenzelfde besluit of van verschillende besluiten	120 en 121, F 4-2-10-3 en F 4-2-10-4, F 4-2-11-2 , F 4-2-8-1 tot F 4-2-8-4

B

Begroeting of vermelding van de auteur ..... [F 3-1-1](#) tot F 3-1-6

Bekendmaking

- rechtzetting (erratum) ..... [180](#) en [181](#)
- taal ..... [177](#)
- termijn ..... [179](#)
- wijze ..... [178](#)

Bekrachtiging van wetgevende teksten ..... [176](#), [F 2](#)

Bepalende gedeelte ..... Zie "[Dispositief](#)"

Beraadslaging (collegiaal) over een regerings- of collegebesluit ..... [43](#), [F 3-9-2](#)

Beraadslaging in de Ministerraad over een koninklijk besluit ..... [42](#), [F 3-9-1](#)

Bericht

- mededeling van een inlichting ..... [8.3](#)

Besluit (zie ook "[Modellen van besluiten](#)" en de woorden die overeenstemmen met de bestanddelen ervan)

- bekendmaking ..... [Zie dat woord](#)
- model ..... Zie "[Modellen van besluiten](#)"
- ontwerpbesluit en raadpleging van de afdeling wetgeving van de Raad van State ..... [246](#) en [247](#)
- overzicht van de bestanddelen ..... [10](#)
- tot indiening van een wetgevingsontwerp ..... [226](#) tot [228](#)
- vermelding van de geregelde aangelegenheid ..... [89](#), [92](#) en [93](#), [F 4-1-1-2](#), [F 4-1-1-5](#) en [F 4-1-1-6](#)
- verslag aan de Koning, aan de Regering of aan het (Verenigd) College ..... [Zie die woorden](#)
- vertaling ..... [177](#)

Betrekken van ... bij ... . Zie "[Verplicht vormvereiste](#)"

Bevoegdheid ..... Zie "[Delegatie](#)"

Bijlage

- reeds bestaand rechtsinstrument ..... [169](#) en [170](#), [F 4-1-11-2](#), [F 4-8-1](#) en [F 4-8-2](#)
- uit het dispositief gehaald gestructureerd geheel
- opname van een gestructureerd geheel als bijlage ..... [171](#) en [172](#), [F 4-1-11-1](#), [F 4-8-1](#) en [F 4-8-2](#)
- wijzigen (invoezen, vervangen ...) ..... [169](#) en [170](#), [173](#) en [174](#), [F 4-2-13-1](#) tot [F 4-2-13-4](#)

Boek ..... Zie "[Groeperen van artikelen](#)"

Buitenwerkingtreding

- begripsomschrijving ..... [158](#)
- redactie ..... [159](#) tot [161](#), [F 4-6](#)

C

Circulaire ..... [7.6](#), [8.3](#), [79](#), [83](#), [165](#), [189](#), [246](#)

Codificeren

- van verordeningsbepalingen ..... [225](#)
- van wetsbepalingen ..... [217](#) tot [224](#), [F 4-1-9-1](#) en [F 4-1-9-2](#)
- verwijzing naar een wetboek ..... [73.3](#)

Commentaar op regels ..... Zie "[Memorie van toelichting](#)"
en "[Verslag aan de Koning, aan de Regering of aan het \(Verenigd\) College](#)"

Coördineren

- van verordeningsbepalingen ..... [225](#)
- van wetsbepalingen ..... [216, 218](#) tot 224, [F 4-1-8-1](#) en F 4-1-8-2
- verwijzing naar een gecoördineerde tekst ..... [73.3](#)

D

Decreet (zie ook de woorden die overeenstemmen met de bestanddelen ervan)

- bekendmaking ..... [Zie dat woord](#)
- interpretatief decreet ..... [7.5, F 4-1-7](#)
- memorie van toelichting ..... [Zie die woorden](#)
- overzicht van de bestanddelen ..... [10](#)
- vermelding van de geregelde aangelegenheid ..... [89, 92](#) en 93, [F 4-1-1-2, F 4-1-1-5](#) en F 4-1-1-6
- vertaling ..... [177](#)

Deel ..... Zie "[Groeperen van artikelen](#)"

Definitie

- een definitie opstellen ..... [F 4-1-3-1](#) en F 4-1-3-2
- gevallen waarin het aanbeveling verdient te werken met een definitie ..... [95](#)
- inhoud van een definitie ..... [97](#) tot 101
- overheid die bevoegd is om een woord te definiëren ..... [96](#)
- plaats van de definities in het dispositief ..... [102](#) en 103
- volgorde van de definities ..... [104](#)

Delegatie

- aan ministers ..... [7.3](#)
- aan organen of instellingen die geen politieke verantwoordelijkheid dragen ..... [7.4](#)
- verdeling van de bevoegdheid tussen de wetgevende en de uitvoerende macht ..... [7.1](#) en 7.2

Dispositief

- beknoptheid ..... [80](#) tot 82
- definitie ..... [44](#)
- indeling ..... [46](#) tot 65
- inhoud ..... [45](#)
- inleiding van het dispositief ..... [F 3-10-1](#) tot F 3-10-3
- samenhang ..... [83](#) tot 86

E

Erratum ..... Zie "[Bekendmaking - rechtzetting](#)"

Euro ..... [6.4](#)

Europese richtlijn

- bevoegde instanties voor het omzetten van een richtlijn ..... [188](#)
- de richtlijn letterlijk overnemen? ..... [184](#) en 185
- de terminologie van de richtlijn strikt volgen? ..... [186](#)
- een richtlijn omzetten door verwijzing? ..... [183](#)
- moet de richtlijn bij wege van wetgevende bepalingen worden omgezet? ..... [189](#) en 190
- omschrijving van wat onder omzetting in het interne recht wordt verstaan ..... [182](#)

- omzettingstabellen . . . . . [191](#) tot 194
- vermelding van de omzetting van een richtlijn in het interne recht . . [94](#), [195](#), [F 4-1-2-1](#) tot F 4-1-2-3
- verwijzen naar een Europese richtlijn . . . . . [73.2](#)
- wat moet worden omgezet? . . . . . [187](#)

Europese verordening

- algemene regels . . . . . [182](#)
- vermelding van de uitvoering van een Europese verordening in het interne recht . . . . . [40](#)
- verwijzen naar een Europese verordening . . . . . [73.2](#)

F

Facultatief vormvereiste . . . . . [32](#), [35](#)

G

Gelet op . . . . . Zie "[Aanhef - vermelding van gewijzigde, opgeheven of ingetrokken teksten](#)",
["Europese verordening - vermelding van de uitvoering"](#),
["Rechtsgrond"](#) en "[Verplicht vormvereiste](#)".

Geregelde aangelegenheid (vermelding)

- besluit van de Vlaamse Regering . . . . . [89](#), [F 4-1-1-2](#)
- besluit van de Waalse Regering betreffende een aangelegenheid overgedragen door de Franse Gemeenschap . . . . . [92](#), [F 4-1-1-5](#)
- besluit van het College van de Franse Gemeenschapscommissie betreffende een aangelegenheid overgedragen door de Franse Gemeenschap . . . . . [93](#), [F 4-1-1-6](#)
- decreet van de Franse Gemeenschapscommissie betreffende een aangelegenheid overgedragen door de Franse Gemeenschap . . . . . [93](#), [F 4-1-1-6](#)
- decreet van het Waals Gewest betreffende een aangelegenheid overgedragen door de Franse Gemeenschap . . . . . [92](#), [F 4-1-1-5](#)
- ordonnantie van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie . . . . . [91](#), [F 4-1-1-4](#)
- ordonnantie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest . . . . . [90](#), [F 4-1-1-3](#)
- Vlaams decreet . . . . . [89](#), [F 4-1-1-2](#)
- wet . . . . . [88](#), [F 4-1-1-1](#)

Getal (schrijfwijze van getallen) . . . . . [6.2](#)

Groeperen van artikelen

- algemene regels . . . . . [61](#) tot 65
- invoegen van een onderdeel en van de artikelen die het bevat . . . . . [F 4-2-11-1](#) en F 4-2-11-2
- opheffing van een onderdeel en van de artikelen die het bevat . . . . . [F 4-2-12-3](#)
- verwijzen . . . . . [71](#)

H

Haakjes . . . . . [27](#), [30](#), [86](#), [112](#)

Herhaling van een bestaande bepaling . . . . . [80](#) tot 82

Hoofdletter . . . . . [6.5](#)

Hoofdstuk . . . . . Zie "[Groeperen van artikelen](#)"

Huishoudelijk reglement . . . . . [8.3](#)

I

Indeling van een tekst	Zie " Groeperen van artikelen "
Inleiding van het dispositief	F 3-10-1 tot F 3-10-3
Instemming	Zie " Samenwerkingsakkoord " en " Verdrag "
Internationale overeenkomst	Zie " Verdrag "
Interpretatie	
- interpretatieve bepalingen (interpretatieve wetten en decreten)	7.5 , F 4-1-7
- richtlijnen voor de interpretatie en toepassing van regelgeving	7.6
Interpunctie	3.12
Invoegen (Zie ook " Wijziging " en de woorden die overeenstemmen met de ingevoegde onderdelen)	
- algemene regels	9
Inwerkingtreding	
- begripsomschrijving (doel van een bepaling die de inwerkingtreding vaststelt)	146
- bepalen en formuleren van een uitdrukkelijke datum van inwerkingtreding	149 tot 153 , F 4-5-1-1 en F 4-5-1-2
- datum van inwerkingtreding van een tekst zonder bepaling die deze datum vaststelt	147
- de inwerkingtreding van een wetgevende tekst laten bepalen door de uitvoerende macht	
- opstellen van de door de wetgever verleende machtiging	154 , F 4-5-2-1 tot F 4-5-2-4
- opstellen van het besluit tot inwerkingstelling van een wetgevende tekst	154 , F 4-5-3
- gevallen waarin het wenselijk is de inwerkingtreding uitdrukkelijk vast te leggen	148
- ontwerp van besluit houdende inwerkingstelling en raadpleging van de afdeling wetgeving	247
- plaats in het dispositief	157
- terugwerkende kracht (temporeel toepassingsgebied)	146 , 211 , F 4-5-1-3
- van een wetgevende tekst die diverse bepalingen bevat	F 4-5-4
- vaststellen van inwerkingtreding van koninklijk besluit of regeringsbesluit door uitv. macht	155
- voorzorgsmaatregelen wanneer bepaalde datum wordt vastgesteld als dag van inwerkingtreding	156

J

Juridisch kader van een besluit	40
---------------------------------------	--------------------

K

Kaderbesluit	Zie " Europese richtlijn "
Kennisgeving	Zie " Verplicht vormvereiste "
Komma	Zie " Interpunctie "

L

Letterwoorden en afkortingen van instellingen ..... [3.3.4](#), [6.3](#)

Lid (zie ook "[Wijziging](#)")

- begripsomschrijving ..... [57.1.1](#)
- invoegen ..... [F 4-2-5-2](#) tot F 4-2-5-5
- opheffen ..... [F 4-2-5-6](#)
- structuur ..... [57.2](#) en [57.3](#)
- vervangen ..... [F 4-2-5-1](#)
- waarop letten bij het wijzigen van één of meer leden ..... [116](#)
- wijzigen van leden na invoeging of opheffing van één of meer andere leden ..... [117](#)

M

Macht (wetgevende - uitvoerende) ..... Zie "[Delegatie](#)"

Machtiging ..... Zie "[Delegatie](#)"

Mededeling (kennisgeving) ..... Zie "[Verplicht vormvereiste](#)"

Medeondertekening ..... [176](#)

Meeteenheid ..... [3.8](#)

Memorie van toelichting (van een ontwerp van wetgeving)

- algemene regels ..... [3.13](#)
- mate waarin de afdeling wetgeving er rekening mee houdt ..... [254](#)

Minister

- belast met de uitvoering van een koninklijk of regeringsbesluit .... [165](#) tot [167](#), [F 4-7-1](#) en F 4-7-2
- delegatie aan een minister ..... [7.3](#)
- die een koninklijk of regeringsbesluit voordraagt ..... [41](#), [F 3-8-1](#) en F 3-8-2

Model van brieven

- brief met adviesaanvraag
  - van de voorzitter van een wetgevende vergadering binnen dertig dagen ..... [Bijlage 5](#)
  - van de voorzitter van een wetgevende vergadering binnen vijf werkdagen ..... [Bijlage 6](#)
  - van de voorzitter van een wetgevende vergadering zonder termijnbepaling ..... [Bijlage 4](#)
  - van een minister binnen een termijn van dertig dagen ..... [Bijlage 2](#)
  - van een minister binnen een termijn van vijf werkdagen ..... [Bijlage 3](#)
  - van een minister zonder termijnbepaling ..... [Bijlage 1](#)
- brief met bevestiging van een door de Raad van State gevraagde termijnverlenging ..... [Bijlage 7](#)

Modellen van besluiten

- besluit tot indiening van een ontwerp van decreet of ordonnantie ..... [F 6](#)
- besluit van een regering ..... [F 8](#)
- besluit van het Verenigd College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie ..... [F 9](#)
- koninklijk besluit tot indiening van een wetsontwerp ..... [F 5](#)
- koninklijk besluit ..... [F 7](#)
- ministerieel besluit ..... [F 10](#)

Motivering van een besluit (uitdrukkelijke ~) ..... [38](#) en [39](#)

Mutatis mutandis ..... [215](#)

N

Niet-terugwerkende kracht ..... [211](#)

Nummering (zie ook "[Vernummeren](#)")

- nummers van artikelen ..... [51](#) tot [53](#)
- nummers van bijlagen ..... [172](#), [174](#)
- nummers van een artikel dat ingevoegd wordt tussen bestaande artikelen ..... [123](#)
- nummers van een onderdeel dat ingevoegd wordt tussen bestaande onderdelen ..... [124](#)
- nummers van een onderdeel waarin verscheidene artikelen gegroepeerd zijn ..... [64](#)
- nummers van een opsomming ..... [58](#)
- nummers van een paragraaf die ingevoegd wordt tussen bestaande paragrafen ..... [123](#)
- nummers van paragrafen ..... [57.1.2](#)

O

Omzetting ..... Zie "[Europese richtlijn](#)"

Onder voorbehoud van ..... [3.2](#)

Onderafdeling ..... Zie "[Groeperen van artikelen](#)"

Onderhandelingen met de vakbonden ..... Zie "[Verplicht vormvereiste](#)"

Ondertekening ..... [175](#)

Onderwerp van de tekst (zie ook "[Geregelde aangelegenheid](#)" en "[Europese richtlijn - vermelding van de omzetting](#)")

Onderwerp van de tekst- gevallen waarin het verplicht of wenselijk is het onderwerp van de tekst te vermelden ..... [87](#)

Onverminderd ..... [3.2](#)

Op de voordracht ..... Zie "[Persoon die een koninklijk besluit, een regerings- of collegebesluit voordraagt](#)"

Op zichzelf staande bepaling ..... [9](#)

Opheffing [volledige ~] van een of meer teksten

- algemene regels ..... [9](#)
- begripsomschrijving ..... [133](#)
- gevallen waarin het wenselijk is een of meer teksten volledig op te heffen ..... [106.1](#), [134](#)
- plaats in het dispositief ..... [140](#)
- redactie van een bepaling tot volledige opheffing van een of meer teksten ..... [135](#) tot [139](#), [F 4-3-1](#) tot [F 4-3-3](#)
- uitvoeringsbesluiten van een opgeheven wetgevende tekst ..... [141](#)
- vermelding van de opgeheven teksten in de aanhef ..... [29](#) en [30](#), [F 3-3](#)
- zorgen dat een bepaling tot volledige opheffing van een of meer teksten geen gevolgen heeft .. [142](#)

Opheffing [gedeeltelijke ~] (zie ook "[Wijziging](#)" en de woorden die overeenstemmen met de gedeeltelijk opgeheven onderdelen)

- algemene regels ..... [9](#), [106.2](#)

Opschrift

- definitie ..... [11](#)

- functies ..... [12](#)
- ingekort (citeertitel) ..... [15](#), [27](#), [73.3](#), [95](#), [101](#), [103](#)
- redactie ..... [14](#), [16](#), [F 1-1-1](#) tot F 1-2-5
- strekking ..... [13](#)
- van een groepering van artikelen ..... [65](#)
- vervangen van het opschrift van een tekst, onderdeel, bijlage ..... [F 4-2-14-1](#) tot F 4-2-14-3
- voor elk artikel ..... [54](#) tot 56

Opsomming

- opsommen van zaken binnen een zin ..... [58](#) tot 60
- wijzigen van onderdelen van een opsomming ..... [F 4-2-6-1](#) tot F 4-2-6-4

Ordonnantie

- bekendmaking ..... [Zie dat woord](#)
- memorie van toelichting ..... [Zie die woorden](#)
- overzicht van de bestanddelen ..... [10](#)
- vermelding van de geregelde aangelegenheid ..... [90](#) en 91, [F 4-1-1-3](#) en F 4-1-1-4

Overgangsbepaling ..... [143](#) tot 145

Overleg ..... Zie "[Verplicht vormvereiste](#)"

Overweging ..... Zie "[Juridisch kader van een besluit](#)" en "[Verantwoording van een besluit](#)"

P

Paragraaf (zie ook "[Wijziging](#)")

- begripsomschrijving ..... [57.1.2](#)
- herstellen ..... [F 4-2-4-6](#)
- invoeging ..... [F 4-2-4-2](#) tot F 4-2-4-4, [F 4-2-4-7](#)
- opheffing ..... [F 4-2-4-5](#)
- structuur ..... [57.3](#)
- vervanging ..... [F 4-2-4-1](#)

Persoon die een koninklijk besluit, regeringsbesluit of collegebesluit voordraagt ..... [41](#), [F 3-8-1](#) tot F 3-8-3

Programmadecreet of programmawet

- algemene regels ..... [85](#)
- inwerkingtreding ..... [F 4-5-4](#)

Punt ..... Zie "[Interpunctie](#)"

Puntkomma ..... Zie "[Interpunctie](#)"

R

Raad van State ..... Zie "[Advies van de Raad van State](#)"

Rechtsgrond

- definitie ..... [22](#)
- niet te vermelden regelingen ..... [24](#) en 25
- redactie ..... [26](#) tot 28, [F 3-2-1](#) tot F 3-2-8
- te vermelden regelingen van intern recht en artikelen ..... [23](#)

Redactie van de teksten	
- beknoptheid	80 tot 82
- correct taalgebruik	6
- redactiemethode	
- bevattelijkheid	3
- controle van de bijwerking en de juistheid van de geconsolideerde teksten	2
- keuze van de soort tekst	7
- mate van gedetailleerdheid van de bepalingen	8
- tijd die aan de redactie moet worden besteed	1
- tweetalige tekst: gezamenlijke redactie en controle van de overeenstemming tussen de Nederlandse en de Franse tekst	5
- uitvoeringsbesluit: gelijktijdig te redigeren met de tekst die de rechtsgrond ervan vormt	4
- vorm van de bepalingen : op zichzelf staande bepalingen, wijzigings-, opheffings- of intrekingsbepalingen	9
- samenhang	83 tot 86
Regelgeving door verwijzing	212 tot 215
Regeling van intern recht	
- verwijzen naar een regeling van intern recht	73.3
S	
Samenwerkingsakkoord	
- instemming	210 , F 4-1-5
Staatssecretaris (federaal)	41 , 175 , 176 , F 3-8-1
Staatssecretaris van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	41 , 167 , 175.2 , 248
Streepje	58 tot 60
T	
Taal	
- correct gebruik van het Nederlands en het Frans	6
- gebruik van de talen : taal waarin de teksten gesteld en bekendgemaakt worden	177
Terugwerkende kracht	211
Tijdelijke bepaling	48 , 85 , 143 , F 4-6
Titel	Zie " Opschrift " en " Groeperen van artikelen "
Toelichting	Zie " Memorie van toelichting "
Toepassingsgebied	
- materieel	106.2
- personeel	106.2
- temporeel	146

U

Uitvoerende macht ..... Zie "[Delegatie](#)"

Uitvoering van wetten, decreten en ordonnanties ..... [7.1](#) en 7.2

Uitvoeringsbepaling

- begripsomschrijving ..... [162](#)
- nut ..... [163](#)
- plaats in het dispositief ..... [168](#)
- redactie ..... [165](#) tot 167, [F 4-7-1](#) en F 4-7-2
- teksten met een uitvoeringsbepaling ..... [164](#)

V

Verantwoording van een besluit ..... [38](#) en 39

Verantwoording van een wetgevende tekst ..... Zie "[Memorie van toelichting](#)"

Verbod ..... [3.5.2](#)

Verdrag

- instemming met een verdrag
  - accessoria ..... [205](#)
  - algemene regels ..... [203](#), [F 4-1-4-1](#) en F 4-1-4-2
  - authentieke taalversie ..... [209](#)
  - bijlagen ..... [205](#)
  - inhoud van de wetgevende tekst houdende instemming
    - opname van andere regels betreffende de aangelegenheid die in het verdrag aan bod komt ..... [208](#)
    - voorbehoud tegen bepalingen van het verdrag ..... [207](#)
  - instemming met meer dan één verdrag ..... [204](#)
  - optredend orgaan ..... [202](#)
  - protocol ..... [205](#)
  - strekking ..... [202](#)
  - uitwerking ..... [202](#)
  - vertaling ..... [209](#)
  - voorafgaande instemming ..... [206](#)
  - voorbehoud tegen bepalingen van het verdrag ..... [207](#)
- opstellen van verdragen
  - gemengd verdrag ..... [201](#)
  - identificatie van de ondertekenaar ..... [200](#)
  - redactionele voorschriften ..... [196](#)
  - vermelding van de verdragsluitende partijen ..... [197](#)
  - voorafgaande vormvereisten ..... [199](#)
- verwijzen naar een verdrag ..... [73.1](#)

Vernummern

- algemene regels ..... [125](#)
- vermelding van de wijzigingen van voor de voorgenomen wijziging ..... [113](#), [F 4-2-1-8](#)

Verplicht vormvereiste	Zie ook " Advies van de Raad van State "
- administratieve en begrotingscontrole	F 3-4-7
- advies van de Raad van State	
- vermelding van de ontstentenis of de vrijstelling van advies	37 , F 3-7-1 en F 3-7-2
- vermelding van het advies	36 , F 3-5-1 tot F 3-5-5
- advies	F 3-4-3
- algemene regels	31 , 34 , 36 , 37
- betrekken van ... bij	F 3-4-6
- kennisgeving	F 3-4-1
- mededeling (ook aan de Europese Commissie)	F 3-4-1 en F 3-4-2
- onderhandelingen met de vakbonden	F 3-4-4
- overleg	F 3-4-5
Verslag aan de Koning, de regering of het (Verenigd) College	
- mate waarin de afdeling wetgeving er rekening mee houdt	254
- redactie en bekendmaking	3.14
Vertaling	
- besluit	177
- decreet	177
- verdrag	209
Verwijzen ...	Zie " Regeling van intern recht ", " Juridisch kader van een besluit ", " Rechtsgrond " en " Verdrag "
Verwijzing	
- begripsomschrijving	66
- dynamisch of statisch verwijzen?	74
- gevallen waarin het nuttig is met verwijzingen te werken	67
- regelgeving door verwijzing	212 tot 215
- te mijden verwijzingen	
- cascadeverwijzingen	75
- herhaling van een bestaande bepaling	80 tot 82
- verwijzing naar een niet-regelgevende tekst in een regelgevende tekst	79
- verwijzing naar een opgeheven tekst	78
- verwijzing naar een tekst die niet overeenkomstig de wet bekendgemaakt is	79
- verwijzing naar een tekst die nog in voorbereiding is	77
- verwijzing naar wijzigingsbepalingen	76
- verwijzen binnen eenzelfde tekst (interne verwijzing)	72
- verwijzen naar artikelen van een groepering van artikelen	71 , 72
- verwijzen naar een artikel en de onderdelen ervan	69 , 72
- verwijzen naar een artikel	68 , 72
- verwijzen naar een of meer paragrafen van eenzelfde artikel	70
- verwijzen naar een tekst (externe verwijzing)	73
Voetnoten	
- dispositief	86
- gecodificeerde tekst	221
- gecoördineerde tekst	221
- omzetting van een Europese richtlijn	94.2
Volledige intrekking van een tekst	
- algemene regels	9 , F 4-4
- vermelding van de ingetrokken teksten in de aanhef	29 en 30 , F 3-3
Vormvereiste	Zie " Facultatief vormvereiste " en " Verplicht vormvereiste "

W (zie ook de woorden die overeenstemmen met de bestanddelen ervan)

Wet

- bekendmaking . . . . . [Zie dat woord](#)
- interpretatieve wet . . . . . [7.5, F 4-1-7](#)
- memorie van toelichting . . . . . [Zie die woorden](#)
- overzicht van de bestanddelen . . . . . [10](#)
- vermelding van de geregelde aangelegenheid . . . . . [88, F 4-1-1-1](#)

Wetgevende macht . . . . . Zie "[Delegatie](#)"

Wettelijke bekrachtiging van besluiten . . . . . [7.1.1, 7.1.5, 73.3, 113, 190.3, 220, F 4-1-6-1](#) en F 4-1-6-2

Wijziging (zie ook de woorden die overeenstemmen met de gewijzigde onderdelen)

- begripsomschrijving . . . . . [105](#)
- bereik van een wijzigingsbepaling : wijzigen of vervangen? . . . . . [110](#)
- gevallen waarin het wenselijk is een wijzigingsbepaling op te stellen . . . . . [106](#) en 107
- louter esthetische wijzigingen . . . . . [107](#)
- materieel en personeel toepassingsgebied . . . . . [106.2](#)
- structuur van een wijzigingsbepaling . . . . . [111](#)
- vermelding van de gewijzigde teksten in de aanhef . . . . . [29](#) en 30, [F 3-3](#)
- vermelding van regelingen die bij het dispositief gewijzigd worden
  - algemene regels . . . . . [112](#)
  - opeenvolgende wijzigingen van eenzelfde tekst . . . . . [112, F 4-2-2-1](#) en F 4-2-2-2
  - vermelding van vroegere wijzigingen . . . . . [113](#) tot 115, [F 4-2-1-1](#) tot F 4-2-1-9
- voorzorgsmaatregelen bij het opstellen van een wijzigingsbepaling . . . . . [108](#) en 109
- wijziging van onderdelen van een opsomming . . . . . [F 4-2-6-1](#) tot F 4-2-6-4

Woord (zie ook "[Wijziging](#)")

- invoeging . . . . . [F 4-2-8-2](#) en F 4-2-8-3
- opheffing . . . . . [F 4-2-8-4](#)
- vervanging . . . . . [F 4-2-8-1](#)

Z

Zin

- inleidende zin . . . . . [111](#)
- invoeging . . . . . [F 4-2-7-2](#)
- opheffing . . . . . [F 4-2-7-3](#)
- opsomming van zaken binnen een zin . . . . . [58](#) tot 60
- vervanging . . . . . [F 4-2-7-1](#)